Klimkovits Ferenc 156
Mály Mihály 155.l

Évkönyvei, Az O. M. Szépművészeti Múzeum — I. kötet. Bpest, 1918

K

151-177 képeszel

Felo. Takács Z.

HOLLÓSY SIMONRÓL.

A nagy háború, a művelődésünket, világnézetünket, új irányokba zökkentő megrázkódtatás, rengeteg pusztulást és eltolódást okozott művészeti emlékeink közt. A kényszerű helyváltoztatás azonban kedvező eredménnyel járt nem egyszer. Ki tudja, meddig rejtőzött volna a sötétben, meddig folytatott volna lappangó életet a fegyverek sorsdöntő beavatkozása nélkül akárhány termékenyítő szerepre hivatott, megbecsülhetetlen érték.

A tragikus menetü események szerencsés fordulata állapítható meg egy sokat hányatott nagymultú festmény esetében is, mely ilyenformán ugyancsak stilszerűen jutott művészeti múzeumunk tulajdonába.

Mikor az oroszok 1914 őszén Máramarossziget felé közeledtek, bizony nem várt ott rájuk sok félteni való művészeti alkotás. Az emberkéz munkájának értéke nem állt arányban a természetes arti[illegible] nagyságával a kis vidéki városban. Akadt azonban itt is néhány rejtett darab, mely fényesen bizonyította, hogy a magyarság ez északkeleti határterülete, Munkácsy Mihály szülővármegyéjének szomszédsága, nem volt meddő a művészi géniusz termelése szempontjából.

Nem is oly különös játéka a sorsnak, hogy Hollósy Simon legnagyobb szabású festménye, az 1885-iki országos kiállításon kitüntetésben részesült «Tengeri hántás» a mester szülővárosában rejtőzött. A kép alkotóját, kinek sohasem volt érzéke a praktikus élet követelményei iránt, nem kisérte nagy szerencse az életben. Festményeiből alig látott hasznot. Ifjúkorának főműve is csalódást hozott. Sokáig nem akadt gazdája, míg csak egy jóindulatú rokon — Paál Emánuel — nem adott érte néhány száz forintot. Így jutott a nagy kép a művész szűkebb hazájába.

Nem tarthatom ezúttal feladatomnak megemlékezni arról, milyen körülmények közt cserélt gazdát a mű elsőízben s hogyan került azután 1915-ben az Országos Magyar Szépművészeti Múzeumba. Elégedjünk meg egyelőre azzal a jóleső megállapítással, hogy Hollósy Simon legtöbb gonddal és energiával festett képe nem holt tőke többé a nemzeti művelődés szempontjából és nyomatékos bizonyítékát szolgáltatja annak, hogy a mester által tanítványaira gyakorolt hatás ugyancsak reális tényezőkön alapult.

És ennek szívből örülhetünk, mert Hollósy mindezideig kevés igazságos, azaz tárgyilagos kritikában részesült. Tanítványai esküdtek rá. Lelkesedésüknél

azonban nem volt kisebb a másik oldalon uralkodó ellenséges indulat. A kérdéstől távol állók pedig rendesen szkeptikusak voltak, sőt ellenszenvet keltett bennük is, hogy a növendékek elragadtatását nem igazolják a mester nagyobblélekzetű alkotásai. Hosszú évek teltek el anélkül, hogy Hollósy egyetlen képpel is szerepelt volna a hazai vagy külföldi kiállításokon. Nem tudták elképzelni, hogyan lehet jó tanár a feltünően keveset produkáló és energiátlannak látszó művész. A híres iskola ügye tehát fölötte misztikusnak tünt fel a jóindulatuak szemében is.

Ezzel szemben azonban senkisem térhetett napirendre a nagy igazság fölött, hogy festőművészeink egész serege, köztük nagyrésze azoknak, kikre legbüszkébbek vagyunk, a már öregedőktől kezdve a legfiatalabbakig, tudása javarészét Hollósy Simonnak köszönheti.

1886-ban kezdett tanítani a mester. Iskoláját eleinte inkább akadémiára előkészítő intézetnek tartották. Rövid félév alatt azonban már lelkesedéssel beszéltek róla. Ettől kezdve azután ritkaság számba ment az a fiatal magyar festő, ki Münchenben megfordulva elkerülte Hollósy műtermét, melyet szorgalmasan látogattak az oroszok, lengyelek és németek is. A millenniris esztendőtől kezdve kitartott a növendékek nagyrésze nyáron is. Nagybányán ép oly eleven nemzetközi élet lüktetett, mint télen át Münchenben.

Az iskolában uralkodó szellem, a mestert és tanítványait szorosan egymáshoz fűző bizalmas viszony, a teljes közvetlenség és fesztelenség, szerfölött hatottak a növendékek fogékonyságára, [illegible] neében páratlan csoportosulás elektromossággal telt légköre ellenállhatatlan vonzóerőt gyakorolt.

Ez az, amit eddig legjobban tudtak az emberek Hollósyról s aminek indokolásába épen azért nem szükséges mélyebben bebocsátkoznunk. A művész egyéniségének kialakulása érdekel most minket elsősorban. Világosan akarjuk látni: hogyan viszonylik Hollósy Simon művészete a festészet sorsát eldöntő nagy áramlatokhoz; mit jelent ő nekünk tanítói működésétől eltekintve?

Az első kérdésre abból a tényből kiindulva kell keresnünk a feleletet, hogy amit a művész iskolában, azaz másoktól tanult, azt túlnyomó nagyrészben Münchenben sajátította el. Élete javarészét ott töltötte és tölti. Más művészeti központokat nem keresett fel és elszigetelte magát elég korán a bajor fővárosban is.

Nagyon jellemző Hollósynál a tartalmi és tisztán művészi probléma közti összhang. Ez a szerencsés egyensúly kivételes helyet biztosít neki a realizmus korának művészei közt. Festményei emellett tartalomban, érzésben teljesen magyarok.

Hollósy Simon a legeredetibb emberek, a legérdekesebb egyéniségek közül való. Még sem becsülték meg érdeme szerint. Sok magyar művész tragikus sorsában osztozik. Megsinylette ő is azt, ami nagy szellemeink teljes kibontakozását lehetetlenné szokta tenni, ami tönkre is juttatott nálunk nem egy sokra hivatott tehetséget. Szellemi életünk szabad fejlődését a folytonosság, az együttműködés hiánya bénítja. A művész és közönség közti egészséges viszony hiánya

okozta Hollósynál is a meghasonlást a világgal, amivel pályafutásának első korszaka zárult. Naivitásából soha kijózanodni nem akaró lélekkel várta, hogy művészete visszhangot keltsen, népszerű legyen, magával ragadjon másokat is. Iskolája meg is hozta ezt a sikert, de képei, melyeken oly kimondhatatlan szeretettel és elmélyedéssel dolgozott, nem kerültek jelentőségüknek megfelelő helyre. Kis pénzért mentek el. Rejtett életet éltek.

Már-már úgylátszott, hogy túl is élték magukat. A legifjabb generációban meg is volt a hajlandóság arra, hogy napirendre térjen fölöttük. Újaknak nevezett művészeti hitvallások kezdték háttérbe szorítani őket.

De arra kellett ébrednünk, hogy az idegenből hozzánk átültetett palánta sokkal kevesebbet ad, mint amennyit igér. Az idők pedig szomorúan változtak. Nemzeti egyéniségünket és művelődésünket egyre nagyobb küzdelemre utalták a világesemények, minden irányban és minden téren. Éreznünk kellett, hogy ha nem elégszünk meg Potemkin-falvakkal, hanem igazi magyar művelődést, magyar művészetet akarunk teremteni, fel kell kutatnunk, még pedig sürgősen, a magunk egyéniségében gyökerező értékeket.

Aki előbb nem tudta, annak is meg kellett tanulnia, mit jelentenek számunkra azok, kik a magyar szellem küzdelmében az első sorokban véreztek. Ilyen szempontokból lett újra nemcsak fontossá, hanem sürgőssé is a Hollósy Simon ügye. — És ekkor jöttek is az oroszok.

* * *

Hollósy Simon Máramarossziget~~en látta meg~~ a napvilágot 1857 február 2-án. Azaz hogy bizony nem sokat látott belőle jó ideig. Két éves koráig lefüggönyözött ablakok mögött tartották, sötét szobában, mert állandóan fájt a szeme. Attól féltették, hogy teljesen elveszti látását. Bizarr játékot űzött vele a sors. Az éleslátásban, beható megfigyelésben és a legparányibb részletek hajszálfinom visszaadásában párját ritkító művészt csecsemőkorában a vakság fenyegette.

És a rejtett törvényszerűségek különös erejével hat, hogy a család a gyermeket a nagytekintélyű rokon és kitünő orvosnak, Ábrahám Sándornak tanácsára sorsára hagyja. Meg is gyógyul csakugyan magától. A csecsemőkori veszedelmes betegségből mindössze annyi emléke marad, hogy mai napig is kancsit és egyik szemével nem lát oly élesen, mint a másikkal.

Meg kell jegyeznünk mindjárt e helyen azt is, hogy Hollósy Simon apától-anyától egyaránt tiszta örmény vért örökölt. Ennek az igen tehetséges keleti fajnak néhány szélsőséges tulajdonsága erőteljes formában nyilatkozik meg benne.

Az örmény kereskedő gyakorlati észjárásából ugyan egy szemernyivel sem dicsekedhet, de a keletiek vérmérsékletét egyáltalában jellemző hajlam az egyoldalú erős kilengésre valóra vált az ő esetében is. A csecsemőkorában sorsa felett döntő fatalizmus sem maradt nála pusztán kívülről irányító tényező. Nagy

adagot örökölt ebből is. Látni fogjuk élete folyásán, látható művészi fejlődésén is, hogy a dolgok szabad menetének, a természetes energia rendszeres működésének tiszteletben tartása mennyire fontos maradt mindig az ő szemében.

Hollósy Simon elődjei nem voltak egyszerű szürke emberek. Családi fészkük a magyarországi örmények fővárosában, Szamosujvárt volt. Eredeti nevük — Korbuly — a latin corvus oláhos átalakítása. (Tudnivaló, hogy a honfitársainkká vált örmények Moldvából költöztek át Erdélybe.) A Hollósy nevet 1848-ban vette fel a művész atyja, kit szintén Simonnak hivtak.

A nagyapa, Korbuly Karácson, nyugtalan vérű, kalandos hajlamú ember volt, kiben valósággal tombolt az életkedv. Egyéniségéről igen megnyerő képet ad gróf Teleki Sándor ezredes, szabadságharcunk egyik legrokonszenvesebb alakja, «Utazás a Kisszamostól a Nagyszamosig» című, meleg közvetlenséggel irott visszaemlékezésében.

«Apám gazdaságában szenvedéllyel foglalkozott az állattenyésztéssel. Lovai, juhai kitünőek voltak: gulyája még ekkor Erdélyben az egyedüli: az állattárlaton a sármási szarvasmarha nem versenyezhetett díjra, oklevéllel volt elismerve fölénye. Állattenyésztés mellett marhakereskedést is folytatott, vásárokra járt, szedte az ökröket, teheneket s kihizlalva hajtatta Nagy-Kátára, Pestre, Bécsbe s gyakran maga is kisérte a sérű falkát: gondviselői mindig örmények voltak.

De jól emlékszem Dájbukát Kajetánra s Korbuly Karácsonra! Mennyi sok jó órát szereztek ezek nekem, gyermeknek.

Kajetán bácsi zömök, törpe, vastag alak, kurta lábakkal, izmos szőrös kezekkel, kidomborult mellel, széles vállakkal, valóságos ember-pecek.

Karácson bácsi hosszú, vékony, száraz ember, beesett mellel, hosszúra hagyott hajjal, vastag, egybenőtt szemöldökkel, nyirott szakállal, képmása a bolygó zsidónak.

Soha nem jöttek be kuriánkba anélkül, hogy nekem valamit ne hoztak volna: pogácsát, gyümölcsöt, ostort, játékszert, szóval mindenféle vásárfiát. Ha kimentünk a hodájba megnézni vagy sózni a jószágot, titkolózva loptak valamit a markomba, ha egyebet nem: egy darab málét: a gyermek mindig éhes s milyen jól esik a tiltott gyümölcs, ha mindjárt csak kukorica-kenyér is. Ha megszökhettem szem elől, bementem a pajtába, kikötöttem valamelyikőjöknek a lovát s szőrén vágtattam rajta a gyepen, hegyre föl, lejtőn le: ha észrevettek apám nevelőm s dorgálni kezdtek vásottságomért, ők interveniáltak s megvolt a pardon. Nem volt nekem több olyan két emberem, mint Kajetán és Karácson bácsi! Apám folyvást beszélt örményül, engem is oktatott Karácson bácsi s tán sokra vittem volna, de kiütött a nagy kolera s beköltöztünk Kolozsvárra.»

Korbuly Karácson fia, Simon a 40-es évek elején költözött Máramarossziget, hol divatüzletet nyitott s szép vagyont szerzett. Háza, melyben annak idején virágzó üzlete is volt, Máramarossziget főterén áll ma is. A biztos alapon álló, tehetős kisvárosi polgár igényeinek megfelelő hajlék tipusa ez az épület Puritán izlésre való belsejéről egy festmény is készült. A gazda két művész fia,

József és Simon készítették, de nem azzal a céllal, hogy egyszerű interieurt fessenek. Azt a pillanatot ábrázolja a kép, melyben a ház ura karosszékében összeroskadva kileheli lelkét. A sarokban zongora. Mellette a legidősebb fiú — István — játszik. Atyja utolsó kívánságát teljesíti.

Id. Hollósy Simon 1879-ben halt meg. Életének utolsó éveit nyugalomban töltötte. 1872 májusában nagy tűzvész pusztított Máramarosszigeten, mely erősen megrongálta házát s áldozatul követelte üzletét is. Ez azután nem is nyílt meg többé. Atyja, az öreg Korbuly Karácson sokáig élt fiánál, de mikor halála közeledtét érezte, visszatért szülőföldjére, Szamosujvárra.

A szomorú családi esemény fiatalos művészi ábrázolása, mely most Hollósy Simon unokaöccsének, dr. Csiky Aladárnak tulajdonában van, sokat mond és a tiszta igazságot tartalmazza. A Hollósy-ház nemesen érző, sőt nagyon is érzékeny lelkű emberek otthona volt. Az apa életét távolról sem merítette ki az üzlet; az anyáét, kit leánynevén Mály Annának hívtak, ép oly kevéssé a háztartás. Híresek voltak mindketten határtalan jószívűségükről. A szegények rendes hivatalos vendégei voltak a háznak. Az öreg Hollósy jó embereinek szeméből szokta kiolvasni, mire volt szükségük és ha tehette, azonnal segített rajtuk. Fiai elbeszélése szerint spekulativ hajlamú, magábamélyedő ember volt, kit gyakran — még evésközben is — annyira lefoglaltak gondolatai, hogy nem lehetett szavát venni.

Ismert volt azonban a Hollósy-ház egyébről is. 1848-ban ott tartották összejöveteleiket a hazafiak. Ott beszélték meg terveiket; ott volt szervezkedésük központja. Id. Hollósy Simon és testvére, Korbuly Zéno főtoborzók voltak Máramarosban. Mikor a híres Lenkey század Galíciából hazaszökött, a hős fiuk egyrésze Hollósyéknál szállt meg.

A Hollósy-család tehát — mint látjuk — csupa eleven eszű, lendületes, temperamentumos emberből állott. Simon gyermekeinek volt mit örökölni.

Anyai részről sem szenvedtek rövidséget. Egyik nagybátyjukról, Mály Mihályról, még azt is tudjuk, hogy nagyon tehetséges rajzoló volt s ezért Bécsbe küldték, a hadmérnöki iskolába. Mérnökkari tábornokságig vitte. Ő lett Lombárdia hadmérnöki felügyelője. Az ő tervei szerint építették újra Verona erősségeit.

Csodálatos lett volna ezek után valóban, ha a máramarosszigeti otthon szelleme nem felelt volna meg a hagyományoknak és az itt született gyermekekből hiányzott volna a nemes terheltség.

Tudjuk is, hogy neveltetésük gondos volt. Zenére és rajzra is tanittatták őket, s mindenek fölött nemes demokratikus érzést oltottak beléjük. Kérdjük: vajjon nem itt keresendő-e Hollósy Simon csupaérzés-művészetének alapja?

A leendő művész az elemi iskolákon kívül négy gimnáziumi osztályt végzett szülővárosában. Az utóbbiakat a piaristáknál járta. Az iskolai tantárgyak nem keltettek benne különösebb érdeklődést. Épen, hogy átjutott egyik osztályból a másikba. Fiatal lelkének fejlődésére nagyobb hatást gyakorolt a zene- és rajztanulás, bár az utóbbi, a kor igényeinek megfelelően, bizony kezdetleges

volt. Az inkább kézügyességet mint látást fejlesztő rajzolást Griesmüller Ferenc vezetése alatt gyakorolták.

A negyedik gimnázium elvégzése után a kereskedelmi akadémia következett. A két idősebb Hollósy fiút — Istvánt és Simont — Pestre küldték. Brozik Károly és Todorovits József barátjukkal együtt indultak neki az idegennek.

Akkor még nem volt vasút Máramarosban. Diákjainknak is kocsin kellett elérni Debreczent. Utazásuk nem folyt simán.

Minden akadály nélkül érkeztek Sámsonba. Innen tovább haladva azonban eltévedtek, úgy, hogy estére újra kiindulási pontjukhoz jutottak. Itt kellett hát tölteniök az éjszakát. — Mivel a sámsoni epizód emléke túlságosan kalandos formában él épen azok közt, kik Hollósyhoz legközelebb állanak, úgy gondolom, legjobb ha ideiktatom azt a néhány sort, melyben a művész maga írta le kívánságomra a regényes túlzás nélkül is érdekes esetet.

«A korcsmáros jelentette kocsisunknak, a híres «Sánta Laci»-nak, hogy jó lesz vigyázni, ha maradni akarunk, mert kanászok jönnek a csárdához fáradt jószággal éjjeli pihenőre.

Brozik Károly, Pista bátyám és Todorovits József a szobát foglalták le. Én pedig kijelentettem, hogy a szekeren alszom és bevárom a «jószág» megérkezését.

Csaknem ezer darab disznó érkezett. Én az akkori idők legdíszesebb kocsis szerszámával, a híres négylovas ostorral segítettem beterelni a jószágot a nagy állás alá.

Ezzel aztán megtörtént a bemutatkozás és a legprimitivebb elhelyezkedés után megindult a szóbeszéd. Bort hozattam. A legények kibontották dohányzacskóikat. Tüzet raktunk az állás közepén és egy sikora malac kétségbeesett visítása nyomban fel is hangzott az állás mögötti gazoson. A jó pecsenye és jó bor mellett nótázva, nevetve, pöfékelve vártuk meg a pirkadást; jobban mondva nem vártunk semmit, csak örültünk az ösmeretségnek.

Indulás előtt még nagyokat röhögtünk az «urakon», kik a kert melletti mosakodásnál mondták el, hogy a csárdabeli szoba is tele volt *jószággal.*»

Azt hiszem nem vétettem történetírói feladatom komolysága ellen azzal, hogy ez anekdotaszerű esetről megemlékeztem. Hollósy Simon temperamuntumát, szélsőségekre hajló egyéniségét és a hamisitatlan életnyilvánulások megfigyelésére irányuló hajlamát kitünően jellemzi ez a szó legszorosabb értelmében csattanós eset.

Pesten azután az első évben együtt laktak a Hollósy fiúk a Dúshegyi Márton-féle nevelőintézetben. (A mai Nemzeti Zenede épületében.) Míg az idősebbik gimnáziumi tanulmányait folytatta, Simon a kereskedelmi tantárgyakkal küzdött, természetes hajlamának ellenére.

Nem hiányzott azonban itt sem az alkalom a művészi szárnypróbálgatásokra. Érdemes, neves ember — Klimkovits Ferencz — lett új vezetője a rajzolásban. (Klimkovits akkor állami gimnáziumi rajztanár volt. Iskolája pedig egy

épületben volt a Dúshegyi-féle intézettel.) Hollósy Simonnak persze nem jelenthetett lényeges változást ez az iskola sem, de az ő rendkívüli fogékonysága mellett előnyösen kellett, hogy hasson rá minden oktatás; még az is, mely elavult rendszeren alapult.

Egyebet is tudunk. Ugyancsak a Dúshegyi-féle intézetben ismerkedett meg Mészáros Andor művésznövendékkel (Mezőtúrról) és Pápay Viktor rajztanárral, ki akkor szintén a mintarajziskola növendéke volt. Az ő példájára kezdett olajjal festeni. Művészi hajlama tehát egyre határozottabb formában nyilatkozott meg. A kereskedelmi tárgyak pedig csak nem mentek fejébe. Átkinlódta azért még a negyedik évet is, de ezt már bukással fejezte be a számtanból. Ekkor már a Hungária szállóban lakott, bátyjával együtt, ki épen önkéntesi évét szolgálta. Az akadémiával már csak azért sem törődött, mert művészi megrendelésen is dolgozott. Oltárképet festett a rónaszéki templom számára, melyért négyszáz forint honoráriumot is kapott. Elszánta magát ezenkívül egy nagy lépésre: felvétette magát, atyja tudtán kívül, vendéglátogatónak a mintarajziskolába.

Az intézet évkönyvei szerint azonban mindössze csak egy félévig volt beiratkozott növendék. (1875—1876-ban.) Azalatt sem járt be dolgozni. Hogyan élte világát? Nem nehéz kitalálni. Valóságos jobsiádát rendezett. A délelőtti munkaidőt átaludta s a nap és éjszaka javarészét különböző mulatóhelyeken töltötte. Szenvedéllyel kultiválta a cigányok társaságát. Úgy vonzották a barna legények, mint egykor Callot-t vagy Salvatore Rosát a romantikus lázban égő Itália csavargó, utonálló, hajléktalan népsége. Magafajta barátai közül Barabás Sándor állt hozzá legközelebb, ki akkor joghallgató volt s nagy érzéssel és tehetséggel művelte a zenét. Chopint játszotta legszebben és ezzel különös hatást gyakorolt Hollósyra, ki ekkor tanult meg cellózni. A féktelenül kicsapongó életmód következménye természetesen az volt, hogy a pénzkérő levelek sűrűn érkeztek haza Máramarosba. A levelek a pénzzavarok szakadatlan láncolatán kívül írójuk kedélyhullámzásának szokatlan hevességéről is tanuskodtak. Egyik jellemző, szilaj felbuzdulásában be akart állani huszárönkéntesnek. Atyja persze mitsem akart hallani e tervről, mely nem is valósult meg. A magyar lovas vitézek iránti vonzódás azonban később sem veszett ki a művészből, amint nem egy kompoziciója bizonyítja. «Kereszttűzben» című festményén nem nehéz a huszár képében saját alakját felismerni.

A mintarajziskolai félévet tehát egyáltalában nem használta ki a fiatal Hollósy. Nagyon tévednénk azonban, ha azt hinnők, hogy az ott töltött rövid időnek nem volt fejlődése szempontjából különösebb jelentősége.

Székely és Greguss voltak az intézet tanárai. Művészünk egyénisége tulajdonképen közelebb állt az utóbbiéhoz, mint a magyar történelemfestés klasszikus mesteréhez. Greguss János a Hollósy embere lehetett volna érzésben is, festői előadásban is, de az iskola szellemére nem ő gyakorolt irányadó befolyást.

Voltaképen Székely sem, mert ő egyáltalában nem volt odavaló. Székely Bertalan magas régiókban járt és sohasem tudott leereszkedni a művészietlen

vidéki környezetből való, egyszerű, sőt gyakran parlagias mintarajziskolás fiúk színvonalára. Klasszikus értékekkel telített elméje hét pecséttel lezárt könyv maradt tanítványai előtt, kik annak, amit tőle hallottak, készületlenségük folytán nem vehették hasznát. A mintarajziskola nem érhetett hát el olyan eredményt, nem fejleszthetett ki olyan szellemet, mely erősebb egyéniségeket tartósan leköthetett volna.

Feljegyzésre méltó azonban, hogy a fiatal Hollósyt mégis meg tudta állítani, még pedig épen az, ami az iskolában legértékesebb volt: Székely Bertalan egyénisége. A mester geniálitása felfedezte növendékében az isteni szikrát. Hollósy pedig önmagát tagadta volna meg, ha nem vonzódott volna a ritka nagyszabású művészhez. Az öreg úr egyetlen korrekturája elég volt ahhoz, hogy önbizalmát fölkeltse. Sajátságos módon arra ösztönözte, hogy saját erejére támaszkodva keresse a művészi igazságot. Igazi hasznát azonban csak akkor vette Székely Bertalan tanításának, mikor ismét visszatérve Máramarosba, magára hagyva dolgozott. A rajztanárképzőben nem talált otthonára.

Nem is vehetjük tőle rossz néven, hogy fékezhetetlen természetével nem tudott elhelyezkedni akkori egyetlen művésziskolánkban. Az intézetnek sok baja volt. A legfőbb ezek közül, hogy nem volt benne élet. Melegházi növényhez hasonlított, melyet azonban nem ápoltak kellő odaadással és pedagógiai érzékkel.

De hagyjuk e kérdést, mely azóta szerencsésen elvesztette időszerűségét s folytassuk azzal, hogy a fiatal Hollósy még egy ötödik évet is töltött Pesten; ezt azonban már teljesen iskolán kívül. Gondatlanul bánt az idővel s atyja pénzével. Nyár közepén került haza s ekkor vallotta be, hogy milyen mulasztást követett el. Szüleit természetesen óriási gondba ejtette. Össze is hívták a szokásos családi tanácsot, hogy találjon valami módot a tékozló fiú ügyének szerencsés elintézésére. Hollósy a következőképen emlékezik meg az értékezlet eredményéről:

«Édesapám kívánságára Sorgner Ferdinándhoz mentem kereskedelmi tanulónak. Négy hetet töltöttem az üzletben, szigorú pontossággal dolgozva, gazdám megelégedésére. Akadémiai tanulmányaimmal és különösen a könyvvitelben való jártasságommal, jó szolgálatot tettem főnökömnek. Különben a szövetek kisimogatása és pedáns elhelyezése, na meg a bolt kiseprése után gazdám testvérének arcképét festettem a magazinban.

Egy «kimenőm» alkalmával Böszörményi Endre vadászpajtásom azzal boszszantott meg, hogy «úgye nem mersz velem jönni, félsz, hogy megver a gazdád!»

Erre bizony elmentem az én kedves pajtásommal bekalandozni a hegyeket és erdőket. Egy pillanat alatt leszámoltam azzal, hogy sok bánat után új bánatot okozok édesapámnak, de éreztem, hogy így kell tennem; éreztem igazamat; éreztem, hogy édesapám ki fogja érezni a szememből a jobbik szívemet.»

És következett újra a régi élet. Hogy is válhatott volna vízzé a vér épen Hollósy Simonban?

Megtette gyakran, hogy minden szó nélkül eltünt hazulról. Az oláh pásztorok tanyáját kereste fel ilyenkor. Napokat töltött köztük s megviselt, elvadult külsővel került haza a kirándulásból.

Mit érezhetett ott az Isten szabad ege alatt, mikor ilyen ifjú korában a cigányoknak, a puszták fiainak életét élte? A máramarosi hegyek közt, melyeknek ködös kéksége oly mélyen rezgő hurokat szólaltatott meg a távolból felé jük merengő Petőfi lelkében?

Hollósynak magának hiába adnók fel közvetlenül a kérdést. Sohse hallottam és bizonyára más se hallotta nyilatkozni ilyenfajta intimitásokról. Nincs rá szava. Ecsete azonban annál érthetőbb nyelven beszél nem egyszer. Ennek interpretálását viszont nem kapjuk tőle szakszerű szövegezésben. Művészi hitvallását többnyire egy Petőfi idézettel szokta megvilágitani:

«Óh természet, oh dicső természet,
Mely nyelv merne versenyezni véled?
Mily nagy vagy Te! Mentül inkább hallgatsz,
Annál többet, annál szebbet mondasz.»

De térjünk vissza az események egymásutánjához.

Mikor Hollósy Simonnak Sorgner Ferdinánd férfidivat üzletében szolid kereskedővé kellett volna fejlődnie, csakugyan felébredt ifju lelkében az ambició, még pedig határozott formában. Ez az ambició azonban nem hajtotta a polgári élet biztos eredményekhez vezető kitaposott útjára, hanem most már egyenesen a művészet felé.

Otthon nem meri felfedni szándékát, de István bátyjának, ki ekkor Pesten volt, levelet ir, melyben bevallja, hogy festő akar lenni. Kéri, vesse közbe magát szüleinél, hogy ne kényszerítsék többé a kereskedő pályára, hanem engedjék, hogy művészi hivatását követhesse.

A krizis elintézését szabadjon újra Hollósy szavaival előadnom:

«Rendeznem kellett a dolgaimat és azzal, hogy engedelmes fiunak igérkeztem, el is értem ezt a testem-lelkem előtti legnagyobb forum, Édesapám előtt. Nagy segitségemre volt ebben unokahugom, Ilka, a család kedvence.

Édesapám azt kivánta, amit amugy is szerettem tenni, hogy járjak ki egyelőre a munkásokhoz, nézzek a gazdaság után. Felmerült az a kérdés is, hogy ha már oly szenvedélyesen bujom az erdőket, nem volna-e kedvem az erdészpályára? Nem mondtam ellent.

Kora tavaszszal azonban Griesmüller Ferenc gyermekkori rajztanárunk, kit mint kitünő vadászt is nagyon szerettem, gyönyörű irásom miatt, melyet a kereskedelmi akadémián sajátitottam el, magához csábitott a kincstári erdő-, bánya- és jószágigazgatóság irodájába. Természetesen csak arra az időre, míg nem kezdődik a tanév az erdészeti akadémián.

A hivatalban én lettem a legkedveltebb alak. Pontosan is dolgoztam. Valósággal megszerettek.

Húsvét első napján azonban, midőn ebéd után az asztalnál ültünk, eljött hozzánk Griesmüller, hogy elmondja édesapámnak a miniszteri tanácsos nagy dicséretét rólam; tulajdonképen azért is, mert nagyon szerette a mi jó borunkat és velem a legközelebbi lövöldözésről is akart beszélni. Nagyon melegre voltunk épen hangolva, mikor csendes kopogtatással beállít közénk az ünnepi ruhába, fényesre öltözött zsinóros hajdu.

«Azt üzenteti a Méltóságos úr, hogy tessenek rögtön a hivatalba jönni. Sürgős dolgot kell elvégezni és expediálni.»

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ezután csak a festésnek éltem. Többen, köztük Morvay Ignác gimnáziumi rajztanár, megnyugtatni igyekeztek édesapámat, hogy ne aggódjék miattam. Egy másolattal, melyet egy édesanyámtól örökölt nagyértékű képről készítettem, a város kikiáltott nagy tehetségü művésze lettem.»

Ezt a feljegyzést persze nem szabad szó szerint értelmeznünk, mert a kezdő művész ép oly kevéssé tudta megtagadni természetét most, mint később. A kényszerhelyzet fogalmának jogosultságát sohasem ismerte el. Semmi irányban sem dolgozott rendszeresen. Bizonyos azonban, hogy a máramarosi hegyek temérdek intim szépsége és a környezetében felmerülő hamisítatlan tipusok közvetlen megnyilatkozásai egész életére kiható, mély benyomást gyakoroltak rá.

Megjegyezhetjük mindjárt e helyen, hogy Hollósy azok közé a ritka mélyérzésű emberek közé tartozik, kiknél az első benyomások irányadók szoktak maradni az egész életen át. Kevesen vannak azonban e kevesek közt is, kiket a gyermekkori alapérzésekhez kitartóan ragaszkodó konzervativizmus oly szélsőségre vezetett volna, mint őt, ki játszva áldozott fel világéletében minden külső sikert azért, hogy egyéniségét sohase kelljen megtagadnia. Ritkán magyarázható oly tökéletesen a művész az emberből, mint az ő esetében. Sajátságos, hogy Hollósy aránylag későn eszmélt arra, hogy festő lehetne és végzetes tévedésbe esnénk mégis, ha művészi felfogásának kulcsát nem ifjukori emberi élményeiben, hanem akadémiai tanulmányaiban és müncheni környezetének, vagy épen a Párisból hozott tanoknak hatásában igyekeznénk megtalálni.

Lényeges változás sohasem állt be nála. Legfőbb törekvése mindig az intimitások keresésére, tekintete mindig a rejtett belső értékekre irányult. Az egyszerűségükkel elbájoló és lenyügöző igénytelen motivumok vonzották mindig a legjobban. Ezeknek szeretete pedig ifju éveiben, máramarosi otthonában fejlődött ki benne. Akkor ismerkedett meg azzal az ellenállhatatlan erővel is, mely a szabad természethez szokott embert a nagy mindenség önkényes megnyilatkozásaihoz vonzotta.

Az érintetlen természet volt kezdettől fogva az ő eleme; az emberek közül pedig azok érdekelték legjobban, kik minden formaságtól függetlenül, kötetlenül juttatták kifejezésre énjüket. Az eredeti mivoltukban megnyilatkozó temperamentumok primitiv melegségében találta volt mindig legnagyobb gyönyörűségét. Ezért szerette a havasi pásztorok, a cigány muzsikusok társaságát. Szerette érezni

az őseredeti formátlanságában kavargó erőt. Művészi hitvallásának alapeszméjét talán azzal a képtelenül hangzó állítással fejezhetnők ki legjobban, hogy a művészi alkotás értéke a kifejezés bensőségén fordul meg, ami pedig független a formától és tartalomtól.

A fiatal Hollósy életmódjában tehát az ideiglenes jellegű hivatalbalépés nem jelentett változást. Azzal a ténnyel azonban, hogy most már döntött sorsa fölött és a művészi pályára szánta magát, bekövetkezett az első krizis. Most már tudatosabban állt a természet előtt. Már úgy fogta föl a jelenségeket, mint a jövőben egyéniségén át újra megvalósítandó anyagot.

Magának a munkának kevés időt szentelt. Nem dolgozott rendszeresen, de azért már tudatosan folytatta tanulmányait. Modelljei persze elsősorban a cigányok voltak; műteremmé pedig a kertben épült fürdőházat alakította át.

A művész elbeszéléséből tudom, hogy egy alkalommal, midőn Bárány Márton pajtásával Kabolapojánára kocsizott, útközben egy patak pallóján cigányfiut s leányt látott ülve horgászni. A beszédes genrekép megragadta Hollósy figyelmét. Leszállt a kocsiról; felvázolta a jelenetet s egy hét mulva meglepte barátját a vázlat alapján készült szénrajzzal. E rajzot tulajdonosa, ki még fiatalkorában Szamosujvárra költözött, magával vitte új otthonába. Sajnálatomra, ma már a legszorgosabb kutatással se tudtuk előkeríteni. A kompozició egy másik feldolgozásának, mint próbarajznak alapján vették fel később Hollósyt a müncheni akadémiára.

A fiatal Hollósy nem szorítkozott azonban csupán cigányok tanulmányozására. Tudjuk, hogy néhány arcképet is festett, sőt mások művészete sem hagyta érintetlenül.

Egyik rokonának, dr. Ágoston Sándor budapesti törvényszéki bírónak tulajdonában van egy olajfestésű másolata Munkácsy Mihály *Lakodalmi Hivogatók* című kompoziciója után. A művész saját bevallása szerint e kisérlet még a mintarajziskolában töltött idő, tehát Székely Bertalan rövid tanítása előtt készült olajnyomat után. A festővászon a Hollósy-üzlet egyik kimustrált cégtáblájáról került elő.

A primitiv kisérlet még semmi különös szemkulturáról sem tanuskodik. Színérzékre sem lehet következtetni belőle. Sötét, barna, feketés árnyékok, sárgás fények, iskolázatlan nyers rajz jellemzik. Nagyon érdekes azonban benne bizonyos kongeniálitás a *fiatal* Munkácsyval. Hollósynál is époly másodrendű tényező az érzés mellett a forma, mint a magyar képirás nagymesterénél.

Meg kell emlékeznünk itt arról is, hogy a kezdő művész, kinek nem igen volt alkalma arra, hogy értékesebb alkotásokkal kössön ismeretséget, különös örömét lelte, jobb hijján, az akkor nagyon divatos olajnyomatokban. A papirkereskedésbe szokott volt eljárogatni, hogy a maga módja szerint tanulmányozhassa őket.

Azt hiszem, hogy nem is ártott ez a korai studium. A fejlődésreképes komoly tehetség mindent értékesit. Nem félek leirni azt sem, hogy a Hollósy leg-

jobb korából származó festmények technikai tökéletességében, a vékonyan felrakott festék finom eloszlatásában felismerhető a naiv gyermekszemmel nézett olajnyomatok reminiszcenciája.

A Lakodalmi Hivogatók-nál jobban sikerülhetett egy másik kópia, melyet művészünk már a mintarajziskolában töltött idő után készített egy Krisztus levételét a keresztről ábrázoló régi (talán olasz) festmény után. Ezt a képet Mály Mihály szerezte Olaszországban s általa került Hollósy atyja tulajdonába. Másolatát a család egyik jóbarátja és rokona, Ember János vette meg Hollósy Simontól. Utódai nem tudnak beszámolni a kép hollétéről. Az eredeti szomorú véget ért. A festőből buddhista filozófussá lett Hollósy József egyik radikális fellángolásában keresztyén tárgya miatt szétvagdalta.

Hollósy másfél évet töltött a pesti iskolaévek után egyfolytában Szigeten. Rendszertelen életmódja végül arra birta jövendője miatt aggódó atyját, hogy maga lépjen fel azzal az ajánlattal, hogy fia ne töltse hiába az időt otthon, hanem menjen hát komolyan tanulni Münchenbe.

És — páratlan eset a művészetek történelmében — a fiu szörnyű ijedtséggel vette tudomásul atyja döntését.

* * *

Hollósy Simon Münchenben talált önmagára. Miért jelentette neki a bajor főváros a megváltást? Az eddigiek alapján azt hihetnők, hogy hazáján, sőt szükebb környezetén kivül semmi sem felelhetett volna meg természetének. És ez voltaképen igaz is.

A saját külön életét élte ő mindig Münchenben is. Társasága csak bizalmas barátokból és tanitványokból állott. Személyesen sohasem szerepelt a nyilvánosság előtt s leküzdhetetlen ellenszenvet és bizalmatlanságot érzett mindig a közéleti emberek iránt. Mi sem jellemzi őt emellett jobban, mint az, hogy Münchenben készült festményei általában magyar tárgyuak. Alapvető, ifjukori megérzések feldolgozásai. Idegen elemektől mentes, tiszta csengésű visszaemlékezések, amelyeket nem is szokott volt beküldeni a müncheni hivatalos kiállításokra. Itthon mutatta be őket a Műcsarnokban. A Glaspalastban, valamint a Kunstvereinban csak egyszer szerepelt. Nemzetközi kiállitások vendége se volt soha a maga kezdeményezéséből.

És azért mégis ott maradt Münchenben. Ki sem tette lábát onnan önálló fellépésétől kezdve addig, míg csak meg nem alakult a nagybányai festőiskola. Párist sem látta soha. Még annyi időre sem kereste fel mint Leibl vagy Menzel, kiket mindenekfölött tisztel. Rajongással mélyedt el annak idején Bastien-Lepage, Dagnan-Bouveret és Claude Monet művészetében. Fiatalos mohósággal üdítette fel palettáját, mikor barátai és volt tanitványai Párisból jövet ujonnan felfedezett szinértékekre figyelmeztették. De azért mégse ment el a forráshoz.

Pedig elmehetett volna, legalább annyi időre, hogy számbavegye az aktuáli-

tásokat, ha komoly szükségét érezte volna. De nem érezte, mert az ő művészete magából az életből merítette ereje javát. Azt az eleven életet pedig, amelyik Münchenben körülötte fejlődött ki s épen az ő egyéniségéből táplálkozva becsületesen fizetett vissza neki temérdek ösztönzéssel és hangulattal, nem tudta volna megtalálni Párisban soha.

Az egyszerűség, a naivitás, a kedély őszinte melegsége elemi szükségletei voltak mindig. Ezekből a megbecsülhetetlen értékekből pedig München bizonyára többet nyujt és nyujtott, különösen a közelmultban, mint hármely más művészváros.

Hollósy számára pedig München voltaképen a magyar művészet fóruma volt, az otthoni korlátozó, bénító hatások nélkül. A neki való magyarok körülötte voltak. Ami pedig itthon gyökerében fenyegette művészetét, nem jutott ki hozzá. Nagy társaság vette körül állandóan. Eisenhut, Gyárfás, Peske, Vágó és Donát, a szobrász voltak első barátai Münchenben. Vágóval együtt is lakott egyideig. Donát útján ismerkedett meg Wagmüller müncheni szobrásszal, ki mint idősebb ember atyailag pártfogolta. Rühmann pedig annyira megkedvelte, hogy barátságból meg is mintázta a mellszobrát. Benczur műtermében ma is látható egy tanulmány Kún László halálához, melynek főalakja Hollósy Simon atléta formái után készült.

Nem kellett aztán soká várni arra sem, hogy művészünk a fiatalabb magyarok társaságának központja legyen. Csók, Kukuli, Ferenczy, Grünwald, Zemplényi, Aranyossy, Neogrády, Borszéki, Glatter és még egynéhányan voltak leginkább körülötte. A németek közül Ludwig Bank, Kriecheldorf, Jansen, Berger csatlakoztak hozzá.

A kinyilatkoztatás erejével szokott volt hatni rá, amit Párisból hoztak. De művészetének lényegét nem érintette, mert az a minden vonásával teljes értéket kereső, életet és egyéni érzést kifejező rajzban valósult meg. Gyakran hangoztatta tanítványainak újabban is, hogy szinek voltaképen nincsenek, amivel azt akarja kifejezni, hogy értékük viszonylagos, és egyben elárulja élőszóval is, hogy nem érzi magát impresszionistának, hanem a tényleges értékeket kereső akadémikus rajzra, illetőleg annak elmélyített fajtájára épít. Ezt a felfogást pedig, közvetlenül Hollósy előtt, a Münchenhez tartozó Leibl vitte át programmszerűleg a gyakorlatba. Ő adott legnyomatékosabb kifejezést annak az elvnek, mely szerint a természetben minden forma, még a legkisebb is, teljes érték. Ez a hitvallás küzdött az érvényesülésért Münchenben, mikor Hollósy Simon az akadémiára került.

1878 őszén kezdte itt tanulmányait, melyeket 1882-ig folytatott, öt féléven át. Gabl Alajos és Seitz Ottó voltak tanárai. Az előbbi rajz-, az utóbbi festőosztályt vezetett. Hollósy sokat köszönhet nekik; különösen Seitznak. Tehetsége gyorsan bontakozott ki az akadémián. Dicsérettel emlékszik meg tanulmányairól mindenki, aki ez időben vele együtt volt. Érdekes egyénisége pedig nagy erővel hatott már akkor a künt lévő magyarokra. Hamar megérezték benne a mestert.

Először Hacklhoz szeretett volna beiratkozni. Ekkor azonban tífuszba esett s mire felgyógyult, Hackl szabadságra ment. Így került Gabl rajzosztályába, hol egy félévet töltött. Azután Seitzhoz ment, ki már nem is korrigált neki sokat. Hagyta magára fejlődni. Vele állíttatta be a modellt és szívesen vette azt is, hogy a többieket oktatta. Más osztályokból is bejártak hozzá meghallgatni véleményét.

Az elismerés az akadémia vezetősége részéről sem váratott magára. A Vasárnapi Ujság 1881. évfolyamának 31. számában olvashatjuk, hogy a fiatal művész egy pályázaton ezüst érmet nyert. E kitüntetés azonban nem volt az egyetlen. Az első, mint a művész saját közléséből tudom, egy bronz érem volt. Azután több ezüst következett.

A második szemeszter után hazautazott Szigetre vakációzni. Itt kapta Vágó Pál sürgönyét, mely szerint az akadémián két éremmel jutalmazták. Édesatyja oda volt a boldogságtól. Megnyugvás költözött lelkébe. Büszke lett fiára és szorgalmasan sétálgatott ki egy üzleti kirakat elé, hol Simon egyik Münchenben készült festményét közszemlére állították. Naiv örömmel figyelt a járókelők megjegyzéseire.

A kis kép, mely egy idegáló barátot ábrázolt, vevőre is talált. Báró Grödel szerezte meg. Mostani tulajdonosát nem sikerült még egész határozottsággal megállapítani.

Mikor a művész újra nekiindult az idegennek, atyja rendkívül érzékenyen búcsúzott tőle. Sejtette, hogy nem látja többé viszont nagyrahivatott, megfoghatatlan fiát.

* * *

Hollósy maga igen szerény hangon szokott nyilatkozni iskolai sikereiről és készségesen osztja meg a dicsőséget kora véget ért öccsével, Józseffel, kivel együtt dolgozott az akadémián.

Úgy szokta beállítani testvérét, mint kettőjük tehetségesebbikét. Hogy jól ítél-e, örökké megoldatlan kérdés marad, mert Hollósy József korán búcsuzott el a világtól s utolsó éveiben nem is élt a művészetnek, hanem Máramarosszigeten elvonulva Buddha filozófiáját tanulmányozta, nálunk példátlan elmélyedéssel és átérzéssel; az indiai szerzetesek önmegtagadásával. Munkásságával az úttörő babérját érdemelte ki hazánkban.

Magától Hollósy Simontól tudom, hogy József öccsének bölcselő szelleme megnyilatkozott már az akadémián is. A teljesen kimerítő rajz művelésében, a részletek gondolatfinom megérzésében és visszaadásában állt akkor a müncheni akadémiai tanítás ereje. Hollósy József úgy vitt tökéletesebb rendszert ebbe a studiumba, hogy az emberi test kis részleteit, így elsősorban a finom megfigyelésekhez gazdag anyagot szolgáltató szemet, sokszorosan megnagyítva rajzolta s minden részében a tiszta konstruktiv értéket kereste. A régi nagy mesterek közül, mint festményeiből megállapítható, Ribera hatott rá legerősebben.

Ennek s hasonló adatoknak tanusága szerint kétségtelen, hogy Hollósy József fényes tehetség, nagy intellektus volt, de az igazi művészvér mégis csak a bátyja ereiben csörgedezett. Ő ugyan nem csinált semmiből sem rendszert és hadilábon állt a művészi komponálás mennyiségtanának törvényeivel is, de életet önteni az ábrázolásba — az ő hivatása volt.

Látszik ez már egy 1881-ből való kis ceruzarajzán, mely még igen hiányos tudással készült. (Jelenleg Toroczkai Oszvald tulajdonában van Debrecenben.)

A festői kompozició korcsmai jelenetet ábrázol. Két parasztlegény látható rajta, amint egy cigány hegedűje mellett mulat. Naiv felfogása, hibás rajza mellett igen érdekes fejlődéstörténeti dokumentum. Mélyen bevilágít a művész lelkébe. Világos bizonyítéka annak, hogy Hollósyt egyénisége hajtotta a lélek rejtelmeit elárulo pillanatok megragadására és hogy élményekben, képekben, ötletekben gazdag volt a művész, mielőtt még ura lett volna a formának. A cselekvény tökéletes átérzése jellemzi a minden vonásában őszinte életképet. A ravasz alázatossággal mosolygó cigány arcáról világosan leolvasható fajtájának egész megbizhatatansága, eleven reagáló képessége.

Ezzel szemben egy olajfestésű tanulmányfej (dr. br. Kohner Adolf udv. tan. gyüjteményében) az iskolai tanulmányok eredményéről számol be. Energikusan mintázott női fejet ábrázol, fehér kendővel, a szokásos sötét háttér előtt. A formák plasztikus értékelése volt ez alkalommal az egyetlen cél. A hiánytalan meglátás és ábrázolás, amivel Hollósy különös becsületet szerzett nevének az akadémián. Igazi színértékekről még mindig nincs szó. Az árnyékok nem átlátszók. Nehéz barna tónusok uralkodnak a képen. Az ecsetkezelés azonban már fölényes ügyességről tanuskodik. A kéz tökéletesen meg tudta valósitani azt, amit az akarat parancsolt.

Ugyancsak iskolás, de már szabadabb felfogásról tanuskodik egy másik kisméretű fejtanulmány [1887-ből] Schuler Gusztáv gyüjteményében Budapesten. A félprofilban alálátással ábrázolt szalmakalapos nőifej sötét háttérből bontakozik ki. A mély tonusokon Seitz palettájának hatása állapitható meg. Az orr és a bal arcél rövidült formáinak szokatlan rajza nem hagyható figyelmen kivül azért sem, mert élénken emlékeztet egy hasonló festői látással készült Hollósy József-féle tanulmányfejre, mely ugyanazon modellt ábrázolja.

Az ösztönszerűleg dolgozó művész derült világnézetével került ki Hollósy az akadémiáról, jóllehet közben fájdalmas csapás érte; 1879 őszén meghalt atyja, ki nem sokkal azelőtt rossz sejtelmektől gyötörve bocsátotta fiát sorsdöntő útjára. A szomorú esemény közvetlen következménye a tanulmányok megszakitása volt. A művész hazautazott Szigetre, de csak félesztendőre. Otthon tartózkodásának emlékét őrzi az atyja halálát ábrázoló kép József öccsétől, melyen a háttérben látható két szekrényt ő festette. Érdekes, hogyan vitt művészi életet a puritán szellemben felfogott és tárgyilagosan megfestett kompoziciónak e másodrendű szerepet játszó részébe már azzal is, hogy az egyik szekrény ajtaját kissé nyitva ábrázolta.

1879

A jólelkű, áldozatrakész, gondos atya halálának következményei évek múltán egyre súlyosabbakká váltak. A hazulról jövő segély lassankint elmaradt.

Időközben megkezdte szereplését a művész itthon a Műcsarnokban. 1880-ban állított ki először, mikor is «Őrangyal» c. kompozició-vázlatával egy egyházművészeti pályázaton vett részt. A kép azóta elkallódott. Hollósy leirása szerint vadonban tévelygő gyermeket ábrázolt, ki meredek sziklafal tetején virág után nyul, miközben a háta mögött álló angyal őrködik fölötte.

Hasonló elvont gondolatkörből vett képtémákkal tudomásunk szerint nem foglalkozott többé. (Az újabb korszakát betöltő «Rákóczy induló» sem nevezhető absztrakciónak, mert abban köznapi életből vett alakok fejezik ki a művészi mondanivalót.)

Urányi Imre országgyűlési képviselő (most besztercei főszolgabiró) megrendelésére festett Hollósy, saját állitása szerint talán 1883-ban, egy nagyon finom költői érzéssel felfogott, hangulatos kis képet, mely most is a megrendelő tulajdona. Sötétbarna csuhás, meditáló öreg szerzetest ábrázol ebben, ki hajlott fővel, törődötten jár egy régi temető düledező sirhalmai és keresztjei közt. Mögötte a diszes rácsos vaskapuban egy kamaszfiu és egy kislány lépi át az örök nyugalom tanyájának küszöbét. A mulandóság, a lemondás, a teljes igénytelenség és magábavonulás gondolatát fejezi ki a kép. A megroskadt öreg alakja és különösen feje a végtelen elmulás problemájának felszentelt remeteség megtestesülése. Hollósy megfestette ezt a gondolatot még egyszer, de más formában, 1896-ban, «Előttem semmi, mögöttem semmi» cimen, mint illusztrációt Kis Józsefhez. A művész egyéniségét tükrözi mindkét alkotáson, a forma teljes igénytelensége, a költői érzésen átszürt megfigyelések fölényesen szerény rejtegetése. Ez utóbbi tulajdonság Hollósynál szinte diabolikus vonássá fokozódik és nagy oka annak, hogy igazi megértője kevés akadt az életben.

Az 1883. őszi kiállításon egy nevető leányfejet ábrázoló képe szerepelt (1. ábra), melyet hamarosan meg is vásárolt báró Lipthay Károly. (Mostani tulajdonosa a budapesti Lipthay-palota örököse, herceg Ameida Károlyné.) A kis olajfestmény Hollósy egyik legtökéletesebb alkotása. Gyönyörű példája a benső értékek teljes átérzésére és visszaadására törekvő, programmszerű naturalisztikus festésnek.

A fej beállitása nem nevezhető szerencsésnek. Tengelye egybeesik a kép átlójával. Mintázása amellett annyira energikus, hogy a nehéz sötét árnyékok helyenként valósággal feldarabolják a képet. (Pl. az áll alatt.) A motivum nyújtotta szinértékek ennek következtében kihasználatlanul maradtak. A haj szőkesége a fény és árnyék átmenet nélküli ellentétei miatt nem érvényesül. A selyemkendő zöld alapszine és vörös rózsái is elszigetelt értékek maradtak.

E primitivségek mellett azonban különös értéket ad a képnek a rendkivül éles szemmel megfigyelt és hajszálnyi finomsággal részletezett formák technikai szempontból is tökéletes visszadása.

A fejen egy négyzetmilliméternyi hely sem található, mely ne volna csupa

intenziv átérzés és plasztikus rajz. (Nagyítóüveggel nézve kitünik, hogy az ecsetvonások mindenütt a formák hajlásának irányában haladnak.) Amellett sehol semmi kicsinyesség a felfogásban. Tanulmány és szabad szárnyalású művészet egyben.

Ezután az akadémikus jellegű tanulmányfej után különös ellentmondásként hat az 1884-ben kiállított «Kis gonoszok» c. kompozició. (2. ábra.) Két suhanc

1. ábra. Hollósy Simon: Női tanulmányfej.

a deszkakerítés előtt, amint a kert mögött emelkedő fáról almát lop. A legrokonszenvesebb művészi megnyilatkozások egyike ez a kép. Csupa naivitás és közvetlenség. Az akademizmusnak árnyéka sem fedezhető fel benne. Annyira nem iskolás, hogy a rendszeres szín- és formakeresést nem ismerő laikus-kísérlettől látszatra csak kvalitásaiban különbözik. Mintha csupa öntudatlan megérzésből született volna. Fiatalos szerettel megfigyelt, igénytelen szürkés tónusokkal min-

tázott formák, könnyedségükkel megkapó mozdulatok, tárgyilagosan felfogott motivumok. A kép, mely most dr. Csiky Aladár tulajdona (Budapesten), jobban egyezik sok tekintetben a művész újabb hitvallásával, mint a régivel.

Az akadémia után következő stádiumot, a teljes művészi erőkifejtést primitiv alapon, az 1885-ben befejezett nagy kép, a «Tengerihántás» képviseli (V. tábla). A kacéran oldalra hajló női fej újra feltünik a vásznon, de finomabban, lehellet-szerübben, egy kivételes ösztönnel megválasztott középtónusnak alárendelten. Amellett nem hat véletlen gyanánt a kompozició sajátos felépítése, ha szem előtt tartjuk, hogy Leibl ifjúkori mesterműve, a «Kritikus» két hasonlóan összedugott fejjel magasra ültetett alakot tartalmaz, az egyiknek a kép átmérője irányában elhelyezett lábával együtt.

A Leibl-féle fény- és árnyékhatást persze hiába keresnők Hollósy képén. Ezen ugyanis a szinek mint teljes értékek sorakoznak egymás mellé; csak általános lefokozásuk vitt beléjük igazi festői egységet.

Ennek dacára sem nevezhető a kép festői alkotásnak. Az alakokra egyenletes, teljes fény esik, ami a vetett árnyékok, azaz a festői tónusellentétek hiányát eredményezi. A művész tehát e szerint a felfogás szerint nagyon egyszerűsítette feladatát, de nem azért, hogy kitérjen a nehézségek elől. Mutatja már a férfi komplikált mozdulata, az erős rövidülésben rajzolt lábfej és elenyésző arcél merész vonala, hogy teljes energiájának érzetében milyen nagy erőkifejtésben találta örömét. A kisebb részletek csodálatraméltó mintázása pedig egyenesen a XV. századi németalföldiekkel, vagy Holbeinnal hivja ki az összehasonlítást. A mosolyogva oldalthajló női fejből a legparányibb részlet sem hiányzik és emellett vázlatos könnyüséggel van éreztetve rajta minden. A viseltes kék kötény színehagyott kopott foltjai különös szeretetteljes átérzésről tanuskodnak. A sötét férfifej erőteljes meleg tonusai és szigorú, konstruktiv, kemény rajza rendkivül érdekes ellentéte a rózsás női arc könnyed puhaságának. A lobogós fehér vászon ingujj és gatya hajtékai, a kukoricacsövek és a tarka kostök magukban is megállanák helyüket a csendéletfestés remekei közt.

E nagy kvalitások eredménye, hogy a kép a cselekvény erőteljes hangsulyozásának dacára is teljesen művészi jellegű. Legkevésbbé sem vehető egy kalap alá a korabeli egyéb novellisztikus alkotásokkal.

A kukoricafosztás a maga idejében centrális problémája volt Hollósynak. Több kisméretű másolatot, azaz ismétlést készített róla. — Egyik ezek közül Lénárd Róbert festőművész tulajdonában van Budapesten. — Ismerünk egy hevenyészett tollrajzot is, melyet baráti emlékül tett papirra a művész. Az egyéni hangulatkép gyanánt tollpróbaszerűen odavetett fejek a «Tengerihántás» fokuszának reminiszcenciái.

Nagy reményekkel került a kép az 1885-iki budapesti országos kiállításra. Dicsőséget arathatott ott, de gazdát annál nehezebben talált. Az első nagy csalódás keservesen hatott Hollósyra. Nem csoda: beleölte egész erejét és ambicióját.

HOLLÓSY SIMON: TENGERIHÁNTÁS.

Budapest, Szépművészeti Muzeum.

Kitörő örömmel fogadta mégis a vételár fejében kapott hatszáz forintot. Naiv érzésére elemi erővel hatott a tény maga, hogy végre saját művészete révén ekkora pénzhez jut.

2. ábra. Hollósy Simon: Kis gonoszok.

Mert nem volt olyan kis összeg, mely az időben ne fogott volna jól Hollósynak. Regénybeillő ugyanis, milyen szűkös viszonyok közt élt és dolgozott georgenstrassei műtermében, hol egy hosszú zöld lóca, a daróc suba, a kostök és még egy pár a «Tengerihántás»-on is szereplő ruhadarabon kívül,

melyek azután is állandóan használt rekvizitumai voltak, alig akadt valami berendezés. Egy primitiv függönnyel elkülönített sarokban földre helyezett matrác volt az ágy. A vendégek szives fogadtatásban részesültek mindig, de szék híján nem foglalhattak helyet.

A kedély azonban ily körülmények közt sem hiányzott, Hollósy baráti köre egyre nőtt, a fiatalabb magyar festőnemzedék egyre szorosabban tömörült a mester köré.

Egy napon érdekes növendég is jelent meg a műteremben: a művész egy rég nem látott barátnője, kinek látogatása művészi szempontból is igen fontos következményeket vont maga után.

Hollósy épen egy női képmáson dolgozott, mikor M. Ketty meglepetésszerüen rányitott. A megkezdett festmény másnapra le volt kaparva és Ketty galambszürke ruhás képe került rá, bal arcélben, sötétszőke fejét brokátot parodizáló hússzínű drapériához támasztva, mely a műterem falához erősitve némileg indokolatlan háttért szolgáltatott. Ölébe hanyatlott két kezében nagy csokorra való papszakáll, derekát is átfogó zöld szárakkal és levelekkel.

A novellisztikusan felfogott képmás az 1886. évi kiállitáson szerepelt «Merengő» cim alatt. (3. ábra.) Azóta többször cserélt gazdát. 1910-ben a Könyves Kálmán szalonjában volt kifüggesztve egy Hollósy müveiből rendezett kiállitáson. Itt vásárolta meg ismert gyüjtőnk és lelkes hazafiságáról ismert mecenásunk, Déri Frigyes bécsi selyemgyáros, ki 1915-ben nagylelküen az O. M. Szépmüvészeti Múzeumnak ajándékozta.

A kép nagy hirre tett szert művészkörökben, mihelyt elkészült. Réti István elbeszéléséből tudom, hogy sokat emlegették akkor is, mikor ő a Hollósy-iskolába került. Volt is miért. Legrejtettebb finomságukig megérzett és visszaadott formái megvalósitották Hollósy rajzmüvészetének egész programmját. Az arcél mentén végighaladó sötét árnyékba olvadó zöldes reflexek, az arc elefántcsont fénye és a különös elmélyedéssel formált fül húsvörös tónusai hibátlanul összhangzó szinskálát adnak. Nemkevésbbé szerencsésen egészitik ki egymást a galambszürke ruha és a helyenkint olajzöldbe játszó barnásvörös háttér.

A nevezetes arcképen Leibl hatása érezhető. Leibl volt egyáltalában, mint emlitettem is, az, ki Hollósy tanuló évei alatt a fiatalságra döntő befolyást gyakorolt. Leibl felfogásán át közeledett e festőgeneráció Holbeinhoz, majd pedig Bastien-Lepagehoz és Dagnan-Bouverethez. Amit Hollósy nagy német kortársában különösen szeretett, szubjektiv naturalizmusnak nevezhető. A természet nyujtotta rajzértékek korlátlan befogadását és az egyéni érzésnek megfelelő visszaadását érthetjük ezalatt.

A «Tengerihántás» ennek az egyéni és ezért müvészi naturalizmusnak egyik legvonzóbb megnyilatkozása.

Önmegtagadást követelő naturalizmus és szubjektivitás! Látszólag összeférhetetlen ellentétek. Mégis az tapasztaljuk, hogy Hollósynál megfért a kettő egymás mellett. Határtalan energiát tudott kifejteni a megfigyelésben és azért mégis

3. ábra. Hollósy Simon: Merengő.

egyéni jelleget, egyéni tónust vitt a legparányibb részletébe is. Szenvedéllyel elemezte az árnyékokat. Szeretett, mint később említendő képein látni fogjuk, fény ellen beállított formákat festeni. Ilyenkor feltett kalappal dolgozott, melynek pereme elől le volt hajtva ellenző gyanánt, hogy ennek segélyével jobban belelásson a sötét tónusokba.

A festői egység rovására tette ezt, anélkül azonban, hogy ilyenformán művészietlenségbe esett volna. A felélénkített tónusok, a reflexek által érvényesülő finomságok az egyéni megérzés kifejezői lettek nála.

Az 1887-iki nagy kiállítás óriási szenzációt hozott a fiatal müncheni művésznemzedéknek. Bastien-Lepage «Koldus» képe volt a tárlat nagy eseménye. A francia művész egyszerűen elvarázsolta a fiatalokat. Magával ragadta természetesen Hollósyt is, ki annak megvalósítóját látta benne, ami felé épen egyéni ereje hajtotta és Leibl művészetének tanulmányozása előkészítette. Hollósy a Leibl-féle mélységeknek könnyebb, elegánsabb kifejezését találta meg Bastien-Lepage művészetében és e felismerés fényében kisebbnek kezdte látni Münchent. József öccsével, kivel alaposan megtárgyalta a kérdést, arra a megállapodásra jutott, hogy tovább kell menniök, ha tiszta vizekhez akarnak jutni. A fiatalabb Hollósy-testvér így is cselekedett. Idővel Olaszországba utazott; majd visszatért szülőföldjére, de már nem mint festő. Simon azonban mégsem változtatott lakóhelyet. Tíz éven át ki sem mozdult Münchenből. Érthetetlen passzivitással hagyta beteljesülni sorsát, mígnem azzal vetett véget a válságos helyzetnek, hogy felkereste magát az anyatermészetet. Megalapította a nagybányai festőiskolát.

Bastien-Lepage mellett egy másik nagy francia hatott rá különös erővel: Dagnan-Bouveret. Azt becsülte benne is, amit az előbbiben. A minden legkisebb értéket élménnyé fokozó beható megfigyelést, a föllengés nélküli keresetlen előadást, a nagyságot az egyszerűségben. Bastien-Lepage és Dagnan-Bouveret fogalmakká emelkedtek Hollósy iskolájában és körében. A vele együtt és vezetése alatt küzdők zászlajukra írva hordták e két nevet.

Az elégtétel különös érzetével kell azonban megállapítanunk, hogy művészünknél a két francia hatása tulajdonképen csak elméleti gyarapodást jelentett. Festményei úgy tárgyban, mint felfogásban és érzésben magyarok és Hollósyak maradtak.

Hollósy Simon összes műveinek lajstroma nem állítható össze. A mestert nem érdekelte festményei sorsa. Nem is igen szeretett alkotásaira visszagondolni. Kényszerhelyzetben szokott volt megválni tőlük. Uzsoraárakon adta el őket rendesen. Üzleti érzéke nem volt, s ezért legjobban járt akkor, ha szerződésre lépett valamely műkereskedővel. Ilyen viszonyban volt Neustadttal, kinek havi 200 márka, valamint a szükséges vászon és modellpénz fejében dolgozott.

Egyideig Koppay József volt a megrendelője.

Néhány témája hosszú ideig tartotta fogva. Többször variálta a «Keresztűzben» és az «Ország bajai» c. kompozíciókat. A «Rákóczy induló» egész újabb korszakán — mintegy 20 éven át szakadatlanul foglalkoztatta. A megálla-

podásnélküli küzdelem legfőbb oka mindannyiszor abban rejlett, amiből Hollósy legnagyobb eredményei magyarázhatók: az átérzés fölényében a dekorativ számitás felett és a tartalom kérdésének előtérbe helyezésében.

Kimondhatjuk egyszerűen, hogy Hollósy Simon festészete alapjában egyező a cigányzenével. A lirai értékekre épitett kompozició és a finom változatok sokasága a lényeges elem mindkettőben. Hollósy képirását illusztrativ művészetnek is nevezhetjük.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat kiállitásainak főkönyve és katalógusai szerint a Műcsarnokban a már emlitett festményeken kívül a következő Hollósy-féle képek szerepeltek: Korcsmai csárdás (1884; megvette sorsolásra a Társulat), Juliska levele (1884; visszakerült Münchenbe), Állatkép (döglött róka, 1885), Női tanulmányfej (1885; visszakerült Münchenbe), A jó bor (1887; megvette sorsolásra a társulat; most dr. Stiller Mór ügyvéd tulajdona), A hazai népéletből (találóbb cime «Két tűz közt», 1892; megvette a Nemzeti Múzeum), A ország bajai (1893; visszakerült Münchenbe; majd Bányai József szentesi lakós vette meg; jelenleg Halász-Szabó Lajosné tulajdona Szentesen). Egy Petőfi illusztrációként felfogott kis olajfestmény («Megy a juhász szamáron»), mely dr. Ágoston Sándor tulajdona, ugyancsak ki volt állitva valamelyik tárlaton. A Képzőművészeti Társulat aktáiból ma már nem tűnik ki, hogy melyiken.

Tudomást szereztem ezenkívül Réti Istvánnak, Hollósy jeles tanitványának közlése folytán arról is, hogy a mester a nyolcvanas években egy cigányok előtt táncoló parasztlegényt is festett. Lehet azonban, hogy e kompozició azonos a «Korcsmai csárdás»-sal. Réti szerint barna árnyékok jellemezték. Bizonyos tehát, hogy a művész első korszakában készült.

Ugyancsak korcsmai jelenetet ábrázolt Hollósynak egy másik sokat emlegetett képe, melyet eredetiben szintén nem ismerek. Leirását magának a mesternek, továbbá tanitványainak, Réti Istvánnak és Markó Ernőnek köszönhetem. Az utóbbiaktól tudom azt is, hogy a kép sokáig szerepelt egy műkereskedés, a «Galerie Rupprecht», kiállitásán, mint a kollekció fődarabja. Hollósy akkor festette, a 80-as évek második felében, mikor Neustadt részére dolgozott. Ez volt az egyetlen kép, melyet a Glaspalastban kiállitott. Állitólag 600 márkáért adták el. Vevője és mostani tulajdonosa ismeretlen.

Kompoziciója, mint hallom, 7—8 alakot egyesitett. Korcsmában mulató parasztlegényeket ábrázolt, a Hollósy-képeken többször előforduló hosszú asztal mellett. Egyikük poharát emeli az ajtón belépő leányra, ki lesütött szemmel fogadja a kitüntetést.

A másik oldalon cigányok. Köztük egy pipára gyújtó alak, melyen az arcot elboritó és az ujjak közt átszürődő fény nagyszerűen volt megfigyelve és éreztetve. Különös virtuozitást fejtett ki még ez alkalommal Hollósy a fény ellen ábrázolt formák megoldásában, a sötét tónusok finom változatainak összehangolásában és a csendéletszerű motivumok (hangszerek, poharak stb.) megfestésében. E nagy kép is (alakjai majdnem fél életnagyságnak megfelelők) a «barna» kor-

szak rapszódikus, de megfeszített művészi erőkifejtésének egy igen fontos eredménye.

Kisebb szerepet játszik Hollósy régibb festményei közt egy másik korcsmai jelenetet ábrázoló háromalakos kompozició: «A jó bor.» Egy parasztlegény és egy magyar baka hallgatja a hosszú asztal mellett ülve egy czigányfiú hegedűjének hangját. Előttük vörös bor. A legény a poharon tartja kezét.

A kisméretű olajfestmény Hollósy Simonnak több szempontból nagyon jellemző alkotása. Kompozicziója igen egyszerű. Alakjai közvetlenül az életből valók. Valami Hollósytól meglehetősen idegen szentimentalizmus is érezhető rajtuk. Rendkívül beszédes jelenség a zenét szomorúan hallgató, szemközt fordultan ábrázolt parasztlegény.

Ez alakon különösen látszik, hogy aki festette, mindenki által érthető egyszerű emberi nyelven akart beszélni. Nagyon téved, aki azt hiszi, hogy ez és a tiszta művészet kizárják egymást.

Hollósy legbensőbb énje jut kifejezésre ez emberi értékek keresésében, akárcsak a kontemplativ szellemben, mely a kép másik jellemző sajátossága. Különösebb szín és fényproblemák nem foglalkoztatták még ennek festése közben a művészt. Rájuk került azonban a sor nemsokára.

Réti István leirásából van tudomásom egy kártyavető leányt ábrázoló képéről. Az ablak ellen beállított, oldalról nézett alak sötét silhouettet mutat, élesen megvilágított arcéllel. Az ablakon bevilágító sugarak színes kartonfüggönyön át szűrődve érdekes színhatást eredm[illegible], melyet az ablakba állított muskátlinak (Hollósy kedves virágának) piros foltja is fokoz.

Legjobban érdekelte azonban Hollósyt az árnyékos fej, melynek sötét tónusait különös tudatossággal hangolta kékre.

Ez a kobaltos tónus olyan élénken foglalkoztatta a művészt, hogy azt az időt, melyben a kobaltkék volt festményein az uralkodó szín, külön korszak gyanánt foghatjuk fel.

A kék tónusok keresésére nem a maga sugallata vezette rá Hollósyt. Párisból visszatért barátai, elsősorban Csók István, figyelmeztették arra, hogy az árnyékok alapszíne nem barna vagy fekete, hanem a legmélyebb helyeken is átlátszó kék.

A művészt annyira megnyerte ez az elmélet, hogy fenntartás nélkül vitte át a gyakorlatba. Arra fordította legnagyobb igyekezetét, hogy az árnyékokban mindenütt felkutassa és minél nagyobb mértékben érvényesítse a sötétséget fölelevenítő kék színt. Hollósynak ugyanis kapóra jött az új dogma, mert eggyel több módot nyujtott arra, hogy a formákat kedve szerint részletezze és lehelletszerű tónusokkal vigyen képeibe egységes színhatást.

Ez a sajátos tónusegység jellemzi a «Két tűz közt» című kisméretű olajfestményt, az első képet, mely Hollósytól a magyar állam tulajdonába jutott.

Tagadhatatlan, hogy a rokonszenves kis festmény csupa artisztikum. De már előreveti rajta valami az árnyékát. Az uralkodó kobalttónus kissé túlteng.

szűrődésére bizzák annak a hatásnak a keltését, melyet eddig a keverт tónusoktól vártak.

Hollósy nagy érdeklődéssel hallgatta barátja hiradását és szivesen vette tőle azt is, hogy belekorrigáljon készülőfélben levő festményébe, mely a «Két tüz közt» egyik példánya volt.

Az új meglátások hatása alatt nem tért el gyökeresen előbbi törekvésétől. A kobaltos árnyékolás nem tünt el képeiből, de szóhoz jutottak bennük a helyhezkötött főszinek és különböző reflexek, melyek Hollósy egyéni törekvésének megfelelően, ismét csak a magasabb művészi szempontból felfogott rajz elmélyítésére szolgáltak.

A művész újra nagy lendületet vett. Úgy látszott mintha teljesen megtalálta volna magát. A forma és a színek kérdésében egyaránt érett, egyensúlyozott nézeteket vallott. A l'art pour l'art elvéhez közeledett. Saját bevallása szerint annál is tartott. De ebben a kérdésben nem szabad önvallomásaiba belenyugodnunk.

A művészi tevékenység ugyanis, Hollósy legbensőbb érzése szerint, nem speciális eredményt célzó, hanem a művész egész egyéniségét, egész világfelfogását kifejezésre juttató erőkifejtés. Nem egyszerű ábrázolás, hanem az egyén egész értelmiségének fokmérője.

Ez a fokozott önbirálatot kihivó felfogás idézte elő a krizist, mellyel most tanulmányunkat zárnunk kell.

A «Tengerihántás»-t festő Hollósy remeket alkotott mikor egyszerű problémákat látva, tiszta érzésből, szabadjára dolgozott. Az «Ország bajai», melynek elemzésével még tartozom, tépelődések labirintusába ragadta a művészt, melyből csak a nagybányai tájkép előtt találta meg a kivezető útat.

A kétalakos kompozició, melyet Hollósy «Az ország bajai» cim alatt állitott ki az 1893-iki téli tárlaton (4. ábra), ugyanabba a hosszúasztalos, zöldlócás és műteremablakos korcsmaszobába vezet, melyben a «Két tüz közt» alakjai foglalnak helyet. Az ábrázolás tárgya egy huszár, ki az asztalvégen ülve, előrehajolva olvassa a Budapesti Hirlapot és egy asztalra könyöklő legény, arcán a megértő hallgató kifejezésével. Az előbbi oldalt, az utóbbi szemközt fordulva látható. A fény hátulról özönlik a szobába. A fal rózsaszinű. Az alakokat nagyrészben átlátszó árnyék fedi.

Az egységes tónusnak, illetőleg a benne érvényesülő forma- és szingazdagságnak éreztetése volt ez alkalommal a főfeladat, mely teljes egészében megoldatlanul maradt. A kompozició lényegtelen változtatásokkal több példányban készült, de egyenletesen befejezettnek az sem nevezhető, mely a Műcsarnokban szerepelt s amelyet nem is tarthatunk a legjobb kisérletnek. A kritika nem is emlékezett meg róla. Hollósy pedig befejezte vele műcsarnoki szereplését. Több kiállításon nem vett részt.

A sorsfordulatot jelző kompozició legjobb példánya szimbolikusnak nevezhető befejezetlenségben került ki a mester kezéből s magántulajdonban rejtőzött egészen 1916-ig, midőn az O. M. Szépművészeti Múzeum vásárolta meg.

Bizonyos mélységekig nem juthatott el miatta a művész. A három tőrülmetszett magyar parasztalakot (egy huszár, egy lobogó inges, gatyás legény és egy leány) magábazáró szoba térhatása kitünő. Hollósy különös művészi érzékkel adott kifejezést a levegő szintörő hatásának. Ezzel tett eleget elsősorban a magasabb művészi követelményeknek.

A konstruktiv rajz szilárdsága azonban nem áll arányban az uralkodó színértékek egységesítő hatásával. Az ösztönszerű megérzések szépsége nem pótolja a higgadt számításon épült biztos szerkezetek hiányát.

Nem szabad azonban felednünk, hogy a «Két tűz közt» nem egy példányban hagyta el Hollósy műtermét. Készült egy nagyobb méretű variációja is,

4. ábra. Hollósy Simon: Az ország bajai (Részlet.)

melyet sajnos nem ismerek. Megbizható bírálók állítása szerint e példány felülmulja kvalitásban a múzeumét. Egyik változata pedig, melyet levelezőlap formájában kiadott háromszinnyomatú másolatban láttam, lényeges különbséget mutat a szinkompozicióban és szinkeverésben is.

Ez újabb paletta-változást olyanforma esemény idézte elő mint a megelőzőt.

Új tanítványok jöttek vissza Párisból. Köztük Thorma János, kit Hollósy különösen nagyra becsült. Thorma sokat beszélt régi mesterének arról, hogy Párisban már új szinproblema diadalmaskodott a kék tónusok túlértékelése fölött. A szinek törésére a feketét használják és az egymás mellé rakott szinek össze-

A jövő dalának hangjait ütötte meg a művész a hagyományos felfogása szerint, hagyományos keretben elhelyezett két alak megfestésével. Az asztalra könyöklő legény arcán ép úgy küzdenek a lokális színek az egységségesítő árnyékkal, mint a honvédhuszár mentéjén a rózsaszínű fal reflexei a ruha sötétkék alapszínével.

A szegényes műteremben a fény elleni beállítással olyanforma feladatot akart maga elé tűzni Hollósy, amilyent künt a szabad ég alatt nyujt az egyenletes árnyék, illetőleg a «plein air» világítás, melyben a formák abszolut jelentőségük szerint érvényesülnek. Hollósyban pedig ez a törekvés határozott tendenciát jelentett, mert egyre erősebben lépett fel benne a vágy arra, hogy egyéniségének tartalomban és formában teljesen megfelelőt alkosson. Meghatározott tipusokkal és cselekvényekkel nem azonositható motivumokat keresett. Kiss József költeményeihez készített illusztrációkat. («Tüzek», «Előttem semmi, mögöttem semmi», «Az ár ellen», «Te halovány szőke asszony» — 1896), és 1895 őszén már feltünt műtermében a «Rákóczi induló» egyik vázlata.

Tépelődésektől terhes, hányatott évek következtek ezután az egyéni érzésről hiánytalanul beszámoló és amellett egyetemes értékű művészi formáért folytatott küzdés jegyében.

A gyötrődéses törtetés egyelőre a középúthoz vezetett: a szubjektiv szemmel nézett, hagyományos, bizalmas érzéseket keltő tájképhez.

De ennek a művelője már a jelené és a jövőé. A lezárható magyar művészettörténet Hollósyja, kinek képét a fentiekben vázolni akartam, letette az ecsetet akkor, midőn az «Ország bajai»-t [illegible]behagyta.

Felvinczi Takács Zoltán.

A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM ÚJABB SZERZEMÉNYEI.

Az alábbi soroknak nem az a céljuk, hogy szerzeményeinket egyenként és tüzetesen ismertessék; inkább a gyüjtés irányáról akarnak számot adni.

Az idő, amelyről beszámolunk, csak kevéssel kezdődik a világháború kitörése előtt és az 1917. év közepéig tart. A viszonyok munkánkat egyre jobban nehezítették. A háborúval a piac legnagyobb része hozzáférhetetlenné vált. Nemsokára más bajok is léptek fel: a pénz vásárló erejének nagy csökkenése és a magánvásárlók szokatlan hevességű versenye.

E nehézségek nem jelentkeztek minden téren egyforma erővel. Gyüjtésünk legnagyobb része a XIX. századi magyar művészet termékeire esik. A gyüjtésnek ebben a körében is érezhető volt a viszonyok nyomása, de nem olyan mértékben, mint egyebütt. Itt [illegible] szabadabban folyhatott; jobban fejezhettük ki törekvéseinket s az eredmények határozottabban bontakoznak ki egy programm körvonalai, mint másutt.

Múzeumunk magyar gyüjteménye nemcsak számra nézve tekintélyes, hanem jelentős művekben is gazdag. A régibb anyag zöme a Magyar Nemzeti Múzeum egykori képtárából származik, mely 1896-ban a Szépművészeti Múzeum gyüjteményébe olvadt be és máig tetemes részét teszi a modern képtár anyagának. Legtöbbje ezeknek a műveknek ajándék és hagyomány, első sorban a Pesti Műegylet és a Képcsarnokegylet ajándékai, aztán lelkes hazafiak adományai. Megható látvány, hogyan igyekeztek pótolni fogyatékos erejükkel az állami eszközök hiányát szerény magánosok, polgárok, köznemesek, papok, sőt maguk a művészek is, akik közül nem egy javából való műveit ajándékozta vagy hagyta nemzetének. Nagyobb művek vételárát olykor «közaláírás» útján szerezték össze; Székely Bertalan képei közül a hitvesi szeretetet dicsőítő Dobozit a székesfehérvári nők, az Eger ostroma címűt pedig, mely az egri nők híres bátorságának emlékét örökítette meg, Eger széplelkű hölgyei vásárolták meg a múzeum számára. Madarász Viktornak mind a három főműve — történeti festészetünk büszkeségei — ajándékképen került a képtárba. Sok alapvető fontosságú munkája gyült igy össze régibb művészeinknek. Azonban ezek a művek igazán «gyültek» inkább, semmint tervszerüen gyüjtettek. Az ajándékozók lelkesedése nem helyettesítheti a következetes múzeumi tevékenységet; meg-

1021

Nagybánya bölcsőjénél

Nagybánya — Jókai domb
Előtérben a nyitott ligeti festőszín helye

Nem az akadémiák oszlopos, timpanonos épületében született meg a modern művészet. A nagybányai sem.

Ha a nagybányai művésztelep alapításának tárgyi emlékeit kutatjuk, képzeletbeli sétánk egy nagyon szerény, szénatartóból átalakított műteremhez vezet... Állok a Jókai dombon, a Ligetben, a Petőfi völgy bejáratánál. Sűrű fák között enyhén lejtős, lekopasztott teraszok. A magasabban fekvő látszik érdekesebbnek, itt a bokrok alján még tisztán kivehető az egyik épület, a nyitott fészer talapzata. De Stoll Béla egykori szénatartóját, mely az alsó terasz szintjén állott valamikor, és amelyik a Hollósy iskola műterme volt, már nyomaiban is nehéz megtalálni.

Érdemes-e az emlékezés kegyeletén túl is felkutatni ezt a helyet? Mindenképpen. Ez az erdős domboldal és közvetlen szomszédsága *az első nagybányainak mondott képek* ihletője. Ha nem éppen ide irányítják a művésztelep táborverőit, ha más környezetben építi meg a város a közös műtermet, Réti István szavaival, „meglehet hogy a nagybányai festészet másképp inspirálódik". Nevezetes hely ez a ligeti tábor. Túl azon, hogy Hollósy Simon ide hozza le iskoláját Münchenből, s hogy azután is szálláshelye lesz a szabadiskolának — a Stoll-féle ligeti műterem az első nagybányai kiállítások színhelye a századfordulón. Lyka Károly érzékletesen szép leírását idézem:

„A szénatartó hamarosan kifoltozódott fabódévá, benne született meg a kisded: a nagybányai művészet.

Ez volt a bölcsője.

A bukaresti, iași-i és kolozsvári akadémiák román és magyar növendékei a festőszín előtt — már a műteremkertben. Az előtérben ülő szalmakalapos festő Octav Angheluță, mellette Szervátiusz Jenő, tőle jobbra a második Bene József. (Fényképfelvétel a húszas évek végéről)

De a bölcsőt olyan emberek állták körül, mint Hollósy, Réti, Thorma, Iványi-Grünwald, Ferenczy, Glatz, Kubinyi, Rudnay és így tovább..."

•

Művészetírásunk Réti után *installációnak* nevezi Hollósyék megérkezését Nagybányára, a ligeti műterem birtokbavételét. 1896. május 6-án délelőtt a nagybányai *indóház*, az azóta lebontott kis állomás peronján népes küldöttség várta a mester és tanítványok érkezését. Turman Olivér, a város polgármestere fogadja őket, s a Kaszinó-kerti villásreggeli után, ahogy ez már a vendégeknek kijárt, ki kocsival, ki gyalog igyekezett a Zazar-hídon túli liget felé. Hollósy, szertelen természetéhez illően, eksztázisban volt... De adjuk át a szót a legavatottabb szemtanúnak, Réti Istvánnak, aki végig elkísérte őket: „Künt a Ligetben dombszélen állt az iskolaműterem, a bedeszkázott szénatartó, három széles ablakával északra... És körülötte a vidék a tavasz hamvas pompájában, a domb élén óriási szelídgesztenyefák, sötétzölden keresztezve a pázsitos domboldalt... úgy fogadtak minket, mint az Énekek Énekében a menyasszony mosolygása a szerelmes vőlegényt. Akik átélték ezt az installációt, sohasem felejtik el. És a városiak szinte félve kérdezték: meg vagyunk-e elégedve? Tetszik-e? Jó lesz-e a műterem? — »Disznóól«, mondotta Hollósy vadul s hozzátette: »lesz majd akkor, ha mi benne leszünk.«"

Hollósyék meghívásának története — az a momentum, ami a művésztelep megalakulásához vezetett — Nagybánya irodalmából ismert. Itt csak annyiban emlegetjük fel, amennyiben körülményei a ligeti műterem megépítésével kapcsolatosak. Réti és Thorma, a volt Hollósy-tanítványok veszik rá tehát mesterüket, hogy millenniumi képrendelése, *A huszti vár* megfestése alkalmából müncheni iskoláját a havasalji bányászvároskába, Nagybányára hozza. A megtelepedés anyagi-erkölcsi támogatásának biztosításáról volt szó, aminek kieszközlésére az említettek és a város polgári mecénásai vállalkoztak. Az „öregnek", ahogy Hollósyt tanítványai nevezték, roppant tetszett az ötlet s tanyájuk a müncheni Café-Stefanie 1896 tavaszán már az általános mozgósítás képét mutatta. Itthon több tennivaló akadt. Thorma János és dr. Virág Béla (utóbbi nagybányai aljárásbíró) próbál híveket szerezni a gondolatnak a polgárság, a város vezetői körében. Január 25-én kelt levelében Thorma kész tervről számolhat be már Münchenbe utazott barátjának, Rétinek. „Roppant kapnak az eszmén — írja — s nemcsak műtermet, hanem szobákat is építenek hozzá, ha az idejövetel bizonyos volna... A Ligetben már ki is gondoltuk a helyét. Az épület pedig magában foglalna: egy húsz (20) méter hosszúságú ateliert, az öregnek egy szobáját és előszobáját és még ezen kívül nyolc szobát 16 emberre ilyenformán..." (A levél és rajz a bp-i Szépművészeti Múzeum adattárában.) Dr. Virág Béla mintegy két hét múlva (február 9-én) írja meg nevezetes cikkét a *Nagybánya és Vidéke* című lapban, melyben a felépítendő közös műteremnek a fentihez nagyon hasonló tervét pengeti. Ez a műterem 20 m hosszú, 12 m széles, fából épült zárt építmény lenne — olyan ajándék, „amennyit egy magános ember is minden nehézség nélkül megadhat."

A művésztelep történelmének méltatói nemegyszer megírták már a városi támogatás szűkkeblű voltának adatszerű történelmét is. Úgy tűnik azonban, hogy az 1896 tavaszán tartott városi közgyűlésen a kellőképpen megdolgozott képviselők határozatára támaszkodva készek lettek volna esetleg egy modernebb, állandó műtermet is építeni. Turman polgármester levele a bizonyíték rá, hogy akár 10—15 ezer forintot (akkoriban nagy összeg!) is hajlandók lettek volna áldozni, ha „pozitív ígéretet kapnak" Hollósytól, hogy iskoláját 10—15 éven át lehozza Nagybányára. A századforduló anyagi jóléte, a millenniumi építkezések idején talán lett is volna valami e tervből, s akkor nem kellett volna négy évet várni az első magánműtermek, illetve másfél évtizedet a nagy iskolaműterem elkészültére. Nem így történt. Hollósy, de még inkább Réti az, aki vonakodik megtenni ezt a semmivel sem fedezhető ígéretet. „Nem tudhattuk — írja 1924-ben —, előzetes példa sehol a világon nem lévén, miképpen sikerülhet egy ilyen kirándulás." Abban maradnak tehát, hogy *a város ideiglenes műtermet épít Hollósynak*.

Olyan lett volna ez a műterem, mint amilyennek Thorma képzelte? Valószínű. Megépítésére azonban sohasem került sor. A városi tanács ülésén Stoll Béla újonnan emelt és pillanatnyilag éppen megfelelőnek látszó szénatartóját ajánlja fel a festőtársaságnak.

(Ki ez a Stoll Béla? Ki ez a polgári mecénás, kinek ajándéka nem egy nyárra, de három évtizedre otthont ad a festőiskolának? Megéri ez a kitérő. Polgári rangja szerint ügyvéd, a Nagybányai Részvény Takarékpénztár igazgatója, Felsőbánya díszpolgára... De talán nem is a címzetessége a fontos. Támogatója volt minden közérdekű lépésnek, s Nagybányán sokáig el sem lehetett képzelni megmozdulást nélküle egy gondolat érdekében. Kezdeményezte a Lendvay-szobor felállítását — ma a Ligetben áll —, felkarolta és támogatta az István-torony restaurálásának ügyét, a ligeti építkezéseket. Amikor 1931-ben, 79 éves korában elhunyt, az egész város meggyászolta. Gyermekei közül Stoll László állt igen szoros barátságban Thormával, Rétivel és általában a város festőtársaságával, Stoll Károly ismert képgyűjtő volt.)

•

Stoll Béla felajánlására tehát a ligeti Jókai dombon otthont teremtenek a tavaszra várt festőknek. Helyét, mint láttuk, Thorma választotta meg, s a hatalmas szín rendelkezésre álló faanyagából április közepén már javában épül a műterem. Sok változtatást nem eszközöltek rajta — a város ácsa néhány deszkával még megtoldozta —, mert a későbbiekben is csak *színnek, szénatartónak, pajtának, bódénak* emlegetik, csak ritkán *műteremnek*.

Pedig *műterem* volt mégis, mert hivatásának megfelelt és a város az ingyen vasúti jegyeken s a nagybányai táj varázslatos szépségén kívül nem is ajánlhatott mást a vendégeknek. Az installációkor olyan mit sem néző lelkesedéssel megrohamozott műteremnek mindenesetre padlózata volt és széles ablakai, melyeket fatáblákkal el lehetett zárni. Azonkívül fűteni is lehetett benne; valahonnan egy rozzant vaskályhát szereztek, s a szabadiskola idején, az aktmodellek miatt, októberi reggeleken fűtöttek is. „Egészen közel a meseszép gesztenyéshez — ahogyan Lyka Károly írja le — ez volt a műterem, az iskola, olyik földhözragadt piktorcsemetének talán hálóvacka is." Képét többen is megfesthették, hiszen csodálatos táji környezete, rusztikus volta és rendeltetése csábító motívummá avatta. Sajnos, csak Börtsök Samu egyik festményéről tudunk és T. Rátz Péternek egy rajzáról, amit illusztrációként tett közzé.

A ligeti műterem, a Stoll-féle szénatartó nem állott sokáig egyedül a Jókai dombon. Hollósy kérésére még 1899-ben egy nyitott fészert emeltek a közelében (a nagybányai Tersánszky Jenő „sporttribünszerű építménynek" írja le), hogy esős időben befogadhassa a megsokasodott tanítványokat.

•

Nagybánya egész memoárirodalmából hozhatnánk példákat rá, mit is jelentett ez a közös műterem az elinduláskor, de a későbbiekben is. Már az első nyáron az a megtiszteltetés éri a Hollósy-iskolát és a telep alapítóit, hogy Szinyei Merse Pál, a magyar képíró művészet éppen akkoriban újra felfedezett úttörő mestere személyesen látogatott el hozzájuk. Kíváncsi volt a fiatalokra, akikkel ha együtt indul, bizonyára rokon érzések kapcsolják össze. Csók István és Thorma János álmélkodva fedezik fel a *Majális* hihetetlenül frissnek ható szépségeit, s Szinyei Thormának ígéri meg ezt a látogatást. Egy nyári délelőtt érkezett meg Nagybányára. Thorma kalauzolta el külön-külön mindegyikükhöz, s Szinyei „szinte röstelkedő szerénységgel" fogadja tiszteletüket. Réti így emlékezik erre: „Meglátogatta s nagy lelki örömmel szemlélte a ligeti dombon tanyázó festőiskolát, az öreg gesztenyefák árnyékában dolgozó fiúkat. Sohasem volt még ilyen szép iskolahely a világon, sem ilyen áhítatos munka nem folyt sehol talán."

Hollósy Simon hat éven át hozta el nyaranként ide müncheni iskoláját, s a ligeti műtermek távozása után sem néptelenednek el. 1902-től a Réti, Thorma, Ferenczy, Iványi-Grünwald vezette szabadiskolának is csak ez a két épület adhatott szállást. A mesterek egyike reggelente beállította a modelleket, s a növendékek a nagybányai festészet legjobb hagyományaival ismerkednek itt. Áprilistól októberig lehetett a műtermekben dolgozni, de később is, az 1911-es építkezések után is, a ligeti épületek nyári műteremnek maradnak meg.

Még egy emlékét idézik fel Nagybányának a ligeti táborozások: *az első kiállításokat*.

Hollósy nyilván úgy találta, ha már a város vendégül fogadta sok nemzetiségű iskoláját, tartozik annyival, hogy képeiket itthon is bemutassa. 1897. július 11-én nyitotta meg az iskola bemutatkozó tárlatát a Stoll-féle műteremben — *Nagybányán ez a legelső képkiállítás volt!* Íme egy részlet az ugyancsak itt íródott és ugyancsak első, még dadogó és bizonytalan hírlapi kritikából: „Múlt vasárnap valóságos búcsújárás volt a műteremhez, különösen a tanulmányfejek nagyban megnyerték a közönség tetszését. A tájképek már nem tetszettek annyira." (Nagybánya és Vidéke, 1897. júl. 18.) Kuriózum? Kétségtelen, de az elindulást ilyen távlatokból kell nézni!

1899 szeptemberében ugyancsak a ligeti zárt műteremben rendezik az iskola második, majd a következő év októberében a harmadik kiállítását. Ezek a tárlatok a kívülről zöld ágakkal és szőnyegekkel feldíszített műteremben *egy napig tartottak*. Szombaton este felrakták a képeket, és vasárnap délelőtt-délután tartott a látogatási idő, hogy hétfőre már újra műterem legyen a ligeti szín. Hogy zsúfoltak lettek a falak, hogy olykor több mint száz kép is helyet kért magának e rögtönzött galériában, hogy a világítás sem volt megfelelő, az akkor senkit sem zavart itt. Utolsó kiállításukról a nagybányai lap kritikája Frischauf Ferenc, Felvinczi Takács Zoltán és Maticska Jenő képeit említi.

Hollósy távozása után több kiállítást már nem rendeznek, újabb közös bemutatkozóra csak 1911-ben, az új műtermek felavatásakor kerül sor.

•

Hova tűnt el a két ligeti műterem a Jókai domb tölgyekkel, fenyőkkel és szelídgesztenyékkel övezett kapaszkodójáról? A városi tanács keveset gondolt velük. Különösen azután fordult mostohára a sorsuk, hogy megépítették a műteremkerti épületeket, s a ligetieket most már inkább a kegyelet tartotta fenn. Először a zárt műterem tűnt el — összeomlott, deszkáit elhordták —, de ez lett volna a sorsa a másiknak is, ha Thorma, az iskola akkori egyedüli vezetője nem sürgeti az elköltöztetését.

A nagybányai Állami Levéltárban föllelhető adatok szerint Thorma 1925-ben kéri a ligeti „festőszínnek" a műteremkertbe való átszállítását, amit a városi tanács (Consiliul Urban) tudomásul is vesz. Ugyanitt találjuk meg (Nagybánya Város Elöljárósága — Festőiskola és kolónia, 1925/2608. szám alatt) a városi főmérnöki hivatalhoz befutott ajánlatokat is, melyekben legalább öt helybeli mesterember vállalkozik a ligeti szín átköltöztetésére, feltüntetve beadványaikban a lebontást, a zsindely szétválogatását, az elfuvarozást, új talpakra való helyezését, a kívánt átalakításokat stb. A Technikai Hivatal végül is november 6-án állítja ki a számlát 21 808 lej értékben az épület átköltöztetésére, illetve átépítésére.

Így a húszas évek közepétől a ligeti festőszín a műteremkert parkjában lesz az iskolának nyári otthona, tehermentesítő szabadtéri épülete. A művésztelep mai lakói úgy tudják, 1948-ban bontották le végképpen, mikor a hó súlya alatt egész tetőzete beszakadt. Az eltűnt műtermek, „a nagybányai Barbizon diadalmas startjának" helyén B. Boros István kíván emléket állíttatni. Agitációja a válság éveiben süket fülekre talál — 1932-őt írtak...

•

Kézenfekvő volt, hogy a művésztelep festői mindenekelőtt azokat a motívumokat választották képeik tárgyának, táji keretének, melyeket legjobban ismertek, s melyeket naturalista természetlátásuk a többszöri megfigyelés során a legalkalmasabbnak talált erre. Ha a fontainebleau-i erdőnek, ahol a barbizoni festők intim tájrészletekre vadásztak, voltak különösen kedvelt és sokak által megfestett részletei, Nagybányán már-már számozott motívumokról — tájkivágásokról — beszéltek. A ligeti műterem és környéke pedig különösen alkalmas volt arra, hogy az itt megforduló művészek és növendékek a felfedezett nagybányai tájban ezt az úgyszólván kötelező „tájékozódási műveletet" megtegyék. Pár lépésre a Stoll-féle műteremtől, a *Kilátó* — ahonnan Jókai Mórnak 1876 augusztusában megmutatták a várost — már egészen szép részletét mutatta a tájnak. A nyitott fészerből az ódon pénzverőházra, a Mincre (Münzre) lehetett látni, legalábbis akkoriban, amikor a fák még nem nőtték be annyira a teraszokat. Még Ferenczy Károly is, aki különösen kedvelte a hosszabb kirándulásokat, itt, a Jókai domb mögött kezdte meg első nagybányai kompozícióját, a *Hegyibeszéd* megfestését. S ott volt azután a Liget nagyszerű sétánya, tőle balra a veresvízi völgy és a Morgó, jobbra a Klastromrét, a Virághegy és Kereszthegy panorámája... A ligeti műterem olyan táborhely és főhadiszállás volt, ahonnan kiindulva e motívumokat ostromolták.

Csak később — írja Réti —, csak azután, hogy a város megépítette a Zazar lapályához közel eső területen az iskolaműtermet, kezdik gyakrabban megfesteni a fiatalabb festők és az ide látogató *alkalmi nagybányaiak* a városnak ezeket az innen látható és innen megközelíthető részeit is. Az iskola leköltöztetése szinte új motívumkincset teremtett, ha nem is adták fel soha a Jókai dombi táborozások hagyományát. *Nagybánya bölcsője volt az*, ahogy jobban, találóbban Lyka Károly nem is jellemezhette volna. Hiszen itt született meg a „kisded", a nagybányai művészet.

MURÁDIN JENŐ

Szabadsága idején is olvassa az

UTUNK-at

Kapható minden fürdőhelyen és üdülőtelepen

Ki hitte volna...

■ hogy a **A Hét** „Hetes"-e szerint az **Utunk** és Szilágyi Domokos „emeli sietve közüggyé" — „egyetlen ismeretterjesztő könyvsikerünk egyébként nyilvánvaló nyelvi és formai gyarlóságait" ... Szerintünk éppen **A Hét**-nek kellett volna sietve tiltakoznia, amikor egy ismeretterjesztő munka ilyen **nyilvánvalóan gyarló** állapotban került — másodszor is! — a közönség elé, mint **A természet kalendáriuma.** Különben Szilágyi Domokos tanulmánya nem „nyelvi és stíluselemzés", hanem csak **hibaigazítás — csillagászati méretekben.**

Ki hitte volna...

ORSZÁG

● A *Kriterion* újdonságai: Páskándi Géza *Tű foka* című verseskötete; K. Jakab Antal *A névmás éjszakája* című „irodalomkritikai kísérletei"; Albert Camus *Közöny* és *Bukás* című kisregényei; Nathaniel Hawthorne *A skarlát betű* című regénye; és Ethel Voynich *A bögöly* című regénye.

● A *Kriterion* második negyedévi prospektusának címlapján Réthy Andor arcképe látható: „Tiszteletadás — a Nemzetközi Könyvév alkalmából — három évtizedes bibliográfusi munkásságának" — ezzel a szerkesztőségi magyarázattal. A prospektusból tudjuk meg különben, hogy a *Kriterion*nál közelebbről Horváth István válogatott versei, Majtényi Erik és Márki Zoltán új verseskötetei, Bogdán László első verseskötete (a Forrás-sorozatban), Vári Attila elbeszélései s Balázs Sándor és Vámszer Márta tanulmánykötetei jelennek meg közelebbről.

● Hetvenkilencedik születésnapját szülőfalujában, Csíkzsögödön töltötte el Nagy Imre. A művészt Miklós László köszöntötte a július 26-i *Hargitá*-ban.

● Az egyes szocialista országok írószövetségei között megkötött egyezmények alapján július második felében egész sor romániai író utazott néhány hetes baráti látogatásra: (többek között) Constantin Chiriţă és Nicolae Ciobanu a Szovjetunióba, Damian Ureche és Kiss Jenő Magyarországra, Al. Jebeleanu Bulgáriába, Haralamb Zincă és Dan Deşliu Csehszlovákiába.

● A *România literară* július 20-i számában Csorba András és Harag György ír a marosvásárhelyi színháznak az év végén, a Köztársaság évfordulóján megnyíló új épületéről. Ugyanebben a lapszámban olvasható Gálfalvi Zsolt *Cuvintul ce exprimă adevărul* című cikke.

● Az *Igaz Szó* júliusi száma Páskándi Géza *Galvani békája* című bohózatát és Fodor Sándor *Megőrizlek* című kisregényének első részét közli a főlaptestben. Verssel Szemlér Ferenc, Ferencz S. István és Markó Béla szerepel a lapban.

● Júliusban is megjelent a nagyváradi *Fáklya* huszonnégy oldalas *Bihari Napló* című melléklete. A lap közli, többek között, az Alexandru Andriţoiu, Máté Imre, Gittai István, Al. Măgereanu, Gera F. Attila, Balázs László, Beke György, Horváth Imre, Implon Irén, Fábián Sándor, Köteles Pál, Franyó Zoltán, Szabó József és Bajor Andor verseit s elbeszéléseit.

● A *Viaţa românească* májusi száma — teljes egészében — Camil Petrescuról szól, az író halálának tizenötödik évfordulója alkalmából. Camil Petrescu kiadatlan kéziratai s az elbeszélőről, drámaíróról, publicistáról szóló visszaemlékezések, tanulmányok, esszék, glosszák sok új színnel egészítik ki a művész irodalomtörténeti portréját. Az emlékszám munkatársai közt van Vasile Netea, Ieronim Şerbu, Cella Serghi, Eugen Luca, Silvian Iosifescu, Savin Bratu, George Munteanu, Al. Mirodan, Al. Paleologu és Dumitru Micu is.

● A nagybányai Állami Színházban Liviu Ciulei állítja színpadra A. B. Vallejo *Az értelem álma* című színművét. Az előadás díszleteit is Ciulei tervezte.

● Stan Pătruţiu és N. Pîrvu dramatizálásában mutatja be a bukaresti Nottara Színház Ion Agârbiceanu *Stana* című regényének a színpadi változatát. Az előadást Ion Olteanu rendezi, a címszerepet Lucia Mureşan játssza.

● A *Tribuna* július 27-i színházi számában — melynek középpontjába Liviu Ciulei N. Prelipceanunak adott interjúja került — Kántor Lajos számol be a budapesti színházi évad tanulságairól.

LEVÉLVÁLTÁS

B. Z. — Székelyudvarhely: „Kéklő hegyek lágy homálya / Koszorúzza a Napot, / Körbefonja, simogatja / Mint az éj a csillagot. // Skarlátvörös, felhőfodros / Gyöngypalástja szétterül, / Tündérvilág szép, mámoros / Álomképe felderül. // Mély völgyekből feljebb kerül / Az éj, a fényt űzi szét, / Enyhe szellő viszi hírül / Lépteinek halk neszét. // A Nap a szelíd felhőkről / Összegyűjti sugarát, / Lángkorongú tűzkévéből / Folttá teszi önmagát. // Pislákoló vörös fénye / Enyészet útjára kel, / Visszapillant s égő lénye / Szürke ködbe tűnik el. // Gyors kezekkel szövi az éj / Sűrű sötét fátyolát, / Ezer csillag és a Holdfény / Díszíti a sátorát." — Aki ismeri a jelenlegi középiskolai tanrendet, pontosan meg tudná mondani, hányadik osztályos e vers szerzője. De talán nemcsak arról árulkodnak az idézett sorok, hogy írójuk milyen verseskötetekeť üt föl a legtöbbször, hanem arról is, hogy haszonnal forgatja őket.

B. S. — Dicsőszentmárton: Az *Áprilisi üzenet* ifjú kisegítő tanárja már majdnem elcsábítatja magát fiatal és kívánatos háziasszonyával, ám némi csókolózás után, a döntő pillanatban elolvas egy levelet, amelyből értesül arról, hogy egy irodalmi lap elfogadta a novelláját, őt magát pedig a szerkesztőségbe invitálja a rovatvezető. És ekkor az ifjú novellista haladéktalanul „leugrott az ágyból". De hogy az asszony se menjen egészen kárba — kitakaríttatja vele a cipőjét. A törhetetlen irodalmi becsvágy meg a férfias gyakorlati érzék párosulásának szép példája ez.

B. J. — Kolozsvár: „Nincsen talán szebb szó sehol a világon / Mint a magyarba, hogy úgy reja találjon / Feleség, mit is jelent tulajdonképpen / Gondolkoztam rajta s reja jöttem szépen // Aztat hogy egy ifjú amíg meg nem nősül / S nem talál társat kit vegyen feleségül / Addig csak félember bármilyen korú is / Lehet az szegény vagy bármilyen gazdag is. // Mert helyét nem leli mindaddig hijába / Míg az élete társát meg nem találja / És mikor a legény és a lány eggyé lett / Akkor a két személy csinál egy egészet // Azért mondja a nő a férjét urának / Mert az választotta társul őt magának / És bizon nem hijába mondja urának / mert a férj feje kell legyen a családnak // És viszont a hű asszony is az a férjnek" — Az ilyen családra mondják, hogy azt se tudja, hol a feje.

D. Z. — Szászcsávás: „Muzsika! / Hallom e szót. / Benne van: / dal / sohaj / óhaj / lóhaj / álom / bánom / párom / lábam / karom / s az egész / testem / csupa hangulat / minden csontom" — Rontom, bontom.

D. M. — Szováta: „Mikor fájdalmamat" — a magabiztosak közt — / már nem vihettem tovább, / kővé vált kincseim s megkövesedett álmaim / makacs tömbjeit / magas falakká raktam magam körül. // Ínszakasztó harc volt. / Vésőim kicsorbultak. / Minden ütésem a csontomig vert vissza. / Horzsolt sebeim nyilalló tüzére / verejték — ha volt — a borogatás. / Eltévedt ütéssel ha ujjamra vertem / s szétnyíló húsomon kigyöngyözött a vér / — fehér szirmokon nap gyújtotta harmat —, / lapiba csavartam, fűvel megkötöttem / és dolgoztam tovább. // Állványt ácsoltam, hogy magasabbra érjek. / S hogy megmászhatatlan legyen a falom, / nem hagytam egyetlen rést; / ajtóm-ablakom helyét is beraktam. / Megroppant derékkal feszültem a kőnek: / törtem, hasítottam, görgettem, emeltem; / vittem egyre fennebb, raktam magasabbra, / míg csak az állványom ért. // Aztán szétvertem az állványomat. / Anyagát felraktam középre, gúlába / s tüzet csiholtam alá. / Száraz szilánkjain felkapott a láng, / csakhamar / ropogva pusztult sok jó szál gerenda. / Bűvölten néztem, mint gyermekkoromban / a sütőkemence szikrázó hevét, / mikor a varizslófával anyám megkémlelte, /hogy lehet-e bevetni már. / — Ilyenkor / kemence torkába húzott élő szenen / lángost sütött nekünk — / Elszántan meredtem a tomboló tűzbe: / legyen csak így hát, ha már így kell lenni, / egyetlen kiutam semmisüljön füstté, / maradjak örökre itt, falaim között, / elbújva, magamban, kagyló-hallgatásban. / Sütő dübörgésben, mellszaggató füstben / támolyogtam félre s rogytam egy sarokba. / Még hallottam, ahogy leszakadt a máglya, / szikráit arcomba verte — tán az égig is vágta. // Mikor feleszméltem, / beszürkült fények derengtek / az égbolt leszűkült négyszögén. // Most üszkös gerendavégen ülök / homályban, hidegben, hangtalanságban / s égő kezeimmel néha / a kihűlt hamuba markolok. / De fejem térdemre ejtve, ha elnyom az álom, / beszöknek hozzám pacsirta zengésű / szabad hajnalok." — A látomás megkapó, az előadásmód kissé terjengős. Küldjön még.

J. P. — Temesvár: Kéri, hogy ha kedvezőtlen, így szóljon a válasz: *»ki«javithatatlan.* Így szól.

S. L. — Lugos: „Énekelni új éneket kellene / Olyant amilyet a »kór« kíván / A hangok olykor / Falcsul zengenek / De nem veszi észre senki sem. / — Ebben sohasem lehetünk egészen biztosak. Éppen ezért nem egy esetben ajánlatosabb ahhoz a megoldáshoz folyamodni, amely a fentieket követő sorokban sejlik föl: „Vagy talán elhalkul teljesen / Egy titokzatos zümmögésbe menve át / Amely nem sérti a fülét senkinek."

G. V. — Máramarossziget: „Ne légy szomorú kedvesem / Hisz tudnod kell / szerettelek mindig hűségesen, / És mégis mily furcsa lett köröttem minden, / Itt kell hogy hagyjalak / Mert már nem szeretlek, / Úgy mint valamikor régen. // Igen, kérded tőlem hogy »miért«? / Nem tudok, ne haragudj választ adni és, / Oly régen volt / De igaz hogy szerettelek, / Talán jobb lesz majd így, hát arra kérlek, / Ne haragudj rám / Ha még szeretsz igazán. // Tudom nehéz / De muszály elviselned, / Hisz inkább most tudd meg / Mert később nehezebb lesz, / Hát búcsúzom és most ne sírj. / Szerettelek hidd el, / De már mindennek vége lett, / »Ádiő« én most elmegyek" — Mindjárt ezzel kellett volna kezdeni.

K. JAKAB ANTAL

AUGUSZTUS

Babits Mihály verséből idézünk a vízszintes 1., függőleges 60., vízszintes 50. és a függőleges 16. sorokban.

VÍZSZINTES: 16. Város Jugoszláviában. 17. A vadászmulatságból hajszolt rókának a levegőbe való föl-fölugrása. 18. Pénzben kifejezett értéke. 19. Rajt. 20. Éltes. 21. RM. 22. Szemügyre vette. 23. Mozgat. 25. Román tagadószó. 26. Göröngy. 27. Elnyújtott, magas, nyekergő hangot ad. 29. Te meg én. 30. Névelő. 33. Vasútállomási helyiség. 39. Szomjat oltó. 40. Vajon ás? 41. Jugoszláviai fürdőhely, korábbi neve Abbázia volt. 43. Gyom. 44. ...-mozgalom: a szocialista munkaverseny legmagasabb foka a Szovjetunióban a harmincas években. 45. Légnemű anyag. 46. Engedi. 48. Kis Aranka. 49. Korszak. 54. Kendőzőszerek. 55. Napisten. 56. Stannum. 57. Fűszerezem. 59. Vízpára. 60. Korona rövidítése. 62. Visszales! 63. A pázsitfüvek családjába tartozó növény. 65. Tisztelt cím. 66. Hirtelen eszébe jut. 69. Program. 70. Francia váltópénz. 71. Tudatára ébred. 74. Égetett cukor. Legázolta. 27. Nagyobb menynyiségű göngyöleg, köteg. 28. Izrael legnagyobb városa. 29. Kilátásba helyez. 31. Háborgat. 32. Étvágygerjesztő. 33. Félig vonz! 34. Vissza: nyit. 35. Névnapja november 14-én van. 36. Katonai rang. 37. A bérezés egyik módja. 38. Hon. 39. Beleegyezés. 42. Felderítő csapat. 47. Befejezetlen saru! 51. Néhány állati férőhely (két szó). 52. Azok a személyek. 53. Igavonó állat. 54. Díszes főbejárat. 58. Szomorúan. 59. Az obsitos szerzője. 61. Műemlékeiről nevezetes olasz város. 63. Betonkészítmény falak, padlók burkolására, díszítőelemek készítésére. 64. Kémény — románul. 65. Taszítá. 67. Albán pénzegység. 68. Kazuár egynemű hangzói. 70. Főnök — románul. 72. Ezerszáz a régi Rómában. 73. Háziállat, nyelvjárásban. 75. Alkotás. 76. LK.

FÜGGŐLEGES: 2. Tanyabirtok az angolszász államokban. 3. Menyasszony. 4. Skálahang. 5. Napilap. 6. Takaros, csinos. 7. Megnyitó, átadó ünnepély. 8. Éveinek száma. 9. Arany — franciául. 10. Száguldó vasúti szerelvény. 11. Népköztársaság rövidítése. 12. Tibeti gyapjas szarvasmarhafajta (j—y). 13. Parányi részecske. 14. Veszteség. 15. Ismeretlen nevű. 22. Szekér része. 23. Lábizület. 24.

(Készítette Rámay Tibor)

A 29. számban közölt **Nyár** *című rejtvény megfejtése: Leszáll a nap, rőt lángkorong. / Az alkony hullámként szalad / A dombról, fűzfalomb alatt / Fut el, s a völgy ölén borong.*

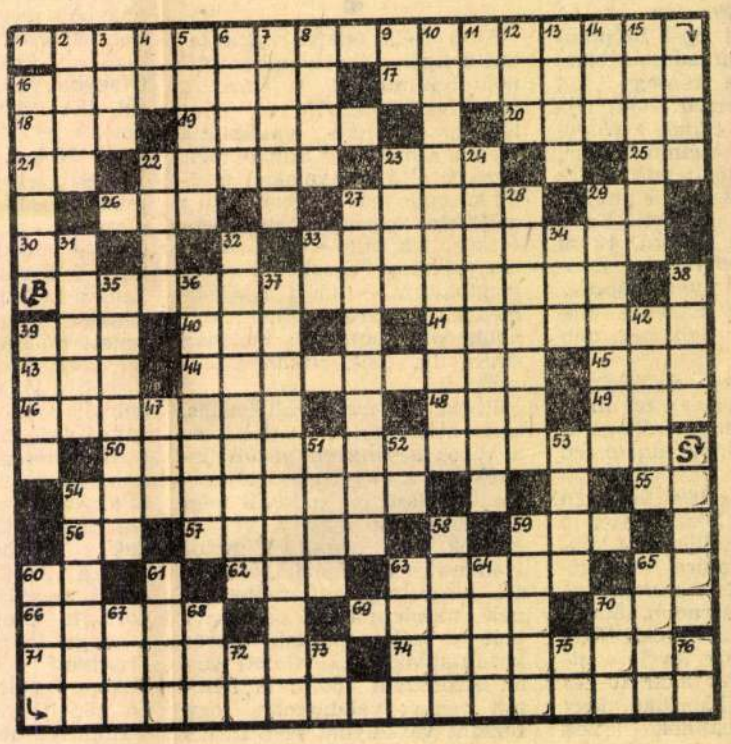

Utunkszéli szobraink

SOLTÉSZ JÓZSEF

Állítja Benczédi Sándor

VILÁG

● A balatonszárszói egykori Horváth-panzió épületében, ahol József Attila 1937-ben utolsó napjait és óráit töltötte, a Somogy megyei múzeumok igazgatósága és a Petőfi Irodalmi Múzeum újjáalakította és kibővítette a hét teremben elhelyezett József Attila Emlékmúzeumot.

● A Francia Akadémia legújabb tagja Jean Jacques Gautier, a Figaro színikritikusa, a francia színikritikusok szakmai szervezetének elnöke. Gautier a szavazás harmadik menetében győzte le ellenfelét — Yves Gandon irodalomkritikust. Halhatatlan kritikusok, avagy kritikusok harca a halhatalanságért.

● A *Revue d'Esthétique* 1972-es 3. száma román esztétákat mutat be a francia olvasóknak. A számban Eugeniu Speranţia, Liviu Rusu, Marcel Breazu, Al. Dima, Nicolae Tertulian, Ion Pascadi, Jánosi János, Zoe Dumitrescu-Buşulenga és Dumitru Ghişe írásai jelentek meg.

● Barcelonában leplezik le Charlie Chaplin első szobrát. Charlot egyik lábával a földgömbre lép — így ábrázolta őt Nuria Tortras katalán szobrász. A szobrot egy nemzetközi bohóckongresszus alkalmával állították fel.

● Truffaut új filmjének *Amerikai éjszaka* lesz a címe. E film — a filmesek munkáját mutatja be, az előkészületektől az utolsó vágásokig. A film címe pedig arra az eljárásra utal, amelynek segítségével fényes nappal készítik el — az éjjeli felvételeket. A műhelyfilm főszereplői Alexandra Stewart és Jean-Pierre Léaud lesznek.

● Régi terv új változata: Carlo Ponti felajánlotta Jean-Pierre Melville-nek, a francia „új hullám" leghíresebb képviselőjének, hogy ő vigye vászonra André Malraux *Condition humaine*-jét. A filmet a Kínai Népköztársaságban forgatnák, főszereplői Jane Fonda, Paul Meurisse és Jean-Paul Belmondo lesznek.

● A budapesti *Művészettörténeti Értesítő* 1972-es 1. számában Murádin Jenő hosszabb tanulmánya olvasható *Maticska Jenő* életéről és pályájáról.

● A krakkói *Wydawnictwo Literackie* kiadónál jelent meg a lengyel tárgyú magyar költészet antológiája (*Kocham twój kraj* címmel). Csapláros István bevezető tanulmányával és Jan Reychman előszavával. A kötetben szerepel Tompa László *Chopin-valse* című verse is, L. Kaltenbergh tolmácsolásában.

● Michael Scott, a Londoni Opera Társaság vezetője szerint a világ legdrágább énekesei közül Beverly Sills és J. Sutherland 5—10 ezer dollárt kap egy fellépésért, Montserrat Caballé 4—7 ezer dollárt, Renata Tebaldi és Carlo Bergonzi 5—6 ezret, Nyikolaj Gyaurov, Alfredo Kraus és Mirella Freni pedig 4—5 ezret.

● A francia színikritikusok 1971—72-es díját Robert Hirsch kapta a *III Richard*-ban játszott szerepéért.

● Raubert Faurisson, aki nemrégiben védte meg doktori értekezését a Sorbonne-on, azzal keltett szenzációt — irodalmi körökben —, hogy dolgozata szerint eddig tévesen magyarázták Lautréamont életművét, akinek ezek szerint semmi köze sincs a neki tulajdonított hermetizmushoz és szürrealizmushoz, mert valójában ez az életmű a kortársak mérhetetlen „beugratását" célozta, s csak mint ironikus szatíra, sőt csúfolódás fogható fel és értelmezhető. A francia irodalomkritika általában nem ért egyet az irodalomtudományok új doktorának ezzel az új beállításával.

● Pier Paolo Pasolini, a *Dekameron* és a *Canterburyi történetek* után az *Ezeregyéjszaka meséi*-ből választ új filmjéhez sztorikat. A felvételeket Indiában és Jemenben forgatják.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: LÉTAY LAJOS (főszerkesztő), SZILÁGYI ISTVÁN (főszerkesztőhelyettes), BODOR PÁL, HORNYÁK JÓZSEF, MAROSI PÉTER, MIKÓ ERVIN (szerkesztőségi főtitkár), NAGY ISTVÁN, SZABÓ GYULA, SZŐCS ISTVÁN

Az UTUNK előfizetési díja egy évre 52 lej
Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.
A szerkesztőség címe: Cluj, str. 6 Martie nr. 3. Telefon: 1—24—20

I. P. Cluj 2811

40 440

1975.VIII.10.Petőfi 17.39 Gné
Láttuk-hallottuk

Solymár István a nyári művésztelepekről irt.

- A képzőművészek egy része, főleg fiatalabbja hosszabb rövidebb ideig részt vesz valamelyik nyári művésztelepen. Ezeket a telepeket nem sabad összetévesztenünk azokkal a művész kolóniákkal, amelyeknek oly fontos szerepük volt a hazai képzőművészet történetében. Sőt olykor, miként Nagybánya esetében néhány szomszédos ország művészettörténetében is. Persze legrégibb művésztelepünk a szolnoki sem rögtön kolóniával, hanem osztrák festők látogatásával kezdődött, a mult század 50-es éveinek első felében. Nagybányát pedig 1896 óta Hollósi Simon Müncheni magániskolájának növendékei látogatták, eleinte nyári munkatelepként, mesterük vezetésével. Később vált szabad iskolává, majd állandó művészteleppé. Az idei nyári telepek Soprontól a Nyirségi Sóstói művésztelepig, Sárospataktól Hajduböszörményen átMakóig, mostanában sorra megnyitják kapuikat. Villányban szobrászok dolgoznak az egyik legkorszerűbb művésztelepen. Siklóson a kerámikusok találkoznak. Az alkotás előfeltételét mindenütt igyekeznek biztositani a telepeket fenntartó közületek. A Képzőművész Szövetség figyelemmel kiséri tagjainak nyári munkáját, a beszámoló rendszerint kiállitáson kerül közönség elé. A művészek közül sokan mégis megmosolyogják az alkotó heteknek ezt a szokását, mondván hogy az alkotás küzdelem és teljes koncentráció terméke volt mindig. A társas nyaraláshoz hasonló légkör pedig nem kedvez ennek. Mások meg a természetet másoló mügyakorlat maradványának tekintik a nyári művésztelepek létét, melyek módot nyujtanak némi műtermi szellőztetésre, egy-egy elevenebb megfigyelésre. Csakhogy ezt a mügyakorlatot az elődök már kimeritették. Hogyan vélekedjünk ezekután. Előbb a korszerüség szempontjából kellene döntenünk. Ez pedig ma különös nyomatékkal forditja szemünket a természet felé. Igaz a mai művész talánnem a bájos naplementét csodálja majd, bár ez is kimerithetetlen a változó szemléletmódok számára, lehet, hogy inkább a szél fujta homok rajzolataiban, a fák kérgének ábráiban, száraz fücsomóban, vagy éppen az emberi beavatkozás és a természet különös esetleg drámai találkozásában ismer fel ihlető motivumot. Valószinü, hogy a müvek java nem ott rögtön fog megszületni, de az erőgyüjtés a más müfaj technikákkal való találkozások és maga az uj környezet nyujtotta élményanyag mindenképpen segiti a képzőművészt.A szakmabeliekkel való együttlét olykor igen terhes lehet. De módot ad a társak véleményével való csiszolódásra. A képzőművésznek is nagy veszedelem ugyanis ha tévesen itéli meg önnön képességét, helyzetét.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748,340-726
1974 ÁPR 4
Somogyi Néplap

Hollósy Simon

1021

Nagybánya nemzedékei

Bornemissza Géza: Vidéki kastély udvara.

Mielőtt olcsó szellemeskedéssel vádolna bárki is, hadd hivatkozzam a tényekre: az a művészcsoport, melyet választott területe szerint nagybányaiaknak nevezünk, *Hollósy Simon* révén Münchenben alakult meg.

A nagybányai festőművészek Somogyi Képtárban megnyílt kiállításán a grafikák között szerényen foglal helyet *Réti Istvánnak* — aki szintén a csoporthoz tartozott — *Jules Bastien-Lepage*-t ábrázoló rajza, pedig a név és a személy mögött meghúzódó művészettörténeti ismeretanyag nagyon fontos számunkra, ha Nagybánya gyökerét keressük. Hollósy és köre Münchenben Bastien-Lepage megnemesített, finom természetesség-elveit tanulták, hogy idehaza megfiatalítsák a piktúrát, s egyben olyan példát mutassanak, mely tulajdonképpen máig ható eredményekkel gazdagította az európai festészetbe tartozó magyar képzőművészetet. Réti István és *Thorma János* javasolta a Münchenben dolgozó csoportnak, hogy hazajövet Nagybányán — Réti és Thorma szülőhelyén — üssenek tábort. Választásuk jó helyre esett, hiszen a magukkal hozott szemléletbe nagyon is belevágott Nagybánya tájlírája. Először 1896 nyarán telepedtek le itt, s ettől kezdve Nagybánya állandó festőközpont lett.

Szíj Béla művészettörténész a Magyar Nemzeti Galéria és a Somogyi Képtár anyagából olyan kiállítást rendezett, mely közönségünknek — egy kicsit *Ferenczy Károlyt* állítva a középpontba — hű képet mutat arról, amit a nagybányai iskoláról tudni kell. Az első nemzedék: *Hollósy, Réti, Thorma, Iványi-Grünwald, Glatz, Ferenczy Károly* művészetéről, az utánuk következő, fiatalon elhunyt *Maticska Jenőről, Mikola Andrásról*, a Cezanne-i törekvéseket magas színvonalon gyümölcsöztető *Czigány Dezsőről, Kmetty Jánosról*, és de sorolható *Czóbel Béla, Bernáth Aurél* munkássága is.

Milyen Nagybánya? A kiállított képeket csak úgy fogadhatjuk el feleletül, ha előrebocsátjuk, hogy a festő személyes látása ötvözi képpé az élményt. Mikola András nagybányai tája egy kicsit emlékeztet Cezanne hegyes tájaira, de föllelhető a képen Nagybánya meghatározó tájlírája is. *Tihanyi Lajos* már a szecesszió stílusában fogalmazott.

A nagybányai iskolát nem foghatjuk föl úgy, mint egy földrajzi terület megnyilvánulását, a piktúrában látnunk kell azt a szellemességet is, mely a festészetet megújította a müncheni és a párizsi törekvésekkel.

A Somogyi Képtárban rendezett kiállítás középpontjába *Szíj Béla* rendezésében nem véletlenül került Ferenczy Károly festészete. A nagybányai iskola első nemzedékének tagjai közül ő az, aki a legtöbbet valósított meg önmagából és abból a törekvésből, amit a táj és az ember újszerű ábrázolásában nyomon követhetünk. Ferenczy Károly *Három királyja*, mely ugyan nem szerepel a kaposvári kiállításon, talán a legjobban mutatja a társadalmi mondanivalótól mentes, festészetileg azonban progresszív művészet csúcspontját. Ferenczy *Lovas* című festménye — a Somogyi Képtár tulajdona — is elég, hogy felidézzük őt, de itt vannak a *Tyúketetés*, a *Fatörzsön ülő férfi*, a *Cigánylány*, az *Archeológia*, a *Bohóc* — szintén a képtárunk tulajdona — című ismert művek is.

Hogyan folytatódik a nagybányai iskola később? Egymás mellett látható, szinte didaktikusan, Ferenczy Károly *Cigánylány*, Czigány Dezső *Nő szabadban* című festménye, mely az új utat mutatja már. Czigány Dezső *Színésznő* — a Somogyi Képtár anyagából — és *Csendélet* című képeire hívnám még föl a figyelmet.

A gratikai anyagból — a szerencsés válogatás egyenrangúan mutatja be a festészettel — *Ferenczy Béni* rajzaira érdemes elsősorban figyelni, s itt mutatja be a rendező *Bernáth Aurél* egy akvarelljén keresztül a mester Nagybányához való tartozását is.

A kiállítás fontos mérföldkő azért is, mert újfent bizonyítja, hogy a Somogyi Képtár tulajdonában álló művek a Nemzeti Galéria rendezésében bemutatott nagybányai anyagban sem nélkülözhetők.

Horányi Barna

Pozsgay Imre

A pártdemokrácia társadalmi hatása

A lenini típusú forradalmi marxista párt olyan szervezet, amely szakadatlanul tudatosítja a dolgozó osztályokban társadalmi helyzetüket és történelmi feladatukat, rendszerezi tapasztalataikat és levonja a szükséges következtetéseket a társadalmi cselekvés helyes irányaira vonatkozóan. Olyan szervezet tehát, amely a tömegeket elvezeti a szocializmushoz, megjelöli az oda vezető utakat és eléréséhez megszervezi a tömegek kollektív tevékenységét. A párt a munkásosztály élcsapata, amely arra hivatott, hogy érvényesítse a munkásosztály vezető szerepét.

A pártra azért van szükség, mert sem a hatalomért folytatott harc idején, sem a hatalom kivívása utáni időkben az egész osztály nem képes a történelmi küldetés és az ezzel járó valamennyi feladat színvonalára emelkedni. Szükséges egy, a tudatosság magas fokán álló szervezett erő, amely bonyolult harci helyzetekben is képes kidolgozni a stratégiát és a taktikát. A munkásosztály tehát csak a párt segítségével elemezheti a társadalom többi osztályának és rétegének helyzetét, a többi osztály és réteg számára a párt közvetíti azt a fölismerést, hogy a munkásosztály távlati érdekeiben fejeződik ki az egész társadalom érdeke.

A pártnak, mint a munkásosztály legfontosabb politikai szervezetének egyik fő feladata, hogy beleilleszkedjék a helyes felismerések és a belőlük fakadó tennivalók rendszerébe. Feladata tudatosítani a tömegekben a körülmények megváltozását, elvégezni a túlhaladottnak a kritikáját, biztosítani az elért eredmények és vívmányok védelmét, továbbfejlesztését.

A párt feladata, hogy belső életének további demokratizálásával, a pártdemokrácia fejlesztésével is nyújtson példát és adjon modellt az egész társadalomnak a szocialista demokrácia fejlődéséhez, amely a párt politikájának és társadalmi céljainknak megbecsülést szerző vezetők lesznek. A pártdemokráciát következetesen érvényesítve, arra támaszkodva könyebb a társadalom egész fejlődését befolyásoló helyes irányelveket kidolgozni, mert lehetővé válik a társadalom legkülönbözőbb posztjain álló kommunisták véleményének megismerése. És ez megkönnyíti az egész párttagság támogatásának megszerzését is a vezetés céljaihoz.

A pártdemokrácia fejlesztésének feltételei közé tartozik, hogy a döntések meghozatalánál a pártközvéleményt megismerjék és számításba vegyék. Figyelembe kell venni, hogy miként általában, úgy a párton belül sincs egyszer s mindenkorra adott közvélemény; a párt tagságát egységbe foglalja az alapvető politikai, ideológiai és szervezeti elvekre vonatkozó nézetazonosság, de az elvi nézetazonosság talaján a részkérdések megközelítésének számos útja lehetséges. A pártközvéleményt számos külső tényező befolyásolja, de ez a befolyás csak akkor játszhat pozitív szerepet, ha a párttagság a párt politikájának és világnézetének elvei alapján építi be tevékenységébe a külső hatásokat, nem engedi meg, hogy azok eltérítsék a pártot alapvető céljaitól. A társadalmi közvélemény ugyanis csak akkor támogatja a pártot, ha érzékeli, hogy hatással van a politika alakítására, de azt is érzi, hogy a legsikeresebb politikai irányvonal határozza meg a cselekvést.

A párt különböző szintű szerveiben előfordulhat — és nem egyszer elő is fordult —, hogy pozitív elgondolások negatív közvéleményt teremtettek. Ilyen esetekben nem a pozitív célokról kell lemondani, hanem alapos önvizsgálattal tisztázni, hogy mi okozza a jó elgondolás, kezdeményezés és a pártközvélemény közötti ellentétet. Némely pártszerv, pártbizottság nem, vagy csak formálisan, biztosítja tagjai részvételét a politika kidolgozásában, így a tagság nem mindig érti a legjobb elgondolások értelmét, sőt néha előfordul, hogy érdekeivel ellentétesnek tartja, nem tekinti sajátjának.

Hátráltatják a helyes törekvéssel való egyetértést korábbi beidegződések is; esetleg újat homlokegyenest ellentétesnek tartják azzal, amit eddig jónak tartottak. A pártközvéleményben mutatkozó eltéréseket nem szabad feltétlenül politikai hibának, rossznak tekinteni. Figyelembe kell venni, hogy a párttagság nem a társadalomtól elkülönülten él, hanem maga is a társadalmi munkamegosztásban kialakult különböző szociális csoportokban helyezkedik el. Az egyes párttagoktól nem azt kívánja a párt, hogy tagadják meg és utasítsák el a társadalmi helyzetükből adódó érdekekkel való azonosulást, hanem hogy legyenek képesek kitekinteni a szűk helyi vagy csoportérdekek világából, segítsék elő a részérdekek és az egész társadalom érdekeinek összehangolását, egyesítését.

Hozzájárulhat tehát a pártdemokrácia következetes fejlesztése az egész társadalomban a közélet fejlődéséhez. Kiemeli a néma, szunnyadó közvéleményt a névtelenségből, a gazdaság és a társadalom irányításának továbbfejlesztésével aktív részvételhez juttatja azokat a társadalmi csoportokat, amelyeket enélkül politikailag éretlen vagy visszahúzó erők ébreszthetnek föl és foghatnak be a saját törekvéseik szekerébe. A párton belüli demokrácia az egész társadalomra pozitív hatást gyakorló erő.

...en felügy...

— Szerjozska! — kiáltotta a szerelő.

Szerjozsa nem válaszolt.

Pantyelejev különös tekintettel nézett rám, letette szerszámait, és lábujjhegyen az ebédlő felé osont. Én utána.

Szerjozsa nem volt az ebédlőben.

Benéztünk ide, benéztünk oda, de Szerjozsa sehol.

Kis idő múlva újabb csörömpülés hallatszott, még hozzá a hálószobából.

A zaj irányába rohanva észrevettem, hogy az ebédlő asztaláról hiányzik a kristályváza. Berohantunk a hálóba: a szőnyegen...

Hollósy Simon
1021

Ötvenéves a Szovjetunió

Túl a Kaukázuson

3. Az évezredes örmény kultúra — ma

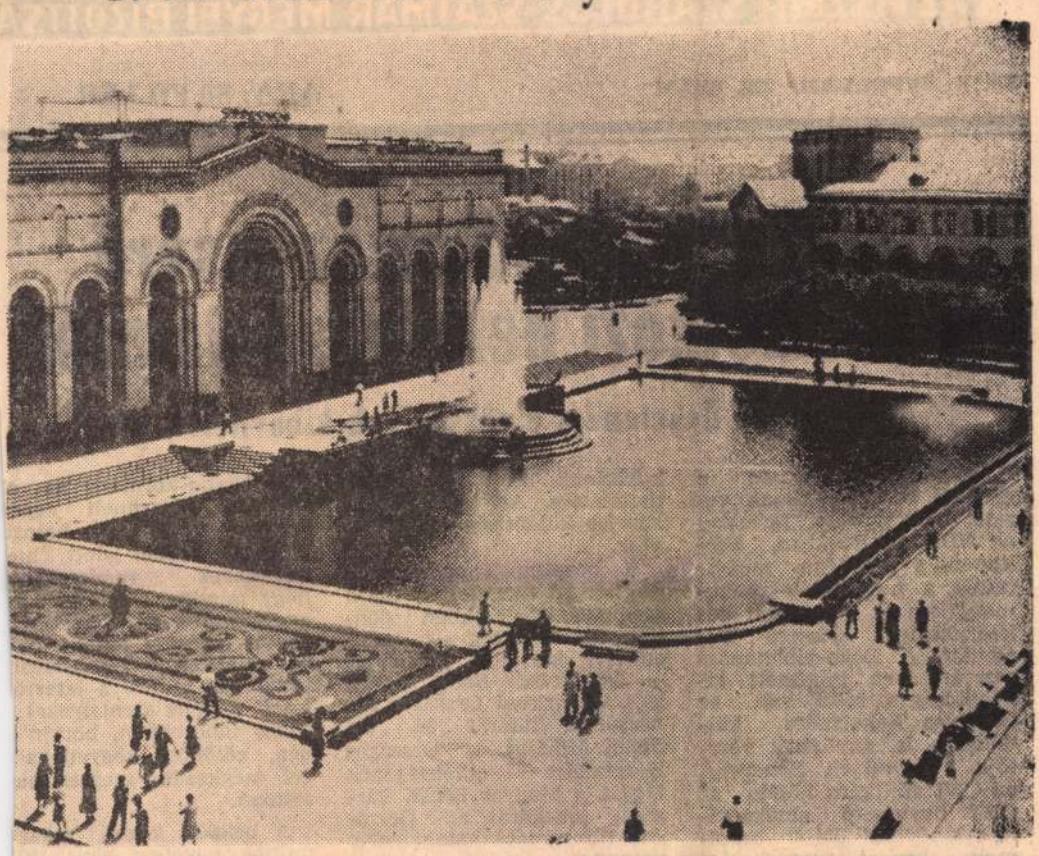

JEREVÁN FŐTERE — A LENIN TÉR — HÁTTÉRBEN A TÖRTÉNETI MÚZEUMMAL.

Ruben Parszamjan, az Örmény SZSZK kulturális ügyeinek minisztere nyilatkozott Jerevánban járt munkatársunknak.

— Miniszter elvtárs, kérem, mondja el, mit jelent az örmény kultúrában, művészetben az utóbbi ötven év, mit adott a szovjet állam léte az örmény kulturális életnek?

— Örményország egyike az emberi civilizáció kialakulási helyeinek. Kultúrája sok ezer éves. Mégis — a szovjet hatalom éveiben bontakozott ki az örmény tudomány, művészet. Tehetségek, kiemelkedő alkotások, művészi produkciók jelezték korábban is az örménység szellemi teljesítményét, de sokan kénytelenek voltak elhagyni hazájukat, mert itt nem érvényesülhettek.

— Örményország területén nem volt a forradalom előtt egy múzeum sem — most húsz különböző gyűjtemény tárja a látogató elé kincseit (köztük olyanok, mint a 15 ezer képet, szobrot, grafikát számláló Nemzeti Galéria, a nemzeti múlt legrégibb emlékeit őrző Történeti Múzeum). A szovjet hatalom évei előtt nem volt Örményországban

[illegible] és
German parancsnok
tól délnyugatra fekszik
letében, a Nyugalom tenger
holdtányér jobb felső szög
natárol. A leszállóhely

mény Tudományos Akadémia intézetei, tudósai napjainkban világhírt szereztek.

— Mi jellemzi a népművelés, a közoktatás fejlődését Örményországban?

— Néhány tény talán többet mond a számoknál, adatoknál. Köztársaságunkban ma több a tanár, mint a forradalom előtt az iskolás. Nincs olyan település, ahol ne lenne iskola. A 30-as évek végére teljesen megszűnt az analfabétizmus. Örményországban ezerkétszáz klub, ugyanennyi népkönyvtár, számtalan művelődési ház, kulturális intézmény szolgálja a népművelést. Most vezetjük be az általános iskolák helyett a tízosztályos középfokú képzést. Sok helyütt még gond a két műszakos tanítás — ezért új iskolákat építünk, s még több tanárt nevelünk. Pedagógiai főiskolánkon nyolcadik éve működik az esztétikai kar.

Hogyan készül Örményország a szovjet állam megalakulásának ötvenedik évfordulójára?

— Köztársaságunkban, akárcsak szerte az egész Szovjetunióban, az 1972-es évet az ötvenedik évfordulónak szenteltük. Művészeti fesztiválok, kulturális események sokasága hirdeti a Szovjetunió népeinek barátságát és egységét. Örményország minden vidékén a szovjet kultúra kiválóságai vendégszerepelnek, színházainkban szovjet és örmény darabokat játszanak. A napokban rendeztük meg a három transz-kaukázusi köztársaság közös színházi estjét — a nemzeti és általános értékű művészet seregszemléjét. Jerevánban kiállításon mutatkozott be a 15 köztársaság élő képzőművészete. Irodalmi pályázatok, művészeti versenyek, díszelőadások, hangversenyek jelzik ünnepünket.

— Hogyan élnek a mai művészetekben az évezredes örmény kultúra nemzeti hagyományai? S hogyan gazdagodott a nemzeti kultúra tartalma és formája századunkban?

— Több ezer éves kultúránk harcok, küzdelmek közepette teremtődött. Az örménység nehéz sorsa kísérte végig költészetünk, festészetünk, zenénk történetét. Legjobb alkotásai a nemzet fennmaradásának eszmei támaszai. Ezért hagyományai drágák nekünk, erősek és mély gyökerűek. Éppen a szovjet hatalom hívta életre azt az államot, amely az igazi internacionalizmus jegyében a nemzeti kultúrák virágzásának, kibontakozásának ad teret. Mi örmények, a szovjet népek családjában építjük a kommunizmust, ezért művészetünk, kulturánk is elválaszthatatlanul egyesíti magában az egyetemes szovjet kultúra eszményeit és nemzeti sajátságainkat.

— Említette, hogy sok örmény él távol a hazájától — milyen kapcsolatok fűzik őket szovjet Örményországhoz?

— A külföldön élő örmények nem politikai emigránsok. A törökök népirtó hadjárata után szétszóródtak az egész világban, de megőrizték nyelvüket, valásukat, s igazi haza is ez maradt számukra, a szovjetunióbeli. A külföldre szakadt örmények nekünk testvéreink, s segítjük őket, hogy őrizhessék örménységüket. Sokan repatriálnak, de lehetőségeink végesek. Akiknek nem tudjuk lehetővé tenni a hazatérést, azokat is segítjük. Nyaranta Jerevánban szemináriumokat rendezünk a külföldi örmény iskolák tanárainak. Tankönyveket adunk nekik. Sok külföldi örmény tanul főiskoláinkon, egyetemeinken. A szovjet hatalom nélkül minderre nem nyílna lehetőségünk.

— Miniszter elvtárs, ön, korábban, mint a baráti társaságok elnöke tevékenykedett. Kérem, beszéljen a magyar—örmény kapcsolatokról!

— Magyarországot és Örményországot népeink történelmi megpróbáltatásai, s mostani közös céljai teszik barátokká. Azt sem felejtjük, hogy a nehéz időkben Magyarország sok örmény menekültet befogadott. Baráti társaságaink között is szoros a kapcsolat. Rendeztünk örmény napokat Magyarországon és nagy [illegible] magyar hetet Jerevánban. Irodalmi, művészeti cserék, tudományos delegációk, társadalmi szervek látogatásai mélyítik országaink barátságát. Ismerjük, szeretjük a magyar zenét. Petőfit már néhány évvel halála után lefordították örményre. A húszas években már magam is olvastam örményül Illés Bélát. Néhány éve jelentettük meg a mai magyar írók antológiáját. Magyar múzeumokban örmény etnográfiai adatokat gyűjtenek. Képtárunk büszkeségei Hollósy Simon festményei. Megemlékezünk a magyar nemzeti ünnepekről, érdeklődünk a Duna-parti ország művészete, tudománya iránt.

Kádár Márta

Kelet-Magyarország

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 138-068, 337-148, 340-120

1972 DEC 12

Kel
Mag
AZ MSZMP SZABOLCS-

XXIX. ÉVFOLYAM. 292. SZÁM

ÁRA: 80 FILLÉR

Széles körű véleménycsere a nemzetközi békemozgalomról

Az Országos Béketanács elnökségének kibővített ülése

Az elmúlt napokban a nemzeti békemozgalmak vezetői tanácskozást tartottak az NDK fővárosában, Berlinben, s behatóan megvitatták a nemzetközi békemozgalom és a nemzeti békebizottságok időszerű feladatait. A Béke-világtanács szervezésében rendezett tanácskozáson részt vett az Országos Béketanács küldöttsége is, amelynek vezetője, *Sebestyén Nándorné*, az OBT főtitkára hétfőn az OBT ügyvezető elnökségének kibővített ülésén beszámolt a berlini tanácskozásról, s ismertette a magyar békemozgalom előtt álló feladatokat.

Elmondta egyebek között, hogy valamennyi kontinensről — összesen 98 országból — mentek el Berlinbe a küldöttek, s széles körű véleményeserét folytattak a nemzetközi békemozgalom feladatairól, a békevédelmi munka kiszélesítéséről, valamint a tervezett moszkvai béke-világkongresszus előkészületeiről. A tanácskozáson az a közös vélemény alakult ki, hogy a békemozgalmaknak világszerte jelentős erőket kell mozgósítaniuk a moszkvai béke-világkongresszus sikere érdekében. A Béke-világtanácsnak és a BVT-hez tartozó mozgalmaknak a legszélesebb alapokon kell megszervezniök a kongresszust előkészítő nemzetközi bizottságot, illetve a nemzeti előkészítő bizottságokat. Egyébként az előkészítő munka már januárban megkezdődik.

Hangoztatta, hogy az elmúlt évekhez viszonyítva napjainkban lényegesen megváltozott a nemzetközi helyzet, egyre inkább tért hódít a két rendszer békés egymás mellett élésének gondolata. Ennek megfelelően a békemozgalom tevékenységének középpontjába az együttműködés tartalmi kérdéseit, annak társadalmi akciókkal való alátámasztását kell állítani. Nyomatékosan aláhúzták a berlini tanácskozáson, hogy a békemozgalmaknak továbbra is jelentős erőfeszítéseket kell tenniök az európai térség problémáinak rendezésére, szorosan együttműködve a kontinens biztonságáért tevékenykedő haladó erőkkel, társadalmi szervezetekkel.

A magyar békemozgalom soron következő feladatairól szólva egyebek között ismertette a moszkvai béke-világkongresszusra való felkészülés itthoni programját. Elmondta, hogy magyar előkészítő bizottság megalakítását tervezik, amelyben részt vesznek a magyar tudományos és kulturális élet, a társadalmi és tömegszervezetek és az egyházak képviselői. 1973 májusában a hagyományoknak megfelelően ismét megrendezik a béke és szolidaritás hónapját, amelyre külföldi delegációkat is meghívnak. Jelentős eseménysorozattal emlékeznek meg a nemzetközi és a magyar békemozgalom fennállásának 25 éves jubileumáról is.

Végezetül bejelentette Sebestyén Nándorné, hogy december 12-én az Országos Béketanács a Parlament Vadász-termében ünnepi ülést tart a Szovjetunió megalakulásának 50. évfordulója tiszteletére. Az ünnepségen szovjet küldöttség is részt vesz.

A beszámolót az elnökség részletesen megvitatta, majd személyi kérdésekben döntött. Az elnökség — megerősítve korábbi javaslatát — *dr. Molnár Bélát*, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának titkárát és *dr. Simai Mihályt*, az Országos Béketanács elnökségének tagját, a Magyar ENSZ Társaság főtitkárát az Országos Béketanács alelnökeivé választotta.

Az Országos Béketanács elnöksége állásfoglalást adott ki, amely hangsúlyozza:

24 évvel azután, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezetének közgyűlése elfogadta az emberi jogok egyetemes nyilatkozatát, az Egyesült Államok kormánya lábbal tiporja az ember elidegeníthetetlen szabadságjogait, legkirívóbban Vietnamban, ahol fokozott kegyetlenséggel folytatja a történelem egyik legszennyesebb háborúját.

A Nixon-kormány az el
fogadott tűzszüneti egyez
mények aláírásának haloga
tásával alkalmat adott Thie
népellenes rendszerének
hogy minden korábbinál k
gyetlenebb terrort alkalma
zon a lakosság haladó rét
gei ellen. A Thieu-rezsi
tűszoknak tekinti a letartó
tatott polgári személyeket
titkos táborokban, börtönö
ben, különös kegyetlensé
gel megkezdte megsemmis
tésüket.

A békéért küzdő magya
milliók nevében követeljü
azonnal szüntessék meg
szörnyű terrort, a börtönök
ben megkínzott hazafiak é
békeszerető emberek lemé
szárlását.

Legyen béke Vietnambar
Meggyőződésünk, hogy né
pünk és a világ közvélemé
nye többségének kívánságá
fejezzük ki, amikor a ma
gyar békemozgalom nevébe
követeljük: legyen vége
néptrtó háborúnak! A
Amerikai Egyesült Államok
képviselői haladéktalanu
írják alá a tűzszünetről szó
ló megállapodást! (MTI)

A kijelölt helyen és időben

Holdat ért az űrkabin

Vasárnap este a földi irányító központ munkatársainak volt okuk fellélegezni. Az Apollo—17 utasai 20 óra 47 perckor begyújtották a fékezőrakétákat, amelyek az óránkénti 8000 kilométeres sebességgel haladó űrhajó mozgását 500 km/órára fékezték le és az Apollót Hold körüli pályára helyezték.

Cernan és Smitt amerikai űrhajósok közé-európai idő szerint hétfőn 16,00 óra után átmentek az Apollo—17. leszállóegységébe, üzembe helyezték a „Challenger" műszereit és űrruhába öltözve átvitték fedélzetére a szükséges felszereléseket. Két órával később a houstoni űrközpont megadta az engedélyt az „America" és a „Challenger" szétválasztására.

Az Apollo—17. leszállóegysége közép-európai idő szerint 20 óra 43 perckor megkezdte leereszkedését a Hold felszínére és óránként 3600 mérföldes sebességgel haladva elkezdte a fékezést. A „Challenger" utasai Cernan és Schmitt, a műszerek alapján vezették a holdkompot, mert a leszállóegység már lábaival fordult a felszín felé.

A „Challenger" a leszálló-

pálya első szakaszán észak felé eltért a kijelölt útról, azonban a számítógépek ismét visszavezették a célra.

Az Apollo—17. űrhajó leszállóegysége közép-európai idő szerint 20 óra 55 perckor Holdra tért a Taurus-Liztrow völgyben a Hold látható felé nek északkeleti részén. Cer nan és Schmitt a tervek szc rint négy óra múlva — kö zép-európai idő szerint a éjszakai órákban lépnek k a felszinre.

A „Challenger" célja eg körülbelül hét kilométe széles völgy, amelyet három egyenként 2000 méter magas ra becsült kőzetmasszívun

Le Duc Tho
tárgya

Le Duc Tho, a Vietnami Dolgozók Pártja Politikai Bizottságának tagja, a VDK Párizsban tárgyaló küldöttségének különleges tanácsadója és Henry Kissinger, Nixon amerikai elnök nemzetbiztonsági főtanácsadója hétfőn 15,00 órakor folytatta bizalmas megbeszéléseit.

Kissinger — a Reuter tudósítása szerint — állandó kontaktusban áll az ameri-

Hollósi Simon festőművész

102

1972. VII. 1. Petőfi 17,4o /6/ RJ

Mesterek-mestermüvek

Ambrus Tibor olvassa fel jegyzetét Hollósi Simon festőművészről.

- 1896-ot irtak akkor. A magyar nemzet a milleneumot ünnepelte. Május 6-ra virradó éjszakán, ütemesen zakatolt a személyvonat Budapestről Szatmár felé. Fiatal társaság szorongott a szük üléseken, fáradtan bóbiskolva, mintegy 2o-an lehettek, igy a II. osztályu kocsi majd minden fülkéjét betöltve. Mübchenből jöttek, Nagybányára utaztak. A kocsifolyósón, egy hollófekete haju fiatal férfi álldogált, be-bekintve a kupéba, van-e helyük a fiataloknak aludni. Ő maga alig ült le helyére, egész éjszaka. Hogy amazoknak kényelmesebb legyen az elhelyezkedésük. Nyugtalan volt, mint a sorsfordulatot váró emberek. A virrasztó férfi, aki mint fekete párduc a ketrecét, olyan nesztelen lépésekkel, imbolyogva mérte a folyósó hosszát, Hollósi Simon volt, a fiatal müncheni mester, akinek nevét, személyét, már nagy hir és nagy tisztelet övezte az ottani festő fiatalság körében. Ez a hangulatos leirás Réti István tollából származik. A nagybányai müvésztelepről irott könyvének első fejezete kezdődik ezzel a néhány sorral. És azért is érdekes, mert valóban, életének talán legnagyobb fordulópontján

1972. VII. 1. Petőfi 17,40 /6/ RJ

Mesterek-mestermüvek

Ambrus Tibor olvassa fel jegyzetét Hollósi Simon festőművészről.

- 1896-ot irtak akkor. A magyar nemzet a milleneumot ünnepelte. Május 6-ra virradó éjszakán, ütemesen zakatolt a személyvonat Budapestről Szatmár felé. Fiatal társaság szorongott a szük üléseken, fáradtan bóbiskolva, mintegy 20-an lehettek, így a II. osztályu kocsi majd minden fülkéjét betöltve. Münchenből jöttek, Nagybányára utaztak. A kocsikolyósón, egy hollófekete hajú fiatal férfi álldogált, ... -bekintve a kupéba, van-e helyük a fiataloknak alunni. Ó maga alig ült le helyére, egész éjszaka. Hogy amazoknak kényelmesebb legyen az elhelyezkedésük. Nyugtalan volt, mint a sorsfordulatot váró emberek. A virrasztó férfi, aki mint fekete párduc a ketrecét, olyan nesztelen lépésekkel, imbolyogva mérte a folyósó hosszát, Hollósi Simon volt, a fiatal müncheni mester, akinek nevét, személyét, már nagy hír és nagy tisztelet övezte az ottani festő fiatalság körében. Ez a hangulatos leirás Réti István tollából származik. A nagybányai művésztelepről irott könyvének első fejezete kezdődik ezzel a néhány sorral. És azért is érdekes, mert valóban, életének talán legnagyobb fordulópontján

mutatja be, szinte kalandosnak tünő vállalkozás, valóságos uj honfoglalása előestéjén hősét. Mint Réti, a továbbiakban irja is, Hollósi soha nem volt Nagybányán, nem ismert onnan senkit, kivülünk, Torma Jánoson és e sorok irójan, volt tanitványain kivül, akiktől a meghivás, a leutazás gondolata és az előkészités származott.Mindnáyjunkat lelkesitett a próbálkozás ujszerüsége. Hollósi képzeletét pedig különösképpen izgatta a vezéri szerep, ami először tette nevét, szélesebb nyilvánosság előtt, itthon ismertté. Münchenben, rajongó hivek növekvő tábora vette körül. Budapesten, alig tudtak létezéséről. A nagybányai meghivás volt az eslő, nyilvános, elismerő gesztus, melyet hazulról kapott. Mindenki, aki személyesen ismerte Hollósi Simont, egbehangzóan vallja,különös ember volt. Nagyszivű, nagylelkü, szertelen. Volt benne valami cigányos lobogás, bohém szenvedélyesség. 1878 és 1882 között, a müncheni Akadémia hallgatójaként, először Gabl, majd később Seitz festő-tanár osztályának valóságos nevezetessége volt. Tanárai és kollégái nagyra becsülték festői tehetségét, nagyszerü rajztudását és nem utolsó sorban, ösztönös müvész-pedagógiai érzékét, amelyet felismerve, osztálytársai is gyakran kérték fel, hogy korrigálja tanulmányaikat. És ezt, az Akadémia tekintélyét

különös gonddal féltó, óvó professzorok sem helsteleni-tették. Tekintélye volt a fiatal magyar festőnek, Münchenben. És ez a tekintély egyre növekvő müvészi hirnévvel társulva, ott tartózkodásának 16 éve alatt, csak gyarapodott. Amikor tehát Réti István és Torma János, szivós unszolásának engedve, végre elindult kis seregével Nagybánya felé, joggal irhatta le Réti, hogy ez az iskola és ez a müvészbaráti kör teljesen önmagától alakult ki az idők folyamán, mert a fiatal Hollósitól mi sem állt távolabb, mminthogy ilyet tudatosan szervezzen. Szellemi és kedélyi rokonság alapján verődtek össze társaságba kortársai és a fiatalabbak, tisztán emberi egyéniségének vonzóereje, és éppen kollégái által elismert zsenialitása miatt. Müvészi és emberi tulajdonságai együttesen jelölték ki helyét hivei közt, ő volt a centrum.

1886 őszén nyitotta meg magániskoláját Münchenben., Hollósi. Valahogyan ugy esett, hogy ebben az időben igen sok magyar vizsgázó hullott ki az Akadémia felvételi vizsgáján és ez adta az ötletet, nem is Hollósinak, hanem barátainak, hogy iskolát nyittassanak vele. Hollósi korrekturája ismét sikeresnek bizonyult, már az első tanfolyam végén, valamennyi nála tanult növendégkjelölt megfelelt az akadémiai felvételin. Sőt. Az évek folyamán, a Hollósi iskola mintegy félhivatalos előkészitője lett az Akadémiának.

Később pedig vetélytársa, hiszen egyre-másra gyarapodott azoknak a görög, magyar, lengyel és orosz müvésznövendékeknek a száma, akik nem is kisérelték meg az akadémiai felvételt, egyenesen azért jöttek Münchenbe, hogy Hollósi iskolájában sajátitsák el a mesterséget. Természetes, hogy pedagógusi hirét müvészi rangja is hitelesitette. És még valami! Hollósi és követői, az akkori müncheni akadémikussal szemben valami ujat, haladót igyekeztek keresni, müvészi igazodásuk céljaként. Párizs, a francia festészet adta számukra az inditékot, mint annyiszor már, és ez alkalommal különösképpen Bastien de Page finom naturalizmusa. Hollósinak, ezt korábbi társai egyöntetüen vallják, közvetlen és nagyon jó hatással volt Bastien de Page példája. A Tengerihántás cimü hires festménye, a francia mester müvészetéből nyert bátoritásnak, a tanulságok egyéni felhasználásának köszönheti létét. De hatott a francia példa Hollósi körének majd minden tagjára. Iványi Grünwald Bélára, Csók Istvánra, Ferenczi Károlyra és Réti Istvánra egyaránt. De, természetesen a többiekre is, akik hüséges tanitványként követték mesterük stilusváltásának lassu fordulatait.

A nagybányai telep és szabadiskola, Hollósi vezette 6

esztendeje, jelentős változásokat hozott a társaság

művésztagjainak festészetében. Réti István megmutatja ennek a fejlődésnek az ivét.

Mielőtt Nagybányára jöttek, irja, képtárgyaikat még jórészt idegen befolyás, a kor divatja diktálta. Hollósi, müncheni korszakában festői értékeit a 8o-as évekbeli magyar népies zsánr témakeretébe szoritja be. Pár évvel később, Csók és Grünwald, Daniel Ouvrettől inspirálva fest magyar parasztot, paraszt-leányt, azonban hiába érezzük náluk a közvetlen szemlélet meggyőző erejét , és hiába érezzük Hollósi korcsmai életképein az ifjukori élmények melegségét, e képek mégsem valami kényszeritő erejü emberi vagy festői mondanivalónak köszönik létüket, hanem annak a körülménynek, hogy ilyen témákat festettek akkor mások is. Nagybányán aztán ettől a tárgykörtől egészen elfordultak. És Tornának 2-3 későbbi képétől eltekintve, a nép vagy a munkásság élete legalábbis, az addigi értelemben vett népéletkép formájában, mélyebben nem foglalkoztatta őket. A nagybányaiakban sokkal több müvészi őszinteség volt, és sokkal tudatosabbak lettek immár, hogysem idegen felfogás, idegen érzések ifejezésére vállalkoztak volna. 6 évi nagybányai müködése után, 19o1 őszén, Hollósi megvált a müvészteleptől. A szakitás közvetlen oka egy személyes természetü invidens volt.

Hollósi házasságot kötött egy u.n. kaszirnővel. És ez a nagybányai társaságnak és a festő barátoknak sem tetszett. Az ellentét pedig addig fajult, hogy végül Hollósinak pisztoly párbajt kellett vivnia egyik legjobb barátjával, Torma Jánossal. Ez azonban végülis, csak látszólag volt oka a szakitásnak, amelyet Réti igy indokol:
- A szakadás, a tudatok alatt, régóta lappangott. Hollósiban az öntudatlan, de természetes féltékenység is munkált ezen. Bármennyire egész lelkével, őszintén örvendezett környezetének sikerein, amióta a kiállitásokon egy sorban állt velük, nem birt afiatalabb iramukat és müveivel távol kellett maradnia közülük. Azóta kényelmetlennek érezte helyzetét és egyre világosabb lett előtte is, hogy a nagybányai kiállitásokon, amelyek az egész mozgalomnak a müvészi értelmét és igazi eredményét jelentették,a müvészi sulypont az ő személyéről lassan eltolódott. Mi, az iránta való szeretetünkből nem adtunk erről magunknak se mindjárt számot, előtte még palástoltuk, lepleztük is a valóságot, de lassanként be kellett látnunk, hogy Hollósi képességeinek a határai a valóságban, szükebbnek bizonyulnak, mint ahogy első rajongásaink idején elképzeltük. Láttuk azt is, hogy az ő müvészi meddősége,

tehetetlensége, életkörülményei mellett, részben akaraterejének hiányán, részben müveltségének hézagosságán mulott. Nem tudta akaratát koncentrálni, széthuzó, változó hangulatait fegyelmezni, képességeit adminisztrálni. De mind e gyengeségei mellett, nagybányai vezető poziciója, kifelé megmaradt volna továbbra is, ha nem történik a második házassága. További életét, ennek erőszakos sodra ragadta magával, idegen ismeretlen irányba, céljatévesztetten és menthetetlenül. Réti keserü sorait, lényegében már igazolta az eddigi Nagybánya kutatás. Az igazság azonban csak ennyivel, mégsem teljes. A valóság árnyaltabb kifejtéséhez ismét Rétit idézem, aki a nagybányai festők egyik összetartó, közös vonását igy jellemzi:

- Szellemi és etikai müveltségük rokonsága, emberi származás társadalmi elhelyezettségében gyökeredzett. A nagybányaiak között nem volt paraszti eredet, sem pediglen kesernyés lelkü nagyvárosi proletár. Ugy szólván valamennyien egy azon társadalmi rétegből kerültek ki. A magyar vidéki uri középosztályból. Természetükhöz közelebb állott a zárkózottság és üzleti élhetetlenség, mint a mindent keveslő paraszti önzés vagy a proletár kislelküség epés elégedetlensége.

A Réti idézet mellé tegyük most, Hollósi 1-2 más és

m

á [illegible] ben m [illegible] almazot:

és más levélben megfogalmazott véleményét.

A nemzet müvészetét nem kizárólag nemes emberek épitik, hanem zsidók, parasztok, szegényemberek. A Petőfi-Heine-Beethoven félék. - Irta 1900-ban Réti István. Majd, 1903-ban Rózsaffy Dezsőnek irt levelében:

- Ne az uraknál, a civilizált polgári Londonban keresd az igazi müvészetet, hanem cigánynál, koldusnál, amigt sebekkel megrakott testéről jókor hajnalban, mossa le a piszkot a patakban. A fájdalom, a vadság, sőt a piszok tanyáján többször fordul meg az örökkön-örökké tétel fogalma, mint a megkövesült becsületesség városában, ahol egy pár millió ember egyformán tartózkodó, egyformán becsületes és müvelt.

Nos, ha volt is, mert volt, személyi vagy pénzügyi ellentét, nézetáltérés, müvészi féltékenység a nagybányaiak és Hollósi között, mindezen tultett a világnézeti különbözőség. A társak tartózkodó, arisztokratikus, vagy gyentris szemléletével szemben, Hollósi éppen a nagybányai évek alatt, eljutott a plebejus radikálizmus ellenkező végletéhez és ennek nem kis mértékben volt oka, a pártfogó város kis és nagyurainak, sokszor arcpiritó viselkedése. Mégis, a végleges szakitásról őszintén irta le Réti István:

- Hollósi szerepe végzetszerü volt Nagybánxa megalakulásában, személyi csoportosulásában, anélkül, hogy az egészet ~~titkosan~~ tudatosan akarta vagy csak utólag is helyesen értette volna.Amikor azonban végleg elment, ugy éreztük mindnyájan, hogy a lelkünkből, fiatalságunk egy eleven darabja szakadt le.

Nagybányyáról eltávozva, Hollósi uj helyet keresett iskolája nyári plain air studiumai számára. 19o2-ben a Balaton mellé, Fonyódra vitte tanitványait. Ott azonban ugy találta, hogy a nyxaraló uri közönség zavarja a munkát. A következő évben Vajdahunyadon próbálkozott és csak a harmadik évben talált rá arra a környezetre, amelyben most már élete végéig otthon érezte magát, Técsőre. Itt, a T,szamenti kis faluban, mintha ujra éledt volna, az öregedő mester. Jobban ment a festés, jobban a tanitás is. Még nagybányai utolsó éveiről igy ir egyik volt tanitványa:

- Kénytelen volt az uj idők, uj szelleméhez igazodni. De ezt nem tehette többé a rátermettségnek, az ellent - mondásnak, meggyőződésnek azzal az odaadó hevével és szemléletével, amely a régi Hollósi minden szavából kiérzett. AZt kellett látnia, hogy egyik-másik tanitványa kisiklik kezéből. Nehéz, küzdelmes esztendők következtek, félreértésekkel, bajokkal.

Egy másik volt tanitványa, Magilevszky, aki kései korszakában is követője maradt, irja róla, hogy visszanyerte frissességét, jóérzékét és hogy korrekturái ismét olyan élvezetesek, élményszerüek voltak, mint annak előtte. Mégis, érezhető volt, hogy valami baj van vele. Sokat emlegették már, a korai müncheni időkben is, Hollósinak azt az elméletét, amely szerint az ember csak akkor fessen, amikor hangulatban van. Ennek megfelelően, keveset is dolgozott. Lyka Károly irja róla, hogy ritkán ült festőállványa elé, de akkor aztán a legnagyobb elmélyedéssel, rendkivüli lelkiismeretességgel dolgozott. Egy-egy képe hosszas munkával, igen lassan készült, mert a végletekig eltudott merülni minden részlet szineinek teljes kibányászásába, a tónusok lehelletes finomságainakkikémlelésébe. Magunk is láttuk, hogy egy féltenyérnyi fejen hetekig dolgozott, erős kitartással, hogy az élet teljességét elérje. Ez a lelkiismeretesség, ez a mániával határos mügond, amelynek az örökös ihletvárás az oka talán annak, hogy élete főmüvének szánt nagy alkotása, a Rákóczi induló, soha el nem készült. Ugyanez lett a sorsa mint Torma:Talpra magyar-jának, Tornyai Juss-ának. Már 1899-ben azt irja Hollósi, a kép akkori állapotában: megkinzott engem ez a feladat, mert keserves körülmények között dolgoztam rajta.

Nem elégedtem meg azzal, xhogy amire idő szerint képes voltam, most fokról fokra haladok azon az uton, ahol a Rákóczi olyan fényben lebeg előttem, ahova tisztán nem tudtam belelátni.

SZámtalan változatban kezdett hozzá. Vázlatok tömegét készitette. Réti szerint, 7,8 kisebb - nagyobb Rákóczi indulóhoz fogott, de befejezni egyiket se volt képes.

Réti igy ir Hollósi kisérleteiről:

- Hogy a Rákóczi induló tengerkorbácsoló, mindent elsöprő erejét kifejezze, zsáner alakjait vonultatja föl. Az első vázlatonmég a tömeget megfélemlitő előre áradásban, a későbbi példányokon már egyes embereket, egyenként, néha kitünően, nagy erővel jellemzett alakokat. E népies zsáner alakok nem szolgálják eléggé a heroikus ihletet, mely idővel mindinkább ki is vész a kompozicióból. Lassanként, maga a téma is megmásult és inkább valami proletár idnuló szimbólumává vált, alakult át. Részötletek és irodalmias elképzelés letéritik a festői megoldás utjáról.

Persze, amit Réti itt birál, az éppen Hollósi politikai, társadalmi szemléletváltozásából ered. Talán inkább igaza lehet Rétinek abban, amit Hollósi módsuerének birálataként ir:

- A koncepció egyes alakokra hullott szét, amelyeket épp adódó modellek után, szinte alkalmilag festett egymás mellé.

Szép, kifejező fejek, vagy sikerült kettes, hármas csoportok, minden későbbi kisérletén akadtak. De az első vázlat eszméjét és felépitését, lassan megváltoztatta, egészen el is feledte. A véletlen alkalmak, hogy egyes, érdekes embereket ábrázoljon, elfeledtették vele a kitüzött célt.

Hollósi késői korszakát, kétségkivül hires önarcképe koronázza. Ez, talán legismertebb képe is. Néhány szónyi ismertetés után, bárki maga előtt látja.

A kép bal szélén áll, póztalanul, a kékzubbonyos festő. Öregen, szomoruan. Mellette és mögötte, az üres müterem, tere, pontosabban és a kép szellemétől sugallva, a müterem üressége. Szimbólumerejü ez a kép. Ha akarta, ha nem, a müvész, azzá lett. Megint Rétit idézem, aki igy méltatta mesterét és barátját:

- Nem olyan lobogó őstüz, mint Munkácsy, zsenije, nem olyan mélyszándéku és nagykoncepcióju, mint Székely. Nincs meg benne Szinnyey belcantoja és pogányos szépségü ereje, sem ~~ferenczi~~ Ferenczi magas intellektusa és céltudatossága. De, kedélyének és személyének érzékenysége, részletekbe elmerülő érzését, melegét illetőleg különleges helyet foglal el müvészetünkben.

Réti, ebben a pár sorban Hollósi mellett és ellenérzései elfogultságát leküzdve, tárgyilagos igyekezett lenni.

Az elfogulatlan tudomány azonban, finomabban mérlegel, árnyaltabban itél. Németh Lajos, Hollósi Simon cimü monográfiájában, már más látószögből figyelve a müvészi életutat, a hasonlóságok és különbözőségek szélesebb összevetéséből vonva le következtetését, igy fogalmazott:

- Hollósi életmüve azzal, hogy fölülemelkedik a korabeli álhazafiságon, magyarkodáson és igazán népivé, nemzetivé tud magasodni, válhatott egyetemes jelentőségüvé. A magyar nép sorskérdéseire felelt müvészetében. És ahogy a két forradalom a fejlődés élvonalába emelte a magyarságot, ugy az e kérdésekre választ kereső Hollósi is, többet tudott adni a provinciális elhatároltságnál. A maga ösztönös érzelmi módján, vissza tudott találni a klasszikus realizmus utjára. És valami igen nagy lehetőséget csillantott meg müvészetében. Ez a torzóságában is nagyszerü életmü, csak a magyar történelem ellentmondásokkal teli valóságának a talajából nőhetett ki. És ezek a félben maradtságukban is, a kor igazi tartalmi és formai problémáival viaskodó müvészeket, csak a korabeli ellentmondásteljes életet magába szivó, plebejus erejü, robosztus nagy magyar piktor, Hollósi Simon alkothatta meg.

Ambrus Tibor olvasta fel jegyzetét.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1973 MÁJ 8

Békés m. Népújság

Hollósy Simon festőművész

Évforduló

Ötven évvel ezelőtt, 1918. május 8-án — 61 éves — korában halt meg Pécsett Hollósy Simon festőművész, a XIX. századi naturalizmus és realizmus egyik legkiválóbb magyar képviselője.

1886-ban magániskolát nyitott, amelyben maga köré gyűjtötte az életszerűbb ábrázolásra törekvő fiatalokat. Ez idő tájt készült képei végleg eltávolodtak az akadémiai stílustól. 1896 nyarán Nagybányára vitte iskoláját, amely a magyar festészet történetében, mint a nagybányai irányzat bölcsője, nagy szerepet játszott.

Emlékkiállítását 1957-ben rendezte meg nagy sikerrel a Szépművészeti Múzeum.

Esti krónika. 19.35 A Magyar Rádió zongoraversenye. Kb. 20.45 A rab és a madár. Kb. 21.30 Az akupunk-

Közületek mu

Mezőberény és Vidéke ÁFÉSZ éttermébe zongoristát felvesz. Jelentkezni lehet az ÁFÉSZ központi irodájában; Mezőberény, Népköztársaság u. 7., Kiszely János gazdálkodási csoportvezetőnél. x

• • •

A Békéscsabai Kötöttárugyár

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HIRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-725

1973 JUN 30

Kisalföld

Hollósy Simon

Látogatott tárlat

Magyar mesterek

Hírt adtunk már a győri Képtár magyar mestereket felvonultató tárlatáról. A látogatók nagy száma, az igazítást szolgáló katalógus hiánya indokolja: ismét szólunk a képekről.

Ismert mozzanata hazai festészetünknek az az eszmecsere, amelynek betetőzéseként *1896 nyarán vidám festőifjakból álló kompánia érkezett Nagybányára.* Vezetőjük, Hollósy Simon lépése döntő módon változtatta meg az akadémizmus útvesztőjében tévelygő festészetünk útját. Sorsforduló ez a pont, elhatározó erejű lépések forrása: *az európai művészethez közelítette honi piktúránkat.*

A kiállítás anyaga azt az utat mutatja be, amely a természet közelségébe menekült, finom hangulatokat, tüzes ragyogást, tomboló zöldeket, vibráló kék eget festő nagybányaiaktól vezet napjaink magyar festészete felé. A képekben tükröződő évtizedek *bonyolult társadalmi gondokkal, katasztrófákkal terhes időszakot ölelnek át.* Világháborúk, forradalmak, a pusztulást megidéző fasizmus szabták keretét a művészet útkeresésének. Egyfelől a dekadenciába torkolló polgári, másrészt *a társadalmi feszültségeket feltáró, megoldást kutató valósággyökerű festészet útja* kínálkozott. A magyar festészetben mindkét lehetőség teret kapott, de az utóbbi erősebb alapokon állt. Mednyánszky, Koszta, Nagy István, Derkovits életműve a fényes bizonyság.

Jellegében más ez a bemutató, mint elődje, de annak szerves folytatása. Most ugyanis *nem raktári* anyagot állítottak ki! Jeles művészeink — szinte kivétel nélkül — jellemző munkákkal vannak jelen, s több főművet is láthatunk.

A kezdő ponton *a nagybányaiak* (Ferenczy, Réti) *szép önarcképei* fogadnak. Bennük a századvég magyar valóságát kutató szellem fénye villódzik. Mednyánszky *őszinte* örömet okoz az újratalálkozás a sokoldalú, termékeny festő remekeivel. Fényes Adolf képei a meghasonlott, menekülő ember életének dokumentumai.

Igéretes elgondolás megvalósítását tűzték célul *a Nyolcak művészei.* Indítékot Cezanne munkásságából merítettek, de szerencsésen ötvözték a tanulságokat a kor új irányzataival (Czóbel, Tihanyi). Komoly vesztesége modern művészetünknek, hogy csak rövid ideig futotta az összetartó erőkből. Egyéni útra hajló pályájuk azonban még így is szép ívet rajzolt. Kernstok, Czigány a cézanne-i úton, Czóbel az oldott festőiségben, Tihanyi a szerkezet kutatásában jeleskedett.

A szegénység, a nyomor gondját vállaló festők — Tornyai, Nagy István, Nagy Balogh — eredményei kevésbé látványosak. Rokonszenvünk mégis az övék, mert *őszinte indulat vezérelte ecsetjüket s életüket.* Az ínség, a kilátástalan proletársors szabott teret Derkovits Gyula számára is. Képeinek lázító sodrása újra és újra megdöbbent. A Telefonáló című temperája például, minden szónál ékesebben rajzolja meg a nyomorító tőke lényegét; óhatatlanul a József Attila-i párhuzamot sugallja.

Más tájon kereste a beteljesülést Rudnay festészete. A romantika virágait akarta átplántálni a húszas évek magyar valóságába. Anakronizmusa nyilvánvaló, de ez nem csökkenti tehetségét, érdemeit, kitűnő felkészültségét. A Pihenő hegedűs vagy a Csipkekendős nő emlékezetes kép marad.

A közel sem teljes ismertetést Egry József méltatásával zárjuk. Sajátos fény-költészetét az Isola Bella című nagy munkája képviseli. Sárga ragyogásban oldódó fénypásztái maradandó emlékként vésődnek a látogató emlékezetébe.

A kiállítás sem teljes, hely és idő szabja korlátait. De *élményt, gazdag emléket nyújt.* Ösztönző ereje — a tájékozódásra, gyakoribb tárlatnézésre, a látókör bővítésére — tagadhatatlan.

S. N.

Markó Kamilla „Szivemben nincs harag már . . .” című sorozatából.

ez áll: „Élete jellegzetesen nyugtalan, reneszansz élet”. Mármost mit csinál ezzel a meghatározással az, aki nem tudja, mi az, hogy reneszansz? Ahhoz már tudni kell valamit fejből, hogy hol keressen... Valamit már korábban meg kellett tanulnia a művészetek történetéből, ha úgy tetszik egyszeregyéből, hogy tudja, melyik lexikon után nyúljon, egyáltalán „eszik-e, vagy isszák” azt a reneszanszt? Jó, hát ezt megtanultuk, nyúlunk a művészettörténeti lexikonért, nézzük meg, mi van itt a reneszansz címszó alatt. Azt mondja a szöveg: „Szó szerint: újjászületés, a XV—XVI. századi európai kultúra és művészet összefoglaló elnevezése. Kettős értelme van: 1. Mint egyetemes történeti fogalom a kor politikai-társadalmi életére, a tudomány, az irodalom és a művé-

jékozottak
nélkül az
őrzött tér
nincs a g
ja. Gondo
het, a se
ismeretek
csak a fil

Azért k
szasan be
mintha di
szerűség
adatok fe
sát, feles
adat, tén
korszerűtl
pedig nev
veltség r
felelő —
adat- és

Akkor
adja az
legalább
feltételez
manapság

Melyik lehetett az a pontosan emlékszem.

nán. Ha így volt

Hollósy Simon

Hollósy Simon: Parasztudvar szekérrel. 1912.

Nagy Balogh János: Vízhordó. 1912 k.

Hollósy Simon, festő

Tárlatvezetés a Nemzeti Galériában (Budavári Palota. C épület) de. fél 10-kor: Nagybányai festészet. Vezető Benedek Katalin művészettörténész; fél 11-kor Hollósy Simon művészete. Vezető Benedek Katalin művészettörténész. —

—: A hétvégi kult. programból -

9.

Szabadság. Bp. 1978. jún. 2

1021

Hollósy
Simon
(1857–1918)

RÁKÓCZI-INDULÓ

Nemzeti Galéria

Hollósy a 19. századi
népéleti-realizmus
és naturalizmus
kiemelkedő művésze,
aki külföldi tanulmányok
után végleg idehaza
telepszik le,
és a nagybányai
művésztelep vezető
mestere – Ferenczy Károly
– mellett
legnagyobb alakja lesz.
Élete főműve,
a RÁKÓCZI-INDULÓ,
amelyet tulajdonképpen
soha nem fejezett be,
de vázlatok
és tanulmányok tömegét
készítette hozzá.
Jellegzetesen mutatja
a festő mindig újat kereső
és megújulni kész
szemléletét.
A téma – változatokkal –
végigkísérte
egész életén:
a Rákóczi-induló
proletárindulóvá alakult,
majd paraszti
tömegfelvonulássá
változott.

1821

Hollósi Simon

1973.II.17.Petőfi, 1o.oo /11/ KJ

Szombat délelőtt

- A XX.századi magyar festészetnek az egyik legjelentősebb máig is ható iskolája volt a nagy magyar müvész telep, amiről a mai vezetésünk szólni fog, az alapitó tagjai Hollósi Simon, Réti István, Ivanyi Grünvald Béla, Torma János voltak lényegében. Az alapitó tagok ugye Hollósival az élen 1896-ban mentek először Nagybányára. Nem is szánták ezt hoszabb tartózkodásnak, de a környezet és az ottani táj és festői lehetőségek olyan vonzók voltak, hogy végülis végleges letelepedés lett a nagybányai nyári müvész telep

- A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat havi müsor programaja hivta fel a figyelmünket arra, hogy a Magyar Nemzeti Galériában minden vasárnap délelőtt négy különböző tárlat vezetés között válogathatnak az érdeklődők. Februsr 11-én mult vasárnap délelőtt arra váltunk kiváncsiak, hogy kik azok és hányan vannak, akik mindössze öt forintért a magyar képzőmüvészet remekei között szeretnék eltölteni vasárnap délelőttüket. A Galéria előcsarnokában nehezen gyülekeztek ugyan a tárlat vezetéshez érkezők, néhány perccel háromnegyed tiz után azonban mégis elindult két csoport. Az egyik Lencsó László vezetésével, hogy a XIX.század festészetével a másik pedig Jakusits Annával, hogy a nagybányai müvésztelep festőivel ismertessen meg.

-Nagybánya tulajdonképpen ma is él, hiszen a ma dolgozó festőink

közül különösen az idősebb generáció tggjai közül igen sokan voltak Réti Istvánnak, vagy akár Ferenci Károlynak a tanitványai és ez a természet elvü festés, ami Nagybányának a lénydge és jelentősége ma sem szünt meg a magyar festészetben él tovább a maifm festészetben is. Köszönöm a figyelmüket.

- Bocsássanak meg, hogy kicsit feltartom magukat, furcsának tünik biztos a kérdés, de hogyan kerültek ide, pillanatnyi

- igen, ez egy pillanatnyi ötlet volt, hogy ide jövünk, egyébként a festészetet nagyon kedveljük és a szürke hétköz. napok között ugy gondoltuk, hogy ez egy különleges élmény lesz és ez valóban igy is következett be. Közvetlenebb élmény az olvasásnál, amikor az ember a müvészettörténész szájából hallja a magyarázatot és réirányitsa a leglényegesebb müvészi összefüggésre.

- Figyeltem azt, hogy miközben a müvészettörténész beszélt hozzánk, jegyzetelt.

- Éh különben is a nyugdijasok csoportját szoktam vezetni

- Ön is müvészettörténész?

- Én nem, én csak mükedvelő vagyok, a festészetet nagyon szeretem.

- Árulja el hogy határozta el, hogy itt tölti a délelőttöt ?

- Én nem fővárosi vagyok, hmem vidéki és gondoltam, hogy voltam már itt előzőleg megnéztem a XIX.századi festészetet

- azt is igy müvészettörténésszel ?

- Ugen, és gondoltam eljövök erre és megnézem ezt, ez érdekes, sokat olvastam róla és eldöntöttem hogy eljövök

- És meg volt elégedve ?

- Igen, nagyon jó volt és érdekes

- Hét végére jött fel Pestre, vagypedig ?

- Nem, hát egy hétig KISZ üdültetésbe vagyok és azért jöttem el most

- Ím az ujságba olvastam a Népszabadságba, mi általába szeretjük néha látogatni egy ilyen tárlatvezetés az külön öröm

- Gyakran jönnek ?

- Inkább egy évben kétszer-háromszor

- Tavaly voltunk azt hiszem tavaly volt a Munkácsy ugye, akkor voltunk itt

- A nagybányai festészet cinü előadást Jakubik Anna tartotta. Körülbelül erről a témáról hanyadszor beszélt ?

- Több mint lokk ilyen téméju vezetésem volt már mióta itt dolgozon a Galériában

- Nehéz dolga van egy tárlatvezetőnek, hogyha mindig ujdonságként szeretné elmon dani hallgatóinakk a témáról a véleményét

- Igen, de ebben segitenek a hallgatók, mert ha érdeklődők, akkor az ember kedvet kap a részletesebb elemzéshez, ami ha nem érdeklődők, akkor el is hagy

- Egiránt a téma iránt mekkora az érdsklődés ?

Kb. 15-2o ember sétált velünk végig

- Ha azt vesszük, hogy Munkácsy vezetéseken 4o-5o-en szoktak lenni, de ugyanakkor volt olyan vezetés, ahol, a XX.században, hogy 3-4 ember jött, akkor meg lehetünk elégedve

- A Galéria épülete, amelynek aulájában állunk most 1893 és 1896 között épült, a Kuria palotája volt ez az igazságügyminisztérium egyes részleteinek számára készült. A keletkezési évei egybe esnek a milleneummal és az ezt megelőző fellendüléssel az építészet területén, ekkor alakult tulajdonképpen várossá Budapest és számos középület és magánvilla keletkezett ebben az időben. Ezeknek az egyik monumentális darabja a Galéria épülete. Na most a kuria épületére már számos terv és elképzelés volt egészen a kiegyezés előtti időktől, ezek azonban mind megfulladtak, nem kerültek kivitelezésre. Végül Szilágyi Rezső igazságügyminiszter 1892-ben Ausmannt bizta meg a tervezéssel, aki ekkor már igen hires épitész volt, hiszen 25 éves korától kezdve a müegyetem professzoraként szerepelt. Számos budapesti épületet tervezett ő és az irodája

- Egy órával később háromnegyed tizenegykor ujabb két csoport indult sétára a művészettörténészek vezetésével. Jakubik Anna a történeti festészetet mutatta be, én pedig Lencsó Lászlóhoz csatlakoztam, aki a Magyar Nemzeti Galéria épületével imerteti meg hallgatóit.

- Az ostrom után restaurálták és 1957 áprilisában kapta meg a Magyar Nemzeti Galéria ezt az épületet, hogy itt a

XIX. és XX.századi magyar müvészetnek az alkotásait bemutathassuk a látogatóknak.

- A Nemzeti Galéria épületének bemutatására hárman indultunk el, de legalább 15-2o-an voltunk, mire befejeződött

- Igen, nagyon érdekes, hogy az épitészet kevésbé érdekli talán a tárlat látogatókat, illetve a vasárnapi vezetésre jövő érdeklődőket, de azért mindig az szokott történni, hogy hozzácsapódnak a csoporthoz és a végén egy egész rendes létszámmal tudunk végigmenni. Hát inkább érdekesebb természetesen a festészeti rész, mert többet lehet látni gyakorlatilag, de ez is egy más müfaj.

- Pedig azt hiszem, hogy egyre aktuálisabb, illetve egyre sürgősebb jól megismerni az épületet, hogyha valóban el fog innen költözni a Nemzeti Galéria

- Igen, hát ugy néz ki, hogy mint az ujságok is megirták, hogy a mi költözésünk most ezév tavaszán megkezdődik. Az egyik szárnya a palotának elkészült az már lakható, beköltözünk oda, azután folyamatosan adják majd át az épületet.

- Varnói Gizella riportját hallották. Felhivjuk figyelmüket, hogy holnap 18-án a Nemzeti Galériában Rippl Rónai müvészetét a XIX.század festészetét és a század portré festészetét, valamint Munkácsy Mihály müveit mutatják be a tárlatvezetők. Kovásznai Viktória és Borbély László müvészettörténészek háromnegyed tizkor és háromnegyed tizenegykor inditanak két-két csoportot.

Hordanának, ha hagynák

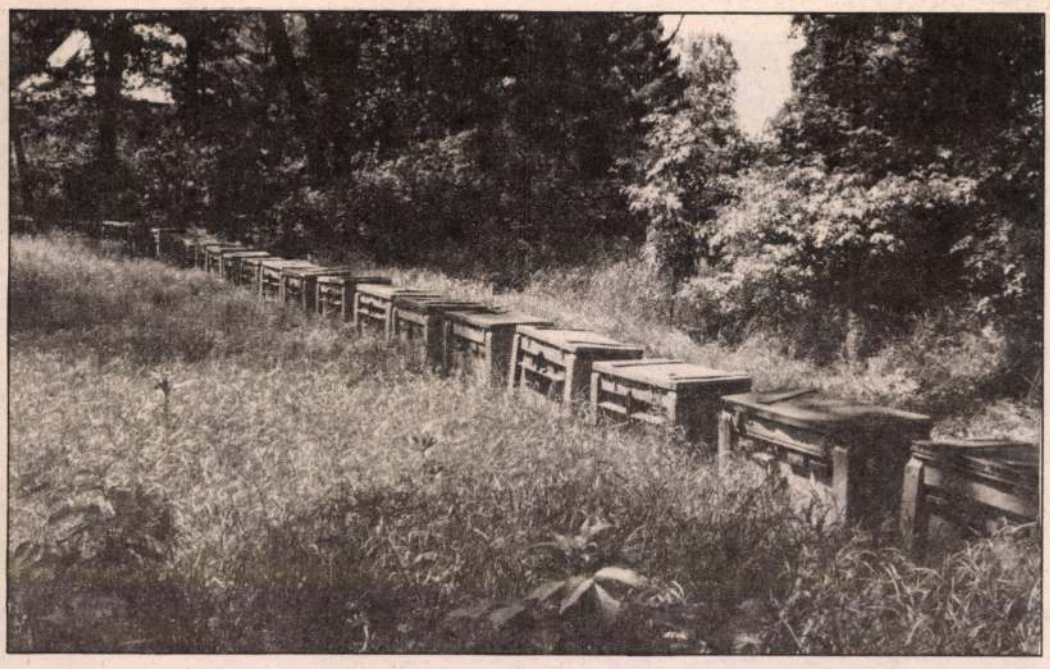

Szabó Zoltán *(Új Kelet)*

Sajnálatos esetekről tájékoztatta lapunkat nemrégiben *Hetey Miklós*, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Méhész Egyesület elnöke. Több esetben tapasztalta, hogy gyümölcstermesztő kertészeink közül néhányan virágzáskor is permeteztek. Ez még önmagában nem lenne baj, ha csak olyan szereket használtak volna, amelyek a méhekre egyáltalán nem veszélyesek. Néhány gazdálkodó egyáltalán nem törődött kis barátainkkal, a méhekkel, pedig az eredményes megtermékenyítéshez – például az almafáknál, és sok más gyümölcsfajnál is – elengedhetetlen a közreműködésük.

– Mély fájdalommal tapasztaltam, hogy a kijáró méheim 90-95 százaléka elpusztult, de jobb lett volna, ha mind elhullik, hiszen a maradék 5-10 százalék vegyszerekkel erősen terhelt nektárt vitt a kaptárba, ami további károkat okozott az addig kaptárban lévő fiatal, hordásra még alkalmatlan dolgozók körében. Közülük többen elhagyták a kaptárt, és annak környékén, a földön vergődve pusztultak el.

Ha időjárásunk az előrejelzéseknek megfelelően alakul, a legyengült méhcsaládok akár még 95 százalékos szintig is felfejlődhetnek a fő mézelő növény, az akác virágzásáig. Ehhez az kell, hogy a hűvös idő a hónap második feléig elhúzza a virágzás kezdetét.

Szolnok környékéről több méhész szeretett volna megyénkbe települni, de mivel arról a környékről folyamatosan _ szaknyelven szólva _ úgynevezett nyúlós költésrothadásról érkeznek hírek, nem szívesen látott vendégek lennének térségünkben. Több méhész azzal is fenyegetőzött, hogy aki ide jön onnan, annak felgyújtják a kaptárait. Érthető is az indulat, hiszen ez a betegség eddig még néhány kivételtől eltekintve nem fordult elő megyénkben. Ha erre a térségre is átterjedne, akkor a megtermelt méz szinte eladhatatlanná válna, és ki az, aki szívesen vásárol olyan terméket, amiről tudja, hogy beteg állatoktól származik?

Szakképzési börze

Új Kelet-információ

Szakképzés '98 címmel kétnapos szakmai konferenciát és kísérőrendezvényként kiállítást, cégbemutatót szervez május 13-án és 14-én a megyei gazdasági önkormányzat Nyíregyházán, a Szakszervezetek székházában. A már szerdán nyíló rendezvényen a térségi felnőttképzéssel foglalkozó vállalkozások közül közel húsz cég bemutatkozása mellett az érdeklődők folyamatos és ingyenes munkaerőpiaci, jogi, valamint pályaválasztási tanácsadást vehetnek igénybe. A megyei szakképzési börze mindkét nap 10 órától este 18 óráig tart nyitva.

Csökkenő hiány

MTI

Az első négy hónapot 171,1 milliárd forintos hiánnyal zárta a központi költségvetés, ami 6 milliárddal kevesebb, mint egy hónappal ezelőtt - tette közzé a Pénzügyminisztérium tájékoztatójában kedden Budapesten.

A központi költségvetés egy évvel korábbi pozíciójához képest az április végi deficit közel 14 milliárd forinttal alacsonyabb, az államháztartásé pedig 7 milliárd forinttal jobb. Az államháztartás előzetes adatokon alapuló hiánya (az elkülönített állami pénzalapok és a tb-alapok helyzetét is beszámítva) 197,5 milliárd forint volt április végéig, ami 2,5 milliárddal több, mint egy hónappal azelőtt.

Kényszerintézkedés a lefoglalás

Munkatársunktól

Folytatjuk sorozatunkat, amelyben *Lupkovics György* alezredes, a Vám- és Pénzügyőrség Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Parancsnokságának vezetője a testület hatáskörébe tartozó és az állampolgárokat is érintő szakkifejezéseket elemzi. Most a lefoglalásról ad tájékoztatást:

A lefoglalás a hivatalos megfogalmazás szerint büntetőeljárási kényszerintézkedés. A hatóság lefoglalja azokat a dolgokat, amelyek tárgyi bizonyítási eszközök lehetnek, a törvény értelmében elkobozhatók, vagy amelyek birtoklása jogszabállyal ellentétes. A jogerős döntésig a lefoglalt tárgyakat letétbe helyezi a hatóság, s egyúttal őrzi is azokat.

Erre azért van szükség, mert az eljárás során az érintett személy nem biztos, hogy fel tudja mutatni az adott tárgyat a bizonyítás során a jogerős ítélet kimondásáig. Ha az elkövető a reá kiszabott bírságot nem tudja befizetni, a lefoglalt és a későbbiekben elkobzott tárgyak értékesítéséből jut az állam a meghatározott összeghez.

A lefoglalt és letétbe helyezett tárgyakról a hatóság szigorú nyilvántartást vezet. A lefoglalást akkor kell megszüntetni, mihelyt arra az eljárás érdekében nincs már szükség. A terhelttől a lefoglalt tárgyak az állam tulajdonába kerülnek, ha azok kétséget kizáróan mást illetnek meg, de a jogos tulajdonos kiléte nem állapítható meg. Ha a lefoglalt eszközök értéktelenek, és azokra senki sem tart igényt, meg kell semmisíteni.

(Folytatjuk)

Bankok, kiszámíthatóság, stabilitás

A pénzügyi befektetők és a választások

Munkatársunktól

Az értékpapír-piaci befektetők számára három dolog fontos: bizalom az adott gazdaságpolitikában, a változások kiszámíthatósága és a stabilitás. A Budapesti Értéktőzsde (BÉT) résztvevői – az árfolyamváltoztató pénzügyi súlyú, elsősorban külföldi befektetési alapok képviselői – a választásokat megelőzően azzal mutattak bizalmat, hogy még a május 10. előtti utolsó kereskedői napon részvényvásárlásaikkal emelték az árfolyamokat.

Jött az ominózus nap, s a szavazatösszesítés alapján kiderült, hogy a kormányzati koalíciót, az általuk képviselt gazdaságpolitikát a korábbinál vagy az elvártnál kisebb mértékben támogatta a lakosság. A négy évvel ezelőtt megalapozott gazdasági elképzelések jó visszhangra találtak külföldön. Ezt kifejezve s a nemzetgazdaság teljesítményét értékelve többször javították a nemzetközi hitelminősítő intézetek Magyarország besorolását. A *Bokros Lajos* volt pénzügyminiszter nevével jegyzett gazdasági program miatt a mexikói pénzügyi összeomláshoz hasonlított kockázatos kategóriából mára a BAA2-es csoportba sorolják hazánkat, ami annyit jelent: hazánkban megfelelő a garanciális alap ahhoz, hogy a külföldi befektetések megtérüljenek. A nemzetközi, kedvező állásponttal szemben a választópolgárok nem minden esetben tapasztalták a fellendülést, s a kormányzati sikerpropagandának sem sikerült elhitetni mindezt. Ezt is tükrözte a választási aktivitás és a szavazati arány.

A kormányzati ciklus április végén, a tavalyi makrogazdasági, valamint a tőzsdén részt vevő cégek eredményeinek nyilvánosságra hozatalát követően, a BÉT kereskedelmi forgalmát jelző BUX-index történelmi csúcsot döntve, 9000 pont fölé is került. A befektetői bizalom töretlen volt. Május 11-én a korábbiaknál gyengébb kormányzati támogatottság miatt a tőke elbizonytalanodott. A hétfői tőzsdenyitáskor a mérsékelt indexcsökkenés a napközbeni politikusi kommentárok és nyilatkozatok hatására délutánra már 2,5 százalékot zuhant. A folyamat kedden folytatódott, vélhetőleg a hírekben hallható új választási szövetségek tervezgetése, a majdan törvényszerűen vele járó feltételezhető gazdaságpolitikai változás miatt. Napközben már megközelítőleg három százalékos indexcsökkenéssel reagáltak a várakozó álláspontra helyezkedő, a tőzsdén a részvényeiktől megszabaduló befektetők.

Az árfolyamok kiszámíthatatlan hullámzása május 24-éig, a választások második fordulójáig fog tartani. Ekkor két jelentős pénzügyi reagálás történhet. Ha a jelenlegi koalíció politikájának folytatásához hitelt érdemlő szavazattöbbséget szerez, akkor szinte egyből emelkedésnek indulhatnak a részvényárfolyamok a visszatérő bizalom miatt. A másik esetként az új összetételű koalíciónak be kell bizonyítania kiszámítható gazdaságfejlesztési programját. A BÉT árfolyammozgása csak abban az esetben válik egyenletessé, ha a majdan meghirdetendő programnak látható lesz a gyakorlati hatása. Ez az időszak két hónaptól két évig is eltarthat.

Háttér

Hollósy Simon técsői évei

Dr. Szöllősy Tibor *(Técső)*

Az iskolaalapító *Hollósy Simon*, az európai festészet kiemelkedő egyénisége 1857. február 2-án született Máramarosszigeten, és 80 éve, 1918. május 8-án hunyt el Técsőn. A város római katolikus temetőjében helyezték örök nyugalomra. Felesége kívánságára egy év múlva szülővárosában temették újra.

Tíz évvel ezelőtt Técsőn, majd két évre rá Máramarosszigeten is megalakult a Hollósy Simon Kör. A két testvéregyesület gyümölcsöző munkát folytat a Hollósy-emlékek és -hagyatékok felkutatása terén. 1988-ban emléktáblát lepleztek le a técsői Hollósy-ház falán, és utcát neveztek el a művészről, 1990-ben pedig a técsői magyar tannyelvű középiskola felvette a nevét. 1993-ban Hollósy-mellszobrot avattak Técső főterén – alkotója a Szombathely melletti Zsennyén élő *Tóth Emőke* –, és Hollósy-díjat alapítottak. 1994-ben felújították és újraszentelték Hollósy síremlékét szülővárosában. A két városban felváltva, minden májusban konferenciákat, kiállításokat rendeznek, pályázatokat hirdetnek meg.

„Amikor 1918 májusában halála hírét hozták a lapok – írta egykoron *Réti István*, a barát és festőtárs –, régi híveinek emlékezetében legelőbb is külseje, fizikai arculata jelent meg fájdalmas elevenséggel. Férfias fiatalságában láttuk őt szemünk előtt, és nem bírtuk egyszerre elhinni, hogy ez a szép örmény–magyar (Hollósy elmagyarosodott örmény családból származott, eredeti nevük Korbuly volt, ami örményül hollót jelent – a szerző) Apolló-alak fizikai valóságában örökre eltűnt az emberek világából."

1902-ben, negyvenöt évesen szakított barátaival, és végleg otthagyta Nagybányát, hogy megkezdje hármas ívű művészi pályájának utolsó félkörét. Ez a „bohém-apostol", a művészeti és társadalmi rezdülésekre érzékeny lélek schopenhaueri pesszimizmussal fertőzve űzte-hajtotta magát, kereste az önmegvalósulás földrajzi és emberközeli miliőjét. Hamarosan megbirkózott az új szín- és formaproblémákkal. Sajátos tájfestészete főleg Técsőn bontakozott ki. A kis település és környéke a sejtelmes Nereszen heggyel, a rohanó Tiszával rabul ejtette a mestert, aki 1904-től kezdve minden tavasszal elhagyta Münchent, hogy tanítványaival együtt késő őszig habzsolja a civilizációtól mentes nereszenaljai kisváros és környéke, a Tisza-táj hangulatát. 1910-ben ezt írta egyik barátjának: „Most Técsőre gondolok. Eddig ott csak tájképet festegettem... Az ottani fő gazdagság az emberek megjelenésében kereshető és található."

Técsői tanítványai (kb. 240-en voltak) és barátai kíséretében hosszú órákig járta a kisváros környékét. A hegy mögül felbukkanó Nap, megkapaszkodva a Kárpátok százados fenyőinek csokrában, bearanyozta a tájat. A Tisza végtelen futása, a színről színre váltó erdők időt- és vihartálló monumentalitása, a távoli hegyek sziporkázó hósapkái, a szántók és mezők messzi kékségbe igyekvő horizontjai, a poros utak mentén ácsorgó parasztházak, a folyóparti álmodozó rekettyések, az aranyló napraforgómezők, a heti vásárok zajos forgatagai oldották fel Hollósy görcseit.

Milyen volt az akkori Técső? A mindennapi megélhetésért harcukat vívó halk szavú, nyitott lelkű favágók, Amerikát járt parasztok, halászok hazája. Hollósy esténként elüldögélt és elbeszélgetett *Román Alberttel, Magyar Bélával, Lászlóékkal* a Kertaljai utca elején levő kis ház lócáján, vagy mérsékelt borozgatás közben élvezte a cigányzenét. *Szligán* bácsi, aki mindig ott somfordált körülötte, hordozta utána festőkellékeit, a tőszomszédságában lakott. *Gazda János* bácsi úgy emlékszik vissza a tömött bajszú, kissé hajlott hátú mesterre, mint a gyerekek kedvencére, akik csoportosan követték, mert mindig volt nála néhány krajcár vagy cukorka, amit szétosztott közöttük. Egyik kedveltje az akkor hétéves *Katona Klári* volt. Hollósy és felesége (ismert osztrák származású grafikusművész) járt közben annak érdekében, hogy az eszes, de nagyon szegény kislányt egyik barátjuk, a később híressé lett német *Ernst von Loeben* örökbe fogadja.

Hollósy Simon szobrának avatása Técsőn, 1993. május 7-én. Előtérben Antall Józsefné Fülöp Klára

„Nagyon kedves bácsi volt – emlékezett vissza a művészre *Sófalusi Erzsike* néni, akiről annak idején a Zöldkalapos kislányt festette. – Vasárnaponként, ha átmentünk a Tisza túlsó partjára virágot szedni szép ünneplő ruhában, megkért, hogy hadd fessen le minket, aminek mi nagyon örültünk."

A külsejével nem sokat törődő, borotvát nem kedvelő Hollósy szinte beleolvadt a técsőiek hétköznapjaiba. „Nem ecsettel, hanem lélekkel kell festeni" – vallotta. Ekkor készültek nevezetes képei, az Almás táj, a Parasztudvar szekérrel, a Tavaszi hangulat, a Técsői paraszthház, a Tisza-híd Técsőnél, a Boglyák, a Zöldkalapos kislány. Itt próbálkozott tökélyre vinni a Rákóczi-indulót, s – mintegy megvonva hányatott életének, lelkének, önmarcangolásának, csapongó géniuszának kvintesszenciáját – a rembrandti Önarcképet.

Hollósy 1917-ben végleg letelepedett Técsőn. Betegsége – vesegyulladásban szenvedett – egyre inkább elhatalmasodott rajta. 1918 tavaszán ágynak esett. Május 8-án, egy hűvös napon az orvosi tilalom ellenére felkelt, hogy megöntözze virágait. Rosszul lett. Aznap este a kertaljai kis házban barátja, *Csépes* tanító karjai közt lehelte ki nyugtalan lelkét. Kopjafa jelezte sírját. Egyik tisztelője így emlékezett: „A kopjafa olyan magas volt, hogy felnyúlt az égig."

Gleizes, Albert 11, 12, 19, 23, 24, 25, 124, 201, 203, 205, 206
Gogh, Vincent van 75, 101, 121, 124, 187
Greco, El 169, 193
Gris, Juan 201
Grosz, George 10, 12, 13, 16, 70, 81, 94, 99–100, 103–107, 200
Gulácsy Lajos 183–184

Hartnacke, Wilhelm 229, 230, 232
Hatvany Ferenc 159–160
Haulisch Lenke 241
Haupt, Albrecht 117
Heckel, Erich 7
Heemskerck, Jacoba van 101
Heine, Heinrich 148, 241
Hodler, Ferdinand 97, 118
Hofer, Karl 80, 118
Holbein, Hans 220
Hollósy Simon 139
Hummel, Erdmann 118
Huszár Vilmos 81, 201–203, 212

Imre Sándor 74, 238
Ingres, Jean Dominique 10, 70, 90, 159, 162
Iványi Grünwald Béla 126, 141, 142

Jándi Dávid 168

Kampmann, Walter 81
Kandinsky, Wasili 7, 9, 21, 31, 81, 101, 102, 118, 151, 207
Kassák Lajos 16–17, 28, 167, 198, 208, 212–213, 214, 235
Kádár Béla 82, 199, 200, 210
Kemény Alfréd 46, 241
Kernstok Károly 126, 163–164, 165, 171, 172
Kerschbaumer, Anton 80, 81
Kerschtein, Max 89
Kirchner, Ernst Ludwig 80, 81, 82
Klee, Paul 9, 81, 114, 118, 151
Kmetty János 160–161, 162, 163
Knaus, Ludwig 138
Kokoschka, Oskar 8, 156, 172
Komját Aladár 167, 198
Konijnenburg, Willem 201
Korda Vince 168
Koszta József 134, 141, 142
Körösfői–Kriesch Aladár 201
Kubin, Alfred 118
Kustodieff, Boris 45

Laurencin, Marie 161
Lehel Ferenc 184
Lehmbruck, Wilhelm 9, 74–80
Leibl, Wilhelm 89, 138
Lenin, Vladimir Iljics 44
Léger, Fernand 14, 19, 21, 25
Liebermann, Max 7, 80
Lindner, Werner 91
Lissitzky, El 32, 92, 95, 118
Lochner, Stephan 88, 89
Lotz Károly 136
Lukomskij, G.K. 117
Lunacsarszkij, Anatolij 45
Lyka Károly 132

Macke, August 8
Madarász Viktor 125, 131, 132–133, 137, 190
Maillol, Aristide 75, 77, 79
Manet, Edouard 7, 119, 120, 140
Marc, Franz 7, 124, 151, 191, 192, 195
Marcoussis, Louis Casimir 12, 25
Marées, Hans von 75, 97
Matisse, Henri 85, 87, 99, 118, 124, 151, 154, 158, 159, 161, 163, 173, 178, 180
Mattis Teutsch János 199
Márffy Ödön 96–99, 165, 173–174
Medgyes László 147, 157–158, 162, 182
Mednyánszky László 142
Meidner, Ludwig 8
Medunetzky, Konstantin 46
Mészöly Géza 139
Michelangelo 224
Millet, Jean Francois 176
Minne, George 77
Moholy-Nagy László 14–16, 28, 33, 46, 81, 92, 93, 96, 100, 102, 118, 203, 209–212, 213, 214, 241
Molnár Farkas 81, 213

re állt a gyermekszállító autobusz, így mindez külön anyagi kiadást nem jelentett. Ez tette lehetővé, hogy előre megtervezett, a tábortól távol eső szervezett programokon vegyünk részt. Előzetes telefonmegbeszélés során minden helyszínen felkészülten várták a szakemberek a gyerekeket. Mivel egy-egy helyszínre többször is visszatértünk, így állandó kapcsolatunk alakult ki az ott dolgozókkal. Ez lehetővé tette számunkra, hogy az adott korosztályt érdeklő témákkal részletesebben foglalkozzunk.

Program-kavalkád

– Milyen programokon vettek részt a táborozók?

– A hagyományos tábori programokat – sportversenyek, vetélkedők, kirándulások stb. – jól egészítették ki az idén először több alkalommal szervezett színvonalas múzeumi foglalkozások.

Ízelítőül néhány program: a Hadtörténeti Múzeumban „A huszárnak jól van dolga" című kiállítás megtekintése. Százhalombattán a millecentenárium alkalmából épült ősi falu meglátogatása, ősi foglalkozások bemutatásával és ezek kipróbálása, mint például rézöntés, kemencetapasztás, agyagedény készítés, tűzgyújtás, kerítéskészítés. Mindezek mellett Százhalombatta történetével is megismerkedhettünk. A Magyar Nemzeti Múzeumban „A honfoglalás társadalma" című kiállítást néztük meg. Részt vettünk a kézműves foglalkozáson is. Szentendrén a skanzent, illetve a Kovács Margit Múzeumban a szülők körében. Bizonytalan helyzetünk egészen 1994 végéig tartott, azután az újonnan megalakult képviselő-testület szerencsére más szemlélettel kezdett hozzá a kerület oktatásügyének újragondolásához.

sikerült *Kemény Henrik* lakásán féltve őrzött, több generációt kiszolgált családi bábjait megtekintenünk. Gyermekeink kedvéért a művész a Ligetben rögtönzött, színvonalas bábelőadást tartott. A Hegyhát nevelőotthonban megrendezésre került ásványbörzén szinte kivétel nélkül minden táborozó látogatást tett. A legtöbb múzeumban ingyenessé tudtuk tenni látogatásainkat személyes kapcsolatok révén. A tíz hét alatt egyébként is nagy gondot fordítottunk arra, hogy megismerve a gyerekek anyagi lehetőségeit, a költségekkel járó programokat számukra ingyenessé tegyük. A tábor programjának sokszínűségét segítették a II. és XII. kerületi Művelődési Házak által finanszírozott foglalkozások, rendezvények.

Baráti segítség

A Marczibányi téri Művelődési Ház szerdai napokon négyöt foglalkozásvezetőt biztosított a legkülönfélébb kézműves programokra, például nemezelésre, gyékényezésre, gyöngyfűzésre, rézékszerkészítésre. A Jókai Klub finanszírozta az „Égig érő" Kézműves Bt. öt foglalkozását, amelyek keretében a gyerekek kézműves és dramatizáló játékokban vehettek részt. Ali bohóc műsorát is a klub szervezésében láthattuk. Két alkalommal a Virányosi Közösségi Ház fiatal táncosai tartottak táncbemutatót és -oktatást.

Érdekes volt és sok gyereket

(Folytatás a 2. oldalon)

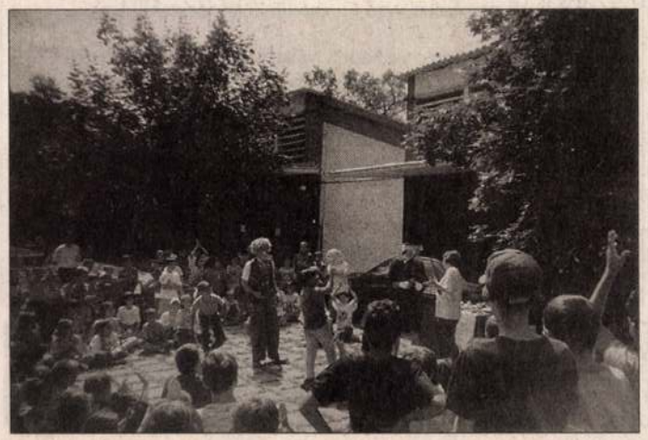

Barátságos környezetben

– A lapunkban is bőségesen tárgyalt múlt évi iskolai átköltöztetések, az egyházi ingatlanigény kielégítése és nyugvópontra jutása után hogyan alakult a helyzetük?

– 1995 nyarán költöztünk az Alkotás u. 45-be. A költzés gondjainak megoldása után nagy lelkesedéssel vetettük magunkat a munkába. A külső-belső tatarozáson kívül magunk csinosítottuk az épületet, s bár tornatermünk nincs és a belső tér is kevés, igyekeztünk barátságos környezetet teremteni. Az oktató-nevelő munkában hangsúlyt helyeztünk az értékek megőrzésére, az angol tagozatra és a környezetvédelmi nevelésre. Ez utóbbi nagyon népszerű a gyerekek körében, évek óta jól működnek szakköreink, rendszeresek a táborozások, a diákok örömmel vesznek részt az erdei iskola foglalkozásain.

– A környezet-kultúrára való nevelés jegyében az elmúlt tanévben is sok esemény volt az iskolában: bio-napok, reform élelmiszerek és növények bemutatója, a „Föld napjá"-nak megünneplése, amelynek tavaly mi rendeztük kerületi ünnepségét. Ezért is vettük fel Herman Ottó nevét, s nagy örömünkre a mostani évnyitón avathattuk fel a nagyszerű tudós mellszobrát, amelyet *Paulikovics Iván* szobrászművész készített. Jó érzés úgy kezdeni a tanévet, hogy ezentúl ez a szép képzőművészeti alkotás díszíti az iskolát.

Dyslexiás osztályok

– Igazgató úr kinevezése is új, nemrégen vezeti az iskolát.

– Valóban, ez év augusztus 1-jétől bíztak meg az igazgatói teendők ellátásával. Nem ismeretlen számomra a feladat, mert 1988-tól igazgatóhelyettesként működtem ugyanitt. A 24 fős, jól felkészült tantestülettel együtt az a célom, hogy nyugodtan dolhatékonyabban tudnank működtetni a dyslexiás osztályokat. A módszer alkalmazása egyébként semmilyen módon nem érinti a majd 200, már idejáró felsőbb osztályos gyerek oktatását-nevelését. Azok számára viszont nagyon fontos, akik bizonyos olvasási nehézségekkel küszködnek, tünk. Az iskola feltételein is javítani kellene, hisz se tornaterem, se megfelelő udvar nincs. Megérné a ráfordítást, mert a gyerekek szeretnek idejárni, az értékes pedagógus-gárda sokra képes. Közös érdek, hogy megőrizzünk a kerületben egy jó szellemiségű iskolát.

Hámory Gabriella

dig biztosítaná e fontos oktatási-nevelési módszer folyamatosságát.

– A szakmai irányításban segítségünkre lesz *Zord Károlyné* logopédus, aki komoly eredményeket ért el ezen a területen. Az ilyen feladatért nem tolonganak az iskolák, hisz sokkal több törő-

Örmény küldöttség Máramaroson

A Fővárosi Örmény Önkormányzat is meghívást kapott Máramarosra a Hollósy-napokra. A küldöttségben magam is részt vettem, sőt az a megtiszteltetés ért, hogy a tudományos konferencián olyan neves erdélyi művészettörténészek között szerepelhettem előadásommal, mint *Muradin Jenő* és *Jakobovics Miklós*.

A Hollósy-napokat a máramarosi Hollósy Simon Társaság szervezte. Ez a kis kulturális közösség azokból a magyar anyanyelvű helyi értelmiségiekből szerveződött, akik nemzetközi kapcsolatokra törekedve szeretnék városuk hagyományait széles körben ismertté tenni. A máramarosiaknak van mivel büszkélkedniük. Nemcsak a csodálatos vidék, a Kárpátok két hatalmas vonulata, a Guttin és Máramarosi Havasok közötti völgybe épült régi települések, a két ország – Románia, Ukrajna – határán végighúzódó Tisza, a körbe sorakozó, bizony ma már leginkább a pusztulás képét mutató, kis bányavárosok: Felsőbánya, Kapnikbánya, Rónaszék, Erzsébetbánya ragadja meg a képzeletet, hanem a magyar kultúra nagy múltjának egyik szimbólumává nemesedett Nagybánya, a századelő híres festőiskolájának otthont adó város is. Itt született 1872-ben a jeles festőművész, *Réti István*, és ide invitálta a szomszédos Máramarosszigeten, örmény kereskedőcsaládban 1857-ben született pályatársát és tanítómesterét, *Hollósy Simont*, hogy együtt alapítsák meg 1896-ban a művésztelepet.

A máramarosi Hollósy Simon Társaság néhány évvel ezelőtt azért alakult, hogy a híres festő nevével fémjelezze azt a szándékot: ideje fellendíteni a művészeti életet, ideje igényt kialakítani a város és a környék lakóiban a szépség, az esztétikum iránt, légyen is az a mozgás, a képzőművészet, a zene vagy az irodalom területéről való. A Társaság motorja, *Zaho-ránszky Ibolya* tanárnő, ragyogó szervezőtehetségével olyan háromnapos, nemzetközi ünnepségsorozatot szervezett, hogy akármelyik fővárosi intézmény megirigyelhette volna. Számos vendég érkezett a szomszédos országokból. Magyarország Művelődési és Oktatási Minisztériuma delegációval képviseltette magát. Nyíregyházi testvérvárosuk *Reflex* nevű modern táncegyüttese színes bemutatóval kedveskedett, és a helyiek, tehetséges gyerekekből álló modern jazzbalett-együttese szintén figyelemre méltó műsort mutatott be. A műsoros délutánon énekelt egy kiváló nyíregyházi kórus, melynek méltó versenytársa, majd a záróünnepségen partnere volt a Hollósy Simon Társaság vegyeskara.

A tudományos konferencián Muradin Jenő és Jakobovics Miklós értő művészettörténeti előadásai mellett nagy sikert aratott *Szőllősy Tibor* orvos előadása. Szőllősy doktor Ukrajnából érkezett, bár a távolság otthona és Máramarossziget között mindössze pár kilométer, a Tisza túlsó partján fekvő Técső polgára ő, de igen gyakori vendég itt, hiszen Hollósy Simon Társasága neki is van Técsőn. Itt elhangzott filozófikus gondolatai a Kárpát-medencei magyar paletta című könyvében is olvashatók. Szép emléket állít a nagybányai és az őket követő magyar képzőművészeknek.

Jómagam előadásomban azt a teóriát fejtettem ki – a néprajz-

(Folytatás a 3. oldalon)

tikus részben megoldotta a feladatot. Rájöttek, hogy a számla feltehetőleg rejtett áremelkedést tartalmaz. Az ismeretlen szám a készülékbérleti díj változását igazolta. A többit még nem sikerült megfejteni. Kivéve a befizetési határidőt. Az jól láthatóan, a számla közepén helyezkedik el. Így legalább egyvalami tiszta és világos. Minderről egy ősi hírközlési módszer jut az eszembe. Amikor füstjelzéssel továbbították a mondandót. Biztos állítom, hogy gyorsabb és megbízhatóbb volt, mint a telefon.

Spányik

általánosító [illegible] sainak indokoló, alapozó példák halmaza sajnos nem fér e cikk keretei közé. Szívesen rendelkezésre bocsátom, tekintettel arra, hogy a Magyar Statisztikai Zsebkönyvben (1995) még ismeretlen fogalom a társasház kifejezés.

Kováts Béla
okl. mérnök

[illegible] pot töltött ki. Ajándékként a gyerekek fogmosópoharat és fogkrémet kaptak. A fogorvos a vizsgálat végén örömmel állapította meg, hogy gyermekeink fogainak állapota lényegesen jobb, mint az eddig vizsgált más kerületekben.

– Milyen tapasztalataik voltak, megvalósultak-e terveik, mi-

kal pontosabban kellene elkészíteni. Szeretnénk megoldani a tábor foglalkoztatóinak hangosítását, és vízforgató berendezés segítségével javítani kívánjuk a tábor fürdési lehetőségét.

Mindent összevetve kellemes, gazdag programokkal töltöttük a nyarat a Fülemile táborban.

(Mr.)

ház üzemeltetési és kezelési tanfolyamot szeptember második felében társasházi közös képviselők, intéző- és számvizsgáló bizottsági tagok számára. Jelentkezni lehet a 155-2139-es telefonszámon vagy személyesen a Polgármesteri Hivatalban, a Humánpolitikai Irodán Kőhalminénál.

Mindannyiunkat érint

Törvény a nyugdíjkorhatár emeléséről

A mai nyugdíjrendszerrel Magyarországon mindenki elégedetlen. Elégedetlen a nyugdíjas, akinek egy ledolgozott élet sem elegendő ahhoz, hogy a nyugodt öregkori megélhetéséhez elegendő nyugdíjat kapjon. Elégedetlenek a mai aktív korúak is, akik szembesülnek a nyugdíjjárulék magas összegével, ugyanakkor semmiféle garanciát nem kapnak arra, hogy öregkorukra munkájukkal és a befizetett járulékaikkal arányos pénzt kapjanak. De elégedetlenek az önálló foglalkozásúak, a vállalkozók is, akik a személyes kifizetések lerovásakor azt tapasztalják, hogy minden száz forintból huszonöt forintot a nyugdíjakra kell a társadalombiztosítás számára befizetni.

Nézzük csak meg a legutóbbi évek fejleményeit. Amíg 1990-ben 100 aktív keresőre 57 nyugdíjas jutott, 1994-ben már 70 fő, és 1996. januárjában a nyugdíjasok és a járadékosok együttes aránya elérte a 30%-ot.

Röviden szólva, a jelenlegi nyugdíjszisztémában egyre kevesebb járulékfizető befizetésével kell fedezni egyre több nyugdíjas nyugdíját. Az elviselhetetlenné növekedő terhek fojtogatják a gazdálkodó szervezeteket, óhatatlanul növelik a feketegazdaságot, a fekete- és a szürkegazdaságba kényszerített dolgozók kiszolgáltatottá válnak, és betegség, öregség, vagy megrokkanás esetén a társadalom igazi kivetettjei válnak majd belőlük.

A fenti tényekkel szembesülve elfogadásra került az 1996. évi LIX. törvény az öregségi nyugdíjkorhatár emeléséről, és az ezzel összefüggő törvénymódosításokról.

A törvény – sok egyéb mellett – kimondja:

39. § (1) Az öregségi nyugdíjkorhatár – az e törvényben foglalt kivételekkel – a betöltött 62. életév.

(2) Az (1) bekezdésben foglaltaktól eltérően a nő öregségi nyugdíjkorhatára, ha

a) 1940. január 1-je előtt született, az 55.,

b) 1940-ben született, az 56.,

c) 1941-ben született, az 57.,

d) 1942-ben született, az 57.,

e) 1943-ban született, az 58.,

f) 1944-ben született, az 59.,

g) 1945-ben született, a 60.,

h) 1946-ban született, a 61. életév.

(3) Az (1) bekezdésben foglaltaktól eltérően a férfi öregségi nyugdíj korhatára, ha

a) 1938. január 1-je előtt született, a 60.,

b) 1938-ban született, a 61. betöltött életév.

(4) Öregségi teljes nyugdíjra jogosult az, aki a születése évének, illetve az életkorának megfelelő (a továbbiakban: a reá irányadó) öregségi nyugdíjkorhatárt elérte, és legalább 20 évi szolgálati időt szerzett.

(5) Az igényérvényesítés időpontjától függetlenül öregségi teljes nyugdíjra jogosult továbbá az 1991. január 1-je előtt az 55. életévét betöltött nő, illetőleg a 60. életévét betöltött férfi, ha az említett időpontig legalább 10 évi szolgálati időt szerzett.

(6) Öregségi résznyugdíjra jogosult az, aki a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt elérte, és legalább 15 évi szolgálati időt szerzett.

(7) Az igényérvényesítés időpontjától függetlenül öregségi résznyugdíjra jogosult továbbá az 1990. december 31-ét követő és 1993. július 1-jét megelőző időszakban az 55. életévét betöltött nő, illetőleg a 60. életévét betöltött férfi, ha az említett időszakban legalább 10 évi szolgálati idővel rendelkezett.

(8) Az (1)–(2) bekezdésben meghatározott öregségi nyugdíjkorhatárnál legfeljebb öt évvel alacsonyabb életkorban, de legfeljebb az 55. életév betöltésétől előrehozott öregségi nyugdíj jár a nőnek, ha

a) 1945. december 31-e után született és 38 évi,

b) 1945-ben született és 37 évi,

c) 1944-ben született és 36 évi,

d) 1943-ban született és 35 évi,

e) 1943 január 1-je előtt született és 34 évi

szolgálati időt szerzett, illetőleg

f) az a)–e) pontokban előírtnál

– legfeljebb 3 évvel kevesebb szolgálati időt szerzett, de három vagy több,

– legfeljebb 2 évvel kevesebb szolgálati időt szerzett, de két,

– legfeljebb 1 évvel kevesebb szolgálati időt szerzett, de egy gyermeket szült, illetve – külön jogszabályban meghatározott módon – háztartásában felnevelt.

Amennyiben a gyermek (gyermekek) tartósan beteg (betegek), illetve fogyatékosnak minősültek (minősülnek), a szolgálati idő kedvezmény gyermekenként 1,5 év.

(9) Az (1) és (3) bekezdésben meghatározott öregségi nyugdíjkorhatárnál alacsonyabb életkorban, de legfeljebb a 60. életév betöltésétől előrehozott öregségi nyugdíj jár a férfinak, ha legalább 38 év – az 1938. december 31-ig születettek esetében 37 év – szolgálati időt szerzett, illetve ha

– legfeljebb 3 évvel kevesebb szolgálati időt szerzett, de három vagy több,

– legfeljebb 2 évvel kevesebb szolgálati időt szerzett, de két,

– legfeljebb 1 évvel kevesebb szolgálati időt szerzett, de egy gyermeket – külön jogszabályban meghatározott feltételek szerint – háztartásában egyedül felnevelt.

Amennyiben a gyermek (gyermekek) tartósan beteg (betegek), illetve fogyatékosnak minősültek (minősülnek), a szolgálati idő kedvezmény gyermekenként 1,5 év.

(10) Csökkentett előrehozott nyugdíj jár – ideértve az öregségi nyugdíj legkisebb összege szerinti ellátást is – annak, akinek a (8)–(9) bekezdésekben előírt – a reá irányadó – szolgálati idejéből legfeljebb öt év hiányzik.

P. M.

Újonnan megnyílt és megszűnt üzletek

Új üzletek:
Bp. XII., Németvölgyi út 53/B
Bp. XII., Béla király út 57.

Megszűnt üzletek:
Bp. XII., Csaba u. 12.
Bp. XII., Zugligeti út 22.

Tevékenységi kör:
Ágynemű- és lakástextil-kisker.
Zöldség-gyümölcs kisker.

Divatáru-kisker.
Virág-ajándék kisker.

Rajzpályázat

Keressük tehetséges tanítványainkat

A **Vizuális Kultúráért Alapítvány** és a **Budai Rajziskola** pályázatot hirdet iskoláskorú gyermekek és fiatalok részére két korcsoportban.

I. korcsoport: 6–14 éves

II. korcsoport: 15 éves kor felett

PÁLYÁZAT TÉMÁJA: I. Égigérő fa II. Tánc

Beküldendő: legfeljebb A/3 méretű (420x294 mm) bármilyen technikával készült papírkép, keretezés nélkül. A képek hátoldalán kérjük feltüntetni a pályázó nevét, életkorát, címét és telefonszámát és esetleges iskoláját.

BEKÜLDÉSI HATÁRIDŐ (Beérkezési idő): 1996. szeptember 20. (péntek).

BEKÜLDÉSI CÍM: Budai Rajziskola, 1126 Bp., Márvány u. 23. II. 21.

A zsűri a Budai Rajziskola tanáraiból áll. A nyerteseket értesítjük.

A legjobb pályázati munkákból hagyományainknak megfelelően nyilvános díjkiosztást és kiállítást rendezünk.

Pályázati munkákat nem áll módunkban visszaküldeni.

FŐDÍJAK:

I. 1 éves ingyenes, szabadon választott rajziskolai képzés

II. Ingyenes részvétel a díjazott által kiválasztott művészeti kurzuson, vagy az intenzív előkészítő tanfolyamunkon

DÍJAK: Rajzeszközök, könyvek

A KIÁLLÍTÁS:

Helyszíne: a XII. ker. Önkormányzat Polgármesteri Hivatal épülete: 1126 Budapest, Böszörményi út 23–25.

Időpontja: 1996. október 4. (péntek) 17.00 óra

További információk a Budai Rajziskolában a 155-0341 telefonon.

topMobil travel

Török–görög körút! 3 éj Isztambulban, 4 éj a görög tengerparton, utazással együtt 10 nap.
Városnézések: Isztambulban, Kavalában, Thessalonikiben, Rodostóban a Rákóczi ház megtekintése, fakultatív program lehetőségek.
Időpont: október 11–20. Részvételi díj: 32.500 Ft.

1074 Budapest, Hársfa u. 1.
Tel./fax:
351-7200, 322-4075

Örmény küldöttség Máramaroson

(Folytatás az 1. oldalról)

zi és szociálpszichológiai érveket felsorakoztatva –, hogy Hollósy Simon rendkívüli festői képességei és gazdag életműve ellenére talán azért nem válhatott igazán meghatározó személyiségévé a magyar képzőművészetnek, mert a sikeres életvitelben megakadályozták őt személyisége ama ellentmondásai, amelyek gyökerei örmény eredetében keresendők. Az örmények évszázados beilleszkedési program végrehajtói. Létüket éppúgy meghatározta a kirekesztettség, mint a saját magukkal szembeni szigorúság. Bizonyára Hollósy Simon családjára, a *Korbuly* családra is nehezedtek efféle kötelezvények. Az apának, *Korbuly Simonnak,* divatüzlete volt Máramarosszigeten. Az ifjabb Korbuly megkapott mindent, ami a neveltetéséhez kellett, ám apja korai halála a megszokott jólétet kicsit lecsökkentette. Az ifjú önállóságot és önfegyelmet tanult, ez párosult vad érzelmi motiváltsággal, a tehetség lendületével és a helyváltoztatás természetes elfogadásával. A dorbézoló, jómódú örmény arszlánból eminens pesti akadémiai hallgató lett, aztán hírneves festő-tanár Münchenben. Majd ismét a szülőföld, Nagybánya következett, aztán újra München, majd a Kárpátok, Técső a végállomás. S amit az életútja mintáz, hogyan válik a nagy alkotó önmagát feladó, a társaságban is magányos műélvezővé – mint mondják, utolsó éveiben inkább csak csellózgatott, – még a neve is azt mintázza: Korbulyként született és Hollósyként halt meg. Nyilván nem örménységét tagadta a Korbuly (Holló) szó magyarra fordításával. Nem nehéz felismerni áttelepülései gyakoriságában, állandó vándorlásában kelet és nyugat között a világpolgári attitűdöt, melyet az évszázados tradíciók sajátosan ötvöztek a forró hazaszeretettel és magyarsága öntudatos hirdetésével. Ugyanakkor az ősöktől örökölt egészséges önzés sem volt idegen tőle csakúgy, mint az individualizmus, amely azokat jellemzi, akik számára a letelepedés nem természetes állapot. Hollósy talán éppen ezen az alapon vállalt szolidaritást a többi kisebbséggel – zsidókkal, ruszinokkal – és talán ezen az alapon idegenkedett vasalt ruházatú pályatársaitól. Ellentmondásos személyisége a magyarság minden jellemzőjét magába foglalta, s így nemcsak képviselője a soknemzetiségű magyarságnak, de etalon is, a rendkívüli képességek mindent egybevetve nagyon sikeres kamatoztatása terén.

Máramarossziget, 1996. július 6–7. Zahoránszky Ibolya, Dr. Issekutz Sarolta, Moldován Domokos, Zachariás Klára

Ezzel a beszámolóval tartoztam a kerület örménykedő és nem örménykedő magyarjainak, de tartoztam Máramarossziget városa minden lokálpatrióta polgárának, akik megmutatták nekünk, hogy a szegénységben sem hallgatnak feltétlenül a múzsák. Kedves véletlen, hogy kerületünkben a Hollósy Simon név már csak azért sem ismeretlen, mert egyik legszebb terecskénket kanyarogja körül az e névre hallgató utácska.

Szeretném, ha a máramarosiak is erre tévednének mihamarabb.

Zachariás Klára

az olaszországi studiumoknak is köszönhető. Ezek a vonások Farkas Ferenc egész életművét végigkísérik, hozzátartoznak művészi alkatához. Ugyanez mondható el a Divertimento hangzásának mediterrán derűjéről, a műfajt híven értelmező harmonikus könnyedségéről" (Pándi Marianne: Zenekari művek, 1980.)

Respighi szelleme

– Hogyan érezte ezt saját műveiben?

– Egy kívülálló jobban meg tudja ítélni. Mert én, ami eszembe jut, azt leírom, de hogy honnan? Nagyon sok személyes emhonlist, mert abban az időben még alig volt hozzáférhető a latinul írt szöveg. *Berczely A. Károly*nak és *Geréb Zoltán*nak voltak fordításai, de eredeti klasszikus szöveghez nem lehetett hozzájutni. *Dr. Ujfalussy József* örvendeztetett meg egy 18. századvégi, eredeti latin nyelvű kiadással. Ma is hálásan köszönöm neki. Ebből válogattam a verseket. Gyönyörű darabokat találtam. Nagyon szeretem „A dunántúli mandulafára" írt versét, amit először a rádiófelvételemen *Gyurkovics Mária* énekelt, később *László Margit.*

– Összegezve: mit adott önnek Róma?

– mosolyogva, kedvesen, fáradhatatlanul mesél életéről, munkáiról. A daljátékokról, a kamaraművekről, a hozzá legközelebb álló vokális zenéről. A kedves költőbarátokról, akiknek verseit megzenésítette, köztük a személyes jóbarátok *Weöres Sándor, Szabó Lőrinc, Füst Milán, Erdélyi József, Sinka István* és a többiek, akiknek versei egy-egy zenei gondolatot indítottak el benne...

Ne haragudjon kedves Tanár úr, hogy a hangulatos, szép délutáni beszélgetésből most csak ennyi került papírra...

Schelken Pálma

Tanítani

Még ma is sokan megkérdezik tőlem, hogy annakidején, bölcsész-diplomám elnyerése után miért nem mentem el tanítani? Nos, nem a tanítás ténye riasztott, hiszen szinte fanatikus hevülettel beszéltem az irodalomról az osztályomnak valaha, a gyakorló gimnázium katedráján. De már akkor is a messzeség vonzott, barangolni szerettem malaclopós-garabonciásan, látni akartam mindent az országban, hogy hiteles képet adhassak egy erjedő társadalomról. Emellett el tudtam volna végezni bizonyos fajta tanári munkát, esetleg szakmailag tökéletesen, de mégis félkézzel és fél szívvel. Márpedig én a tanári hivatás fogalmába beleértem azt az iskolán kívüli misszionárius tevékenységet is, amit végképp nem lehet fél szívvel végezni. Akkor inkább hozzá se kezdjen az ember. S minden tiszteletem és becsülésem azoké, akik teljes életüket tudták odaszánni ennek a gyönyörű missziónak.

Most, a tanév kezdetén elsősorban a pedagógusokat köszöntöm. Főleg azokat közülük, akik a tanításon kívül másfajta léleképítő munkákat is végeznek, olyanokat, amelyek a legkevésbé lemérhetőek, éppen ezért nem nagyon kapnak elismerő jutalmat értük, de még dicsérő szót is alig. Őket köszöntöm, akik annyi órát dolgoznak naponta, amennyit ébren töltenek, akik még akkor is a hivatásukat gyakorolják, amikor elvonulva olvasgatnak az árnyékban, mert ha valamely épületes dologra bukkannak a sorok közt, minden bizonnyal megtalálják a módját, hogy közkinccsé is tegyék.

S van még egy dolog, ami miatt nem lettem pedagógus.

Ötvennyolc nyarán, olasz szakos lágoson üdültem a barátaimmal. H lányoknál, „digóra'' vettük a figurá című vendéglátó-ipari objektum ke ötkor megkezdődött minden nap a t lunkhoz invitáltuk őket, ahol Tode közöttünk. Nem az volt a nehéz, hanem az, hogy nem lehetett rögtön várni, amíg Frici lefordítja. Én pat nak Firenze történelméből: Buonde monte nagyon helyes lányt kísért minden este.

Csak a búcsúesten kérdezte meg,

– Tanító vagyok egy calabriai ki mács útján.

Elbiggyesztette a száját s attól k aki Giovanni Barbieri néven újságír még akkor sem kellett neki, ha olas

Nekem pedig nem volt bátorságo zettséget. Akkor határoztam el, hogy után. És költő, aki egész népét tanítj fokon. Legalábbis ezzel ideologizált

Azóta kiderült, hogy az újságíró helyzetekben – sokkalta nagyobb „ kitéve, mint a pedagógus.

De erről majd máskor.

Most azokat köszöntöm, akik – r álltak a katedrára.

És nem menekültek el róla, min

Kedves Árpád!

Mellékelten küldöm Bágyuj Lajos épitész-restaurátor írásainak jegyzékét. Kiment a fejemből annak az épitésznek a neve, aki ezt kérte tőlem. Ott találkoztunk nálatok, az intézetben. Kérlek, ha találkozol vele, add át. Mond meg neki ugyanakkor, hogy egy-két irását még összeszedem, s elküldöm. Bágyuj különben nem volt sokat író ember, nem is volt rá ideje.

A napokban megkapjátok az OMF-nél megnyiló kiállitás /feleségem Murádin Beyer Katalin szószékfölmérései és rajzai/ meghivóját. Március 3o-án, hétfőn du. 3 órakor nyilik. Valamennyieteket szeretettel ezúton is meghivunk.

Én 28-án, szombaton érkezem Pestre, s kedden kora délelőtt utazunk vissza. Viszek két kéziratot. Te mejd megmondod, hol helyezhetem el. Az egyik az idén másodizben megszervezett Hollósy emléknapokra készült, mely ez alkalommal a kárpátaljai Nagytécsőben szerveződik. Mint tavaly is /az 1991-es találkozó Máramarosszigeten volt, emléktábla avatással stb/ mindhárom országból sokan ott leszünk. Németh Lajos helyett vajon ki jön Pestről? Ez még nem derült ki. Neked nem lenne kedved hozzá? Az emlitett irás az én 1969 és 1971-es máramarosi gyűjtésemet öleli föl, valahol a néprajz és művészettört. kutatás között. Meglátod.

A másik irás kapcsolódik ehhez. Szomorú aktualitását az adja, hogy Máramarosszigeten ez év februárjában ismeretlen tettesek ellopták a múzeumi tulajdonban levő méretre is impozáns Hollósy-képet A huszti várt. Leütötték, megkötözték az őrt, s a keretből kivágták a vásznat. Ez a kép pedig történeti jelentőségű: Hollósy e millenáris rendelés miatt jött haza Máramarosba, s hogy iskolája szét ne szóródjék, magával hozta tanítványait Nagybányára. Igy jött

HOLLÓSY Simon

létre most már közel száz esztendeje a művésztelep. A festmény méretei miatt nehezen volt fényképezhető. Nekem megvan a képe, sőt a filmje, a negatívja is. Most próbálok ~~meg előhívatni, illetve~~ elfogadható élességű képet készíttetni róla.

Arra kérnélek még, hogy próbáld úgy intézni, hogy fölvehessem hétfőn azokat a nálatok levő pénzeket, ez az utazás, kiállítás rengeteg kiadással jár.

Szíves kézirányok öld

Jenő

Kalocsa, 1992. márc. 7

KÉT HALOTT SIRATÁSA

Hollósy Simonról

1918. május 11.

Szeme, mint a kormos éj. Amellett izzó. Haja fekete hollószárnyak szertezilált tolla. Hollónyi Hollósy-haj. Egy-egy fürt belecsapott rakoncátlanul a nem magas homlokba.

A boros pohár reszketett a dagadt, kék erű, de finom úri művészkézben. És csak tömte-tömte a rossz kapadohányt a kis pipába. A müncheni atelier-t tömjénként lepte el a dohányfüst.

Az asztalfőn a mester, az ecset nagyszerű cigányprímása. Az asztal végén felesége. Végig jobbra-balra: tanítványok. Az asztalon meg egy ferslágon túl ködlik az atelier.

Egy nagy vászonról alakok, magyar ruházatok csilláma, egy ősz bajusz, egy tar fej ideviláglik. Ez az oeuvre, a mű, a tíz éve készülő, soha el nem készülő, remeknek szánt fájdalmas töredék. A mester életének hajótörése, a beteg roncs, a *Rákóczi-induló* című festmény. És más semmi. Szomorú űr. Itt-ott egy hevenyén festett szeszélyes tájkép, a hanyatló zseni meg-megnyilatkozó jegyével. És aztán Hollósy büszke önarcképe. Mintegy végső protestálás ez a büszke póz: Nem, nem, nem! Nem gyűrtetek le. Még vagyok. Még élek.

Élt. Igen élt, nagyszerű ideálok tüze lobogott benne. A törés csak az alkotó erőben.

Tanár lett a művészből. Lelkesedése, biztos szeme vezetett számos fiatalt. Bennük látszott megifjulni, élni, lélegzeni, megvigasztalódni. Lelkében a titkos sebbel.

Csak néha fakadt ki. Hej, Nagybánya! Hogy mi lett volna Nagybányából és belőle és az egész feltörekvő magyar piktúrából, ha . . . ha nem volna.

Ha nem lett volna ez a tipikus *ha*, melyen annyi magyar karrier törik meg.

Állami közöny, sajtóközöny, publikumközöny, kinek kell itt az új látással látott, igazi magyar kép, kinek? És minek? És miért? Fölösleges. A tőzsér meg a gróf megveszi a maga hamisított Ostadéját meg a Pállik-féle kost vagy bárányt, aminek minden szőre szála külön-külön látszik, s azzal oszt' slussz, punktum, vége. A törekvő, a vergődő, a nehezen élő, eszményért küzdő művésszel nem törődik senki.

S az a művészi hangyaboly, ahogy a közrésztvétlenségben sinylődik, nyüzsög a magyarság határszéli szép szigetén, Nagybányán — bizony nem élt ott idilli életet. De nem ám. Torzsalkodás, veszekedés, versengés. Forradalom a pohár — savanyú vízben.

Egy ilyen helyi perpatvar volt a közvetlen oka annak, hogy Hollósy elhagyta Nagybányát. Sosem tért többé vissza. Teleit különben is mindig Münchenben töltötte. Most egészen kiköltözött. Olyan idegenül az idegenben. Hiába voltak minden nemzetbeli tanítványai. Hiába adta nekik lelke legjavát, nem vett tőlük át semmit, magyar maradt, vadul, rusztikusan magyar. Szidta a németet, gúnyolta. Fonákságaikat, mintha csak most került volna először közéjük, még szinte harmincéves köztük való élés után is frissen látta. Szépérzékét sértette a német. Utálta őket. Mégis köztük maradt. Ki tudja miért? Volt idő — a gyerekek talán már el sem hiszik —, amikor München—Párizs csak egy ugrásnak tetszett. Hollósy mégsem volt Párizsban. München—Velence sem volt nagy út azokban a boldog időkben — higgyétek el, kisfiúk, kislányok! —, Hollósy mégsem volt soha Olaszországban. Ki tudja, miért nem volt? Csak élt napról napra, megbúva, mint az erdők sebzett duvadja, mint sziklán gubbasztó beteg királyi sas.

Tanítványai, ha este köréje gyűltek, vidám poharazás közben pergett a mesternek sebes, palócos zamatú, magyar beszéde. Ó, mi mindenről folyt a szó ilyenkor!

Mily érzéssel, de nem is érzéssel, mert az érzésben is talán

némi tudat van, hanem mily öntudatlan, szörnyű szimattal érezte ez a nagyszerű öreg a szépet. Zenében, pikturában, irodalomban, mindenben. Betege volt a szép sajgó kultuszának. Nosztalgikusa volt annak, amit a müncheni padlás alatti lakásban meg nem talált, s meg nem talált sehol a ködös, esős, hideg városban.

Végre mégiscsak visszatért közénk. Magyar nyarakat élt. Técsőn, hegyek közt, erdők rengetegében, drága, szegény, kedves halott ember, jó barát, ó, mi szabadon, ó, mi boldogan. Ha ilyenkor Münchenből jöttében Pesten át kellett utaznia, meg sem állt itt. Úgy hajtatott egyik állomásról a másikra. Rejtett érzékenység vére fakadt föl minden találkozásra. Szidta Pestet, haragudott rá. Félművészet, komolytalanság, svindli, stréberség, zsurnalizmus városa, el, innen el...

A háború végleg Técsőre szorította, ott maradt télen-nyáron. Remetei lemondással, parasztviskóban. Pedig képeit újra kezdték vásárolni, volt műkereskedője, aki értéke szerint becsülte-fizette. De már késő. Nem tudott más, új, nagyobb életbe beletanulni, mint amelyet annyi éven át szűkösen, úgy, ahogy végigélt. Az emberekről is leszokott már. S még az a fájdalmas dicsőség sem igen vigasztalta, hogy Petrovics Elek kezdte vásárolgatni — igaz, hogy nem tőle, hanem másodkézből, másoktól — az ő régi, javakorabeli, ígéretektől duzzadó, első friss vásznait. Mondják, hogy egy pesti átutazása alkalmából kisietett a Szépművészeti Múzeumba, megtekintette a múltját, és tépett idegekkel, riadva távozott...

Hollósy Simon sírja előtt egy könnyet sírjunk ez elmúlt életért, egy könnyet, hogy az elmúlt élet így múlt el — és egy könnyet, a legkeserűbbet azokért, akik úgy élnek és halnak ezen a mérgezett, magyar földön, mint ahogy Hollósy Simon élt itt, halt itt a legjobbra méltóan s hajh-hajh, a legrosszabbul...

Herczel tanár

1918. november 29.

A tanár — csak így hívják a pesti társaságban. Mindenki ismerte, mindenki tisztelte, mindenki szerette.

Ha kanárisárga autója végigszaladt a városon, mindenki tudta: Ez a tanár autója. A Herczlié.

Vidám kis okos szeméből, melyet fekete, busa szemöldök árnyalt, csak úgy sugárzott a nagy okosság. Az epikureisták derűs okossága.

Áldott mestersége volt, hogy kivágja mások beteg testéből a szenvedést. Szerencsés természete volt, hogy a maga szenvedéseit, lelkieket és testieket — mert bizonyára neki is kijutott belőlük! — ne engedje magán elhatalmaskodni. Mindig jókedvűnek láttam. Haragudott a gondra. Messzi elűzte magától a gondnak még árnyát is. Volt rá kitűnő módszere.

Tudta igen jól, hogy az élet sivár napoknak lomha egymásutánja, s hogy minden előtted fekvő nap, melyet estig le kell élni, csupa nyitott ablak, melyen a spleen baglya undok huhogással repül feléd. S mivelhogy az élettel nem lehet élni, tehát élni kell az élet ellen. Dolgozni kell. Ez a fő.

— Nyisz, nyisz — mondta tréfásan, s rámutatott a késére. Beleszületett a mesterségébe. (Apja 48-ban tábori orvos volt. Forradalom után Haynau elé került, aki csak rákiáltott: Du Kossuth-Hund! — s megkegyelmezett neki. A tanár ezt be sokszor s mily jóízűen adta elő.) A Herczli passzióval dolgozott. De ha a doktor elvégezte napi munkáját, az embernek sürgősen programszerűen mulatni muszáj. Munka és mulatság, ez a két kábítószer elfogadtathatja velünk a létnek különben oly kétes értékű adományát.

Herczel tanár, ha letette az operatőr fehér zubbonyát, s letette a műtői kését, máris sietett színházba, társaságba, mulatóhelyekre. Kirándult autóján, utazgatott, jól kosztolt, udvarolt. És a kis zömök embert, azzal a jellegzetes piros orrával, boldog cvikkerével, mindig csak viccelni, csak dúdolni hallottam. Sohasem volt fáradt, aki ma elpihent — mindig ráért, aki mától fogva rá fog érni a végítélet napjáig.

HOLLÓSY Simon

Hatvany Lajos. Emberek és Tanok
Bp 1964. 2. Zöt

HOLLOSY Simon
Sub Minervae nati nis Praesidio.Bp.,1989

Szabadi Judit

A nemzeti érzület népszerűsítése a századvég társasági festészetében

Munkácsy Mihály már évtizedek óta Párizsban élt (1871-től 1900-ban bekövetkezett haláláig volt otthona a francia főváros), és már régóta az amerikai műkereskedelem ízlését kiszolgáló szalonképeit festette, de idehaza a művészkörökben, sőt az egész szellemi világban még mindig ő volt az, akinek munkásságát szinte reflexszerűen azonosították a népi-nemzeti eszményt megtestesítő művészettel. Festészete valósággal emblematikus egyértelműséggel, pályája pedig szimbolikus érvénnyel hirdette, hogy a magyar észjárásnak és temperamentumnak tulajdonított vonások olyan meghatározó érvényűek lehetnek, hogy nemcsak a művész személyiségével fonódnak össze, hanem - szinte tükörképszerűen - életművének „természetrajzában" is visszaverődnek. Mintha még Munkácsy romantikus életútja is ezt a „tételt" erősítette volna. Mert hát micsoda népmesébe illő fordulat az - s ebben bízvást kielégülést találhatott a magyar lélek romantika iránti vonzalma -, hogy a Békéscsabán nevelkedett szegény kis asztalosinasból, mintegy a népi erő és tehetség fényes bizonyságaként a párizsi szalonok ünnepelt mestere lett! S ami a legdöntőbb: a világsikertől körüllengett *Siralomház* (1869) és a *Tépéscsinálók* (1871) is csaknem egyenesági leszármazottai voltak a romantika történelmi festészetének, mely - elég talán Madarász Viktor, Than Mór, Székely Bertalan munkásságára utalnunk - csakugyan a nemzettudat ébrentartásának az ügyét vállalta magára. Úgy látszott, hogy Munkácsy festményei életképi minőségükben is megőrizték ennek a művészi örökségnek az érzelmi indítékait és fennköltebb hangulatát. De a közvélemény formálásában egyre nagyobb szerepet betöltő erők, nevezetesen a nemzeti gyökereit kereső polgárság, valamint a nemesi politikus- és hivatalnokréteg a *Rőzsehordó nő*, a *Búcsúzkodás*, a *Köpülő asszony* zsánerjeleneteiben is megtalálta a plebejus származású festő népivé tágítható érzékenységét, a nemzeti jelleg valódiságát. S mindjárt hozzá kell tennünk, hogy ez már a kiegyezést követő időszakban történt, amikor már megfakultak és elhomályosultak az 1848-as szabadságharc radikális eszméi és a konszolidáció nemzeti sebeket behegesztő légkörében kellett megtalálni, s egyszersmind megőrizni a nemzettudat tiszta és korszerű formáit. Revelációszámba menő azonosulás volt tehát az, ahogyan a közönség különböző, de egyre jobban polgárosuló rétegei Munkácsyban magukra ismertek, fölfedezve festményeiben a nemzeti gondolkodásmód és kedélyvilág meghatározó jegyeit, legalábbis amilyennek azt az öneszmélésnek ebben a zsenge fázisában önmagukban is sejteni vélték. S ráadásul a képeken látható helyzetek és a bennük „elregélt" érzelmek olyan szívhez szólóan, sőt otthonosan voltak megfestve, hogy az ember nem érzett távolságot a mű és önmaga között, már-is benne volt a képben, tulajdonképpen bele volt festve.

Amikor az 1880 és az 1900 közé eső évtizedekben az ún. társasági festészet megszületett, részben öntudatlanul, de mégsem véletlenszerűen, igencsak jól sáfárkodott a Munkácsy-féle festészet tapasztalataival. Szegényembereket ábrázoló, valamint a népi témájú életképeivel a még olykor tétován értelmezett nemzeti érzületre igyekezett hatni, miközben a Munkácsy-képek közérthetőségének a titkát is elleste.

De miről is volt szó egyáltalán a társasági, vagy amilyen titulussal a művészettörténetbe bevonult: a műcsarnoki festészetben? Egy olyan, részben művészeti, részben szociológiai jelenségről, amelyet az 1867 után egyre jelentékenyebbé váló osztály, a polgárság és a velük részben azonos társadalmi szerepet betöltő úri középosztály igényei hívtak életre. Egy ilyen folyamat kialakulása azonban legalábbis kölcsönös. Nyilvánvaló, hogy az aktuális festészeti tömegtermelés is hajlamos volt rá, hogy mélyebb mondanivaló és valódi művészi erőfeszítés híján a legkisebb ellenállás irányába sodródjék. Mindenesetre Biró Lajos megállapítása, amely jóllehet az újságírás lényegéről szól, teljesen idevág: „...kitalálni azt, amit a közönség gondol: az újságí-

rásnak ez a titka... De az olyan újság, amelyik a mindennapos ítéleteket hozza meg: nem boldogulhat, ha megfeszül is..."[1]

Nos, a festészetnek ez a konformista ága csakugyan úgy működött, mint egy jószimatú újságíró: ritkábban az arisztokrácia, gyakrabban a polgárság és parasztság mindennapjainak a színterére vezette a közönséget, hogy azt lássa viszont, amit saját középszerű életében megélt vagy megélni álmodott, mégpedig a korabeli illemkódex által szentesítve. Lényegében tehát tipikusnak ítélt banális helyzetek - az udvarlás, a házastársak közötti enyelgés és civódás, a családi ünnepnapok kedves és triviális szertartásai, kávéházi, kocsmai és műtermi jelenetek, csacska kis flörtök és így tovább - többnyire idealizált ábrázolásáról volt szó, ahol a szereplők és környezetük egyaránt ki volt csinosítva, akárcsak egy kedvezően beállított és kiretusált fényképen. De természetesen szó volt itt - hiszen egyre inkább aktuális kérdésként „lógott a levegőben" - a nemzeti önismeret, a nemzeti identitásélmény megéléséről és megjelenítéséről, amire – bulvárlaphoz hasonló szerepe miatt – a műcsarnoki festészet ugyancsak indíttatva érezte magát. Jóllehet itt már nem a Munkácsy-féle drámai realizmus komor sugallata és eruptív ereje érvényesült, az a festői magatartásmodell tehát, amelyet a *Siralomház* óta megtanultak benne tisztelni. Érzelmi sugárzásával, erkölcsi erejével azonban, mint valami felhőtől eltakart nap, mégsem szűnt meg átlangyosítani a művészi hatósugarába vont műveket. Bennük a dráma idillé szelídült, a mélyről jövő indulatok és bensőséges érzelmek pedig gyakran érzelgőssé sekélyesedtek, miközben mégiscsak a Munkácsy-féle és a Szolnokon, valamint a müncheni Hollósy-körben művelt népi életképfestészet között vertek hídat - ha már valódi folyamatosságot nem teremtettek közöttük.

Joggal gyanakodhat mindezek után az ember, hogy a társasági festészet gyakorlata, amelyben zavarba ejtően keveredett a közízlést kiszolgáló ügyeskedő csalafintaság és valami álszentkedő hamisság, nem fosztotta-e meg rangjától a nemzeti érzületet, nem rántotta-e le méltatlanul a köznapi anekdotázgatás szintjére. S egyáltalán: hiteles-e az az összefüggés, amely a *Siralomház*, és mondjuk Deák-Ébner Lajos *Favontatója* vagy Hollósy Simon *Az ország bajai* közé kimetszett művészeti folyamatba látja beilleszthetőnek az egész jelenséget? Mintha a fenntartások hangsúlyozása mellett óhatatlanul is megemelődne ennek a nagyon is jól „fogyasztható" és éppen a fogyasztók igénytelenségére apelláló festészeti megnyilatkozásnak a jelentősége.

A válasz a társasági festészet lényegében rejlik, s ez a lényeg legalább két fontos, és hovatovább két ellentétes érvényességet magában rejtő összetevőre vezethető vissza. Az egyik az, amelyik a társasági festészet koherenciáját valamennyi témájában és műfajában - a mitológiai ábrázolástól a szalonzsánerig, a keleti tárgyú egzotikus jelenettől a népi életképig - megteremti. És ez nem egyéb, mint hogy a szóbanforgó festészet a konfliktust nem ismeri vagy mondjuk inkább azt: tudatosan elfedi. Azaz: az életet idillként értelmezi. S ezzel kioltja vagy legalábbis az embertől távol tartja a bajokat, a nyugtalanságot, sőt a gondolatot is, azaz: fölmenti őt a gondolkodás kényszere alól. Úgy ahogyan azt Schopenhauer az általa kimérikusnak látott boldogság természetén töprengve, a maga filozófiai nézőpontjából megfogalmazta: „Viszont, hogy mennyire kívánatos, sőt szükséges, a boldogságra nézve a külső korlátozás, látható abból, hogy az egyetlen költői műfaj, amely boldog embereket rajzol, az idill, mindig nagyon is behatárolt helyzetben és környezetben tünteti föl őket. Ennek a ténynek tudatán alapszik az a tetszésünk is, melyet az úgynevezett zsáner-képek keltenek. Ezért viszonyainknak legnagyobb egyszerűsége, sőt életmódunknak egyformasága is, amíg csak unalmat nem okoz, boldoggá fog tenni, mert magát az életet, annak nehéz terhét is a legkevésbé érezteti: úgy foly tova, mint a patak, hullámok és örvények nélkül."[2]

A társasági festészet másik döntő tulajdonsága az imént elemzett vonásával szemben, amely passzivitáson, elhallgatáson, kirekesztésen alapul, az ő serény, tevékeny természete. Az a működés tudniillik, hogy magába szívja mindazt az érzékenységet, amely a társadalom mikroklímájában benneremeg. S rögvest áttranszponálja mindezt aktuális igazságokká, az átlagember tapasztalatává, aki nemcsak életformáját, beidegződött mozdulatait, mindennapjainak apró történéseit ismeri föl a képeken, hanem a lelkében élő ábrándokat, buja vagy szépelgő vágyakat és a világról alkotott társadalmi, történelmi, etikai és esztétikai vélekedéseit is. A társasági festészet tehát, - ha lehet ezt mondani - jó pszichológus, s ez sem idillt teremtő képességének, sem tiszavirágéletű jellegének nem mond ellent. Szembesíti a nézőket - természetesen kikozmeti-

[1] Biró Lajos: „A sajtó lélektanához" (Huszadik század könyvtára) 1908, 4-5.old.
[2] Arthur Schopenhauer: Paranezisek és maximák. (Magyar Könyvtár) Budapest, é.n. 21.

kázva és tetszetőssé varázsolva - önmagukkal. Sőt, többet tesz: formába önti azt, ami bennük csak homályos vágy, bizonytalan sejtelem, kusza érzelem, valami meg nem fogalmazott életérzés. Ez az ember lelkébe történő ügyes beavatkozás két esetben volt a legattraktívabb. Az erotikus sugallatú képekben, amelyek úgy engedtek kibúvót a kispolgári erkölcs normatív szabályai alól, hogy a vele járó önelégültséget és nyugalmat nem veszélyeztették. A frivolság, a bujaság a képzeletbeli kicsapongást szabadította fel bennük, s még az ösztönélet mélységei, a perverzitás, a morbiditás felé is utat nyitott, miközben a család szent és sérthetetlen maradt. Nem kevésbé volt hálás terület, hiszen az egyik legérzékenyebb kérdéssel, a nemzeti azonosság, s ezzel a nemzeti tudat, önismeret és hovatartozás kérdésével fonódott össze, - amitől ugyancsak erősen függött az ember biztonságérzete és öntudata -, a paraszti élet ábrázolása. Azzal, hogy a műcsarnoki festészet beemelte témái közé a parasztságot, mely a korabeli felfogásban valójában összeolvadt a néppel, hiszen többnyire egymás szinonimájaként értelmezték őket, hivatást töltött be: népszerűsítette a nemzeti érzületet. Ezen a tényen az sem változtatott, hogy többnyire a polgári életképekre jellemző, már-már az együgyűséggel fölérő naivitással és egyben hatásvadászó szentimentalizmussal tette ezt. Idillit teremtő működéséből ez egyébként is természetesen következett, nem is szólva arról a „többletről", amely éppen a konfliktust elkendőző szemléletből és az előadásmód édeskés jellegéből fakadt. Hiszen így válhatott a paraszti élet a tisztaság, a harmónia, vagy esetleg éppen a magyar virtus és igazságszeretet hordozójává, egy olyan, nosztalgiával is átszőtt világgá, amelyben a magyar etnikum az áhított romlatlanság ábrándképét testesítette meg. Hogy ennek a szemléletnek milyen nagy volt az ideológiai ereje, komoly elméket is hatalmába vonó bűvölete, azt majd néhány évvel később a szecesszió népművészet iránti érdeklődése, a néphithez, mint tiszta forráshoz való visszanyúlása is jelzi. Az a fanatizmust súroló meggyőződés azonban, amely a szecesszióban például egy egész művésztelep, nevezetesen a Gödöllői Iskola erkölcsi alapját, életformáját és motívumkincsét egyaránt meghatározta, a társasági festészetben természetesen még csak szelíd ízlelgetése annak az édes egzotikumnak, amelyet a falu üde világa kínál. Egymás után születnek a falusi élet kedves banalitásait megörökítő képek. Aggházy Gyula megfesti a *Dagasztó menyecskét* és a fonóban cseverésző leányokat, Roskovics Ignác a *Pici piros almát*, Paczka Ferenc a *Tereferét*, Karcsay Lajos az *Almaszüret*et, Deák-Ébner Lajos a *Hazatérő aratók*at, Vágó Pál a *Menekülők*et, Pap Henrik az *Üres a bölcsőt* és a *Zászlót hímző lányok*at, Baditz Ottó *A kihallgatást*. A jelenetek legtöbbször maguk is békések, kellemesek, pikánsak, behízelgőek és többnyire a tiszta szobában játszódnak mennyezetig érő hímzett ágyneműk, cihák, faragott parasztbútorok és pingált tányérok között vagy a tisztára söpört padlástéren, ahová aranylóan besüt a nap.

Némelyikük azonban lappangó, inkább csak sejtetett dráma feszültségétől terhes, belecsempészve az idillbe az emberi bánat megindító mozzanatát, vagy éppen fordítva: a drámai helyzetet feloldva az idillikus létbe. A színpadias kompozíciók elbeszélő mozzanatokkal vannak dúsítva, hogy fölidézzék a gyász (*Üres a bölcső*), vagy a megaláztatás állapotát (*Kihallgatás*). Pap Henrik gondosan ügyelt arra is, hogy a gyermekét sirató házaspár hiteles vagy talán túlságosan is hiteles, szinte steril parasztkörnyezetben jelenjék meg a ládafiából festőien kibuggyanó patyolatingek, kézimunkával díszített ruhadarabok, faragott lócák fölött, ahol az ember szeme kedvtelve elidőzhet minden apró részleten, amelyet a muskátlis ablakból bevetülő fény szeszélyes hangsúlyokkal világít meg. Baditz Ottó melodrámaként festette meg *A kihallgatás (Bede Anna tartozása)* című képét, ahol a bíráinak kiszolgáltatott fiatal falusi lány egyrészt az ártatlanság, az üde báj, másrészt az izgató nőiesség megtestesítője, ahogyan a férfiak tekintete valósággal meztelenre vetkőzteti. *A menekülők*be pedig mindaz az elképzelés bele van festve, amellyel a városi ember gondolatban a parasztságot körülvette. Az úri népeket, akik feltehetően politikai menekültek, s ezzel a szabadságharc nemzeti felbuzdulását is megidézik, feltűnő nyájassággal fogadja be a sokgyermekes parasztcsalád. Itt nincs úr és szolga, mindnyájan egyek a megpróbáltatásban. A csipkés fátylakba burkolt, kisdedét ringató úriasszony éppúgy anya, mint a cifrán öltözött parasztmenyecske, akinek a főztjéből jut mindenkinek. Ezek az emberi motívumok Vágó Pál festményén minden társadalmi különbségnél erősebbek; a közösség, a békülékeny egymásra figyelés meghitt légkörét sugározzák.

Ez a futólagos áttekintés, amely a műcsarnoki festészet átlagtermésének a hangulati motivációit igyekezett felvillantani, bármennyire tipikus is, nem terjedt ki a népi életkép legmarkánsabb képviselőire. Róluk, akik tehetségük formátumánál fogva többnyire túlemelkedtek a népszínműbe illő jelenetezés konvencióin, csak bizonyos megszorítással beszélhetünk a társasági festészet címszava alatt. Hiszen az ő esetükben a nemzeti érzület esetenként olyan árnyalt

megjelenítéséről van szó, amelyben a parasztságot ért sérelmek, méltánytalanságok, illetve a bennük felgyülemlett tettrekész indulatok is helyet kapnak. Bihari Sándor például, aki korának egyik legnépszerűbb művésze volt, a *Programbeszéd*ben már sallangmentes, kiérlelt formában jeleníti meg a népi akarat elszántságát, agitatív erejét. Művének folytatásában óhatatlanul ott látjuk Révész Imre *Panem*jét, majd Fényes Adolf Szegényember sorozatát, s később Mednyánszky László megrendítően magukba hullott, állatias, szenvedő tekintetű csavargóit.

Most azonban mégicsak a paraszti élet megszépítése, idillként vagy egzotikumként való értelmezése vagy egyszerűen: ízes témaként való feldolgozása az, ami túlsúlyban van. Ez a körülmény talán többé-kevésbé indokolhatja, hogy Bihari Sándor, Deák-Ébner Lajos, Pataky László, Hollósy Simon és még néhányuk korabeli műveit a társasági festészet szemléletével rokonítsuk. Mint ahogy ez a rokonság kétségtelenül fenn is áll, de valami lényeges, ennek ellentmondó sajátosság erősen meg is zavarja. Ez a más minőség a festmények életszerűségében vagy, ha nem félnénk a szó elkoptatott használatától, a realizmusában vagy egyszerűen: a hitelességében fedezhető föl. Természetesen kényes egyensúly az, amely az idillt a realizmussal ötvözi, hiszen mintha két egymást kizáró dolog: a valóság és a valóság kiigazítása érvényesülne egyszerre. Mégis úgy érezzük, hogy a népi életkép imént felsorolt mesterei a tetszetősség és az igazság határmezsgyéjén balanszíroztak. A paraszti élet békés, kedves, banális jeleneteit festették, azt, ami a közönség szívéhez könnyen utat talált, de lényegében tartalmi torzítások nélkül. Az epizódok többsége valódi volt és élettel teli, még akkor is, ha nem mindig tudták kikerülni a szentimentalizmus és a hatásvadászat vagy a csattanóra kihegyezett anekdotázó előadásmód buktatóit.

Végül is nincs ebben a kettősségben semmi rendkívüli. A magyar festészet egén még mindig Munkácsy Mihály üstökösként felragyogó pályája világít, s Munkácsy a drámai realizmus mestere volt. Példája a magyar festészet modelljévé csiszolódott: Deák-Ébner Lajos és Bihari Sándor, akik tanulmányaikat zömmel Párizsban végezték, nem is tudták kivonni magukat szuggesztiója alól. Ugyanakkor óhatatlanul belejük épült mindaz, amit a Munkácsy-féle festészet a közönség meghódítása terén jelentett: a közérthetőség, a képek „olvashatósága", az érzelmek mozgósítása, s persze a közönségben kialakult ítélettel és vizuális konvenciókkal való azonosulás képessége. S ehhez járult még a francia Bastien Lepage igézete is. A Münchenben is oly népszerű festő képeinek szelid melankóliája, érzelgőssége, s az ezüst fényének tompa derengésébe vont finom vagy finomkodó naturalizmusa, amellyel szentimentális motívumait — temetőt, árvaságot, pásztorlánykát, didergő gyermeket — megjelenítette, olykor veszélyesen megközelítette a társasági festészet képi „fordulatait". Nem véletlen, hogy ezek az effektusok Deák-Ébner Lajos, Bihari Sándor, Hollósy Simon, Iványi Grünwald Béla képeit is nem egyszer átszövik, oly megejtően szép „mázat" adva nekik, amely elkápráztatja a közönséget. Ez az „érzelmi csapda" jelenti tehát azt a kaput, amelyen keresztül a paraszti élet feltárulkozik és birtokba vehetővé válik naív, vonzó, kedélyes és színes mivoltában.

Most, amikor a népi-nemzeti festészet sajátosságait fölhántjuk, minden bizonnyal fölösleges a jelenség statisztikailag teljes számbavétele. Annál is inkább, mert akad egy olyan tipikusnak tekinthető életmű, amely példázatszerű tisztasággal sűríti magába az ún. érzelmi csapda fölállításából következő valamennyi jellegzetességet. Hiszen nem volt Bihari Sándorhoz fogható festő, aki annyira ráérzett volna arra a témában, hangvételében és festésmódban összegezhető ízlésre, amelyre a kor fogékony volt. Népszerűsége elsöprő erejű, a műértők és a publikum elismerését egyaránt kivívja. A korabeli sajtó valamennyi cikke magasztaló, képeit reprodukciókban terjesztik. S a siker már az egy éves szolnoki tartózkodását követő *Bíró előtt* (1886) című képével megszületik. Nem csoda, hiszen maga a jelenet annyira ismerős, s ezáltal hiteles a bíró elé idézett szegényemberrel, a tanúk izgatott csoportjával és a bírósági emberek pöffeszkedő, hivatalos tekintélyt élvező magabiztosságával, ami nemcsak a korabeli néző élettapasztalatával egyezik meg, hanem a rokonszenvét is egyből kiváltja. Hogy a kép igazságtartalma mennyire az ártalmatlan közhely szintjén mozgott, azt az a tény is alátámasztja, hogy annak idején Ferenc Józsefet uralkodói méltóságában nemhogy megbántotta volna, éppen ellenkezőleg: szórakoztatta. Megvásárolta a festményt, hiszen nyilván őt is megfogta, hogy hosszan elnézhető, beszédes kép ez, sok elbeszélő mozzanattal, s ráadásul valami patriarchális melegséget árasztó kedélyvilággal. Dehát Bihari Sándor valamennyi képéről úgy tetszett, hogy a nép lelkiségét közvetíti a városi ember számára. A *Készül a vacsora* (1886), *Az ő nótája* (1893), *Tornácon* (1900 k.) egy-egy szegmentuma volt a paraszti életnek, hol a csöndes meghittség, hol a kocsmai zsivajgás pillanatait örökítve meg, mégpedig olyan kitűnő atmoszférateremtő erővel,

amelyben a helyzetek és karakterek mindig hitelesen hozták önmagukat. Biharit éles megfigyelőkészsége, szemlélődő attitűdje és empátiája azzal a biztos lélektani arányérzékkel ajándékozta meg, amely egyszerre jelentett rálátást a tárgyára, valamint a tárggyal való azonosulást és beleérző képességet. Ez a bensőséges realizmus adta meg képei zamatát, hitelét és rangját, közöttük is elsősorban annak, amelynek maradandóságán már nem foghat az idő. A *Vasárnap délután* (1893) talán az egyik legszebb XIX. század végi magyar életkép, s ha nem is falusi embereket ábrázol, hanem kispolgárokat, bennük a korabeli magyar mentalitás és kisvárosi életforma roppant karakterisztikusan jelenik meg. Az ember hajlamos arra, hogy megérezze benne azt a nyugalmat, derűt, meditatív bölcsességet is, amely majd a XX. század elején Rippl-Rónai kaposvári képeit teszi felejthetetlen élménnyé. Bastien-Lepage-féle gyöngyszürke tónusok fogják össze a kártyázó, csibukozó, iddogáló férfiak, majd a szoba hátsó zugában uzsonnázva beszélgető asszonyok körét. Álmos kisváros, — gondolná az ember, ahol megállt az idő, s ahol a biedermeier szekrény tetején befőttek sorakoznak, a kommódon márványoszlopokkal díszített óra áll, de nem a tunyaság, hanem a rend, egy életforma jól bevált ritmusa az, ami minden tárgynak és mozdulatnak kijelöli a helyét, s ami az életnek ezt a banális mozzanatát sugárzóan derűssé teszi.

A nép iránti érdeklődés a müncheni Hollósy-körnek is egyik mély és alapvető élménye volt. S ha még ehhez azt is odagondoljuk, hogy ez a művészcsoport 1896-ban már egy ízig-vérig magyar karakterű festészet meghonosítására telepedett haza, fölmérhetjük, hogy ezúttal nemcsak a népi életkép divatos műfajának gyakorlásáról, hanem egy egyre tudatosabbá váló nemzeti művészeti programról volt szó. Persze, először talán meghökkentő, hogy a leendő nagybányaiakat a középszerű, ha nem éppen sekélyes társasági festészet vonulatával hozzuk kapcsolatba. Csakhogy a már eddig ismert művészettörténeti indítékok és folyamatok összefüggésében ez végül is nemcsak érthető, hanem kikerülhetetlen. Hiszen például Hollósy Simon híres *Tengerihántás* (1885) című képe ugyancsak emlékeztet a népszínművek felfogására. A jelenet keresettsége, behízelgő bája és érzelgőssége egyaránt erre vall. De azonnali sikere is osztozott a társasági festők legnépszerűbb műveinek — mondjuk Karlovszky Bertalan: *Duzzogók* vagy Margitay Tihamér: *A féltékeny* című festményeinek — a dicsőségével. S a *Tengerihántás* folytatásában még sokáig olyan édeskés, idillikus képek állnak, mint a *Kocsmában mulatozó társaság* (1891). Csak amikor 1893-ban megfesti *Az ország bajait*, jut el a valóság ábrázolásának arra a fokára, amely Bihari Sándor munkásságát jellemzi. Sőt, nemcsak eljut oda, hanem jelentős mértékben meg is haladja. Nemcsak stilárisan, hiszen itt már nem a „finom naturalizmus" leíró, részletgazdag ábrázoló módszere jut szóhoz, hanem a plein-air eredményeit is kamatoztató, nagyvonalú ecsetkezelés, a fényben puhán fellazuló formák spontán és eleven megjelenítése, hanem tartalmilag is, hiszen ezúttal a népi környezet nem egy idillnek a színtere, hanem problémáival, netán sorskérdéseivel összefüggő tanácskozásé, amelynek talán az is súlyt ad, hogy pusztán két ember, egy huszár és egy parasztlegény között folyik. Ennek a képnek a perspektívájából már beláthatóvá válik a nemzeti gondolkodásmód és érzésvilág festői kiteljesedésének a módja, az az ív, amelyet izzó szenvedéllyel írt le Hollósy festészete *Az ország bajait*ól a *Zrínyi kirohanás*ig (1896) és a *Rákóczi indulój*ig (1899). Mintha a két gondterhelt férfira rázúduló vöröses fénynyalábok, amelyek *Az ország bajait* az izzó láva visszfényébe vonják, szakadnának rongyosra a *Rákóczi induló* aranysárga és vörös foltjaiban...

Ha a társasági festészet karrierje ilyen impozáns volt, hogy remekművek nőhettek ki belőle, akkor feltételezhetjük, hogy ez nemcsak Hollósy Simon munkásságára lehetett érvényes. Igaz, nem ismétlődött meg annak a látnoki erőnek a működése, amely a *Rákóczi indulón* a fény, azaz a szabadság felé való menetelést végeérhetetlen állapottá növesztette. Természetesen nem is ismétlődhetett meg, mert ez Hollósy izzó szenvedélyességével, robbanékony karakterével, prófétai hevületével — tehát kizárólag saját élményvilágával és emberi és alkotói természetével — függött össze. Mégis nyíltak a társasági fetészetből olyan utak, amelyek szintén művészi magaslatok felé vezettek. Így történt ez Iványi Grünwald Béla és Csók István esetében egyaránt. Iványi Grünwald *Juhász és a parasztasszony* című képe (1892) azt a meghittséget idézi, amely Bihari Sándor *Készül a vacsorá*ját is meleg áramlatokkal járja át. A festményt itt azonban már semmiféle csendéleti elem vagy elbeszélő mozzanat nem teszi „érdekesebbé". A két ember közötti érzelmi intimitás póztalan és egyszerű. Egy ritkácska erdő szélén találkozik össze a fatörzsre kuporodó menyecske és az előtte álló legény, miközben egymástól egy lépés távolságra odaadóan és némán csak a szerelem szavára figyelnek. Ugyanez a csönd, befelé fordulás, a meg-

békélés tiszta fénye sugárzik az *Áhitat*ról (1891) is, amelynek egyetlen szereplője egy némán imádkozó parasztlányka.

Csók István csaknem egykorú képeiben mintha ugyanaz a folyamat következett volna be. Azaz: a népi zsánerből mindkettőjük számára nemes, emelkedett, egyértelmű igazság sarjadt, amikor a népi élet külsőséges színteréről eljutottak a falusi világ igaz és maradandó értéket sugalló belső ábrázolásáig.

Jól példázza ezt a *Szénagyűjtők* (1890) kedves jelenete, amelyben azonban még benne remeg a Bastien-Lepage-tól eredeztethető érzelmesség édeskés fuvallata. A kép egész felületét még befedi az a vékony zománcréteg, amely a mezei munkát végző fiatalok arcáról mintegy felszippantja az izzadságcsöppeket, hogy egy piknik résztvevőivé idealizálja őket.

De az „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre" (*Úrvacsora* 1890) már semmit sem tartalmaz ebből a beidegzett hamisságból. A fekete-fehér kontrasztokra épülő festmény nemes egyszerűséggel idézi fel egy falusi istentisztelet befejező aktusát, az Úrvacsorát. Ezúttal Csók István nem munka, mulatozás, mindennapos drámák vagy szerelmi enyelgések közepette idézi meg a paraszti világot, hanem a vallás gyakorlása közben. Így épül meggyőzően egymásba egy ősibb életforma külsőségekben megmutatkozó ünnepélyessége, amelyet a csaknem tisztafehér csipkés népviselet képvisel és a vallási ritus ugyancsak állandóságot sugalló ceremóniája. A népviselet patyolat-szikrázású fehérsége és az istenfélő áhitat lelki közege egyaránt a belső, kikezdhetetlen érték és a tisztaság motívumát hangsúlyozza, amelyet a paraszti életforma olyan időtállóan megőriz.

Úgy érezzük, hogy Hollósy Simon *Rákóczi indulója* és Csók István *Úrvacsorája* azt a két szélső pólust jelzi, amelynek a lehetőségét a társasági festészet — legalábbis öntudatlanul — magában hordozta. Az egyik esetben a hazafias érzés megrendítő drámai víziója, a másik esetben a paraszti lét szinte moccanatlan nyugalmú jelenete nőtt ki belőle. Mindkettő a nemzeti érzés gerjesztője volt olyan festők munkásságában, akik ehhez a hivatáshoz első indítékaikat még néhány éve is a társasági festészetből kapták. Talán nincs is semmi törvényszerű abban, hogy ez a népszerű festészeti tevékenység ilyen remekművekhez egyengette az utat. De ha már így történt, a visszatekintő megismerésben mégsem értékelhetjük másként, mint olyan kivételes művészi eredményekként, amelyek a társasági festészet önnön lényegéből fakadó szerepét saját jelentőségén túl is megerősítik és az utókor számára igazolják.

HOLLÓSY SIMON

1021

A Rákóczi-induló festője

Százhuszonöt éve született Hollósy Simon

A nagybányai művésztelep egyik alapító és vezéregyénisége, Hollósy Simon 125 éve 1857-ben született. A kor divatos életképein, zsánerein nevelkedett ifjú festő, a müncheni Akadémián tanult. Korai művei követik a kor festői divatját, de 1885-ben festett képe, a „Tengerihántás" egyszerre kiemeli az ismeretlenek sorából, tekintélyt szerez neki. Hollósy a népszínműfestészet hamis tetszelgősségére a falusi élet közvetlen hangjával válaszol.

Ekkor már tömörülnek Hollósy körül a fiatal művészek, s 1886-ban megnyitja Münchenben festőiskoláját. Hollósy nagyszerű pedagógus, vonzó, színes egyéniség, iskolája az Akadémia merev szemlélete helyett a természet, a valóság megfigyelésére ösztönöz. Néhány év múlva kialakul körülötte a „Hollósy-kör", amelynek tagjai a tanítványokon kívül írók, építészek, műtörténészek.

Két nagybányai festő, Réti István és Thorma János vetette fel a millenniumi ünnepségek évében Hollósynak a nagybányai telep megszervezésének gondolatát. Hollósyéknak tetszik az ötlet. Az akadémiák ellen való lázadásuk forrósodó hangulata váltott át a vágyba, és a közös akaratba, hogy hazai talajból sarjadoztassák a honi művészet új vetését.

A nagybányai természet rendkívül bőséggel kínálta sajátos éles megvilágításban hegyeinek, erdőinek, rétjeinek, talajának színvilágát. Megittasultak az eleven természetélménytől, képeik koloritja megfűszeresedett, a keresés időszaka után hangjukra találtak. Kiki a saját mondanivalójára.

A kolónia törzse, az alapítók, öt művész: Hollósy, Réti, Thorma, Ferenczy Károly, Iványi Grünwald Béla. A Hollósy iskolában az első nyáron 31-en dolgoztak, magyarok, oroszok, lengyelek, németek, osztrákok, de akadtak spanyol, angol, észt növendékek is. Hollósy hat évig — Nagybányáról történt távozásáig — vezette az iskolát. Növendékei voltak többek között Glatz Oszkár, Rudnay Gyula, Czigány Dezső.

Hollósy korai zsánerképei, a „Kocsmában mulatozó"-k helyére „Az ország bajai"-n töprengők kerültek, útja a népért való nagyobb történelmi gondhoz vezetett el. A szabadság a nemzeti függetlenség egymásba fonódó gondolata, vágya ott kísértett a nagybányai alapítócsoport minden tagjában, s a millenniumi örömmámor közepette Hollósy a Rákóczi indulót idézte meg.

Önarckép

A Rákóczi-induló első vázlatát 1895-ben festette Hollósy, s ettől kezdve 25 évig, haláláig, foglalkoztatja a téma.

„Hollósy Rákóczi-induló-jának változatai arról tanúskodnak, hogy mondanivalójának súlyát, élményteljességét, az egymást követő festőnemzedékek stílusproblémáival megküzdve tudta kifejezni — írja Bényi László. — E sajátlagos elbeszélő a zsánerfestés realista igényelvel nyúlt az impresszionisztikus festői előadásmódhoz, és azzal a kifejezésbeli szertelenséggel, melyet csak utóbb, az expresszionizmus törvényesített. Bátran folyamodhatott bármiféle eszközhöz, egyidejűleg, hiszen mi sem állott távolabb tőle, mint az, hogy meghatározott irányzathoz tartsa magát, mikor ecsetje mozgását mondanivalójának értelmére irányította, s rábízta annak ütemére, hevére, szín- és formaérzékenységét pedig képzeletének látomásos izgalmára Hogy ebből az újra és újra felszított alkotói lázból nem kerekedhetett higgadt, sima festői előadásmód, természetes, annál is inkább, mivel Hollósy pikturáját kezdettől fogva a könnyű, gyengéd ecsetkezelés jellemezte, a fény finom fátylai már korán megbabonázták, beszűrődtek kocsmaképeinek ablakán, még könnyebbé tették ecsetjárását, mintha álom suhanna át színein, majd mintha látomás járna át rajtuk a Rákóczi-indulóban. Ha Hollósy e műve egyik változatát sem érezte véglegesnek, az bizonyosan nem az előadásmód hevességéből származó vázlatosság miatt történt. E változatok során sohasem kísérelte meg, hogy az éles látványszerűségből kifejtett alakjait visszaparancsolja a higgadtan körülírt formákba. Inkább attól tartott, hogy nem eléggé mélyről, nem eléggé ellenállhatatlanul közvetíti témabeli indulatát, megszállottságát."

Magányosan, visszavonultan, a művészi élettől elszakadva anyagi gondok között éli utolsó éveit. 1917-ben már nem nyitja meg iskoláját, s 1918-ban meghal. Halálakor Ady emlékezik meg róla a Nyugat lapjain.

K.M.

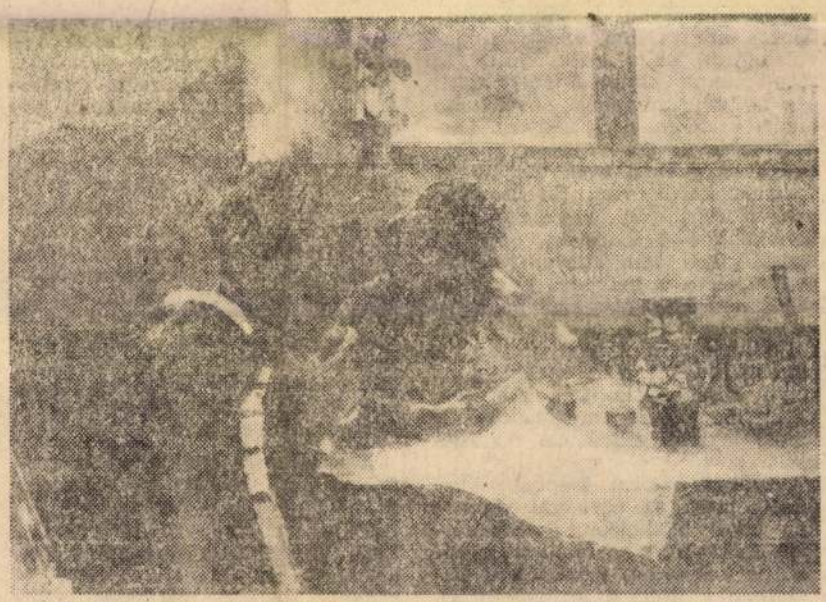

Az ország bajai

1982 JAN 3 0
KISALFÖLD
SAJTÓFIGYELŐ
1031 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Gyermekfé[illegible] a kórházi f[illegible]

A győri koraszülött-osztály kiváló eredmény[illegible]

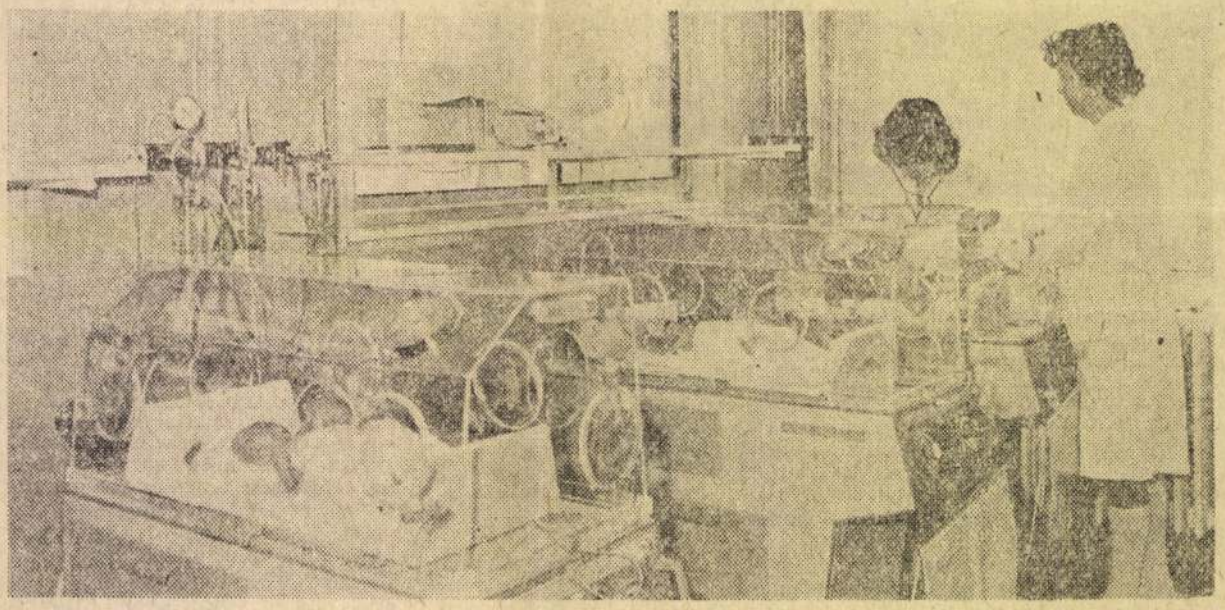

Pillantás a folyosóról az üvegfalú kórterembe, ahol inkubátorban feküsznek a koraszülött csecsemők.

Az új győri kórház hetedik emeletén, az irodákat a kórtermektől elválasztó csapóajtó mellett a falon kisgyermekek fényképei sorakoznak, ahogy munkahelyeken szokták a falra kitenni az ott dolgozók távoli tájakról küldött üdvözlőlapjait. Üdvözletek ezek is, pontosabban köszönetek: hálás szülők küldték el gyermekeik fényképeit ide, a megyei kórház koraszülött osztályára, ahol a gyerekek életét egészségét mentették meg az orvosok, nővérek. A kicsik fél éve, egy éve itt feküdtek, az intenzív osztály ágyaiban, inkubátoraiban. Mert születési súlyuk 2 ezer gramm volt vagy éppenhogy ezer — most boldogan mosolyognak a képen úgy, mint egészségesen és normális súllyal világrajött társaik. Az úgynevezett perinatális intenzív centrum (PIC) folyosóján járunk.

Magyarországon a csecsemőhalálozás arányszáma állandóan javul ugyan, de a koraszülések (a 2500 gramm születési súly alatti újszülöttek) számának növekedése határt szab ennek a kedvező tendenciának. A koraszülések gyakorisága hazánkban évek óta 10—11 százalék körül van (Svédországban, Norvégiában, a Benelux államokban 4—5 százalék), ezért az Egészségügyi Minisztérium kezdeményezésére a hetvenes évek közepén országos program indult a helyzet javítására. Különös hangsúlyt kapott az a feladat, hogy a legjobban veszélyeztetetteket, a kis súlyú koraszülötteket a mai kor követelményeinek megfelelően a lehető legjobb ellátásban részesítsék.

Országos hálózat kiépítése kezdődött meg: az egyetemi városokon kívül Miskolcon, Szombathelyen és Győrött hoztak létre perinatális központot. Közöttük e pillanatban a győri a legmodernebb, amely a gyermekosztály részlegeként működik *dr. Horváth Imre* kandidátus, másodfőorvos vezeté-

újszülöttek. De a felnőtt sebészeten elvégzik a veleszületett rekeszizomsérv, nyelőcső-elzáródás, gyomor- és bélelzáródás műtését is, itt végezzük a további kezelést.

A látogató fehér köpenyt, utcai cipőjére műanyag tasakot, szája elé maszkot kap, de a kórtermekbe így is csak az ablakon keresztül pillanthat be: a koraszülöttek gyengesége a fertőzésre való sokkal nagyobb fokú érzékenységben is megnyilvánul. *Ezen az osztályon látogatás sincs*, gyakran hónapokig feküsznek a kicsik az inkubátorban vagy a kiságyakban, míg elérik a 2300 grammot: akkor adják őket haza.

A centrum technikailag és személyileg jól ellátott. Negyven ágy a befogadóképessége (a kihasználtság általában 70—80 százalékos), az inkubátorok száma huszonnégy, az intenzív ágyaké tizenkettő. Külön inkubátor-fertőtlenítő helyiség egyedül itt működik az országban. Két laboratórium [illegible]

egyébként két ágyhoz egy nővér. Féléves váltásban négy orvos dolgozik itt, a laboratóriumban két asszisztens. A centrumnak külön orvosi ügyelete van — de az épületben lévő többi osztállyal állandó összeköttetésben áll. *„Milyen eredményre a legbüszkébbek?"* — *„Ha az újszülött egyébként egészséges, csak kis súllyal született, 1300 gramm fölött már egészséges gyerekként fel tudjuk nevelni. Különösen jó eredményeket értünk el az 1500—2000 grammos súlycsoportban, ahol az országos halálozási arány 25—30 százalék, nálunk: 12—15."*

A centrum munkatársai 1980-ban megkezdték a szervezett *utógondozást*: előbb csak egyes speciális betegségcsoportoknál, később pedig mindenkinél, aki megfordult a győri perinatális intenzív osztályon. *Átfogó kontrollvizsgálat* ez a gyermek három- és hathónapos, egy-, két-, három- és hatéves korában. Általános gyermekorvosi vizsgálatot jelent elsősorban, de megvizsgálják az idegrendszer fejlettségét is, és ez később kiegészül pszichológiai vizsgálattal. A hatalmas tömegű adatot a győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola számítógépei tárolják és dolgozzák fel.

— *Mit várnak ettől?*

— Hogy tapasztalatokat szerzünk, milyen összefüggés van az itteni esemény, orvosi beavatkozás és a későbbi testi-lelki fejlődés között: ez a jövőben a gyógyító munka színvonalát, haté-

1021

HOLLÓSY Simon

In dieser Nummer stellen wir auf Seite 10 den neuen Corvina-Band „Ungarisches Künstlerleben in München" vor. Illustrationen aus dem Buch finden Sie auf den Seiten 2, 4, 6 und 10. Bild oben: Simon Hollósy: Brechen der Maiskolben, 1885

SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1982 DEC 6
BUDAPESTER RUNDSCHAU

...durch den sie
wahrhaftiges Beispiel für
Entspannungspolitik ge
ben haben und geben.
ist nicht nur geschehen,
unsere Regierungen es so
ben wollten, nein, diese
ziehungen reichen weit
die Beziehungen der Re
rungen hinaus. Die kon
ten Vorteile dieser Zus
menarbeit sind für je
mann sichtbar.

**Ihre erste Amtshandlun
österreichischer Botschaf
der Ungarischen Volks
blik war die Teilnahme
diesjährigen Treffen Lá
Kreisky in Wien. Was
Ihrer Ansicht nach di
vorstehenden wichtigsten
gaben beim Ausbau der
teralen Beziehungen, mi
sonderem Hinblick auf
von beiden Seiten ausdrück-
lich befürwortete — Verbes-
serung der Wirtschaftskoope-
ration?**

Die bilateralen Beziehungen weisen einen hohen Stand auf, sowohl was Intensität und Qualität betrifft. Ganz allgemein gilt es, diesen Zustand nicht nur zu sichern, sondern nach Möglichkeit noch weiter zu fördern; wir dürfen uns von den derzeit bestehenden internationalen Spannungen nicht beeinflussen lassen.

Der weiteren Förderung der menschlichen Kontakte, wie sie vor allem durch die Aufhebung des Sichtvermerkszwanges möglich wurde, kommt eine große Bedeutung zu. Die Zahl der Öster-

len unserer beiden Staaten bestehen, die Erwartungen auf beiden Seiten erfüllen werden. Ich bin deshalb zuversichtlich, weil Österreich und Ungarn ein gleiches Interesse an einer Fortentwicklung unserer Beziehungen in allen Bereichen haben; dies hat sich erst bei der kürzlichen Begegnung Ihres Ministerpräsidenten Lázár mit Bundeskanzler Kreisky erneut bestätigt.

Im Jahre 1981 überschritt die österreichisch—ungarische Handelsbilanz erstmals die 10 Mrd.-Schillinggrenze. Der ungarischen Seite gelang es in den letzten Jahren, den Warenverkehr ausgeglichener als früher zu gestalten.

A Rákóczi induló festője

A nagybányai művésztelep egyik alapító és vezéregyénisége, Hollósy Simon 125 éve, 1857-ben született. A kor divatos életképein, zsánerein nevelkedett ifjú festő, a müncheni Akadémián tanult. Korai művei követik a kor festői divatját, de 1885-ben festett képe, a „Tengerihántás" egyszerre kiemeli az ismeretlenek sorából, tekintélyt szerez neki. Hollósy a népszínműfestészet hamis tetszelgősségére a falusi élet közvetlen hangjával válaszol.

Ekkor már tömörülnek Hollósy körül a fiatal művészek, s 1886-ban megnyitja Münchenben festőiskoláját. Hollósy nagyszerű pedagógus, vonzó, színes egyéniség, iskolája az Akadémia merev szemlélete helyett a természet, a valóság megfigyelésére ösztönöz. Néhány év múlva kialakul körülötte a „Hollósy-kör", amelynek tagjai a tanítványokon kívül írók, építészek, műtörténészek.

Két nagybányai festő, Réti István és Thoma János vetette fel a millenniumi ünnepségek évében Hollósynak a nagybányai telep megszervezésének gondolatát. Hollósyéknak tetszik az ötlet. Az akadémiák ellen való lázadásuk forrósodó hangulata váltott át a vágyba, és a közös akaratba, hogy hazai talajból sarjadoztassák a honi művészet új vetését.

A nagybányai természet rendkívül bőséggel kínálta sajátos éles megvilágításban hegyeinek, erdőinek, rétjeinek, talajának színvilágát. Megittasultak az eleven természetélménytől, képeik koloritja megfűszeresedett, a keresés időszaka után hangjukra találtak. Ki-ki a saját mondanivalójára.

A kolónia törzse, az alapítók, öt művész: Hollósy, Réti, Thorma, Ferenczy Károly, Iványi Grünwald Béla. A Hollósy iskolában az első nyáron 31-en dolgoztak, magyarok, oroszok, lengyelek, németek, osztrákok, de akadtak spanyol, angol, észt növendékek is. Hollósy hat évig — Nagybányáról történt távozásáig — vezette az iskolát. Növendékei voltak többek között Glatz Oszkár, Rudnay Gyula, Czigány Dezső.

Hollósy korai zsánerképei, a „Kocsmában mulatozó"-k helyére „Az ország bajai"-n töprengők kerültek, útja a népért való nagyobb történelmi gondhoz vezetett el. A szabadság, a nemzeti függetlenség egymásbafonódó gondolata, vágya ott kísértett a nagybányai alapító-csoport minden tagjában, s a millenniumi örömmámor közepette Hollósy a Rákóczi indulót idézte meg.

Önarckép

Tengeri hántás

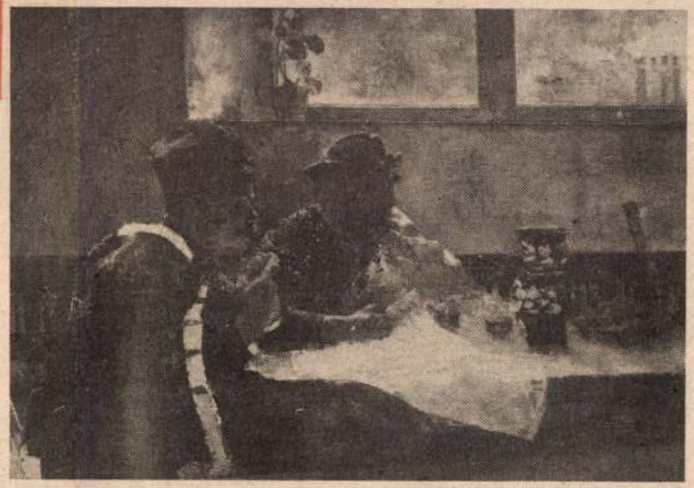

Az ország bajai

A Rákóczi induló első vázlatát 1895-ben festette Hollósy, s ettől kezdve 25 évig, haláláig, foglalkoztatja a téma.

„Hollósy Rákóczi indulójának változatai arról tanúskodnak, hogy mondanivalójának súlyát, élményteljességét, az egymást követő festőnemzedékek stílusproblémáival megküzdve tudta kifejezni — írja Bényi László. — E sajátlagos elbeszélő a zsánerfestés realista igényeivel nyúl az impresszionisztikus festői előadásmódhoz, és azzal a kifejezésbeli szertelenséggel, melyet csak utóbb, az expresszionizmus törvényesített. Bátran folyamodhatott bármiféle eszközhöz, egyidejűleg, hiszen mi sem állott távolabb tőle, mint az, hogy meghatározott irányzathoz tartsa magát, mikor ecsetje mozgását mondanivalójának értelmére irányította, s rábízta annak ütemére, hevére, szín- és formaérzékenységét pedig képzeletének látomásos izgalmára.

1902-ben Hollósy iskolájával együtt megválik a nagybányaiaktól. Tovább foglalkoztatja a Rákóczi induló, Petőfi-illusztrációkat készít, de fő témája a táj. Técsőre megy iskolájával — a falusi házak, utcák, a Tisza-part, a levegős táj jelenik meg képein.

Magányosan, visszavonultan, a művészi élettől elszakadva anyagi gondok között éli utolsó éveit.. 1917-ben már nem nyitja meg iskoláját, s 1918-ban meghal. Halálakor Ady emlékezik meg róla a Nyugat lapjain.

K. M.

1982. január 30. Szombat

VAS NÉPE 7

SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

VAS NÉPE

1982 JAN 30

1021 HOLLÓSY SIMON

Hollósy Simon emlékezete

Százhuszonöt évvel ezelőtt Máramarosszigeten született Hollósy Simon, a modern magyar festészet egyik úttörő egyénisége. 1875—76-ban a pesti Mintarajz Tanodában kezdte meg képzőművészeti tanulmányait, majd mint a magyar fiatal művészek többsége, ő is Münchenben folytatta. Mestere Gabl és Seitz volt. Itt is ragadt a nyolcvanas években s önálló festőiskolát létesített. Hozzá járt tanulni a magyar fiatalok derékhada. Korai művei (Meditáló szerzetes, Nevető leány, Jó bor) a müncheni zsánerfestészet hatását mutatják. 1885-ös Tengerihántás-a már a Bastien-Lepage-i finom naturalizmust folytatja. Ismert, korai művei: a Két tűz között, az Ország bajai, valamint egyik főműve, a Zrínyi kirohanása.

1896-ban egy maroknyi csapattal: Csók Istvánnal, Iványi Grünvald Bélával, Réti Istvánnal, Thorma Jánossal Nagybányára indult, hogy egy nyarat ott töltsön s tanulmányozza a természetet. A millennium évében ezzel a nagybányai nyárral indult tulajdonképpen a magyar festészetnek egy egészen új története.

A századforduló legnagyobb hatású művészeti csoportosulása jött létre a nagybányai művészteleppel. Hollósy Simon és tanítványai azzal a céllal érkeztek Münchenből a hegyekkel körülvett Nagybányára a millennium évében, 1896-ban, hogy itt, a szabad természetben tanulmányozzák a napfény, a levegő hatására oldódó formákat, a megélénkült színeket. A müncheni Akadémia műtermi festészetével szemben a plein-air, a szabadban való festés lett alkotói módszerük. A galériatónus helyett a naptól átitatott formákat, a felerősödött koloritot, tónusokat, a megváltozott fényeffektusokat adták vissza vásznaikon.

A Hollósy Simon vezette telepen egymás mellett dolgozott a század végén Ferenczy Károly, Thorma János, Réti István, Iványi Grünwald Béla, Glatz Oszkár, Csók István stb.

A nagybányaiak letelepedésének célját — évek múlva, kissé leegyszerűsítve — így összegezte Hollósy Simon: „Kizárólag azért gyűltünk együvé, hogy a természet előtt állva és dolgozva egymásnak lehessünk segítségére". Pár év után nézeteltérések támadtak a teleptagok között, Hollósy kivonult. 1904-ben már Técsőn találjuk tanítványaival együtt. Ettől kezdve a Tisza-híd, a Nereszen hegy lett állandó modellje a mester és tanítványai tájképeinek. Itt festette Hollósy 1907-ben a Déri Múzeum tulajdonát képező, kékekre, zöldekre, lilákra hangolt, erősen foltszerűen fogalmazott, látszólag igénytelen tájképét. Szándéka csupán az volt, hogy a táj karakterét és saját lelkiállapotát idézze a szürke-kék ég alatt meghúzódó fákkal, bokrokkal, a távoli hegy violaszín vonulatával.

Külön említést érdemel Hollósy Simon debreceni kapcsolata. Tanítványai közé tartozott a debreceni származású Blattner Géza és Hrabéczy Ernő, valamint a debrecenivé váló Holló László és Toroczkay Oszvald is. Mint ismeretes, Holló László a Mintarajziskola, illetve a Képzőművészeti Főiskola elvégzése után, 1907-ben csatlakozott Hollósy Simonhoz. A nyarait Técsőn, a teleit

Hollósy Simon: Tengerihántás, 1885

Münchenben töltötte. Itt ismerkedett meg az akkor már Debrecenben élő Toroczkay Oszvalddal, aki végül is Debrecenbe hívta. Toroczkay 1907-ben ismerte meg Hollósyt, s 1909—10-ben egy Debrecenbe településről is szó volt. Hollósy Simon Debrecenben létesített volna művésztelepet, de anyagiak híján 1910-ben elaludt az ügy. Holló, Toroczkay mesterükkel együtt állítottak ki 1910-ben a Könyves Kálmán szalonban. Ezt követően mindvégig kitartottak Hollósy mellett, Toroczkay Oszvald levelezett vele, a fiatal Hrabéczy Ernő pedig ott volt Hollósy halálos ágyán és a temetésén, 1918 májusában.

Hollósy maga köré gyűjtötte a Kelet-Európában élő fiatalokat. A magyarok mellett különösen szerette lengyel és orosz tanítványait. Az orosz festőnövendékeket Gorkij fiainak tartotta, s szerette bennük a szláv indulatokat, a gazdag érzelemvilágot. Ismeretes jelszava volt: érzés és természet.

Élete utolsó éveiben a Rákóczi-indulón dolgozott, amelyet nem is tudott befejezni. A mű befejezetlenségében is őrzi Hollósy piktúrájának drámai erejét, művészete újszerűségét.

Técsőn, Máramaroson gyakran festette a Nereszent és egyéb tájképeit: Técsői híd, Tavaszi hangulat, a Fák vízparton, a Parasztudvar szakérrel című ismert műveket. Ezeket, valamint 1916-os Önarcképét a Magyar Nemzeti Galéria őrzi.

Sz. Kürti Katalin

(Fotó: F. Molnár Erzsébet)

HAJDÚ-BIHARI NAPLÓ
1982 MÁJ. 2 2
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-736
MTI SAJTÓFIGYELŐ

Utazi

SZTRATIEV A

El tudjuk-e képzelni, hogy Debrecenben a 31-es busz a Bolyai utcai végállomástól indulva egyszercsak *elhagyja a megszokott útvonalat*, s ahelyett, hogy a városközpontba szállítaná a munkából hazaigyekvő utasokat, megállás nélkül össze-vissza csalinkázik a városban, majd hirtelen Füzesabony felé veszi az irányt? Bele tudjuk-e élni magunkat abba, hogy egy buszsofőr — csak azért, mert a hétvégére *kenyeret akar venni* a családjának — fittyet hányva a forgalmi előírásoknak és az utasok kívánságának — szabadon furikázik e kétségtelenül fontos táplálékért a városban, s miután akciója sikertelen, a régen látott, 100 kilométerre lévő szülői ház felé vezeti a buszt, hogy anyját meglátogatva szerezzen frissen sült kenyeret?

Attól tartok, nem nagyon. A 31-es járat világos címtáblával, *meghatározott* útvonalon és menetidő szerint közlekedik, amitől csak felvonulások és egyéb ünnepségek alkalmával tér el; de a vasútállomásnál akkor sem megy tovább. Rendhagyó módon kikerüli ugyan a városközpontot, de ilyenkor is *szigorúan a két végállomás által behatárolt pályán mozog.* S ha netán ravaszul mégis Füzesabonyt venné célba, egykettőre útját állná egy *sorompó*, amely eltérítené abszurd ötletétől.

Hová megy ez a busz?

No persze, azért mert a magyar Ikaruszok *manapság* ilyen pontosan követik az *előírásokat*, nem tarthatjuk kizártnak, hogy másutt — ahol nem ennyire természetes, a tájékozódásba és a személyiségjegyekbe szervesen beépült a menetrend használata — néha *különös* dolgokat produkál a tömegközlekedés. El kell hinnünk, hogy adódhatnak a példánkhoz hasonló *abszurd helyzetek* is, hiszen feltehetőleg nem véletlenül választotta ezt a — sokféle asszociációnak teret nyitó — modellhelyzetet Autóbusz című szatírájának kiindulópontjául *Sztanyiszlav Sztratiev* bolgár színműíró. A *bezártság állapotából következő kiszolgáltatottság* tondi, a Lány sadalm viselet ra. Ne mek te selkednek és reagálnak a különböző helyzetekben, ahogyan azt egy (bolgár) értelmiségi, művész vagy paraszt tenné. Ilyenformán mindaz, ami velük történik — szintén modell értékű, s egy aktuális, konkrét társadalmi tapasztalat lenyomatát viseli magán.

Sztratiev igen jó érzékkel fedezte fel azt az alaphelyzetet, színpadi közeget, amely szatirikus társadalombírálatának megjelenítésére alkalmas. A szélsőséges helyzet szélsőséges magatartást vált ki az emberből, s így a hétköznapiságból kilépve mélyebb, nagyobb összefüggéseket is képes láttatni. Mégis, a Hungária Kamaraszínház nagy figyelemmel létrehozott előadása hiányérzetet hagy a nézőben; s ennek okát elsősorban a darabban kell keresni.

A kitűnő, abszurd ötletet ugyanis a szerző nem tudja megfelelő drámaisággal elvezetni a végkifejletig. Nem a drámát kérjük rajta számon — hiszen más a műfaja —, hanem a drámaiságot; *a szerkesztésnek s a megjelenítésnek azt a feszes rendjét*, amely minden igazi műalkotás sajátja. Sztratiev szatírája — amely a végén tragikussá komorul — sok üresjárattal, ismétléssel és verbális poénnal vezeti fel a cselekményt (ami egyébként annyiból áll, hogy a busz utasai különböző módszerekkel megpróbálják jobb belátásra bírni a vezetőt). Majdnem mindenből egy csipetnyivel többet használ a kelleténél: a Virtuóz például túl sokszor hivatkozik a felvételére és túl sokat tépelődik, mielőtt a vezetőhöz bemenne; Aldomirovci kabaréba illően tévelyeg a buszok között; a Férfi és Nő is indokolatlanul vitatkozik annyit; a próbálkozások sora és az autóbusz gyakori kanyargása mechanikussá válik stb.

Pedig a szocialista társadalom sok problémáját *érinti* a darab. A vezetők és vezetettek, a közvélemény és a művészet, a „nép" és az „urak", az apák és fiuk, a vélt és valódi érdemek, a részvétel és egész megjelenítésére van egységes hatást.

Alighanem az is mérsékli Sztratiev szatírájának erejét hogy *politikumában túlságosan kötődik egy konkrét társadalmi szituációhoz*, s mint minden ilyen természetű darab, más közegbe kerülve veszít utalásainak és vonatkozásainak értelmezhetőségéből. A modellálás és a tipizálás ugyanakkor jellemüktől fosztja meg a szereplőket, emiatt kevésbé érvényesülhetnek a darab általánosítható emberi vonatkozásai is.

Leszállni nem lehet

Gali László rendező komolyan vette az Autóbuszt, a kortárs bolgár drámairodalom legjobb vonulatához kapcsolva olyan értékeket vélt benne fölfedezni, amelyek 1982-ben Magyarországon is átütő érvénnyel hatnak. Eszményítő áhítata megszépítette a darabot; mintha egy remekbeszabott partitúrára bukkant volna benne, ami aprólékos műgonddal megszólaltatva maga lesz a muzsika, a költészet, az élet: humor és keserűség, irónia és megbocsátás, kigúnyolás és figyelmeztetés szeretnivaló elegye.

És így dolgozott. Ismét a *csapatmunkára* építve (Kasztner Péter díszleteivel) valóban rendkívüli részletességgel komponálta meg az előadást, amelyben elképzelései szerint semmi nem történik fölöslegesen. A darabot akarta színre vinni — s *ebben* tévedett. Az Autóbusz hibái olvasva is kiderülnek, de a jelenetek egymásutánja a fantázia révén gazdagabb gondolatsorokat képes elindítani *A színpadon azonban az abszurd is realitásként jelenik meg*, ennélfogva gyakorlatilag mindent újra kell értelmezni a megjelenítés szempontjából. A rendezés nem tudta feloldani a darabban rejlő ellentmondásokat: puritán eszközeivel hiába törekedett az egyes jelenetek pontos értelmezésére; itt komoly *dramaturgiai hegyatkozásra*

HOLLÓSY SIMON

1021

KM HÉTVÉGI MELLÉKLET

FEBRUÁR 2-ÁN, 125 ÉVE SZÜLETETT HOLLOSY SIMON FESTŐMŰVÉSZ, A NAGYBÁNYAI MŰVÉSZTELEP EGYIK ALAPÍTÓJA ÉS VEZÉREGYÉNISÉGE. ALÁBB KÉT KÉPÉVEL EMLÉKEZÜNK.

TENGERIHÁNTAS

ÖNARCKÉP

1982 JAN 30

KELET-MAGYARORSZÁG

MHSAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP

1091 BUDAPEST, IX., CSALOGÁNY ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

...ről — ne...
...mekeknek

már bizonyosra vehető — semmi sem tántorítja el elhatározásától. Ideológiája nemesen egyszerű. Az ifjúságnak filmek kellenek, ő pedig szíves-örömest dolgozik ilyen közönségnek.

A szeleburdi család Bálint Ágnes bájos könyve alapján készült. Nem véletlenül használtam a jelzőt, mellyel csinos hölgyeket szoktak illetni, az írás ugyanis rászolgált erre a minősítésre. Tündéri humora van, magávalragadó az életszerűsége, figurái — furcsa módon még a negatív hősök is — azonnal belopják magukat a szívünkbe. Palásthyt, mint egyik nyilatkozatában elmondotta, kislánya bírta rá a kötet elolvasására, megfilmesítésére.

Miért szeleburdi a főváros hetedik kerületében élő család? A kifejezést voltaképpen idézőjelbe kellene tenni, mivel szerető irónia rejlik benne. Ezúttal nem a kétbalkezesség a lényeg (noha ezt a vádat ráaggathatnánk a szülőkre és a csemetékre egyaránt), hanem a gyermeki önfeledtség, a játékos közvetlenség, a megejtő határozatlanság, ami ugyancsak egységesen jellemzi a familia valamennyi tagját. A cselekményt a szerzők — a filmváltozat készítői — nem dúsították fel különféle mozgalmas eseményekkel. Mintha a Családi Kör elevenedne meg előttünk. Találkozások, beszélgetések, tervek, kis háborúk, alkalmi súrlódások, a nagyok és az apróságok folyamatos „párbeszéde": mindössze ennyi *A szeleburdi család* meséjének foglalata. Azokból a nagy konfliktusokból, melyek a világban — s a szereplők körül — zajlanak, csak ízelítőt kapunk. Kicsi a lakás. A csere fantasztikusan nagy pénzbe kerül. Nehéz az előrehaladás a tudományos pályán. Még mindig vannak „újgazdagok". Az alkalmazkodóképesség nem valamennyi embernek erénye. A szálak, melyek a „hol volt, hol nem volt..."-at a valóságos élettel egybekapcsolják, nem túlságosan erősek. Néha még naívak is. Csak egy példát említek: miképpen hiheti a derék családfő, hogy tudományos sikere, fokozata vagy könyve egycsapásra megoldja valamennyi gondját? Az ilyesfajta honoráriumot nem lehet mérni ahhoz, amit Taróczy Balázs kap egy-egy győzelméért... De ne legyünk szőrszálhasogatók. *A szeleburdi család*ot kár elmarasztalni a realizmustól való elszakadás bűnében, mert mélységélességét tekintve más kategóriába tartozik, mint a társadalmi-politikai közérzetet vagy a személyiség gondjait feltérképező filmjelentések.

Palásthy György csapata rutinos profi együttes, ennek megfelelően minden közreműködő sikerrel járult hozzá a kellemes élményhez. Ernyey Béla — noha nyugati sztár — kitűnően alakítja a kissé földhöztapadt magyar apát, Drahota Andrea türelmes és leleményes feleség, Balázs Péter ellenállhatatlanul undok „fejes" — és folytathatnánk a karakterisztikus színészi szerepformálások felsorolását. Kardos Sándor felvételei — a sok zárt tér ellenére — levegősek; Tamássy Zdenko zenéje stílusos. Minden adott a kedvező fogadtatáshoz. Amikor mi is csatlakozunk *A szeleburdi család*ot elismeréssel fogadók táborához, s arra biztatjuk Palásthy Györgyöt, hogy ne adja fel továbbra sem tematikai fixa ideáit, két kritikai megjegyzéssel zárjuk jegyzetünket. Még több konkrét esemény is elkelne az élet sűrűjéből. Úgy értem: drámaibb szituációk. Ugyanakkor a didaktizmust nem ártana visszafogni.

Megszerettük szeleburdiékat. A szülők fiatalok. A gyerekek kicsik. Még sok minden történhet velük. Akár Palásthy György vásznán is.

Veress József

...szerb irodalmi találkozások

HOLLÓSY SIMON

Hollósy szegedi emléke

Százhuszonöt évvel ezelőtt, 1857. február 2-án született *Hollósy Simon* (1857—1918) festőművész, a híressé vált nagybányai művésztelep alapító mestere. Ars poetikájának summázatául, az *„érzés és a természet"* szintézisét tűzte ki pikturális feladatául. Mint korának egyik jeles festője a hazai naturalista-realista ábrázolóművészetünket számos alkotásával gazdagította. Szuggesztív egyéniségével, modern művészetpedagógiai elveivel nagy hatást gyakorolt a nála tanult fiatalokra, így — többek között— néhány pályakezdő szegedi festőre is. Hollósy emlékének felidézéseként az alábbiakban e kapcsolatokról és pár művéről szeretnék röviden szólani.

*

A szegedi festők közül a legkorábban — vagyis a múlt század kilencvenes éveiben — *Nyilasy Sándor* (1873—1934) és *Károlyi Lajos* 1877—1927) kerültek a müncheni művészeti akadémiára. Azonban ennek megcsontosodott oktatási rendszere — mint több más társuknak — nekik sem felelt meg, csalódtak benne. Ezért is mentek át Hollósy Simon ottani festőiskolájába, ahol az akadémiai kötöttségektől mentes, egészséges természetszemlélet alapján nyertek művészeti képzést a növendékek. Nyilasy itt két éven át — 1894—95-ben — volt Hollósy tanítványa. Ezt követően pedig a Nagybányán megalakult művésztelep legifjabb tagjaként szerepelt. Nyilasy sohasem került annyira Hollósy vonzáskörébe, mint Károlyi Lajos. A nagy művésznevelő az általa kedvelt Károlyira ezért is bízta festőiskolájának adminisztratív teendőit. Hogy mennyire megbecsülte a törekvő fiatal művészt, jól tükrözi egy levele, melyben tanítványát állami ösztöndíj elnyerésére ajánlotta.

Nyilasyn és Károlyin kívül voltak még más szegedi festők is, akik Hollósy keze alatt végezték studiumaikat. Ezek közé tartozott *Szőri József* (1878—1914) és *Heller Ödön* (1878—1921), akik a századforduló táján Münchenbe mentek, hogy a mester iskolájában képezzék magukat, majd részt vegyenek a nagybányai festők munkásságában. A náluk pár évvel fiatalabb *Hódi Géza* (1881—1942) kétszer is megfordult Münchenben, ahol meghitt viszonyba került Hollósyval, aki szívesen látta el tanácsokkal. Hódi ekkoriban festette feleségéről azt a portrét, amely megnyerte a mester tetszését. Szót kell ejtenünk arról is, hogy *Juhász Gyula* — a Tűz 1919. január 30-i számába — cikket írt *Hollósy Simon —Papp Gáborról...* címmel, melyben a költő szegedi festőbarátjának dicséretéről számol be. Cikke szerint Papp mestere, Hollósy leveleiben rendkívüli tehetségesnek tartotta az Erdélyből származó Papp Gábort, aki közte volt azon tanítványainak, akikkel 1896-ban Hollósy hazatért Nagybányára, hogy művésztelepet alapítson.

A tízes évek közepén pikturális készségét *Parobek Alajos* (1896—1947) is Nagybányán fejlesztette, méghozzá olyan eredményesen, hogy 1916 elején elnyerte a festőiskola 1200 koronás első ösztöndíját. A nagybányai tanulságok — bár közvetetten, de — azokra a szegedi festőkre is hatottak, akik ugyan nem dolgoztak a művésztelepen, mint például *Vlasics Károly* (1882—1968), *Dinnyés Ferenc* (1886—1959) és *Dorogi Imre* (1890—1976), de tanítványai voltak olyan mestereknek, akik beléjük oltották a természet folyton változó jelenségeit kutató, megfigyelő szenvedélyt, a plein-air fény- és színproblémáinak tanulmányozását.

HOLLÓSY SIMON: FALOVAS KISLÁNY

*

Felidézésre méltók azok a sorok, melyeket a helybeli művésztelep megalakításával kapcsolatban, a Szegedi Híradó 1910. augusztus 7. számában olvashatunk. *„... Hollósy Simon festőművész és Kallós Ede szobrászművész — közli a lap —, akik a szegedi mozgalmat nagy figyelemmel kísérik úgy nyilatkoztak, hogy Szegeden jó alkalom nyílik arra, hogy az eseményeknek, az itteni tájnak és a tanyavilág lakóinak néprajzi helyzete magyar művészeket neveljen."* Végül, ha feltennék azt a kérdést, hogy Hollósynak vajon került-e néhány műve Szegedre, illetve a városunkhoz kötődő köz- és magángyűjteményekbe, úgy erre örömmel válaszolhatnánk igennel. Hollósy kiemelkedő alkotásai közül, a *Zrínyi kirohanása* című történelmi vázlatát sokáig a szegedi *Glattfelder-gyűjteményben* őrizték, melyet aztán az Esztergomi Keresztény Múzeumban helyeztek letétbe. Hollósynak ezzel — az 1896 körül festett — remek kompozíciójával, a mester kitűnő monográfusa, *Németh Lajos* foglalkozott behatóan. A Móra Ferenc Múzeumba egy — a későbbiek során létrehozott — szép tája került 1910-ben. E zöld koloritű, puha tónusú tavaszi képe, a nagybányai szellemiségben fogant piktúra egyik vonzó hatású műve lett. Másik két alkotását a városunkhoz kötődő magángyűjteményekben láthattuk. Nevezetesen a *Falovas kislány* című érzelemteljes képét *Völgyessy Ferenc* akkor még megbontatlan budapesti kollekciójának — 1965 őszén képtárunkban történt — bemutatása alkalmával tekinthettük meg. A védetté nyilvánított *Técsői táj* című hangulatos természetábrázolásában pedig *Kováts László* ma is kivételes gazdagságú majsai gyűjteményének 1974 tavaszán Szegeden sorra került kiállításakor gyönyörködhettünk.

SZELESI ZOLTÁN

1982 FEB 6.

DÉL-MAGYARORSZÁG

MSZMP
MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Vereségei

Az arénában, ame
között a sorsom,
tó féltem legin
kor szembekerültem
bénultam, mint kígyó
dozata. Valószínűleg
tok tenyésztették ki b
a fajta tehetetlenség
rendre dogmákkal és
sekkel rekesztették be
vető szándékot. Mégis
és vallom a nálam kit
és manipuláltabbak
hogy a kobakokból k
ki is kell takarítani a

*

Vezetőségválasztó taggyűlés előkészítésével bízott meg 1960 szeptemberében a városi pártbizottság. Az volt a dolgom, hogy az egyik szegedi közös gazdaságban (hadd mellőzzem a nevet) segítsek a pártvezetőségnek. Tájékoztassam az országon belüli, és ha igényt tart rá, a határainkon túli nemzetközi állapotokról. Ha azt mondja a titkár, hogy nincs szükségük ilyesmire, mert ők is rajta tartották szemüket az eseményeken, akkor magától értetődik, hogy nem avatkozom a dolgaikba, olyan beszámolót készítenek, amilyet jónak látnak.

Így gondoltam. Ismertem a szegedi párttitkárok zömének jó felkészültségét, akik, ha szívesen fogadták is a pártbizottság segítő szándékát, többnyire megköszönték, és önállóan állítottak össze olyan politikai és gazdasági értékelést, amely után megoldódtak a vitatkozó nyelvek. Csakhogy amikor először kimentem a téesz központjába, alig találtam valakit. Nagynehezen ráakadtam a vezetőség egyik idős tagjára, aki a tehénistállóban szalonnázgatott.

— A párttitkárt keresem — álltam meg előtte.

A fal tövében ült az öreg, fölnézett, aztán még hosszan csámcsogott, mire kibökte.

— Elment.

Ennyit mondott, egy kukkot se többet, csak falatozott rendületlenül.

Még két alkalommal kíséreltem meg a találkozást, ám hiába. A párttitkár elvtárs — nyilván hallotta, hogy hajtom — mindig oda volt valahol. Másodízben szombati nap próbálkoztam, akkor se tudta senki, merre jár. Nyilván hétvégézik a család körében — gondoltam — elvégre bármilyen nagy a dologidő, pihenni is kell az embernek. Azzal kullogtam haza, hogy majd hétfőn koradélelőtt megyek újra, elvégre akkor is ráérek meggyőződni és magamat megnyugtatni, hogy a délutáni taggyűlés gördülékenyen megy majd.

Hétfőn azonnal rohantam ki a majorba, hogy legalább délig beszélgetünk. Ellentétben a vásári ripaccsal, jó negyvenes, sötét nézésű, legalább hetes szakállú ember volt a titkár, illatos szénát vasvillázott egy kocsiról. Teljes nyugalom sugárzott róla, biztosra vettem, hogy hiba nem lehet. Mégis megkockáztattam:

— A beszámoló?

Rám pislantott olyan formán, hogy ugyan mi a fenét akarok tőle, majd azt mondta unottan, dünnyögve:

— Legyen csak nyugodt az elvtárs!

— De mégis. Azt mondja meg legalább, mi van benne?

a bonyolult nemzetközi helyzetről... Kedves elvtársak, az imperialisták Laoszban meg akarják sütni a pecsenyéjüket...

Szünet.

...de ez nem fog nekik sikerülni, elvtársak...

Nyomatékul előre vágta az öklét, s az álla is megfeszült. Ám megint elhallgatott. Fölfogni se tudtam, mi az ördögöt akart Laosszal, hisz akkoriban éppen nem szerepelt az újságokban sem. Úgy voltam azonban vele, majdcsak kibontakozik, ő biztosan csak Laosznál tudja elkezdeni a mondandót, mint némelyek kályhától a táncot. A bejelentése nagyigényű volt, s nekem az járt a fejembe, hogy ugyan miket fog ez mondani papír nélkül. Számolgattam: ha elnagyolja is az első részt, legalább félóra, utána

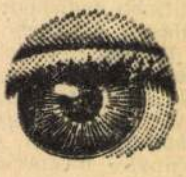

a hazai helyzetre is rámegy ugyanannyi, aztán a közös gazdaság gondja-baja. Legkevesebb két óra beletelik.

De mi az, miért nem mondja?

Várakozóan néztem rá, a tagság is kezdett mozgolódni, vakarózni, de a titkár elvtárs csak hallgatott és váltogatta a lábát, mint a gólya. Töltött és nyelt egy korty vizet, nézte erősen a cédulát, hátrább tolta a széket, kabátujját végighúzta a homlokán. Végre megszólalt:

— Kedves elvtársak, most pedig rátérek termelőszövetkezetünk belső helyzetének átfogó értékelésére...

Azt hittem, becsúszok az asztal alá. Éreztem, kiver a verejték, nem mertem fölnézni az emberekre, csak roskadoztam a vétkem súlya alatt. Tudtam, ezért a sületlenségért nekem kell felelnem a városi pártbizottságnak, nem állhatok elő azzal, hogy bennem megvolt a segítő szándék, de... Mert azt már ugye, mondanom sem kell, hogy a titkár elvtárs a közös gazdaság négyesztendős munkáját is elintézte tíz perc alatt.

Engem még akkor a várható következmények foglalkoztattak, amikor a tagság annak rendje és módja szerint új, „beleval6" titkárt választott a pártszervezet élére.

*

Nyugodtabb foglalkozás is akadt ötvenhat végén, mint lapot csinálni az MSZMP nevében, a munkás-paraszt kormány oldalán. Zűrös napok sorjáztak, nem volt tülekedés a főszerkesztői szék körül. Akik vállalták volna

A nyeremények postán kerülnek el.

1021

PÉNTEK TV1, 21.40: A hét műtárgya. Hollósy: Rákóczi-induló

Hollósy Simon

MHSAJTÓFIGYELŐ
MAHIR
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
1982 MÁJ 30

RÁDIÓ ÉS TELEVÍZIÓ ÚJSÁG

MAHIR SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

Simon Hollósy

BUDAPESTER RUNDSCHAU

1984 JAN 6

1021

Simon Hollósy (1857—1913): Bauernhof mit Pferdewagen
Kunst des 20. Jahrhunderts in der Nationalgalerie

den Raten
zu mildern
Zum Ab
posés beto

Vizepren

Gle
und Strukturwandel enger verbinden

In seinem Beitrag zur Budgetdiskussion erklärte Vizepremier *Lajos Faluvégi:*

„Bei der Vorbereitung auf das kommende Jahr haben wir die internationalen politischen und wirtschaftlichen Prognosen sorgsam analysiert. Wir sind zu der Schluß-

Hollósi Simon, festőművész (1857–1918).
A debreceni Déri Múzeum képtára.

3. „Tájkép", olaj, vászon, 60×88 cm, 1907. (repr.)

3 Hollósi Simon: Tájkép, olaj, vászon, 60 × 88 cm, 1907

Művészet, 1987. jan. 34–36.

Hollósy Simon, festőművész (1857–1918).
Sz. Kürti Katalin: a debreceni Déri Múzeum képtára.

3

3 Hollósi Simon: Tájkép, olaj, vászon, 60 × 88 cm. 1907

Művészet, 1977. január, 39. old.

6 Megyeri Barna: Európa elrablása,
bronz, 32 cm, 1963
(fotó F. Molnár Erzsébet)
7 Glatz Oszkár: Fonó lány,
91 × 70 cm,

Hollósy Simon

festőművén

„Bemutatja" a Magyar Nemzeti Galériát"

Kádár Márta
ciklus

Majdi-Pitkai Napló
1980 dec. 21.

Hollósy Simon: Tengerihántás

kettő már a gyógyszerré való kifejlesztés útján van.

Dr. Szegi Józseftől azt is megtudhattuk, hogy a Gyógyszertani Intézet az orvosképzés egyik fontos műhelye, s hármas feladatot lát el: oktató-nevelő munkát, gyógyító-megelőző feladatot, tudományos kutató tevékenységet. A harmadéves orvostanhallgatóknak itt tanítják meg mindazt, amit az orvosoknak a gyógyszerek

munkáját itt
dön? — érdekl
vábbiakban.

— Tudomány
eredményeit
vosbiológiai
foglalkozó int
sonlóan hazai
konferenciákon
meg, és szakf
tesszük közzé.
ség nélkül
hogy intézetü
nyeit bel- és

Élettani vi

Az NDK fővárosa Humboldt Egyetemének Élettani Intézetében a kutatók különféle terhelés

**— mint képünkö
elektronikus adatf
gítségével értékeli**

Hollósy Simon

Népszava 1985. 1. 24.

A szellemi táplálék és a vizuális kultúra köznapi kellékei

A Képzőművészeti Kiadó sokrétű terveiből

Pontosan harminc éve, hogy a *Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata* — a mai *Képzőművészeti Kiadó* — sokirányú, elsősorban a levelezőlap és a reprodukciókiadásban kulmináló tevékenységét kiegészítette a könyvkiadással is, s megkezdte az egyetemes és hazai művészet legjelentősebb életműveinek ismertetését és népszerűsítését. Pompás összefoglalók (pl. az 1966—68 között kiadott *A magyarországi művészet története*), tudományos igényű monográfiák (*Hollósy Simon, Réti István, Nagy Balogh János* stb.), valamint az ismeretterjesztő jellegű *Művészeti Kiskönyvtár* elindítása fémjelzi azt a tevékenységet, amely során a kiadó fokozatosan felzárkózott az ugyancsak jórészt képzőművészetre szakosodott Corvina Kiadó mellé, amelynek mára — főként a kortársművészet bemutatása terén — *komoly versenytársa* lett. Jóllehet, a Képzőművészeti Kiadó munkájának a mai napig is csak egy töredéke a könyvkiadás, az általa közreadott munkák igen keresettek mind a szakmabeliek, mind a nagyközönség körében, részben gondos és korszerű kivitelük, részben hiánypótló jellegük miatt. Mint a kiadó propagandafőnökétől, *Geröly Tibortól* megtudtuk, az idén is elsősorban az informatív igények, illetve a közönség orientálásának szándéka szabta meg a kiadási terveket.

— 1985-ben — tájékoztatott Geröly Tibor — kiadónk valamivel kevesebb könyvet publikál, mint korábban, ám ezek a munkák mind *komoly érdeklődésre tarthatnak számot.* Tervezett könyveink ugyanis olyan jelentős kortárs-alkotók, illetve klasszikus mesterek értékelésére vállalkoznak, akikről eddig még nem, vagy évtizedekkel ezelőtt jelent meg monográfia. Az idén további négy kötettel gyarapodik az immár 78. darabjánál tartó *Mai magyar művészet* című sorozat; ezek *Szántó Piroska* és *Fóth Ernő* festőművészek, illetve *Marton László* és *Cs. Kovács László* szobrászművészek munkásságát elemzik. Mind a négy alkotó kortársművészetünk prominens személyisége, s ismertetőik között is legkiválóbb kritikusainkkal és műtörténészeinkkel találkozhatunk.

— Milyen újabb kötetek várhatóak a kiadó méltán népszerű, a képet és a szót szerencsésen egyesítő albumsorozatában?

— Az idén itt három kiadványt szándékozunk megjelentetni, s ezekből kettő, Telepy Katalin *Iványi Grünwald-albuma,* valamint Lajta Edit *Brocky Károlyról* írott terjedelmes tanulmánya régi adósságokat törleszt. Ez a két piktor valaha művészetünk úttörő egyéniségei közé tartozott, mára azonban inkább csak a nevüket ismerjük, munkásságuk egészét azonban homály fedi. Ötödik kiadásban jelenik meg — ami kétségtelenül rekord — Brestyánszky Ilona *Kovács Margitról* írott monográfiája; ezzel a kiadó a nagynevű kerámikus iránti hatalmas érdeklődést kívánja kielégíteni.

— A Képzőművészeti Kiadó az utóbbi néhány évben erősen felkarolta a sokáig elhanyagolt fotóművészetet, s olyan remek albumokat tett közzé, mint a bolgár kolostorokat, vagy az ősi Anatólia műemlékeit ismertető kötet. Számíthatunk ezen a téren is folytatásra?

— Természetesen. Bizonyára sok turista forgatja majd haszonnal *Szerencsés János* albumát, aki a francia képző- és építőművészet egyik legfényesebb fejezetének, a Loire-menti kastélyok bemutatására vállalkozott. A kötet erényének tudom be, hogy a fiatal fotográfus nem csupán a nagyszerű építményeket dolgozta fel képein, hanem azok természeti környezetét is, tehát a kastélyokat a táj összefüggésében vizsgálja.

— További újdonságok?

— Mindenekelőtt egy fontos kézikönyvre, a Nemzeti Galéria *XX. századi állandó kiállításának* a katalógusára hívnám fel a figyelmet, amely közel 500 festményről és szoborról közöl adatokat és reprodukciókat. Ez a kötet voltaképpen az ugyancsak nálunk megjelent *Új magyar képtár* folytatása, s kiváló kalauz a modern magyar művészet tüzetes megismeréséhez. Kiadónk egyébiránt nemcsak a felnőttekre, hanem a *gyermekekre* is gondol, sokféle játékot, kirakót, leporellót jelentet meg a legfiatalabb korosztályok számára. Bővítjük ezentúl levelezőlap- és poszter-repertoárunkat, sőt legújabban *öntapadó tapéták* forgalmazásával kísérletezünk. Ezeket — igen jó minőségben — a békéscsabai Kner Nyomdával közösen dobjuk piacra, s részben a Piérten keresztül, részben saját mintaboltjainkban áruljuk. A művészetbarátok mellett várjuk tehát mindazokat az ügyeskezű embereket is, akik szeretnek barkácsolni, s akik lakásukra is ugyanolyan súlyt helyeznek, mint vizuális műveltségükre. Mert a kettő — ne tagadjuk — mélyen összefügg egymással!

T. A.

Újítók és feltalálók versenypályázata

Hazánk felszabadulásának 40. évfordulója és az MSZMP XIII. kongresszusa tiszteletére *Újítók és feltalálók országos versenypályázata* címmel az Országos Találmányi Hivatal és a Szakszervezetek Országos Tanácsa — a KISZ KB-val és az MTESZ-szel, valamint több országos hatáskörű szervvel közösen — pályázatot hirdet. A pályázat célja, hogy az ország előtt álló gazdasági feladatok megoldását a műszaki-szellemi alkotómunka további kibontakoztatásával is segítsék.

Az újítások, találmányok megvalósításának és hasznosításának ösztönzése hozzájárulhat új, *a világpiacon is versenyképes termékek, energia- és anyagtakarékos technológiák kialakításához, a gazdasági hatékonyság növekedéséhez.* A kiírók számítanak a vállalati, intézeti újító alkotókedv fokozódására és a helyi társadalmi szervezetek aktív támogatására.

A pályázaton nevezhetnek egyének és kollektívák olyan — a népgazdaság bármely ágazatát érintő — újítással, illetve találmánnyal, amelyet *1985. január 2. és 1985. december 31. között* jelentettek be és valósítottak meg.

A pályázatok beérkezési határideje *1986. február 28.* Az eredményhirdetés a tervek szerint 1986. május 15-én lesz. A részletes felhívás beszerezhető *az Országos Találmányi Hivatalt[illegible]*

Légi jégszemlén Budapesttől Vukova

Pilátussal a Duna

Pilátus, az alpesi mentőrepülőgép tizennégy éve áll — pontosabban száll — a magyar vízügyi szervek szolgálatában. Mostanában különösen sok a dolga. Naponta viszi folyóink fölé jégszemlére a szakembereket.

Szombat reggel is indulásra készen várakozik a budaörsi repülőtéren. Az Országos Vízügyi Hivatal, valamint az Árvízvédelmi és Belvízvédelmi Központi Szervezet dolgozóit szállítja Érsekcsanádra, ahol közös megbeszélést tartanak a jugoszláv jégvédelmi szakemberekkel. Az érsekcsanádi reptér azonban köd miatt egyelőre nem fogadhatja. A startra várva *Hrehuss György*, az ÁBKSZ osztályvezető-helyettese, a jégmegfigyelés szervezője arról tájékoztat, hogy nemcsak a jég elleni védekezésben közvetlenül részt vevők repülnek ezekben a napokban a Pilátuson.

Készenlétben a jégtörők Paksnál

Vizsgálatok – fentről

— A folyamszabályozással, árvízvédelemmel foglalkozókon kívül sok más dolgozónk végez vizsgálatot a repülőről — magyarázza. — Tervezőmérnökök például, vízkémikusok, biológusok, vagyis mindazok, akik további munkájukban hasznosíthatják a fentről szerzett tapasztalatokat. Fotósaink ugyancsak számos légi felvételt készítettek. Többi között úgynevezett jegeś felszíni sebes-

— Milyen vastag itt a jég?

— Húsz-harminc centiméteres lehet.

A dunaföldvári híd alatt kirajzolódnak a jégtörők által korábban nyitott csatornák. Ámde befagytak azóta ezek is. Mint megtudom, a jégtörők már nem dolgoznak. Elvégezték feladatukat, azaz biztosították a jég egyenletes beállását. Állomáshelyeiken azonban készenlétben állnak, hogy szükség esetén azonnal indulhassanak jégtörésre.

— Mikor lehet szükség rájuk?

igazgatója, a magyar és a jugoszláv jégtörők irányítója jegyzetel, rajzol a térképre.

— Tegnap erre jártam én is, jégtörőn — mondja. Innen fentről azonban sokkal áttekinthetőbb a folyó, a jegesedés. Most azokat a helyeket rajzolom a térképre, ahol vékonyabb a jég, vagy szabad a vízfelület.

Lenn még törik

Dáljánál a XI. és az V.

f - 1021

Kiállítás a Szépművészeti Múzeumban

Német irányzatok

A Német Szövetségi Köztársaság kulturális hete alkalmából — egyéb kulturális rendezvények mellett — érdekes kiállítást rendeztek a Szépművészeti Múzeumban. A február 10-ig látható „Német művészeti irányzatok 1890—1920" címet viselő tárlatot a duisburgi városi Wilhelm Lehmbruck Múzeum és a stuttgarti Külföldi Kapcsolatok Intézete rendezte.

Több száz grafika, festmény és szobor ad áttekintést a századforduló és a századelő néhány fő irányzatáról.

A német impresszionizmust a rendkívüli gazdag grafikai anyag, egy része, Liebermann, Slevogt, Corint művei képviselik. A festészeti és szoboranyaga a korai német expresszionizmust, mutatja be. Különösen a „Die Brücke" (Híd) művészeti csoportosulás felvonulása teszi érdekessé e bemutatót.

Az expresszionizmus, amely a polgári társadalom elleni tiltakozása jeléül céljának tekintette a valóság puszta ábrázolása helyett a valóságról képzett érzések, gondolatok közvetlen, megkötöttségek nélküli kifejezését, Németországban igen széles körben bontakozott ki. „Az expresszionizmus a világon átszáguldó vihar volt, s az emberiség titkait feszegette" — írta Ernst Bloch.

A századelő forradalmi légkörében a festők és szobrászok mint a művészetek történetében már annyiszor — meghirdették az elanyagiasodás és a lélektelenség elleni harcot. Ezért nem fordultak kizárólagosan és közvetlenül a meglévő képzőművészeti hagyományok felé. Épp a megújítást elindító nemzedék fordult el a leghatározottabban az intézményesített és akadémikus művészet folytonosságától. Merész terveket kovácsoltak a jövőre vonatkozóan és saját alkotói bizonyságtételük történelmi gyökereit az abban az időben még méltatlanul mellőzött kultúrák (primitív, afrikai népek művészete) és művészek alkotásaiban vélték megtalálni.

Az expresszionista művészek által feldolgozott témák javarésze a nyugat-európai festészet és szobrászat hagyományos — a reneszánsz óta figyelemmel kísérhető — kelléktárához tartozott. Egyedül a nagyváros témaválasztása nyitott teret a valóban új és a korabeli tartalmak kibontakozásának, különösképpen a „Die Brücke" művészeinél. A nagyváros és az ipar számkivetett embere s a városi mulató és szórakozóhelyek közönsége a természeti környezetbe helyezett életképek, aktok, csendéletek, portrék a témái a Szépművészeti Múzeumban látható tárlat anyagának is. Újszerű képkivágás, a színek érzelmi, hangulati érték szerinti érvényesülése, a perspektíva szokatlan formái jelennek meg.

Julian Heynen a kiállítást rendező duisburgi múzeum tudományos munkatársa mondta, hogy bemutatójuk a művészek körét és a korszak távközét szándékosan vonta szűkre. Olyan bevezető képszemléletet kívántak a magyar közönség elé tárni, amely az expresszionizmus legjelesebb művészeinek munkáiról tájékoztat. Kiindulópontul a német expresszionizmus legjellegzetesebb művészcsoportosulása, a „Die Brücke" szolgál. A „Die Brücke", amelynek nem volt ugyan programja, de stílusában témaválasztásában, törekvéseiben egységes. Festői a jelenség mögött keresték a lényeget. E csoportosulás köre azoknak a művészeknek az alkotásait sorakoztatták fel, akik a „Brücke"-művészek által képviselt irányzatot kibővítették vagy kiegészítették. A „Die Brücke" ilyen teljességű felsorolása figyelemreméltó, hiszen törekvésekből nőtt ki az összes modernista irányzat.

A magyar közönség számára külön is érdekes a kiállításon szereplő európai hírű német mesterek — *Liebermann, Nolde, Barlach, Lehmbruck, Kirchner, Kokoschka* stb. — jelentette, akik a magyar művészet szempontjából is elhatározó jelentőségűek. Működésük idején számos magyar művész tanult, dolgozott német művészeti központokban, a század végén *Hollósy Simon, Ferenczy Károly, Rippl Rónai Münchenben*, a húszas években *Moholy Nagy László, Bortnyik Sándor, Péti László* Berlinben. A „Die Brücke" és a későbbi évek német művészcsoportosulása (a húszas években „Der Sturm") jelentősen befolyásolta az induló magyar avantgardista, modernista művészeti törekvéseket.

E kiállítást, amely gazdag együttesben és sokrétű válogatásban — grafikákon, festményeken és szobrokon mutatja be a német művészeti törekvéseket, maradandó élménnyel szolgál.

—km—

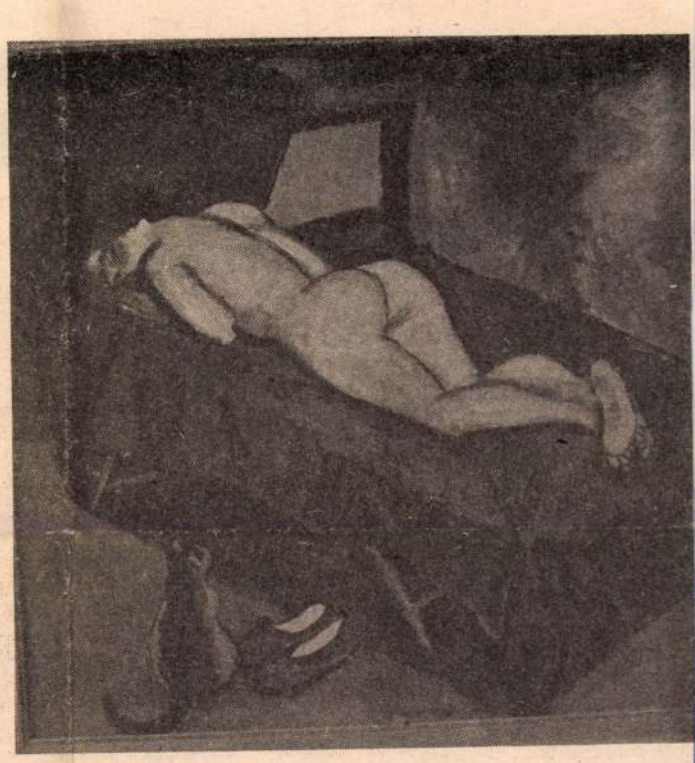

Otto Mueller: Akt

Ernst Ludwig Kirchner: Für dőzők

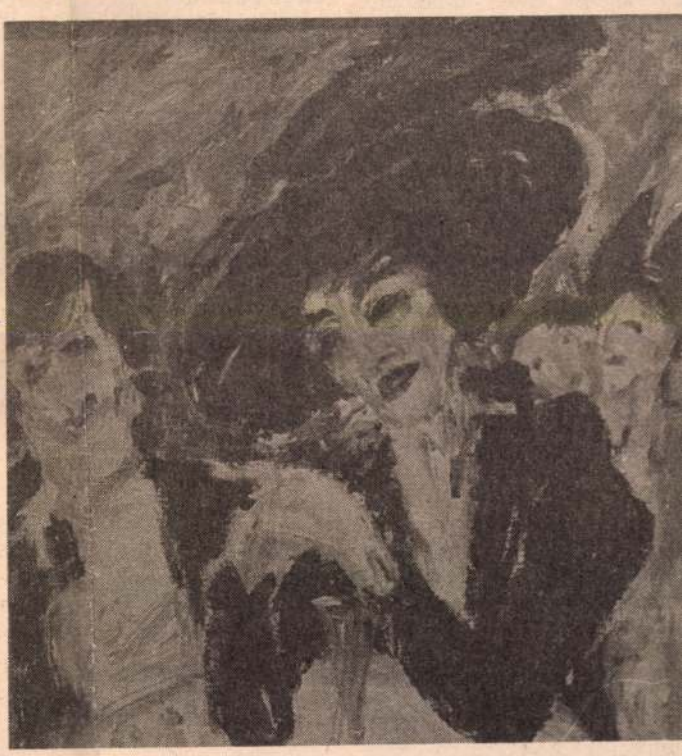

Emil Nolde: Vörösborivók

NAPLÓ (VESZPRÉM)
1980 JAN 19
SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726

ítik a gazdaságirányítást

— Nincs szerepe ebben a Szovjetunió sok körzetében tapasztalható munkaerőhiánynak, a dráguló és nehezebbé váló fűtő- és nyersanyag-kiaknázásnak?

— Megítélésem szerint ez csak időszerűbbé teszi az említett teendőket, de nem ez a fő ok. A gazdálkodás új formáira való áttérés ezek nélkül is szükségessé válna. A Szovjetunióban 50 ezer iparvállalat sok millió terméket gyárt. Végbemegy a szakosítás és a koncentráció, új iparágak jelennek meg, kialakulnak a területi-termelési körzetek. E hatalmas struktúra belső kapcsolatai egyre bonyolultabbak lesznek. Hozzáteszem, hogy sok probléma korábban ismeretlen méretekben jelentkezik, ezek közé tartozik a környezetvédelem, észak természeti kincseinek kiaknázása, a külgazdasági kapcsolatok és így tovább. Természetes tehát, hogy a bonyolultabbá váló gazdaságra reagálni kell a tervezésben és az irányításban is.

— Mi az újdonság a tervezésben?

— Jelentős intézkedéseket irányoztunk elő. Kialakul például az egymással szorosan kapcsolódó távlati — 20 évre szólótól az éves tervekig terjedő rendszer. A fő ebben a távlati tervezés szerepének növekedése. Ezzel kapcsolatban megnövekszik az Állami Tervbizottság szerepe.

— Nem csökken ezzel a vállalati kezdeményezés?

— A központi tervezés tökéletesítésével együtt bővülnek a vállalatok jogai a munka és a bérezés, a beruházás, a technikai és szervezeti fejlesztés területén. Növekszik a dolgozók anyagi ösztönzésére rendelkezésükre álló pénz. Vagyis pontosan különválnak a feladatok, a gazdaságirányítás minden szintje saját hatáskörében teljes felelősséggel működik.

— Az előirányzott intézkedések szerint széles körben alkalmaznak majd célprogramokat. Miért van szükség ilyen programokra az állami gazdaságfejlesztési tervrendszer mellett?

— A Szovjetunióban van tapasztalatunk ilyen programok megvalósításában, mint a GOELRO-terv, a szűzföldek meghódítása, a nyugatszibériai szénhidrogén-lelőhelyek kiépítése és így tovább. Ezek a programok korábban egyediek voltak és nemegyszer a tervkészítés folyamatán készítették elő őket. A célprogramok módszere most a tervezés állandó eszközévé vált. Jelenleg öt ilyen célprogram van: a fűtőanyag- és a fémtakarékosság, a BAM övezet ipari kiépítése, a kézi munka csökkentése és a közszükségleti cikkek gyártásának növelése.

— Nevezhetjük-e gazdasági reformnak az elhatározott intézkedések összességét?

— Természetesen nem az elnevezés, hanem a tartalom a lényeg. Én az adott esetben nem használnám a reform szót, mert tartalma korlátozottabb, mint a tökéletesítés fogalmáé. A tervbevett intézkedések az SZKP legutóbbi kongresszusain megfogalmazott gazdaságfejlesztési koncepció végrehajtását jelentik.

Az elhatározott intézkedések teljes egészükben 1981-től, vagyis a 11. ötéves tervtől érvényesülnek. Azt sem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a gazdaságirányítási rendszer javítása állandó folyamat: a népgazdaság fejlődik, új feladatok jelennek meg és ez megköveteli a gazdasági mechanizmus további tökéletesítését.

Alekszej Putyincev
(APN–KS)

na a sivatagban

A nép egyszerűen csak Kara-Kum folyónak nevezi. A csatorna kelet-nyugati irányban szeli át a Kara-Kum sivatagot.

1954 egyik februári reggelén, nem messze az Amu-

Vége a műszaknak

Ahol a Ladák készülnek

Autógyártók városa

Togliatti, az autógyártók Volga-parti városa a számítógépnek köszönheti születését. Amikor szóba került a modern személyautógyár építése, 40 város versengett érte. A számítógép azonban a Volga menti sztyeppés partot részesítette előnyben, ahol 1967-ben lerakták a Volgai Autógyár alapjait.

Ma egyaránt híres Togliatti városa és gyára. A Lada gépkocsikat sok országba exportálják, a város építői pedig eredeti megoldásaikért a Szovjetunió Állami-díjával tüntették ki. A magas színvonalú ipari termelés kulturált ellátással és szolgáltatásokkal párosul.

A gyár igazgatósági épületében néhány irodát foglal el a Társadalmi-egészségügyi és kulturális igazgatóság. Az a feladata, hogy tanulmányozza a munkások szociálislókat a szakszervezeti bizottság osztja el. A gyár közelében vannak üdülőtelepek, ahol a munkások műszak után vagy a heti két pihenőnapon megfelelő kezelést is kaphatnak. Az éjszakai szanatóriumokat a gyár tartja fenn.

A Volgai Autógyár lakónegyede tulajdonképpen egész kis város, bár közigazgatásilag Togliatti város Autógyári kerülete. A lakóházak elég messzi vannak a gyári épületektől, így csendesek és nyugalmasak. Megoldották a közlekedést: az autóbuszok félóra alatt 30 ezer munkást és alkalmazottat szállítanak a munkahelyekre. Az autógyáriak lakónegyede az egykori sztyeppén épült. Kevés volt a zöld, de tavaly például az ott lakók maguk 40 ezer fát és cserjét ültettek és megteremtették a Primorszkij par-

MTI SAJTÓFIGYELŐ
1091 BUDAPEST IX., ÜLLŐI ÚT 51.
Telefon: 337-748, 340-726
Hollósy Simon, festő
NÉPSZAVA
művész (1857–1918)
1982 FEB – 2
1021

Hollósyra emlékezünk

125 esztendeje, 1857. február 2-án született Hollósy Simon, az új magyar festészet vezéralakja, a nagybányai művésztelep alapítóinak egyike. Származására nézve örmény volt, forradalmas világnézetét, önzetlen hazafiságát és vehemens festői kultúráját tekintve azonban magyar; következetes híve 1848 örökségének, a társadalmi és a művészi progresszió elválaszthatatlanságának.

Mint annyi más hazai kortársa, ő is külföldön, Münchenben talált magára, ahol 1886-ban nemzetközi hírű szabadiskolát alapított. Pedagógusi elvei szakítottak az akadémiák élettelen klasszicizmusával, s a természet gondos megfigyelésére, a szociális és pszichológiai jelenségek iránti fogékonyságra serkentették a fiatalokat. Korai zsánerképeiben, köztük a közismert „Tengerihántás"-ban Hollósy kísérletet tesz az elbeszélő jelleg és a festői előadás összehangolására; a kép dekoratív színei, kompozicionális mozgalmassága már a szabadtéri fényfestés fogásait előlegzik meg.

1896-ban iskolájával együtt áttelepül az erdélyi Nagybányára, hogy a hazai környezetben szintetikus igénnyel lásson hozzá törekvései megvalósításához: a nemzeti szellemű, modern magyar piktúra megteremtéséhez. A nagybányai művésztelep eredményeire, lírai tájfestészetére csakhamar felfigyel a közvélemény, Hollósy azonban meghasonlik korábbi barátaival, s fokozatosan kiválik a telep kötelékéből. Vitája Ferenczy Károlyékkal részben művészi, részben politikai indíttatású: realista beállítottsága folytán nehezen barátkozik meg a plein-air festés nagyvonalúságával, illetve attól tart, hogy ez az elegáns és napfényes stílus elvonja a művészek figyelmét az égető társadalmi problémáktól. 1902-ben maradék híveivel a máramarosi Técsőre vonul vissza; itt lát hozzá az élete fő művének szánt „Rákóczi-induló" — „e föld alól feldübörgő magyar Marseillaise" (Bölöni György) megfestéséhez, amit azonban sokéves küzdelem után sem tudott méltóan befejezni.

Kései munkái főként tájképek: bennük zárt, összefogott szerkezetben, monumentális egyszerűséggel szemléli magamagát és a kapitalizmus terhei alatt nyögő magyar paraszti világot. Sajátos festői adottságai ezekben a munkákban nagyszerűen korellálnak választott témáival.

1918. május 8-án, a magyar forradalmak küszöbén halt meg técsői magányában. A Nyugatban Ady Endre búcsúztatta. „Robusztus nagy magyar piktor, akire rákényszerít irodalmiságomban a Vajda Jánosra mutatás, mert ijesztően hasonló sorsúak... Magyar és alkotásra hívott zseni volt és nagyszerű pedagógus: ezt is lehetne néhány klasszikus példával magyarázni. Ezt a furcsa, bánatos nagyságát a kiemelkedő magyar géniusznak, ki oltári szentségétől majdnem megfosztva, él mégis s örül, hogy új életeknek, új művészegyéniségeknek szolgálhat."

Ady értékítéletét napjainkban is elfogadhatjuk.

Tasnádi Attila

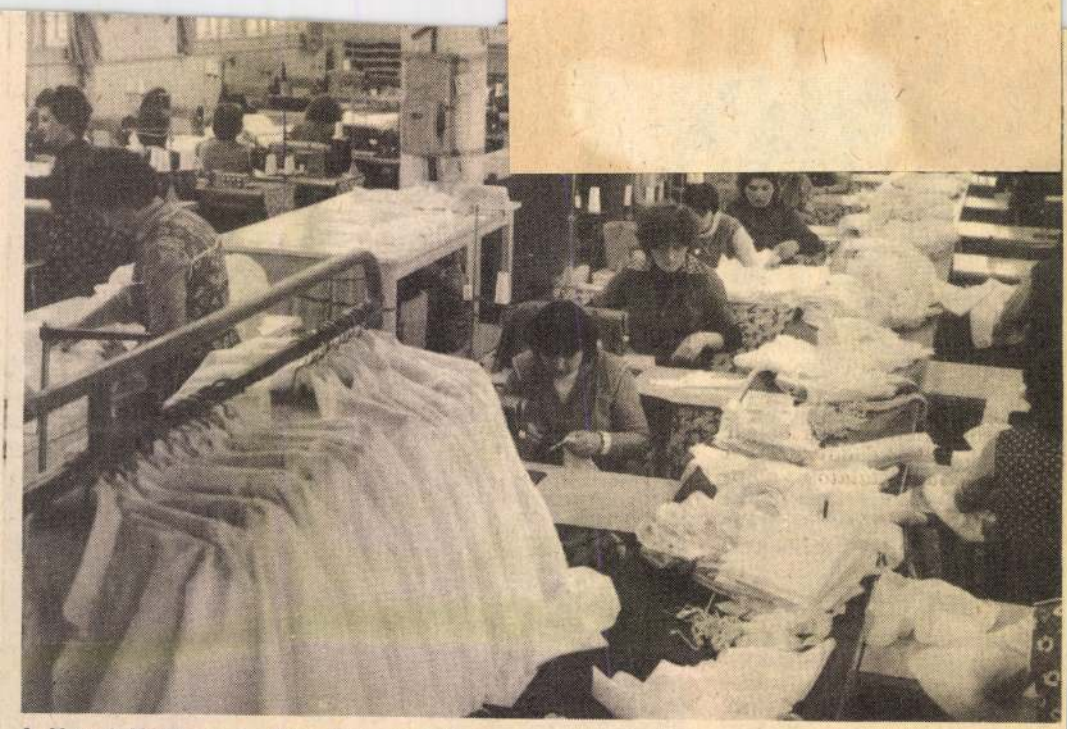

A Hevesi Háziipari és Népművészeti Szövetkezet a hazai tájegységek népi díszítő motívumainak felhasználásával, osztrák megrendelésre hatvanezer női blúzt és férfiinget készít

MTI Fotó – Perl Márton felvétele

megfogni a söprűt, a vödröt s mossa, takarítja férjével együtt öt ház tizenegy szintjének lépcsőit, előtereit, szeméttárolóit! Korán nekiállnak havat lapátolni, ha esik, hogy amire a hozzájuk tartozó hat—hétszáz ember lemegy, tudjon közlekedni a megtisztított járdán. (Az elmúlt hetekben éppen ilyenkor dobták többször is csaknem a fejükre a karácsonyfákat!)

— Sose hittem azelőtt, hogy ilyen emberek is vannak! — mondja szenvedélyesen. S szavai nyomán megvilágosodik előttem, hogy napi „szemetünk" sok minden másnál jobban elárulja jellemünket! Különösen, amikor valóságos kis előadást rögtönzött a csövekről... Igen, meglepő, de bizonyos csövek nemcsak a szemetet, de az emberi silányságot is „elvezetik". Azokhoz is, akik rendesek. Elvezetik mindannak a cseppfolyós ételnek az illatát, de inkább már a szagát, amit nem szabadna a szemétledobó vastag csövébe önteni! Odaragad, s különösen nyáron ott bomlik el, s gyűjtővé váltak és „nyilvános" illemhelyekké... „Bizony, csupán a közös érdek védelmében több haragost szereztem, mert szóltam, mint amikor én hibáztam!" — teszi hozzá szomorúan. De nemcsak a csövek, a lépcsőházakban kirázott rongyok, porzsákok szemete is három-négy emelettel lejjebb száll be a lakásokba, lépcsőház-előterekbe. „Ha nem lennénk ennyire éberek — mondták mindketten, rövidesen elöntene bennünket a szemét."

3 Milyenek vagyunk? Magánemberek és hivatalosak... Az új tízszintes házak Baross utcai oldalán nincsen semmiféle tábla. Különösen amióta átszámozták az „esperes" házakat: S/1., S/2. stb., például az S/13-as lépcsőház Baross utca 103. lett, s újra be kellett jelentkezni oda, ahova négy-öt éve beköltöztünk, s át kell íratni mindenféle igazolványt, még jobban nem találnak el hozzánk az ismerősök, rokonok, küldemények. E gorok írói is átgyorsasággal „parkosítottak", a kis téren át kocka alakú kőlapokat raktak le — naponta számolom, hogy a gyors munka következtében hány billent s törött el, alighanem tavasszal újra kell csinálni! —, apró játszóteret létesítettek... A kis tér másik része Szigony utca lett (maradt?!), oda is elültettek a ház elé több száz bokrot.

Alig mentek el a kertészek, újabb építők jöttek s mit tehettek? Azzal kezdték, hogy ráhajtottak nagy teherkocsikkal a frissen ültetett bokrokra, ugyancsak a bokrokra rakodtak, azokon tapostak, s amikor e sorokat írom, éppen kisebb dombnyi homokot öntenek a szegény, már jócskán kitördelt, megtépázott bokrok sorára! (Igaz, akadt néhány jobb érzésű munkás, aki tucatnyit kiszedett a talajból, nyilván, hogy mentse őket, s azok most kupacban hevernek gyökereikkel a fagyott hóban!)

Ebben a dologban az keseríti meg a legjobban az erre járók szájízét, hogy na-

1021

CLAUDE MONET

Szénaboglyák

MOSZKVA, PUSKIN MÚZEUM

Ne várjon műelemzést az olvasó — egy történetet szeretnék elmesélni. Különösebb tanulság nélkül. A történet két, számomra kedves festőről szól, és talán látásunk változásáról száz év alatt.

Felírtuk a kép címét, de nem hiszem, hogy volna olvasó, aki ne állapítaná meg első pillantásra, hogy szénaboglyákat ábrázol. És ha megkérdeznénk, hogy szerinte „realista"-e ez a kép, bizonyára rávágná, hogy igen — vagy, hogy nem, mert impresszionista, de akkor is feltétlenül „természetelvű".

Pedig nem egészen az. Monet-nak nem a természet, hanem a fény volt az istene. Ezért kísérletezett azzal, hogy különböző napszakokban lefessen egy templomot, a rouení székesegyházat. De voltak más ilyen „kísérleti sorozatai" is, közülük az utolsó, a *Nimpheák* múzeumnyi kép ugyanarról a témáról: vízililiomokról. Kezdetben a Szent Lázár-pályaudvar vonatfüstjében megtört fény izgatta, innen jutott el kertje virágaihoz. Ennek az útnak egyik állomása volt a hosszabb időn át készült *Szénaboglyák*-sorozat az 1880-as és 90-es években. A moszkvai kép éppen száz éve, 1881-ben készült, és egy híres, gazdag gyűjtő, Ivan Morozov vásárolta meg.

1895-ben Moszkvában kiállítást rendeznek az impresszionisták munkáiból. Bemutatják a *Szénaboglyák*at is. A kép előtt értetlenül boszszonkodik egy fiatal jogász. Harmincadik éve felé járó családos ember, bizonyos tudományos múlttal — néprajzi kutatásokat folytatott a távoli vologdai kormányzóságban — és előtte áll a kellemesnek ígérkező polgári élet: minden jel szerint ki fogják nevezni azésztországi Tartu egyetemére tanársegédnek. Tehát igazán művelt embernek nevezhető, és ráadásul kicsiny gyermekkora óta szeret festeni. Tiszteli az ikonok mestereit; Rembrandtot, akinek néhány főművét láthatta Péterváron; és természetesen Ilja Rjepint. Most itt áll egy kép előtt, és egyszerűen *nem látja, mi van a festményen*. A katalógusban kell utána néznie.

Azután egyszercsak „összeáll a kép". A lilákból, sárgákból és zöldekből forma és szín lesz, de nemcsak forma meg szín, hanem forró nyár is, amelynek levegőjében reszketni látszanak a körvonalak. A rafináltan odavetett ecsetvonások sűrűjéből szinte érzékelhető meleg szellő és szénaillat árad, töményebb, haraphatóbb valóság, mint az akadémikusok pontos látványlistájából vagy Rjepin jóra oktató realizmusából. A fiatalember úgy érzi, hogy a festészetnek még számos, messze vezető és kalandos útja lehetséges. Búcsút vesz a tanári pályától, és harmincéves fejjel Münchenbe, a festőakadémiák városába költözik. Másfél évtizeddel később ő lesz az absztrakt festészet zenei irányzatának megalapítója.

A fiatalembert, aki 1895-ben nem ismeri fel, hogy mit lát Monet képén, Vaszilij Vasziljevics Kandinszkijnak hívják. Ugyanebben az időben Münchenben Hollósy Simon, az erdélyi örmény származású magyar festő barátaival és tanítványaival azon töpreng, hol találnának alkalmas vidéket, ahol ragyogó napfényben fürdő szénaboglyákat lehetne — többek közt — festeni. No meg olcsó szállás is bérelhető. Hollósy egyik barátja, Réti István szülővárosát, a Máramaros hegyei közt fekvő Nagybányát javasolja. Némi állami támogatás is kerül, és ugyanabban az évben, amikor Kandinszkij — nem utolsó sorban *Monet képének hatására* — Münchenbe költözik, hogy megújítsa a festészetet, Hollósyék köre megalakítja a nagybányai iskolát, hogy majd eljussanak az impresszionizmusnak egy nemzeti változatáig. Ez — elnézést a triviális hasonlatért — körülbelül úgy viszonylik a franciához, mint a magyar konyha a francia konyhához.

Kétségtelen, hogy a nagybányaiak tájai évtizedekkel az impresszionistákéi után születtek, és jóval nehézkesebbnek hatnak. De a düh, amelyet eleinte kiváltanak, ugyanolyan vad, mint a francia burzsoáé; sőt, itt még hatalommal is párosul; a francia polgár csak kinevette Monet-t (eleinte), a magyar miniszterelnök, a „vad geszti bolond" Tisza István veszedelmesnek minősíti a nagybányaiakat. Le lehet egyszerűsíteni a képletet „fáziskésésre"? Kötve hiszem. A művészet és különösen a modern művészet jelenségeit csak nagyon dialektikusan, *minden történelmi, szociológiai, művelődéstörténeti körülményt figyelembe véve* szabad vizsgálni. Nagybánya megalapítása a *maga korában és helyén* volt akkora tett, mint mondjuk Monet vízililiomsorozata a XX. század első évtizedeiben.

Most veszem észre, ígéretem ellenére mégiscsak valami máig ható tanulságot keresek a kelet-európai „fáziskeresésre", modernség és hagyomány, újítás és történelmi-társadalmi adottságok viszonyára vonatkozóan. Bocsánat.

SZÉKELY ANDRÁS

Claude Monet: Szénaboglyák a mezőn Giverny-nél, 1885
Boston, Museum of Fine Arts

Hollósy Simon: Boglyák. 1912.
Pécs, Janus Pannonius Múzeum

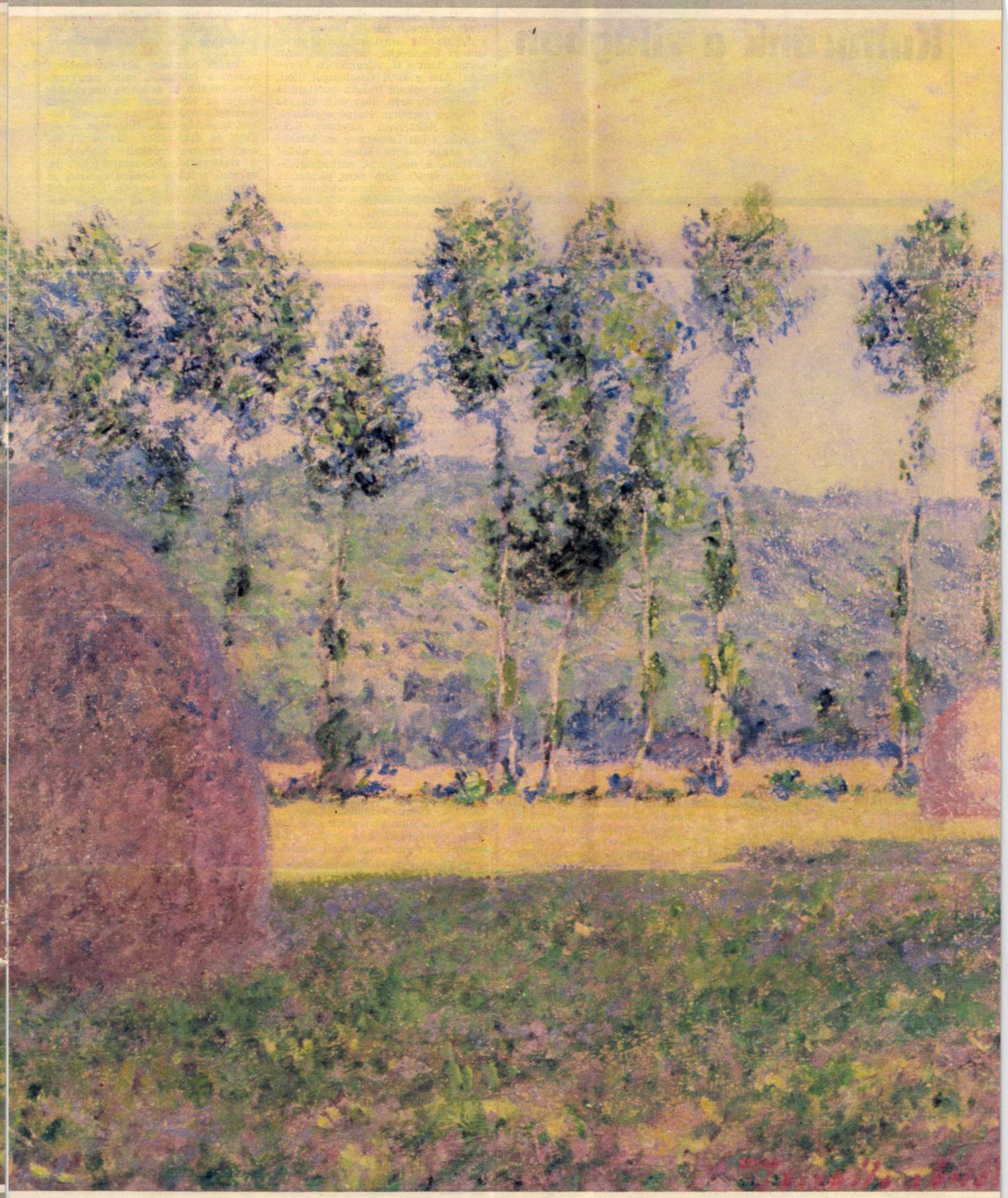

176.

176.▲
Molnár C. Pál (1894-1981)

Olasz táj Píneákkal
Olaj, farost 33x41 cm
Jelezve balra lent: MCP.
Jelezve hátoldalán: MCP.
Kikiáltási ár: 180.000 Ft

177.

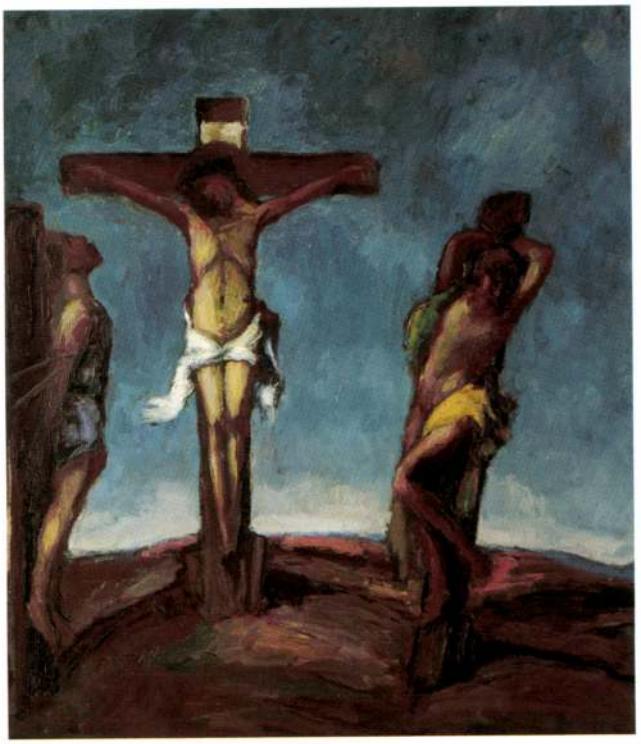

177.▶
Balla Béla (1882-1965)

Golgota, 1927
Olaj, vászon 79x69 cm
Jelezve jobbra lent: Balla Béla
Kikiáltási ár: 190.000 Ft

HOLLÓSY SIMON

178.

178.▲
Hollósy Simon (1857-1918)
Bozótos rét
Olaj, vászon 50x50 cm
Jelzés nélkül
Kiállítva: Basel, 1970. III. hó
Proveniencia: Rudolf Staechelinsche Stiftung
Kikiáltási ár: 900.000 Ft

a fiatal művészek világérzékelésére és stílusára a képzőművészeten kívüli egyéb vizuális kifejezési formák: a fénykép, a film, a televízió.

Megjegyzendő azonban, hogy a nagyvilág felé tájékozódni kívánó mai fiatal művész helyzete merőben különbözik húszas-harmincas években élt elődje helyzetétől. A neoavantgarde törekvések viszonya a társadalmi haladás eszméihez meglehetősen kusza, de mindenesetre sokkalta ellentmondásosabb, mint az egykori avantgarde mozgalmaké volt, arról már nem is beszélve, hogy míg a kubista, expresszionista, szürrealista stb. festő ugyanúgy vásznat és festéket használt, mint hagyományosan festő pályatársa, a legújabb törekvések nemritkán különleges műszaki tudományos felkészültséget, felszerelést és anyagokat, nem utolsósorban tetemes befektetést követelnek. További probléma, hogy a neoavantgarde irányzatok egynevezett fogyasztási társadalom realitásaink viszonylag távoli élményvilágot tükröznek. A kérdése tehát nyíltabb, mint valaha.

E vázlatos, kísérleti fejlődésrajz egyik legkönnyebben támadható vonatkozása, hogy festészetközpontú, holott a grafika és a szobrászat, de az iparművészet egyes ágai hovatovább egy-két évtizede teljesen egyenrangú, sőt előrefutó partnerei a festészetnek. További kényes pontja a fejtegetésnek Kolozsvár-központúsága, mely már a vizsgált időszak kezdeteire nézve is némileg megkérdőjelezhető; a kisebb művészeti központokban szinte naponkint csak kivételesen születtek kiemelkedő életművek. Kísérletet sem tettem emellett a nemzetiségi specifikum megragadására; azokat a feltételeket vázoltam elsősorban, melyek általános érvényűek, tehát a román és a német művészek munkáját is meghatározták. A román néppel közös múlt és jelen, a sajátos történelmi örökség, saját művelődési és művészeti hagyományunk, a temperamentális különösségek és sok egyéb mozzanat egyéni és kollektív szemléletet alakító, stílusjegyekben is kikristályosuló hatását természetesen nem vonom kétségbe. Kifejtésükre itt azért nem vállalkoztam, mivel a témát más síkon tárgyaltam, s mivel úgy vélem, felelőtlenség alapkutatások híján, mintegy becsléssel mondani ki közhelyes szentenciákat ebben a tekintetben. Nem hiszek egyszer s mindenkorra adott jelzőkben, örök érvényű jellemzések létében a specifikum vonatkozásában sem.

Tíz éve sincs annak, hogy a szóba került művészek első generációjához tartozó kiemelkedő egyéniségek munkásságáról megjelentek az első monográfiák. Soruk azóta magyar és román nyelven is gyarapodott, túl nagy helyet azonban máig sem foglalnak el könyvespolcainkon. Úgyszólván minden, ami eddig megjelent, a kiadók, kivált a Kriterion jótékony támogatására lelt egyéni kezdeményezésből, egyéni ambícióból született, s nem a művész-közvélemény sürgetésére, felkaroló támogatása eredményeképpen. Jobb sorsra, termékenyebb levezetésre érdemes indulatok lobbannak föl így is egy-egy megjelenés után, s csak lassan kezd teret hódítani a felismerés, hogy az írásbeli tükör léte vagy nemléte nem lehet közömbös a művész, a művésztársadalom számára sem, hogy erre a természete szerint másodlagos irodalomra elsőrendű feladat hárul a művészet tömegkapcsolatának kiszélesítésében, de eszmei, társadalmi és etnikai hovatartozásának tudatosításában is. Ez a tükör egyelőre töredékes, nem vitás, hogy további csiszolásra és kiegészítésre szorul, ennek módja azonban aligha a kövel hajigálás, hanem a tárgyszerű kiigazítás és továbbépítés. Önmagunk meghatározásában, értékeink reális rangsorolásában így léphetjük át majd az empíria küszöbét.

Banner Zoltán • Azzal fejezik ki egyéniségüket, ahogyan a romániai magyarság mindennapi életéhez kapcsolódnak művészetükkel

A romániai magyar művészet jelenségei elsősorban történetileg közelíthetők meg, s csak másodsorban ideográfiai-stiláris-esztétikai kritériumok alapján. Korszakai és változásai hangsúlyosabban kapcsolódnak az erdélyi történelem alakulásához, mint a nagy európai stíluskorszakok mozgástörvényeihez.

Sem tartós politikai konszolidáltság, sem következetesen művészetpártoló osztály, egyház vagy más társadalmi erő nem serkentette a képzőművészeti alkotást,

még annyira sem, mint az építészeti vagy iparművészeti tevékenységek kibontakozását. A Kolozsvári testvérek Szent György-szobra a nagy lehetőség felvillanása — nyomában azonban képzetlen, vagy csak mesterségbeli képzettségű, vagy éppen naiv alkalmi művészek nemzedékei látják el a középkori erdélyi művészeti feladatok zömét, a java megbízatások azonban külföldről meghívott, idegen kismesterek kezére jutnak.

Nyugodtan elmondhatjuk, hogy művészetünk egészen a huszadik század első évtizedéig: sporadikus, vidékies és szigorúan funkcionális természetű (hiszen ami mégis létrejött, az elsősorban az egyház művészeti szükségleteit szolgálta, illetve a tizenkilencedik századbeli arcképfestészet a felvilágosultabb nemesség és a születő polgári értelmiség szellemi öntudatát).

A huszadik századba Nagybánya kapcsol be, noha Hollósyék művésztelepe s a későbbi nagybányai festőiskola nemcsak egyoldalúan nyugatról sugároz, hanem elsősorban nyugat felé is hat; legfőbb haszna mégis: az erdélyi tehetséges fiatalok számára viszonylag olcsó pallérozódási lehetőséget kínált (sokan nem is jutottak további — vagy előzetes — magasabb fokú külföldi főiskolai képzéshez, vagy a kolozsvári Művészeti Főiskola, a Şcoala de Belle Arte növendékeiként töltötték nyaraikat Rétiék, majd Thormáék, s végül Mikoláék szabadiskolájában); s ugyancsak innen, a Párizst megjártak tapasztalataiból táplálkozott az első posztimpresszionista, sőt avantgarde hullám (a „neósok") főleg baloldali beállítottságú művészetszemlélete is.

A Kolozsvári testvérekhez hasonló felvillanás: Mattis-Teutsch János műve századunkban is megcsillantja az európai meneteléssel való együtthaladás lehetőségét; Kandinszkij, Klee, Picasso brassói kiállítótársa azonban, éppen mert az első világháború után a hazatérést választja, magános forradalmár marad, aki ugyan saját életművét betetőzi, környezetére azonban szinte haláláig hatástalan.

Végül a jelenkori romániai magyar művészet alaprétegei között kell megemlítenünk Szolnay Sándor példáját, akinek életműve szinte önmagában szemlélteti a huszadik századi látás vívmányainak a beépítéséért több nemzedéken át, máig folytatott küzdelem hősiességét.

A napjaink művészetét közvetlenül megelőző két világháború közötti korszak — képtárainkban rendkívül hiányosan követhető, rendszertelenül képviselt és koncepciótlanul kiállított — dokumentáris anyagát vizsgálva megállapíthatjuk, hogy bár Erdélyben is nyomon követhető a kubista, expresszionista, konstruktivista és szürrealisztikus eszközök próbája, sőt beépülése a mindennapi művészeti gyakorlatba — az egyetemes modern művészet törekvései oly fáradt és megkésett hullámokban érkeznek hazánkba, hogy sem közízlést, sem művészeti kultúrát nem alakítanak. Művészetünk tehát e legképrombolóbb század egész folyamán, a legkülönbözőbb iskolák-irányzatok elemeinek a transzfigurációja ellenére is, mindenekelőtt:

— alapvetően természetelvű
— alakos-ábrázoló (figuratív)
— látványközéppontú
— tehát közmegegyezésesen közérthető
— hangsúlyosabban politikummentes
— az intimitást előnyben részesítő
— s mindennek végeredményeképpen: teljes egészében egyfajta dekoratív realista ábrázolásmód körébe írható.

Talán nem fölösleges még egyszer hangsúlyozni ezt a szót: *realista;* a mi művészetünk ugyanis e szó legnemesebb, legátfogóbb, legegyetemesebb és legrugalmasabb értelmében meríti ki a fogalom tartalmát. A realizmus ugyanis nemcsak a formai stagnálás, a vidékies elmaradottság, hanem mindenekelőtt a társadalmi igény jegyében vált szemléletet is meghatározó alkotási módszerré, napjainkig.

Viszont a *népszolgálat* művészi eszméje és gyakorlata — ha nem is írásban fogalmazott programszerűséggel — az *egyéniségek és ábrázolási módok* oly gazdag prizmáján sugárzott át az 1944 utáni demokratikus átalakulások *társadalmi valóságára,* mintha ez az egész művészet már régóta az új feladatok teljesítésére készült volna.

A fasizmus alóli felszabadulást követő évek a számvetés évei művészetünkben. A demokratikus szabadságjogok és forradalmi változások kiteljesedése egyfelől, a művészi egyéniségek gáttalan érvényesülése másfelől — ez a ritka szellemi újjászületés feltétlen állásfoglalásra, de legalábbis elemző s vallomásos önvizsgálatra késztette még lírikusabb alkatú művészeinket is: Szolnay Sándor megrázó pillantású önarcképekben búcsúzik a számára is anyagi s erkölcsi elégtételt kínáló kor harcaitól, Nagy Albert reneszánsz áhítattal festi meg első téglás képeit, a *Kariatidák*at és az *Újjáépítést*, a finom, lélektani akvarellek Bordi Andrása egy *Élmunkásnő* portréjára kapja meg az állami díjat, s Szervátiusz Jenő szenvedő,

önmagukba visszatérő vonalú aktjaiból szinte kórusban törnek fel a *Madárdal*-változatok örömhangjai.

Néhány emlékezetes mű — Kovács Zoltán „lángoló" *Bălcescu*-arcképe, Abódi Nagy Béla fojtott színhangulatú kompozíciója *Fónagy János elfogatásáról* s mindenekelőtt Miklóssy Gábor világszerte ismertté vált nagy grivicai emlékeztetője, a borzongatóan havas és véres *Grivica 1933* s más hasonló témájú művek — a megtett út áldozatait, „közös dolgainkat" idézte, és éppen e csupán példaként kiragadott művek tanúsága szerint: magas eszmei és mesterségbeli fokon.

Sajnos, a vulgárisan értelmezett és néhol provinciálisan számon kért szocialista realizmus ezerkilencszázötvenes évei azonban leszűkítették és megfakították a népszolgálati hagyomány fennebb említett sugárzását, s a hagyományokba illeszkedő folyamatosság valójában csak az ötvenes évek közepétől érzékelhető és vált át új minőségbe. A *közösséghez* való tartozás és kötöttség öröklött jegyei ekkortól kezdve egyrészt *önként vállalt művészi hitvallássá* rendszereződnek, másrészt egy *összetettebb vagy elvontabb plasztikai gondolkodásmód* kiindulásául szolgálnak. Nem ismételhető s nem is ismétlődik meg sem Brâncuşi, sem Nagy István útja, de kettejük nyelvteremtő példája csak ebben az utolsó húsz esztendőben tudatosodik, s válik a hazai művészeti köztudat serkentőjévé.

A belső — társadalmi és ideológiai — forradalom közvetlen *agitatív szolgálatát* az ötvenes évek végén a korszerű művészi nyelv és feladatok vállalása, illetve megfogalmazása követte. Immár nem is elsősorban a téma, a művek tárgya, hanem a valóság alakulására visszaható *művészi látásmód* számított az érték ismérvének. S nem csupán egyes művekben, hanem az egymás után megnyíló, nagy egyéni visszapillantó gyűjteményes kiállítások tükrében — elég, ha csak Nagy Imre, Ziffer Sándor, Gy. Szabó Béla, Szervátiusz Jenő, Fülöp Antal Andor, Mattis-Teutsch János, Nagy Albert, Fekete József, Mohi Sándor, Erdős I. Pál, Bene József, Bordi András, Kós András, Szőnyi István, Balogh Péter és mások egyéni kiállításaira emlékeztetünk — lassanként életművek szövetében válnak kitapinthatóvá a romániai magyar művészet jegyei. Csak jelzésként (hiszen külön tanulmányt igénylő kérdésről van szó) emelnénk ki a közös jegyek, sajátosságok közül: a látványhoz, egyáltalán a valóságos formákhoz és arányokhoz való ragaszkodást, a mű belső rendje iránti fokozott érzéket, a szerkezetet és térbeliséget hangsúlyozó színek kedvelését, a világos, szinte grafikusan áttekinthető megjelenítést, végül a lírai és tragikus elemek sajátosan fegyelmezett s rejtett együttjelentkezését. Némiképp ezen alkati tulajdonságoknak és a vállalt társadalmi hivatásnak az összegeként ragadható meg művészetünk demokratizmusa, a mindenkihez szólás igénye s következetessége.

Mindez persze a többszörös és gyors ütemű nemzedékváltás összefüggéseiben jelentkezik, hiszen az utóbbi harminc évben pontosan *megháromszorozódott az Erdélyben élő művészek száma*, s a mind sűrűbb hullámban érkező fiatalok szinte ötévenként más tanulságokat tartanak magukra nézve megszívlelendőnek a jelenkori egyetemes művészet hullámmozgásából.

Kétségtelen, hogy az alkotás mozzanatát lealacsonyító, művészeten kívüli célok és gesztusok mindeddig nem üthettek rést az erdélyi művészet több évszázados humanista beállítottságán; az alkotás aktusa máig is szent, és virtuálisan magában hordozza a közlés, a tömeges kommunikáció nosztalgikus vágyát és kényszerét. De minél tisztábban, kifejezőbben, egyszerűbben beszélik e táj képzőművészeti nyelvét, annál sürgetőbbnek érzik az emberiség közös sorskérdéseire adandó válaszok megfogalmazását.

Alkat, iskola és érdeklődés szerint e megfogalmazások rendkívül változatosak. Az első kísérlettel járó kockázatot vállalva, s pusztán a könnyebb áttekinthetőség kedvéért, felvázolnám a jelenkori romániai magyar művészet néhány fővonulatát, amelyek persze nemhogy kizárnák egymást, hanem éppenséggel, az esetek többségében, egymásba játszanak (amint azt az egyes művészek esetében jelölni is fogom), s természetesen rengeteg rendhagyó eset (művészi személyiség, alkotói mód és stílus) nem illeszthető egyik fővonulat keretei közé sem. A nevek, példák felsorolásában sem a teljesség szándéka vezet, hanem pusztán a szemléltetésé.

1. Sajátos öröksége a huszadik század végi romániai magyar művészetnek, hogy mindmáig a parasztság köréből, de legalábbis faluhelyről származott el legtöbb alkotónk, s így *a népből — a néphez szólás* képlete igénynél több: törvénye lett művészeti életünknek. Itt kell számon tartanunk mindazokat a festőket, szobrászokat, grafikusokat és iparművészeket, akiket a nép élete, arcai, környezete érdekel, s azokat is, akik a népi alkotás elemeiből, motívumépítkezéséből, szín-, forma- és hangulatvilágából merítenek még egyetemesebb társadalmi érvényű vagy elvontabb témájú és funkciójú műveiket is. E fővonulat legjellegzetesebb képviselője Zsögödi Nagy Imre, aki egyetlen hatalmas, polifonikus életműben zengi Csík és a Székelyföld képvilágát. De ide tartozik például Bene József, részben Bordi András

(részben ugyanis a 2. fővonulathoz), Balázs Péter, a fiatalon elhunyt Sükösd Ferenc életműve, Szervátiusz Jenő szobrászata (a 4.-be játszó áttételekkel), Márkos András, a korondi Páll Lajos, Márton Árpád (4.-es áttétellel) — és sokan mások.

2. A második fővonulat: *a hagyományos erdélyi intim műfajok*, a táj, a portré és csendélet, az otthon és otthoniasság műfajainak művelői, élükön Szolnay Sándorral, aki különösen tragikus önarcképeiben, szegényember- és íróábrázolásaiban persze kilép a bensőségesség kategóriájából, s azoknak az útját készíti (lásd 4. fővonulat), akik már tudatosan látnak és gondolkoznak — a közösség nevében. A tipikus példa azonban: Fülöp Antal Andor, Gy. Szabó Béla, Forró Antal (egyben az 1. fővonulathoz is kapcsolódik), aki Kusztos Endrével együtt némileg Nagy István monumentális erdélyi táj- és emberszemléletének a folytatója, Piskolti Gábor, Nagy Oszkár, Mikola András, Simon Endre, s feltétlenül itt kell megemlíteni az oly ritka képzőművészeti humor, tragikomikum, a nevelő szándékú groteszk páratlan képviselőjét, Benczédi Sándort.

3. Különösen urbánus származású és műveltségű művészeink voltak rendszerint azok, akik az európai modern művészetben kirobbanó stílusforradalmakra viszonylag korán reagáltak, s megkísérelték tanulságaikat saját közösségük szellemi javára fordítani. Mindenekelőtt Mattis-Teutsch Jánost említeném, aki már az első világháború előtt, a mozgalom születése pillanatában a zenei expresszionizmus, majd a konstruktivizmus klasszikusaihoz csatlakozik, s a romániai avantgarde művészet megalapítója lett M. H. Maxyval, Victor Braunerrel, Milița Petrașcuval, Marcel Iancuval és másokkal együtt. Mohi Sándor annak idején a kubizmusból merített indítékot mai, belső monumentalitású festészetéhez, Miklóssy Gábor, Pittner Olivér, Tóth László (aki inkább a 4.-es fővonulat tagja) és mások a szürrealizmus többértelmű kompozíciós tematikájából. A temesváriak (Birtalan József, Kazinczy Gábor és mások) a tárgyművészetig, Kancsura István a kinetikus művészetig jutott kereséseiben, s Feszt László, Molnár Zoltán, Jecza Péter, újabban Albert László és mások a nonfiguratív ábrázolás módszertani útjain keresik a legrövidebb távolságot lélek és tudat között.

4. Lényegében a harmadik fővonulatba tartozó művészek tevékenysége (néha önmagán belül is) átmenetet képez a gondolati tartalmak festői, szobrászi vagy grafikai motívumrendszerét megszólaltató művészek ars poeticájához; e fővonulat művészeinek a kifejezési nyelve rendszerint elvontabb (még ha valóságos elemekkel élnek is), viszonyuk a valósághoz intellektuális jellegű, saját közösségük sorskérdéseit nem hajlandók az emberiség sorskérdéseitől függetleníteni, céljuk: azoknak az eszközöknek a kiművelése, amelyekkel az atomjaira lebontott fizikai és szellemi lét újra összefüggő és szilárd képi valósággá, korszerű képírássá építhető. Nagy Albert itt a példa és a mérték, s olyanok alkotói küzdelme zajlik e fogalomkörben, mint Tóth László, Jakobovits Miklós, Paulovics László, Balogh Péter, Nagy Pál, Balázs Imre, Bencsik János, Törös Gábor s másoké.

A jelenkori romániai magyar művészet tehát — akárcsak egyébként többnyire az egész jelenkori európai művészet — meglehetősen eklektikus, vagyis a realista ábrázolás különböző módozataitól kezdve a nonfiguratív absztrakcióig mindenfajta megfogalmazásnak, világtükrözésnek vannak képviselői. Iskolákról azonban nem beszélhetünk (amikor a kolozsvári grafikai iskolát említjük olykor, pusztán arra célzunk, hogy a többnyire Feszt László nyomán és körülötte kialakult stíluskör, Deák Ferenc, Cseh Gusztáv, Árkossy István, a szatmári Paulovics László és mások munkássága új lendületet adott a sokszorosítható metszettechnikák fejlődésének, és újfajta grafikusi szemléletmódot honosított meg művészetünkben); egy iskola van: a közösséghez, a közösségi kérdésekhez való viszony iskolája. S ez olyan iskola, amely maga köré tömöríti a legkülönbözőbb szellemi és formai érdeklődésű művészeket. A romániai magyar művészet legkiválóbbjai tehát függetlenül attól, hogy milyen művészeti irányzat törekvéseivel rokonok, alapjában véve azzal fejezik ki egyéniségüket, és abban konkretizálódik értékük, ahogyan a romániai magyarság mindennapi életéhez kapcsolódnak művészetükkel, és ahogyan azt szolgálják.

Jakobovits Miklós • Nagy Albert talán a legmagyarabb formanyelvű piktor Erdélyben

A zenével, a tánccal ellentétben a képzőművészet nemzeti jellegét nagyon nehéz meghatározni, és ezzel a témával kapcsolatban általában csak a felszínen maradó vagy vulgarizáló írásokat olvashatunk mondhatni világszerte. Ez a probléma nagyon bonyolult, kényes, sok pozitívumot és negatívumot foglal magában.

MK SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-748, 340-726

1979 FEB 6

DAILY NEWS

Simon Hollósy

Ein Wochenblatt präsentierte sich – mündlich

1021

„Rundschau" in München

Seit zwölf Jahren — seit ebenso langer Zeit, wie „Neueste Nachrichten/Daily News" — erscheint in Budapest ein deutschsprachiges Wochenblatt unter dem Titel „Budapester Rundschau", das sich zum Ziel gesetzt hat, im deutschsprachigen Raum über Ungarn zu informieren. Fünf Mitarbeiter der Redaktion suchten bei der im Januar stattgefundenen Veranstaltunsserie „Ungarn '79" in München den persönlichen Kontakt, um das Blatt potentiellen Lesern näherzubringen.

Die Zeitung — vertreten durch Chefredakteur János Nemes, den stellvertretenden Chefredakteur der ungarischen Tageszeitung „Népszabadság" und Kolumnist der „Rundschau" Péter Rényi, den außenpolitischen Kommentator János Hajdú, Cheflektor Mátyás Eszterházy und die Redakteurin Hannelore Hegyi — stellte sich im Münchner Hotel „Bayrischer Hof" und im Pressezentrum des Ausstellungsgeländes vor.

Vor einem zahlreich erschienenen Publikum wurden fünf Vorträge gehalten, die zu einem großen Teil die Beziehungen zwischen Ungarn und Bayern in den Mittelpunkt stellten. János Nemes stellte das Blatt in bezug auf dessen Beiträge, auf sein Anliegen und die daraus resultierende Bedeutung vor. Über das „Bayernbild der Ungarn" sprach János Hajdú, der zugleich einen politischen Überblick von der Vergangenheit bis in unsere Tage gab. Auf großes Interesse stieß der Vortrag von Péter Rényi zum Thema „Ungarisch-bayrische Wahlverwandtschaften", in dem er verdeutlichte, daß z. B. Künstler wie Simon Hollósy, Károly Ferenczy, Tivadar Csontváry-Kosztka und andere in München lebten, lernten und wirkten. Andere Parallelen bot die Ungarische Räterepublik von 1919 und deren Münchener Gegenstück. Mátyás Eszterházy brachte den Gästen, gewürzt mit viel Humor, Übersetzungsprobleme von ungarischen Artikeln ins Deutsche näher, und Hannelore Hegyi beendete die Vortragsreihe, indem sie humoristische Beiträge und literarische Kostproben, die im Blatt erschienen, vortrug.

Bei einem Gespräch, das die Mitarbeiter der Redaktion mit Fachkollegen führten, zeigte sich reges Interesse für das Profil der Zeitung, und in der Südosteuropäischen Gesellschaft hielt Chefredakteur János Nemes einen vielbeachteten Vortrag über das heutige Ungarn und die kulturellen Beziehungen zwischen Ungarn und der BRD, dem sich eine rege, von starkem Interesse für Ungarn gekennzeichnete Diskussion anschloß.

Auf diese Weise hat sich die „Budapester Rundschau" in München nicht nur selbst präsentiert, sondern im Rahmen der Veranstaltungsserie „Ungarn '79" auch dazu beigetragen, den Münchner Einblick in das heutige Ungarn, in das vielschichtige Leben des Landes zu geben.

G. S.

1978 um 5,2 Prozent niedriger als im Vergleichszeitraum des Vorjahres. Als Gründe für das Bevölkerungswachstum führen die Statistiker eine verbesserte

heit auf. Keines der Opfer
älter als drei Jahre. Die meis
stammten aus den Armenv
teln der Millionenstadt.

Wiedergeburt der Luftschiffe?

London (Reuter) — Das erste seit nahezu 50 Jahren in Großbritannien gebaute Luftschiff hat am Wochenende in Cardington bei London seinen ersten halbstündigen Testflug absolviert. Die Herstellerfirma hat die Hoffnung auf eine weltweite Wiedergeburt der Luftschiffahrt geäußert. Einer der 100 Kilometer pro Stunde schnellen und 600 000 Pfund teuren Zeppeline ist bereits von einer venezolanischen Luftfahrtgesellschaft bestellt worden. Nach Angaben der Hersteller sind auch die britische und die amerikanische Marine sowie die australische Küstenwache ernsthaft an Luftschiffen aus Großbritannien interessiert.

U

Erholung?

Kuraufenthalt?

BUDAPEST

COOPTOURIST HAT DAS RICHTIGE ANGEBOT, SIE WÄHLEN:

Bükfürdő, Hévíz, Hajdúszoboszló, Harkány

- **Hotelaufenthalt**
- **Appartements**
- **Privatzimmer**

ANMELDUNG IN DEN COOPTOURIST-BUROS IN BUDAPEST:

1055 Kossuth Lajos tér 13-15	**Tel: 121-017**
1055 Bajcsy-Zs. út 17	**Tel: 117-034**
1111 Bartók Béla út 4	**Tel: 251-667**
1094 Ferenc krt. 43	**Tel: 131-466**

UND IN DER PROVINZ

„A forma előtt meg nem görbülő igazság"

Százhuszonöt éve született Hollósy Simon

Régi keletű, aforizmatikus megállapítása művészettörténetírásunknak, hogy a modern magyar képzőművészet voltaképpen nem magyar földön született meg. A színhely azonban nem Párizs, hanem csak a „második központ", a századfordulós München. Ez a nagy, nemzetközi találkozóhely mégis különös jelentőségű volt, afféle „szellemi tranzitállomás", ahol Észak-, Közép- és Kelet-Európa művészfiataljai még éppen csak ismerkedve a polgári művészet ízlésvilágával, a legkülönbözőbb fokozatokban és mélységekben fogadhatták be és tehették magukévá a modern irányzatok eredményeit.

Hollósy Simon is a müncheni akadémia neveltje. A fiatal festőt robbanó indulatú, plebejus alkata hamarosan önálló szabadiskola alapítására hajtja. Tanítványaiból és az iskola baráti köréből tevődött ki később a nagybányai művésztelep első gárdája: Thorma János, Réti István, Iványi Grünwald Béla, Csók István, Ferenczy Károly. A Hollósy-kör művészete, bár végső soron a naturalizmus nemzetközi áramába kapcsolódott, természet- és érzelemkultuszával, Zola, Ibsen és az orosz irodalmi realizmus szociális indíttatásaiból táplálkozva, sajátosan új festői problémakört tárt fel.

De azért már itt, a Hollósy-körben felvetődött az a kettősség, amely a nagybányai mozgalom „bomlásának" okozója lett: a drámai realizmus és az elvont festői kérdések válaszútja. Hollósynál is jelen van ez a két pólus. Így feszül meg életműve a korai édes-harmatos életképek *(Jó bor, Áldomás)* és a „nagy történelmi tablók" élete utolsó éveiig tartó kísérletei között *(Zrínyi kirohanása, Rákóczi-induló* változatok).

Legismertebb műve a *Tengerihántás*; Hollósy müncheni korszaka és népi zsánerfestészetünk egyik csúcsa, amelyen felhőtlenül fogalmazódik meg az időtlenségbe emelkedő ifjúi szerelem. De már Nagybányán — amíg el nem hagyja — kietlen szekérutakat, poros dűlőket, görnyedező fákat, roskadozó kazlakat fest. Ezek Hollósy plein-air meglátásai: a magyar parlag, a „magyar Ugar", a „nagy sömmi" képei.

Majd két évtizeden át veti papírra, festi vászonra a *Rákóczi-induló* vázlatait. A „nagy témában" akarja Hollósy egyesíteni az újszerű, impresszionisztikus festői látás és az általános tartalmi érvényű történelmi tabló követelményeit. Soha nem jut el a megnyugtató változatig, úgy érzi, ellenáll a „forma előtt meg nem görbülő igazság".

E vívódásban a magyar festészettörténet egyik legmegrendítőbb sorozata jön létre. Így ír egyik darabjáról a kortárs Bölöni György: „A föld alól feldübörgő magyar Marseillaise, amelynek zúgására testeknek gomolya hömpölyög, messziről és a végtelenségbe. Szakadozva, deformált tagokkal, mintha kloákák szája okádná ki sans-culotte-ok rongyolt hadát. A legmegdöbbentőbb vízió, amelyet előidéz a lelkes mars, ... a pesti utcák csőcseléke gondolattalan elszántságban, a tömegerő összeverődésével így vonult volna egy magyar Versailles felé... A *Rákóczi-induló* a pikturában a legszebben jajveszékelő magyar mementó."

Sarkantyú Mihály

A VIGADÓBAN

Vigadó tér 1. „KAMARATEREM"

1982 Február 7. vasárnap 17 órakor

Szép esténk lesz

NEMÉNYI LILIVEL

Közreműködik: Rapcsányi László
A zongoránál: Reményi József

Sorozatszervezésért felelős: DUTKA SÁNDOR

Jegyek válthatók a Színházak Központi Jegyirodájában minden nap (Budapest VI., Népköztársaság útja 18.), valamint az előadás megkezdése előtt a helyszínen

Komjáti Gyula grafikusművész kiállítása február 2-án, délután öt órakor nyílik meg a Csepel Galériában.

◆

Csupor László festményeiből Budapesten a Derkovits teremben február 4-én, csütörtökön délután 5 órakor nyílik meg kiállítás.

HOLLÓSY SIMON

MN 1982. II. 2.

Meyer Nemzet

Spanyol peseta	5000	33,74	35,82
Svájci frank	1000	1796,59	1907,71
Svéd korona	100	592,62	629,28
Török líra	1000	25,25	26,81
USA-dollár	100	3339,68	3546,26

Veszélyes kerámiaedények

Az Iparművészeti Vállalat termékeinek egy része, miként erről hírt adtunk, nem felel meg az egészségügyi követelményeknek, ezért a termékek további árusítását a KERMI megtiltotta. Ezúttal felhívja a lakosság figyelmét, hogy az alábbi kerámiaedények tulajdonosait az Iparművészeti Vállalat üzletei kötelesek kártalanítani:

A 130 099, 133 917, 127 549 és a 128 404 zsüriszámmal ellátott korsók; a 128 405 és a 128 403-as zsüriszámmal ellátott sörös kupák; a 127 553, 139 874, 139 875, 133 874 és a 133 875 zsüriszámmal ellátott poharak; a 135 725 és a 135 726 zsüriszámmal ellátott bögrék; a 140 429 zsüriszámmal ellátott feketekávés csésze; a 134 079, 134 078, 141 076 és a 139 861 zsüriszámmal ellátott kiöntők; a 139 859 zsüriszámmal ellátott sütő; a 135 364, 135 300 és a 131 145 zsüriszámmal ellátott serpenyők; a 132 953 zsüriszámmal ellátott teáskanna; a 127 551, 134 403 és a 141 075 zsüriszámmal ellátott cukortartók; a 134 093 és a 136 644 zsüriszámmal ellátott fűszertartók; a 134 382, a 128 559, 138 161 és a 138 160 zsüriszámmal ellátott pohárkészletek; a 128 382 és a 137 511 zsüriszámmal ellátott teáskészletek; a 139 159, 138 187, 129 881, 133 559, 138 190 és a 138 191 zsüriszámmal ellátott kávéskészletek; a 113 822 zsüriszámmal ellátott teáskészlet; a 124 310, 128 558 és a 137 510 zsüriszámmal ellátott ivókészletek; a 230 903 zsüriszámmal ellátott kompótoskészlet; a 124 256 zsüriszámmal ellátott sütőedényes készlet és a 139 884 zsüriszámmal ellátott étkészlet.

— **Fokozott naptevékenység** esetén megnövekszik a szív- és vérkeringés-betegségek száma, ezt bizonyítják szovjet heliobiológusok Szverdlovszkban, Leningrádban és Vilniusban végzett széles körű klinikai-statisztikai felmérései, a Krím félszigeten, Rigában és Tomszkban végzett vizsgálatok során pedig arra a következtetésre jutottak, hogy a fokozott naptevékenység idején kétszeresére, háromszorosára növekszik a legkülönbözőbb balesetek száma. Hasonlóan vélekednek — vizsgálataik után — Münchenben, Tokióban és Hyderabadban is a tudósok.

N MÉRSÉKLŐDIK A SZÉL

szigetek és a Skandináv-félsziget fölé viszont enyhe, nedves levegőt sodort az erős délnyugati szél. Így ott elsősorban többnyire eső esett. Nyugat-Európa többi részén és Délnyugat-Európában viszont általában napos és igen enyhe idő volt. Csupán kisebb tájak maradtak tartósan párásak és így hűvösek.

Magyarországon is sok volt a napsütés, de az erős, gyakran 50—100 kilométeres szél miatt még a hőmérsékletnek megfelelőnél is hűvösebbnek érződik a levegő. A leghidegebb a hajnali órákban plusz 3 és mínusz 8, a legmelegebb kora délutáni órákban pedig nulla és plusz 5 fok közötti értékeket mutattak a hőmérők. Az időnként átvonuló felhőkből egy-egy percekig tartó hózápor ugyan kialakult, jelentős csapadék viszont sehol sem hullott.

A várható időjárás kedd estig: (Készült hétfőn, 18 órakor.)

Felhőátvonulások várhatók. Egy-egy átfutó hózápor is valószínű, de jelentős havazás nem lesz. Az erős, gyakran még viharos északi szél csak délután mérséklődik. A hőmérséklet csúcsértéke kora délutánra mínusz 3 és plusz 2 fok között várható.

A Duna vízállása Budapestnél, hétfőn 290 centiméter volt.

ár 2., 06 órára
ai időjárási helyzet

/// Eső
Havazás
Zápor
Zivatar
Köd

nyomás középpontja
ás középpontja

Európai időjárási körkép
1982. február 2.

Budapest	napos	0
Ankara	borult	2
Athén	napos	5
Belgrád	napos	3
Berlin	napos	2
Bécs	napos	1
Bukarest	változó	—2
Helsinki	felhős	—3
Kijev	szeles	—3
Koppenhága	változó	1
Leningrád	borult	—3
Lisszabon	napos	17
London	esős	6
Madrid	napos	14
Milánó	napos	9
Minszk	változó	—5
Moszkva	napos	—4
München	napos	4
Oslo	viharos	4
Párizs	napos	10
Prága	napos	2
Róma	derült	9
Stockholm	felhős	—4
Szófia	szeles	0
Varsó	napos	0

HOLLÓSY SIMON

105. ▲
Hollósy Simon (1857-1918)

Napsütötte udvar
Olaj, vászon 59 x 59 cm
Jelezve jobbra lent: Hollósy
Kiállítva:
*Kunst Museum Basel 1970. VI. 3.
Kikiáltási ár: 2 400 000 Ft

106. **Ferenczy Károly** (1862-1917)

Férfiportré
Olaj, vászon 55 x 44 cm
Jelezve jobbra fent: Ferenczy K

Kikiáltási ár: 1 800 000 Ft

Ferenczy és a portréfestészet

Első festménye, melyet igazán magáénak vallott, portré volt, mely 1889-ben Párizsban készült és Kallós Ede szobrász barátját ábrázolja. A teljes életmű közel egynegyed részét teszik ki a portrék.

A műfaj egészen másfajta érdeklődést kíván, mint például a szimbolikus biblikus kompozíciók vagy a plein air témák. Behatárolt terület, amelyben a fő motívum, a megfestendő személy egyértelmű és adott, a körülvevő világból szűk kivágatot mutathat meg a festő. E tulajdonságai a Ferenczy által szintén kedvelt klasszikus csendéletfestéssel is rokonítják. A portré esetében azonban két ember, a megfigyelő és a modell között jön létre valódi viszony, s elkerülhetetlenül dialógus születik. A dialógus jellege lehet akár tartózkodó vagy odaadó, szenvedélyes vagy távolságtartó, nyoma ott marad az elkészült vásznon.

Ferenczyben megvolt az az érdeklődés, amely e szűk terrénum mesterévé avatta. A szigorú megfigyelőt vonzották a változatos embertípusok (egész sort vonultat fel például *A hegyi beszéd* című 1896-os vásznán), tudott néhány nagyvonalú ecsetvonással karaktert adni az arcnak, s képes volt a behatárolt lehetőségek között a klasszikus portré műfajában kiteljesedni. Vásznain a dialógus festő és modellje között mindig méltóságteljes. Változatosan beállításokat keres és szigorúan megfigyelve fest. Hat önarcképet, három gyerekéről, és barátairól sok portrét készített. A megrendelésre készült képek száma viszonylag kicsi.

Párhuzamok, datálás

Ezen a portrén az elegánsan öltözött, a képből határozottan kitekintő úriembert lombok előterében festi meg. A megoldás, amely egyébként nem jellemző rá, hiszen szinte mindig semleges enteriőr hátteret választ, szoros rokonságot mutat az 1893-as *Önarckép*pel, melyet Genthon *"három évvel Nagybánya birtokbavétele előtt, attól távol, német földön, Münchenben ... ember és természet teljes, szoros összeforradása"*-ként értelmez. (15.o.) Még egy férfiportrét ismerünk a korszakból, ahol ezzel a megoldással él: *Herzl Mór* 1895-ben készült *arcképé*t. A természeti környezet, az ég üde kékje és a lombozat szabálytalan foltja egyszerre kölcsönöznek informális frissességet és emelkedett időtlenséget az ábrázolt férfiaknak. Képünk datálásában segítségünkre van a vászon is: a hátoldalon jól megfigyelhető, jellegzetesen sprőd struktúrája. A portré Ferenczy müncheni időszakában, a *Madárdal* és az *Orfeusz születésé*nek táján, az 1890-es évek közepén készült.

Az arc megfestésében, a homlok, az orr, a szemkörnyék tanulmányszerű aprólékossággal megfigyelt részleteiben korai éveinek rajzos alapossága köszön ránk, s ez feltehetően összhangban állt a megrendelő elvárásaival is. Ám a kevésbé hangsúlyos területeken jóval szabadabban és merészebben dolgozik: az inggallér esetében a vászon fehérre alapozott rétegét használja, a nyakba kötött selyemsálon egy apró világos folttal utal a brosstűre, a hátteret lendületes dekorativitással teszi fel. A cinóbervörös nyomtatott betűkkel festett szignatúra szintén egy apró dekoratív hatást jelent a kompozícióban.

Azonosítás

A Genthon István által összeállított oeuvre-katalógus tartalmaz egy tételt, amelyre itt ki kell térjünk. Egy 1894-es, Somssich Józsefet ábrázoló férfiportréról van szó (46.tétel), őrzési helye ismeretlen.

Nem áll birtokunkban olyan dokumentum, amely alapján az azonosítást minden kétséget kizáróan kijelenthetjük (a Somssichról fellelhető fotográfia illetve rajz korban későbbi, egyelőre nem elégséges bizonyíték), ám a lappangó Somssich portrét mindenképp indokolt összefüggésbe hozni evvel a most felbukkanó remek arcképpel.

A.J.

Ferenczy Károly: Önarckép, 1893

Hollósy Simon: Huszt vára

A művelődési kormányzat visszaszolgáltatta a festményt Romániának

A magyar művelődési kormányzat visszaszolgáltatta Romániának *Hollósy* Simon *Huszt vára* című festményét, amelyet egy máig ismeretlen személy lopott el 1992-ben a máramarosszigeti múzeumból. Az alkotást *Fodor* Gábor művelődési miniszter pénteken adta át Ioan *Doncának*, a Román Köztársaság budapesti nagykövetének.

Fodor Gábor az átadáskor utalt a két ország közötti politikai nézetkülönbségekre, de úgy vélte, hogy ez az esemény a közeledést szolgálja. A román nagykövet is örömmel nyugtázta a képátadást, és azt a Románia által kezdeményezett történelmi megbékélés részének nevezte. Az ünnepélyes átadást követően Fodor Gábor, aki miniszteri minőségében utoljára találkozott az újságírókkal, elbúcsúzott a jelenlevőktől – adta hírül az *MTI*.

Ioan Donca, a Román Köztársaság nagykövete és Fodor Gábor művelődési miniszter Hollósy Simon festményével

Havran Zoltán felvétele

Hollósy Simon Huszt vára című kétszer háromméteres képét 1992-ben lopták el a máramarosszigeti múzeumból. A bűncselekmény elkövetőjét azóta sem találják. A képet megvásárló műgyűjtő az alkotást 1994-ben felajánlotta a *Magyar Nemzeti Galériának*. A galéria munkatársai jól ismerték a képet, tudták, hogy az a romániai múzeumból származik, és azonnal feljelentést tettek a rendőrségen. A *Romániai Legfőbb Ügyészség* bűnügyi jogsegély keretében kérte a kép visszaszolgáltatását.

A hatályos magyar jogszabályok alapján erre nem volt lehetőség, mert a képet nem az elkövetőtől, illetve a tőle átvevő személytől foglalták le. A visszaszolgáltatás a két állam művelődési kormányzatának hatáskörébe tartozik az 1970-ben Párizsban elfogadott UNESCO-egyezmény alapján, amelyhez mindkét állam csatlakozott. Ezért a *Művelődési és Közoktatási Minisztérium* kulturális helyettes államtitkára az egyezményre hivatkozva levélben értesítette a román *Kulturális Minisztérium* államtitkárát arról, hogy Magyarország a festményt vissza kívánja szolgáltatni jogos tulajdonosának.

A Magyar Nemzeti Galéria jövőre a nagybányai művésztelep – amelynek egyik alapítója Hollósy Simon – megalapításának centenáriumát kiállítással ünnepli. Reményeik szerint a romániai múzeumból is kapnak kölcsön festményeket.

Hatékonyan hozzájárult a *Közoktatási és Művelődési Minisztérium* munkájához a magyar, illetve német felsőoktatás és a gazdaság közötti kapcsolatok bővítése terén.

Elhunyt Shura Cherkassky

Nyolcvannégy éves korában elhunyt Shura *Cherkassky*, orosz származású amerikai zongoraművész, aki szinte utolsó napjaiig koncertezett. Londonban bekövetkezett halálának hírét párizsi ügynöke jelentette be.

Cherkassky Odesszában született 1911. október 7-én. Első hangversenyét kilenc éves korában adta. Később szüleivel az Egyesült Államokba menekült, és felvette az amerikai állampolgárságot. 1923-tól a philadelphiai *Curtis* zeneintézetben tanult. Egyik leghíresebb tanítómestere Josef *Hoffmann* volt, de virtuóz művészetét mindvégig meghatározta az orosz iskola. Még innen hozta magával zongorajátékának kivételes muzikalitását, és itt fejlesztette ki adottságát belső látomások kifejezésére.

Nemzetközi pályafutását 1936-tól, első londoni koncertjétől számítják. A második világháború után rendszeresen részt vett a salzburgi ünnepi játékokon. Repertoárján főleg romantikus zeneművek szerepeltek. Kritikusai szerint *Chopin, Liszt, Beethoven* és *Brahms* műveinek egyik legelismertebb tolmácsolója volt.

Magyar Nemzet 1995 decemb. 30.

szóba sem került. *Kommunistázás, Horthy-fasisztázás, mucsaizás, paktumozás, nemzetrablózás, liberálbolsevikozás* – sokáig lehetne folytatni a címkeragasztó, lejárató pártkörtánc patronjait. Miért gondolnák, hogy ez a körkörös gyűlölködés éppen most megszakítható lenne.

Sajnos erre semmi garancia nincs, de némi halvány esély mégiscsak mutatkozik. Egy minimális szellemi kiegyezésre az ad reményt, hogy a politikailag számottevő pártok nayobbik része már kormányzati pozícióban, a saját bőrén volt kénytelen megtapasztalni a posztkommunista összeomlás, romeltakarítás és újjáépítés kemény gazdasági és társadalomlélektani feltételeit. Ha a józan figyelmeztetések eddig nem is használtak, az előző négy év ellenzékének hatalomra jutása és villámgyors elnépszerűtlenedése lassan a baloldalon is megérleli a felismerést: a kézzel fogható, pénztárcában mérhető eredményeket évtizedes távlatban sem ígérő, ám kikerülhetetlen feladatokat egyszerűen képtelenség a választópolgárok megelégedésére elvégezni. A bukás szelétől meglegyintve a mai koalíció pártjai is hajlanak a beismerésre: a tartalékai végére ért tervgazdasági rendszer piaci átszervezése négyévenkénti demokratikus választások esetén szinte törvényszerűen a bármilyen árnyalatú kormány bukásához vezethet. A mindenkori ellenzék tehát legalább a ciklus végén még egy-kétszer szinte biztosan átveszi a hatalmat. A kérdés innen már egészen leegyszerűsödik: ha már a vereség valószínű, legalább olyan ellenzék vegye át a kormányrudat, amely nem sodorja katasztrófába az országot, amelyet újabb négy év múlva felváltva a munka folytatható.

Ez a felismerés érik, s érését gyorsítja, hogy a felelőtlen ellenzék réme mára komor realitássá vált. Az SZDSZ és az MSZP korábban éppen az általa kínált alternatíva kontrasztjaként egyáltalán nem bánta *Torgyán* József felnövekedését, mára azonban a szellem kiszabadult a palackból, a baloldalt puszta létével felértékelő populista „szónok" túlzottan nagyra nőtt. A jobboldalt megosztó erőként balról nézve egy ideig kívánatos, kommunkáció- és koalíció-képtelen zárvány a jobboldalt uraló ellenféllé válhat. Hatalomra jutása, az utána vár-

K 9559

Ajánlott levél

Kedves H.!

Karácsonyra hazajöttetek, s ettől fényesebb lett az ünnep. Nem az ajándékok miatt, amiket Berlintől Pestig cipeltetek: az ráadás volt csupán. Az utazás ténye az, hogy nekiindultatok – ez tette meghatóvá érkezésteket.

Mi már nemigen utazunk. A költségek szörnyűek, s januártól megint drágább lesz a vonat. Ám van ennél nyomósabb ok is. Ahogy fogadnak itt-ott. Pontosabban: ahogy nem fogadnak…

Sok éve látott iskolatárs városába vitt nemrég az utam. Becsöngettem hozzájuk. Nyílt az ajtó: lassan, körülményesen, mert rengeteg volt rajta a zár, de aztán négis kitárult, s ott állt a régi cimbora. Ott állt, toporgott, szeme keskeny, arcán gyanú. „Hát te?" – kérdi, s nem mondja, hogy kerüljek beljebb. Zavarban volt. Mintha rajtakaptam volna valami huncutságon, csaláson: olyasmin, ami tőle idegen. Emlékszel, járt nálunk a főiskolás években, s Te magad is megjegyezted, milyen tisztességes fiú… Az ilyennek nincs tehetsége a csaláshoz, véltem az ajtó előtt, s kérés nélkül átléptem a küszöböt.

Meg kellett tudnom, miért ez a toporgás.

„Semmi nem változott nálunk, láthatod. Ennyink van, ennyire voltunk képesek. Több már nemigen lesz" – mondta mentegetőzve.

A lakás olyan volt, mint a vidéki mérnököké bárhol az országban. Átlagos bútorok, átlagos képek a falon, a könyvek egy-egy sorozat uniformisában sorakoztak a polcon, itt-ott néhány kötet a szakirodalomból. Az íróasztalon számítógép, az erkélyen kempingbicikli. Ha a számítógépet nem nézem, a lakás tíz év óta tényleg ugyanaz maradt.

„Téged, persze, biztosan feldobott e sok változás. Olvasom az újságban a neved. Jól megy a sorod, ugye? Járod a világot, s most véletlenül erre tévedtél… Én nem tudok neked érdekeset mondani. Huszonöt éve a vízügynél dolgozom. Ott, ahol kezdtem. Nevetséges, tudom. Van egy házunk a Tiszán, a nyarakat ott töltjük. Szinte mindig ott… Iszol egy kis bort? Kadar… Parasztbor… Ha jobbhoz vagy szokva, nem erőltetem…"

Ez már nem mentegetőzés volt. Vád.

Azok vádja, akik hittek.

Mert ő hitt. A hűségben, az emelvényről elhangzó igékben, a tisztességes előmenetelben, a nyugodt öregség ígéretében. S most látja, most látják, hogy röhögi őket a világ. Nem szembe, rosszabb módon – a hátuk mögött. S azt is látják, hogy a röhögők csaknem ugyanazok, akik hajdan hűségre biztatták.

Hát nem. Akkor már jobb otthon, féltucat zár mögött. Vagy a kisházban a Tiszán. Ne zavarja őket senki. Úgyis csak akkor kellenek, amikor voksukra spórol a sok röhögő. Hogy aztán újabb négy évig feléjük se nézzenek.

Csendben ültünk egymással szemben, ő, én, meg az üveg kadar. Hogy a bor tette-é: fanyaran méregettük egymást.

Mi történhetett vele? – kémleltem vonásait. Nyi… dezte magában, és ő is az arcomról akart leolvasni …

Én szólaltam meg előbb: „Ha Pesten jársz, elnézh…

Felnevetett.

Pesten? És melyik címre hívsz? Nézz ide! Látod, hány telefonszám és hány lakcím szerepel? Ti folyto… Költöztök, átszerződtök, váltok, ösztöndíjjal utazgatt… követni benneteket. De nem is érdemes… Hogy hívtá… riaskodás. Nem kell udvariaskodnotok. Vagytok ti, … meg mi, akik maradunk. Ne erőlködj, ez két külön vi…

Fájt, amit mondott. Nem azért, mert azonosított végtére, akinek a neve manapság szerzőként olvash… olyasféle, mint az a nő, aki estidőben a Rákóczi téren… tatlan, hiába olvas közben Shakespeare-szonetteket, tisztességét, erkölcseit.

De nem ez bántott.

A reménytelen hang. Hogy ötvenévesen lehúzta … érzi, már nincs miben bíznia… Mondtam volna … Hogy teremtse meg a maga világát, s abban legyen … lehet, hogy már rég ezen munkálkodik, s csupán ar… mást nem enged be oda.

És ha mégsem? Ha sehol nincs otthon? Hisz az… pán egy jól berendezett lakás. Ahhoz emberek tarto… benne lakók, akik jól érzik magukat. S mert jól érzi… oda barátaikat. S ezt a jó érzést átveszik és visszas… gyak, a bútorok, a falak.

Aki úgy nyit ajtót, mint az én cimborám, nem … Bérlője saját életének.

Az ország ilyen bérlők sokasága lesz maholna… den, s szűnőben a remény, hogy ami volt, összerakh… lan barátság, oszlóban rengeteg család, komaság, … társaság: Múlóban a falvak ereje, s múlóban az or… Claudio Magris alig tíz éve mellett dagasztó sorok … más, csak a puszta érdek.

Idegenként köszöntünk el egymástól. Néztem a … volt. Fénytelen és áradt. Ilyenek ma a magyar szem…

A Tiétekben még láttam a tüzet, pedig tudom, h… baj. Ez a tűz melegíti meg az ember lelkét, nélküle n… Jó, hogy kaptunk belőle: eltart egy darabig. Ha … úgy, hogy felveszem a pulóvert, amit kaptam Tőlet…

Gyertek mielőbb, s hozzátok szemetekben azt a …

Szeretettel a messziből

Vé…

Csongrád Megyei Hírlap

1995. OKTÓBER 19., CSÜTÖRTÖK

HOLLÓSY Simon

● *Huszt várát az Interpol találta meg*

Hollósy Simon csak megfestette

Az Evenimentul Zilei című bukaresti lap szerdán hosszabb cikkben foglalkozik azzal, hogy Magyarország „két éve elutasítja egy Máramarosszigetről ellopott nagy értékű kép visszaszolgáltatását Romániának".

Az írás szerint Hollósy Simonnak, a csaknem egy évszázada létrehozott nagybányai festőiskola alapítójának „Huszt vára" című, 2x1,5 méteres vászonáról van szó. A festményt az Interpol találta meg, amikor éppen felkínálták eladásra a Magyar Nemzeti Galériának. Ezt követően máramarosszigeti küldöttség utazott Budapestre, hogy azonosítsa és visszavigye Romániába a képet. Magyar részről megígérték a kép visszaszolgáltatását – ám az utolsó pillanatban a magyar államügyész intézkedésére hivatkozva két nap türelmet kértek a román féltől. Miután a képet ekkor sem adták át, a magyar fél azt ígérte, hogy három nap múlva maga szállítja a több százezer dollár értékű festményt Máramarosszigetre – de erre két éve hiába várnak Romániában.

Az Evenimentul Zilei megjegyzi, hogy időközben a román rendőrség megtalálta és visszaszolgáltatta a budapesti Zsidó Múzeumból ellopott kincseket. Mihai Dancus, a máramarosszigeti múzeum igazgatója kijelentette: nem érti a magyar hatóságok hallgatását az ügyben, de nem hiszi, hogy azt a kép pénzben kifejezett értéke magyarázná. **(MTI)**

Szentes – f
vésénél fogv
megyénk ész
jelenti, hanen
szomszédos
mezsgyéit" is

kezdődött az új
sok, fiatalabb
iskolás tanuló
oznak keserű
ap nap után az
sáskészség hi-
Szerény becs-
t országosan
00 ezer gyer-
dülő korúnál
szakkifejezés-
egesztémia je-
i többé-kevés-
t zavart jelent
e olvasás elsa-

zülők gyakor-
ák az írásza-
ifiát. Ez sokfé-
tatkozik meg,
pusai alapján
. Ezek egyike
, ami úgy jele-
ogy a tanuló
illetve a le fo-
kezetesen föl-
mutatkozhat a
betűkihagyá-
például, ami-
ett „vn" szere-
elyett „mma".
sek is tipikus
leznek, ilyen-
ő értelmetlen
tokat társít a
például a dér
r" kerül a pa-

● *Mma üti a guttyát*

Az írás és olvasás készségének zavarai

valamint a p/b felcserélésében észlelhető. Amikor a leírt szó utolsó betűjét rendre elhagyja a tanuló, gondolhatunk az írás zavarára, és akkor is, ha szétesésekkel találkozunk az írásban, amikor mondjuk a meghegyez szót önkényesen a „hettye" betűsor helyettesíti.

Az írás zavarával kapcsolatos az olvasás zavara, a dyslexia. Nem szorul magyarázatra, hogy a „találgató" olvasás mennyire megnehezíti a tananyagban való eligazodást. Ennek folytán a tanuló nemcsak a tanulmányi munkában marad el, hanem gyakran az iskolai közösségbe sem tud kellőképpen beilleszkedni. A dyslexiás, dysgráfiás gyermekek gyakran válnak nevetség tárgyává, társaik

és az is előfordul, hogy bohóckodással oldják föl feszültségeket. Mindez a gyermek későbbi életére, sorsára is kihat, s komoly magatartásbeli problémává válhat.

A legesztémia hátterében rejlő okokat a tudományos kutatások még nem tárták fel. Bizonyos fejlődési rendellenességeket feltételeznek, ezek egyes fejlődési szakaszokban felléphetnek és átmenetileg különféle nehézségeket okozhatnak. Ezért fontos idejekorán felfigyelni a kedvezőtlen tünetekre, és mielőbb előmozdítani azok kiküszöbölését. A gyakorlatban nem egyszerű fölismerni azt, hogy az egyes tünetek mikor súlyosbodnak vagy éppen mikor állandósulnak. A se-

NAGY ELEMÉR

Zuboly és a Centrál Kávéház

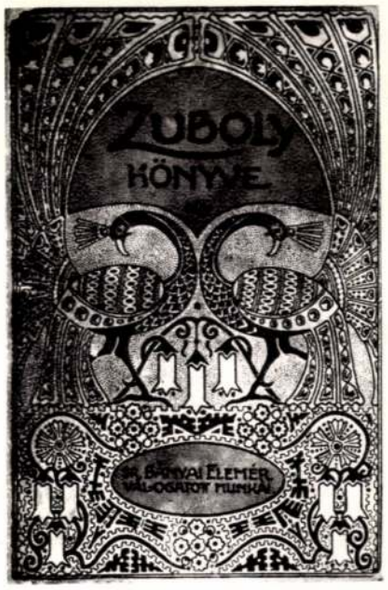

Messzebbről kell kezdenem emlékeim összeszedegetését, amelyek Zubollyal és az egykori Centrál Kávéházzal kapcsolatosak. 1944 áprilisa volt, majd minden délelőtt azonos időben, ha jól emlékszem úgy 11 óra körül, megszólaltak Budapesten a szirénák, s egy-két órára levonultunk az óvóhelyre. A naponta várható légiriadó előtt azzal kötöttem le magam, hogy Ady Endre verseit olvasgattam. Eleitől végig a kis fekete vászonkötésű, Athenaeum kiadású kötetet. Így jutottam el az 1024. oldalig: a Zuboly (Bányai Elemér) emléktáblájára szánt sorokhoz:

Zuboly, nézz bennünket!
Te szabad hajdúságod
S halálos nagypénteked
Él tovább és lüktet
Ereinkben, valónkban
S mikép te mondtad:
Jól van.

Azonnal fennakadt figyelmem szűrőjén, talán néhány rejtett képzettársulás miatt. A komor tavasz rezonált a „halálos nagypéntek"-re, a német megszállás első heteiben dacosan hangzott a „szabad hajdúság", s a „jól van" szólást is jobban át tudta élni az ilyesmiket szajkózó diák. De mindenekelőtt a név izgatott: *Zuboly*. Biztos vagyok benne, hogy Bányai Elemér alakjára, keresztnevének enyémmel való azonosságán túl, e különös régi szó, titokzatos írói álnév miatt figyeltem föl. Utánanéztem valahol élettörténetének, s a gyors informálódás után kamaszképzeletem máris látta meghalni őt a srapnellszaggatta galíciai lejtőn, 1915 nagypéntekén. Miért is ne hatott volna rám hősi pátoszával, hiszen ismét háború volt, katonák vettek körül, s a front dübörögve éppen a Kárpátokhoz közeledett.

Annyi minden történt ezután, Zuboly alakja nem rajzolódhatott bennem tovább. Csupán furcsa újságírói nevét őrizte meg az emlékezetem.

Egészen a hatvanas évekig kellett várnom, míg véletlenül újra eljutott hozzám híre az irodalmi és időszaki sajtóból; s mindig együtt a Centrál vagy hivatalos nevén Központi Kávéházzal, amely a második világháborúig Budapest egyik legjelentősebb irodalmi kávéháza volt. Ezekből a kisebb-nagyobb írásokból tudtam meg, hogy a nekem egykor fontossá lett rövid Ady-vers valóságos emléktáblára íródott. Nosza, irány a Centrál! Szégyellem leírni, hogy akkor még nem tudtam — amit persze ma még kevesebben tudnak —: hol is volt ez a kávéház, ugyanis *annyira* megszűnt, hogy azóta névutódját is világra hozták a Tanács körút külső oldalán. Azt az egykori, Egyetem utcára és Ferenciek terére nyíló üvegezett sarkot én már csak befüggönyözve mint „Metro" kultúrotthont ismertem meg. Most az Eötvös Loránd Tudományegyetem diákklubja. Háború előtti formájára alig emlékszem, hiszen engem akkor ezen a tájon a Szénásy- és a Riegler-féle papír- és írószerüzlet kirakatai érdekeltek, a „Studium" és a Szerb utcai Püski-féle könyvkereskedés kirakata fogott meg. Végül is megtaláltam az eredeti helyet, s azonosítottam: a mindenféle plakátokkal, meghívókkal agyonragasztott sarokház volt az egykori legendás Centrál Kávéház!

Amikor először Zuboly emléktábláját kerestem, a klubirodában megnyugtattak: „ilyen itt, kérem, nincs". De azért a helyét felfedeztem: az elpiszkolódott falon egy világosabb négyszögletű foltot, az akkor raktárnak használt Károlyi Mihály utcai helyiségben. Majd magát az emléktáblát is láthattam, igaz kettétörve, csonkán, lent a pincében. Talán éppen ez a tizenöt évvel ezelőtti időszak volt a kávéház életének egyik mélypontja. Szabó Ferenc cikke: Egy este az Eötvös Klubban (Népszabadság 1968. jan. 19.) nem is sejteti már az egykori Centrált. Az idők során a kávéház filmdíszletül szolgált (Egy szerelem három éjszakája), volt kiállítóhelyiség, klub, változatos kultúrprogrammal. Így már — igazolvánnyal vagy anélkül — be lehetett menni, plakátok, feliratok hívogattak. Néhány év múlva kifestették az interieurt; csodák csodája: meghagyva, amit lehetett, a szecessziós mennyezetdíszeket, a lámpákat és a lambériákat, és széthúzták a nagy bordó függönyöket. Egyszer aztán föltűnt Ady Endre is. Büszke-szomorú hányavetiséggel ült gipszalakja a gipszpadon, abban a megrendítő pózban, ahogy a Park szanatórium kertjében utoljára lefényképezték. Melocco Miklós szobra tiltó jelként meredt a belépőkre az írók egykori törzshelye előtt.

1973-ban itt ünnepeltük a Kolozsvárott akkor még élő Kós Károly 90. születésnapját. Mensáros László szavalta Kányádi Sándor köszöntőjét, s az érdi „Bukovia" együttes szép-szomorú erdélyi zenét adott. Az elmúlt tíz esztendőben bizonyosan sok más érdekes műsor is volt. Az Eötvös Klub fogalommá vált az egyetemisták körében, s talán Ady Endre is ott élt néha az ifjú szívekben. De a hely mégsem töltheti be eredeti rendeltetését. Nem fórum, nem részese a főváros szellemi-művészeti életének, s évtizedek óta méltatlanul tengődik a város szívében. Bennem pedig időről időre felbukkan Zuboly neve.

Legutóbb, 1981 őszén távoli örmény földön jelent meg emlékezetemben. Bányai Elemér ősei ugyanis erről a távoli földről származtak el Erdélybe, ennek a népnek véréből-lelkéből formálódott Zuboly büszke alakja és nyugtalan szelleme, szíve mégis egészen miénk lett, sorsvállalását életével

Budapest 1982/7

pecsételve meg. Csodás hely Jerevánban a Modern Örmény Művészet Múzeuma és a Gyermekművészeti Múzeum. Az örmények szerény építészeti eszközökkel, több emeletes épületek földszinti tereiben és alagsori térbővítményeiben nagyszerű otthont teremtettek nemzeti művészetüknek. Hivatásáért, népének művészetéért rajongó, villogó szemű szakállas igazgatója kalauzolta múlt év októberében építészdelegációnkat. Bemutatta az elmúlt évtizedek modern örmény művészetének szuggesztív erejű expresszív és szürrealista remekeit, s a gyermekművészek ösztönös tehetségét bizonyító színes alkotásokat. Beszélgettünk is vele.

Tolmács útján, kissé ügyefogyottan, az egykori nagybányai festőiskola alapítójáról és vezető mesteréről — aki szintén örmény eredetű családból származott — szerettem volna vele szót váltani. Nehezen tértem rá a lényegre, s ő megelőzött: Hollósy — vágta ki hibátlanul a nevét. Így hát Hollósy Simonra emlékeztünk Jerevánban! Mindjárt lelkes magyarázatba is fogott. Igen — örmény festők, írók, zenészek a tragikus szétszóras következtében eljutottak mindenfelé, s nagy szerepet játszottak és játszanak a világ művészetében. De már indulnunk is kellett tovább. Melegen rámnézett a búcsúzó kézszorítás pillanataiban, s büszke rezignációval mondta: — Véradó nép vagyunk!

Ahogy elindult velünk a turistabusz, hirtelen Zuboly alakja merült föl bennem. Megjelent képzeletemben a szamosújvári árvaház tornácos udvarán, a kolozsvári egyetem sárgatéglás épületei előtt, pesti redakciókban, füstös vendéglőkben, és persze a Centrál asztalánál. Megjelent kihúzott derékkal, büszke tekintetével, tragikus hősi halálával.

Ez a mozgékony, kutatószellemű, jó tollú újságíró, századunk első évtizedeiben a magyar szellemi-művészeti mozgalomnak bátor erjesztői közé tartozott. Radikális, lázongó szellem volt, aki ismerte a világháborút előidéző gazdasági erőket, ismerte az imperializmus vad fenekedését, de végül is nem írta alá mentesítési kérelmét: bevonult frontszolgálatra. Vállalta magyarságát, a magyarság balek sorsát abban a menthetetlen s kértértelmű helyzetben, hiábavaló csatákban. Ő is egy az ártatlan áldozatok százezreiből. Életében kevés dicsőséget látott — „halála volt az első komoly sikere az életben" — ahogy Kunfi Zsigmond írta róla megemlékezésében.

Visszatérve a Centrálhoz, voltak ennek a kávéháznak életükben is sikeres írói, művészei, halhatatlan vendégei. Zuboly mellé sorakoztatva őket a Központi Kávéház védelmében, Bevilaqua-Borsodi Pest-Budai Kávéházak (1935) című kötetét idézem régi jegyzeteimből. „A múltban csak a Pilvax és a későbbi években csak a New York Kávéház mutatott — 1910—1914 között — olyan gazdag szellemi életet, mint a Centrál Kávéház az 1890—1908 közötti tizennyolc éven át. A korszakban az egész irodalom megjelent az A Hét révén a kávéházban. Ide jártak Mikszáth Kálmán, Ambrus Zoltán . . . Lyka Károly, Bródy Sándor, Gárdonyi Géza, Ignotus, Krúdy Gyula. Az ezután következő nemzedékbe tartoztak: Osvát Ernő, Molnár Ferenc, Bányai Elemér — Zuboly . . . Ezek után következtek azok, akik már a Nyugat köréhez tartoztak: Ady Endre, Babits Mihály, Kaffka Margit, Karinthy Frigyes, Juhász Gyula, Szép Ernő, Tóth Árpád, Kosztolányi Dezső."

„A Nyugatosok 1920-ban visszatértek oda, ahonnan elindultak, a belvárosi Centrál Kávéházba. Idejárt Móricz Zsigmond, Schöpflin Aladár, Babits Mihály, az ugyanakkor ideszokott Mikes Lajos és az akkor feltűnt fiatal Szabó Lőrinc társaságában Tóth Árpád. A kávéháznak ezt a korszakát írta meg Szabó Dezső a Segítségben. Tóth Árpádék az Egyetem utcai oldal sarokpáholyában ültek Bányai Elemér-Zuboly emléktáblájával szemben."

Itt gyülekeztek néha a népi írók is. Főleg Féja Géza és Kodolányi János látogatta a kávéházat, de Illyés Gyula, Erdei Ferenc és Tamási Áron is be-benézett.

Nemcsak az irodalom embereinek adott otthont a Centrál. A művészettörténet és képzőművészet jelesei is gyakran megfordultak benne a két háború között. A Cukor utcai szárnyban trónolt főpapi pózban Gerevich Tibor professzor, a „római iskola fejedelme". Idejárt valamikor Ripp-Rónai József, Aba-Novák Vilmos, Bernáth Aurél, Szőnyi István és Pátzay Pál. Otthont adott építészeknek is, csak azokat akkor sem jegyezte fel pontosan a krónikás. Mennyi szép, értékes gondolat megszületésének tanúi voltak ezek a falak, hiszen a Márciusi Front eszméje is itt bontakozott!

Utolsó harmincöt esztendejének különös metamorfózisához néhány adat. 1946—47-ben az Egyetem utcai szárnyból egy részt eszpresszónak alakítottak át. Portálüveg hiányában kis gótikus ablakokat majmoltak, a belsőt selyemhuzatú zsöllyék, bárpult és pálmák ékesítették. „Árgus" siránkozik miatta a Politika című hetilapban, két alkalommal is, (1948. július 3. és 1949. július 2.) „a férfias puritánságú kávéházból levágtak egy zugolyt, pont azt, ahol egykoron Zuboly (B. E.) és egy-egy álmatag és lecsitult éjszakáján Ady Endre üldögélt . . ." 1949 kora tavaszán a hivatalos lap közli a Központi Kávéház nevét a megszűnő kávéházak és éttermek címsorában. Ezek között volt az Opera Kávéház (korábban Három Holló, Adynak szintén kedves helye), a New York és még mennyi érdekes, patinás hely. Először a Paprikaközpont Nemzeti Vállalat telepedett a Centrál teremsorába, majd a Metro kultúrotthon került falai közé, s azt követően az Eötvös Loránd Tudományegyetem diákklubja. A pesti verebek nemrég, 1981. decemberben pedig azt csiripelték, hogy kiköltöztetik a diákklubot és . . . (de jött egy busz és tovább nem lehetett hallani.)

Mi lesz a Centrállal? Megmenthető-e még mint gazdag örökségét, hagyományait őrző s mindenkinek megmutató irodalmi kávéház? Engem most ez érdekel. Fővárosunk épületeit múlt-

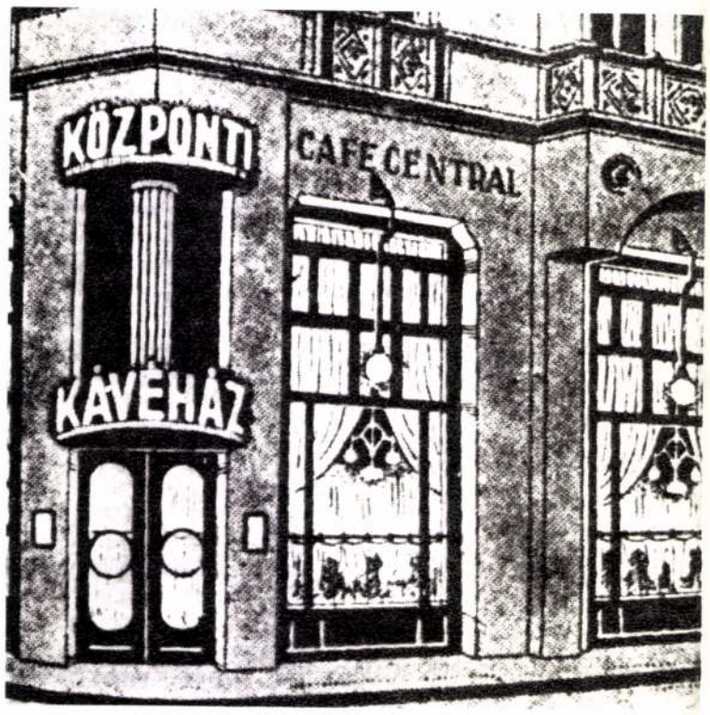

Az egykori Centrál

Ma Eötvös-klub

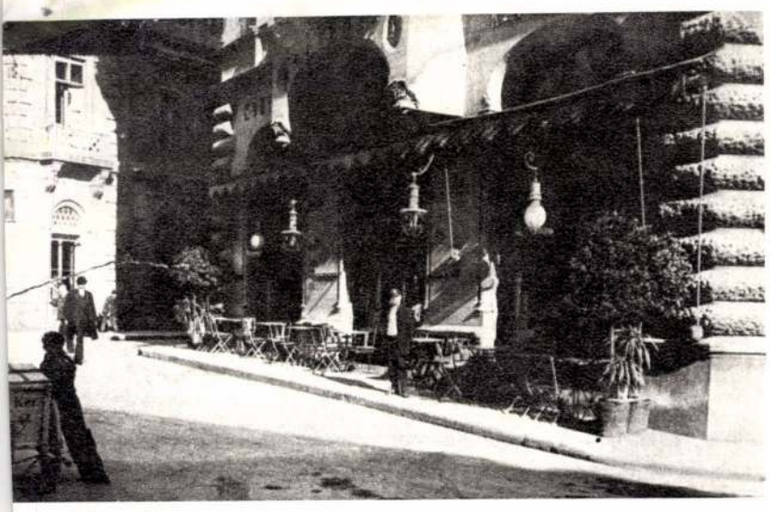

A Centrál terasza

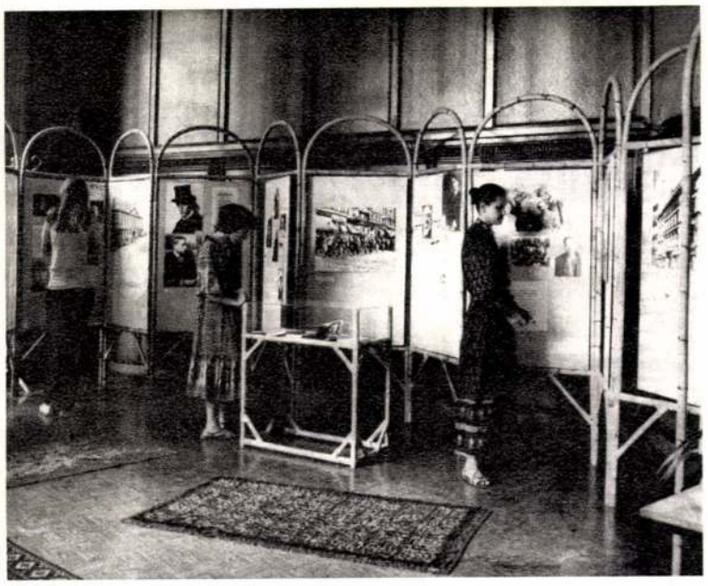

Kiállítás a kávéház múltjáról az Eötvös-klubban

jukhoz méltóan kellene megőriznünk, gondoznunk és használnunk. Értékük nem független a hozzájuk kötődő történelmi eseményektől. A városnak különösen azokat a helyeit kell megóvni, gondozni, ahol a térbeli esztétikai és történeti értékek egymást kölcsönösen erősítik. Minden városnak, településnek vannak funkcionális sűrűsödési pontjai, ahol a forgalmi, kereskedelmi és cselekvési erővonalak közelebb vannak egymáshoz, keresztezik egymást, esetleg egymáson futva mozgalmasságot, térbeli feszültséget teremtenek. Ha pedig ezek az intenzív zónák egyidejűleg szellemi kommunikációt, sűrűsödést, sőt, ezen belül történeti értékeket is képviselnek, akkor az építészeti keret értéke is nő. A történelmi, művészeti kisugárzás révén a közösségi tudat formálásában is nagy a jelentősége.

Ilyen érték volt a Centrál Kávéház. Termeiben, szecessziós csillárai és díszei alatt, márvány asztalaihoz könyökölve, a magyar irodalmi és szellemi élet fényes csillagai villództak. Kávéztak, ittak, vitatkoztak, impressziókat szereztek, és impulzusokat adtak a tér szinte geodéziailag bemérhető és meghatározható pontjain. Az idő és tér kölcsönös viszonylatában ez a kávéházbelső megőrzött valamit belőlük is. Egy interieurben a tárgyakra, falakra egykor rávetült képek, árnyékok, mozdulatok mintha később vissza-visszajátszanának. A tér csodája ez, s ilyen értelemben igaz a régi közhely: az építészet megfagyott zene. Mert ha egy régi szonáta az egykor elfolyt idő egy darabja, s ez a zenemű tagolásában, dinamikájában ismét megjelenhet, úgy a térbeli és formai viszonylatok, anyagok, színek, fényhatások helyreállítása, újra „megzendítése" is átment, visszahoz valamit a benne megkötött időből. Egyre üresedő történeti tudatunknak, szürkülő érzésvilágunknak nagy szüksége van ezekre az üzenetekre.

Ahogy egy régi levélben nemcsak az írott szöveg értelme, a kalligráfia, a tinta színe, a papír minősége üzen, hanem a felette húzódó keskeny térzóna is, melyben egykori írójának keze siklott a sorok felett, úgy a Centrál Kávéház esetében sem csupán azok az adatok, beszámolók fontosak, melyek egykori életét leírják, hanem maga a tér is: a falak, a lámpák, az ajtók és kilincsek, melyek Mikszáth, Ady, Móricz, Babits és József Attila valóságos alakját, mozgását, nyomait őrzik. Irodalomtörténészek filológusi pontossággal rögzítenek eseményeket, az írók személyiségén át közvetítenek hangulatokat, emlékeket. Az átélés, a verbális megmentés mellett ritkábban látják szükségét a térbeli környezet, a tárgyi emlékek megmentésének — talán nem is kívánják. Az építész azonban kiáltani szeretne, ha egy térbeli, tárgyi érték megsemmisül, széthull vagy méltatlanul tengődik. Az építészeti keret, a környezet olyan rezonáns, mely a múlt egyre halkuló hangját még felismerhetővé teheti, üzenetté erősítheti.

Ilyen gazdagító, az élet minőségét anyagi-szellemi értelemben fokozó elem lehetn Budapest számára a Centrál Kávéház. Évtizedek óta váltogatják használóit a különböző szerződések, intézkedések, csak arra nincs lehetőség, hogy annak használják, aminek született: mindenki számára megközelíthető fórumnak — a Belváros szívében. A Centrált vissza kell adni eredeti rendeltetésének! Történeti emlékeivel felékesítve a budapesti Belváros egyik gyöngyszeme lehetne.

Most pedig lépjünk kissé hátrébb az egykori kávéház kirakatüvegeitől. A Centrál a főváros egyik legérdekesebb, hosszúkás kiteresedésére nyílik, körülvéve magas épületekkel, mozgalmas üzleti életet fogadó földszintekkel. A Ferenciek tere az elmúlt évek alatt átalakult, korszerűsödött. Vesztett ugyan valamennyit értékeiből, de ugyanakkor gazdagodott is. A nagy gépkocsiforgalom követelte közúti alulhajtó megtörte a térpadló felületét, de helyette az északi részen nyugalmas helyet adott a gyalogforgalomnak, s némi növényzet is került a betonra.

A kőkereszt eltűnt a Ferenciek temploma elől — sok tarka csokor térdepelt előtte, s késő őszön kis remegő gyertyalángok vették körül —, de visszakerült kőbányai sokévtizedes száműzetéséből a Nereidák (Najádok?) kútjának megmaradt talapzata, s hitelességre törekvő új szobrot faragtak rá.

Ahogy a földalattihoz közvetítő aluljáróból felérkezünk, fővárosunk egyik legérdekesebb városképe fogad. Az előttünk emelkedő kút remek léptéket ad, s a háttérben még az Egyetemi templom toronysisakja is kibukkan a magas, kupolás tetőzetek felett. Balkézről, a Ferenciek Bazárjának homlokzata mögött ott sejtjük az udvar teres labirintusát és persze a színes Kárpátia étterem halk zsivaját, mellette az Egyetemi Könyvtár oszlopos csarnokát. A sarkon Ybl Miklós-tervezte palota (ma Vízmű-Székház) emelkedik, nagyszerű köríves lépcsőházával. De szemben vele az egykori Centrál kívülről halott. Nem csábít, nem hívogatnak asztalok, székek, zsöllyék a barátságos mély teremsorba. Mellette a Károlyi Mihály utca portáljai még lemezekkel beszegelt nyílások — egy önmagára egyre büszkébb világváros közepén, az alá- és elédúcolt homlokzatokról most ne is beszéljünk.

Fejezzük be az emlékezést és kesergést Zubollyal — hiszen tőle indultunk el —, akinek nyugtalan „szabad hajdú" lelke mintha egyedül vívná csatáját egykori fészkéért: a Centrál Kávéházért. Annyit már kiharcolt, hogy az emléktáblát újrafaragták, s bár nem az eredeti helyére, de jó szándékkal a középpontba helyezték. Akárki nyúl majd a patinás belsőhöz, ezt a táblát már nem kerülheti ki.

Bányai Elemér (1873—1915) hányatott újságírói pályáját csaknem félezer, hosszabb-rövidebb írás hitelesíti. Ebből mintegy száz Budapest régi házaival, emlékezetes helyeivel foglalkozik; s közöttük jó néhány harcos cikk műemlékért, kultúrvendéglőkért, régi kávéházakért perel. Mivel a prosperitás lázában akkor is bontottak mindent, ami régi, s akkor is azt hitték, hogy „korszerűbbet" csinálnak helyette. Ő is írt jó néhány szomorú kávéházsirató cikket: „Bontják a Zrínyit", „Bontják a Koronát" ... „Bontják a Pilvaxot".

Mi lesz a Centrállal? Mit írna róla most Zuboly a Magyar Nemzet hasábjain, melyeken jó háromnegyed százada oly gyakran megnyilatkozott? Lesz-e „vendéglátóipari" vállalkozó, ki ezt a nagy múltú, irodalmi és művészeti emlékekben páratlanul gazdag térsort átveszi, korszerűsíti, megfelelően „üzemelteti"? Vagy szétterancsírozzák hivataloknak, összkomfortos, kondicionált tárgyalóknak, a kereskedelem és külkereskedelem oltárán áldozva fel immár véglegesen egy drága budapesti, sőt, nemzeti emléket.

„Zuboly, nézz bennünket!"

ID. NÁDAS BÉLA

Öntsünk végre tiszta, 40 fokos műtömény a söröskriglibe

Nyílt (-nak szánt) levél Könczöl Csabának

Állampolgári szégyenpír öntötte el arcomat cikke olvastán[1], mert Ön — kellő spirituszgyártási, nemzet- és közgazdasági ismeretek nélkül — nem átallotta tollhegyre tűzni a szeszesital-féleségek és az avinált borok Ön szerint „rogyásig" tapasztalható (szerintem és a hivatalos álláspont szerint csak a magyar fogyasztók igényeihez *mindenben igazodó*, a *teljes* áruválasztékot magában foglaló) dicséretesen *hiánytalan* kínálatát!

Joggal bírálták Önt más helyütt,[2] hogy mint elefánt tör be abba a porcelánboltba, melynek „tisztes" polcain hiánytalan „terítésben" sorjáznak a 96 százalékosról 40 százalékosra hígított, és fél százalék műfuzlival (kozmaolajjal) „cseresznyésre", „barackosra", „sligovicásra", „rumosra", sőt, „borpárlatosra" büdösített állami műtömények, aminek köszönhetően sikerült elérnünk, hogy az egy főre eső *töménys*zeszfogyasztásban a világrangelsők közé tartozunk, magunk mögé utasítva olyan iparilag fejlettebb — de egyéb vonatkozásban honi viszonyainkkal sok tekintetben összehasonlítható — országokat, mint Svájc, Norvégia —, hogy a hajdani „listavezetőről", Svédországról ne is beszéljünk!

Gúzsba kötve táncolni igyekvő szaklapunk, az Alkohológia által „kiszivárogtatott" néhány statisztikai adatnak és saját vegyészmérnöki szakismereteimnek a felhasználásával talán sikerülni fog meggyőzni Önt — kedves Könczöl —, hogy amit Ön rossznak vél, az a jó, és amit Ön nehezményez, az alapjaiban rendítené meg belső piacunkat, megnehezítené a „*ki*áramoltatott béreknek" egészségesen egészségrontó *visszaáramoltatását* a közös alapokba, és még számos — szinte felsorolhatatlan — zavart okozna belgazdasági rendszerünk tisztes rendjében. S ezt Ön sem akarja — feltételezem — komolyan! Legföljebb a „történelemelőtti" szerzők kritikátlan tanulmányozása akadályozza meg Önt abban, hogy modern korunk modern közgazdasági kategóriáiban gondolkodva megértéssel, sőt, állampolgári büszkeséggel tekinthessen állami 40 százalékos mű-spirnyák gyártásunk dinamikus fejlődésére.

Mert nézze csak: Ön jószerivel még azt sem tudja, hogy alapvetően *két* szeszkategória létezik. A „palackba zárt szesz" és a „funkcionális szesz".

A „palackba zárt szeszt" általában finánckísérettel viszik ólomzárolt palackokban gyártól gyárig. Többnyire ipari célokra használják (vegyi oldószereként stb.), mert emberi fogyasztásra alkalmatlan. Szeszfoka 96 százalék; gyanútlan (és edzetlen) felhörpintőjéből fulladásos rohamot vált ki. E „palackba zárt szesz" literjének 40 százalékosra hígításához mindössze *23 perc a társadalmilag szükséges munkaidő.*

Ez mindaddig így igaz, amíg az *1783*-ban papírra vetett Gay—Lussac-féle erjedési törvényt egy új keletű pénzügyminiszteri vagy belkereskedelmi miniszteri rendelet hatályon kívül nem helyezi. A Gay—Lussac-képlet szerint ugyanis 100 kilogram vízmentes keményítő alkoholos elerjesztéséből, elméletileg, 57 kilogram (71,5 liter) 100 százalékos tisztaszesz keletkezik, míg gyakorlatilag a „kihozatal" „csupán" 63 liter, vagyis az elkerülhetetlen veszteség („hatásfokcsökkenés") 12 százalék[3]. Ezen adat ismeretében, néhány logarléctolás segítségével (és annak figyelembevételével, hogy a szeszgyári cefre kitűnő marhatakarmány, a marhaürülék pedig műtrágya „kiváltására" alkalmas, és ez megnöveli a szeszkrumpli-kihozatalt stb.) kijön, hogy mindent figyelembe véve — egy zárt ciklusú, jól szervezett palackbazártszeszgyártó üzem literenként 23 munkaperc (napi áron számított) forint-ellenértékét „áramoltatja ki" a fogyasztói piacra, miközben egy liter (40 %-osra átszámolt) tiszta szesz kerül az ólomzáras ballonokba.

Ami ezek után ennek a „palackba zárt szesznek" „funkcionális szesszé" (állami 40 százalékos mű-töménnyé) történő „avanzsálása" során történik (erre hivatott gyárainkban és gyárrészlegeinkben) az az igazi magyar „gazdasági csoda", és ennek még akkor is meg kell dobogtatnia minden igaz magyar ember szívét, ha az illető nem idült alkoholista — nem is alkalmi nagyivó, sőt, még csak nem is „társasági ivó".

A metamorfózis egyszerűen megy végbe: a 96 százalékos szeszt a lehető legtisztább csapi vízzel „*lehígítják*" 40 százalékosra, majd hozzákeverik a „tájjellegének" megfelelő „cseresznye", „barack", „rum" stb. ízű félszázaléknyi kozmaolajat, azután a vidéki csehók részére demizsonokba, rangos városi közértek, önkiszolgálók és ABC-áruházak (Alkohol, Biomassza, Cukorka) részére elegáns palackokba töltik, címkézik, lezárják stb. Mindezzel további maximum *kettő* (napi áron számított) munkaperc forintértékével *növelve* az *alap*-szesz 23 munkaperc ellenértékének megfelelő munkabér „kiáramoltatását". A piacon *pedig* az *átlag* magyar dolgozó *átlag* magyar fizetésének *átlag* 423 munkapercének *átlag* forintokban elszámolt *átlag* ellenértékéért megvásárolja.[4]

Vagyis minden liter 40 százalékos állami mű-tömény eladása révén, *nettó* 398 „kiáramoltatott" munkaperc értéke áramlik *vissza* a közös alapokba. Ez olyan fantasztikusan jó „cserearány", hogy magasan túlszárnyalja összes ismert (és nem ismert) belés külkereskedelmi „sikereinket". Hozzátéve, hogy e csodás cirkuláció jelentős része még fizetésnapon lezajlik.

Hogy ennek a „cserearány-bravúrnak" a nagyszerűségét, és a nálunk iparilag fejlettebb nemzetek e téren tapasztalható lemaradását, plasztikusan érzékeltessem Önnel — kedves Könczöl —, idézem ugyanebből a forrásból[4]: a svájci átlagmelósok a kezeikhez „kiáramoltatott" *202 munkaperc* ellenértékéért juthatnak hozzá egy liter 40 százalékos állami mű-töményhez (sőt, még az sincs kizárva, hogy valódi magyar kecskeméti „fütyülős" barackhoz — a „kiszivárogtatott" adat ugyanis csak annyit tud, hogy Svájcban a „tömény" literje 202

[1] Könczöl Csaba: Kínálat rogyásig, Budapest, 1982. május, 28. oldal
[2] Fekete János: Vita az alkoholizmusról. Alkohológia, 1982. 1. szám, 56. oldal
[3] Ost-Rossow: Lehrbuch der Chemischen Technológie. 26. kiadás, 818. oldal.
[4] Nagy György: Jelentés az italfrontról. Alkohológia, 1981/2. 89. oldal.

és XVII. század európai, valamint
művészetének gondosan válogatot
Egyértelmű a gyűjtők, elsősor
jelentőségű törekvése: minden m
emléket, hogy ezáltal a figyelmes
kon – minden nehézség nélkül ös
szakokat és ezáltal rátaláljon az e
rámiában, szobrászatban és festés
tására.
Különös hangsúlyt kap a múz
az a belső kiállító termekben is t
szetének lenyűgöző gazdagsága.
King, Manet, Soto, Nevelson, Lég
mindenekelőtt *Vincent van Gogh,*
ményben.
A központi épülettől kissé táv
érdekes ötlet kivitelezését figyelhe
sétálunk. Amerikában és Franciao
le: „kertszobornak" nevezhetnénk
másfél-két méteres emelt tér, tet
domborulatok, a fehér alapon fek
vonalakkal. Egy kis torony rejtett
„kertszoborra".
Közelről, távolról engem egy a
keztet – több dimenziós változatb

5

Kovács Dezső: A művészetek pártolása és pártolása.
MŰVÉSZET, 1980. május - 46. lap.

Hallóy Sándor

Language (Interview with Mihá
Kátai) *14*
György Somogyi: Honest Craft (Inte
view with János Probstner) *19*

WORKSHOP

The studies of the column deal wit
problems of present Hungarian applie
arts.
On the occasion of the activity o
the Kecskemét Ceramics Studio Hedvi
Dvorszky is examining the tech
nological conditions and

ство, и ее народнохозяйственное значение, вопросы используемости духовных мощностей.

Габор Атталаи: Место и роль прикладного искусства и дизайна в современном венгерском обществе *2*
Дёрдь Фекете: О нас — всем *5*
Арпад Бузаш: Структура деятельности прикладного искусства и искусства дизайна *6*

ДВА ДЕСЯТИЛЕТИЯ

В этом номере нашего журнала начинается новая серия интервью. Ее цель оценить те перемены, которые произошли в жизни венгерского искусства за минувшие десятилетия. Мы стремимся раскрыть преобразования отдельных жанров, стирание границ между ними, изменение положения художников, их связи с обществом, с системой профессиональных учреждений, с критикой, формирование условий их существования в связи с жизнью визуальной культуры в целом.

Первое интервью было взято Иваном Розгоньи у Михая Шенера. Это интервью прослеживает развитие художника с момента выставки его произведений в 1962 году, явившейся поворотным пунктом в его деятельности, поиски художником новых путей, подчеркивая прежде всего его явный поворот к фольклору.

В беседе Ласло Меньхарта с Михаем Катаи также большое место отведено роли народного искусства в формировании искусства эмали, которому посвятил себя Катаи. Если Михай Катаи руководит колонией художников эмали, то керамист Янош Пробстнер, у которого взял интервью Дёрдь Шомоди, организовал в Кечкемете студию керамистов, которой и руководит. В своей работе художник придает организационной деятельности значение, рав-

Хедвиг Дворски: Мастерство — традиция — фундаментальные исследования (Заметки о Кечкеметской студии керамистов) *22*
Ализ Тордаи: Выбор мотивов художниками текстиля, 68—78 *25*
Лоранд Берецки: Встреча дизайна с ремесленными условиями (Деятельность Эвы Немет — художницы по текстилю) *30*

ВЫСТАВКИ

Лайош Лошка: Рисунки в Крепости *32*

КУЛЬТУРА СРЕДЫ

Каталин Ш. Надь: Площади Будапешта *36*

О КНИГАХ

Дизайн. Искусство формы (Дёрдь Шомоди) *41*

ОКНО В МИР

Петер Шинкович: Жест как художественная ценность *42*
Розалия Урбан Надь: Представляем миддельхеймский парк скульптур *44*

ХРОНИКА

Дежё Ковач: Поддержка художников, помощь им; Дёрдь Шюмеги: Галерея «Форраш» *46*

На первой странице обложки Михай Шенер: Гусары, крашеное дерево, 38×36×9 см и 30×26×11 см, деталь (фото Шомфаи)
На второй странице обложки Ливиус Дюлаи: Чемпион, перо, бумага, 28×18 см, 1975 (фото Бокор)
Сувенир: Декоративная крыша синтоистского святилища, Киото, Япония (фото Тамаша Секея)

totta Courbet kiállított festményét. A császár ilyen nyilvánvaló nemtetszésében nemcsak saját ízlését, hanem a hivatalos művészetpolitikát is szemléletesen kifejezésre juttatta az olyan művésszel szemben, aki szerinte másként „politizált", mint Ő. Az azóta eltelt idő alatt a művészetpártolás balfogásai egyre színesedtek szerte a világon és természetesen nálunk is.

Az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat ötvenéves jubileuma alkalmából részletes összeállítást közölt az 1871–1909 közötti állami vásárlásokról. 189 műtárgyat vásároltak a külföldi kiállítóktól, melyből jó, ha három díszíti a Szépművészeti Múzeum falát. 1903-ban a Műcsarnokban rendezett kiállításon például kilenc olajfestményt vásároltak, ma már teljesen ismeretlen, egyszersmind jelentéktelen festőktől, és nem kellettek Puvis de Chavannes, Monet, Raffaelli, Pissarro, Denis alkotásai. A teljesség kedvéért felsorolom a negyven év „sikeres" találatait: 1877 – Jacqes Charles: *Legelőn;* 1880 – Jan Matejkó: *A várnai csata;* 1891 – Frans Courtens: *Aranyeső;* 1894 – Heinrich Zügel: *Az első napsugarak;* 1901 – Franz Lenbach: *Lenbach a leánykájával;* 1902– Ignazio Zuloaga: *El Bunderdó Toreador;* 1905 – Akseli Gallen-Kalela: *Fiatal faun.*

Érdekes olvasmány az *Állami Vásárlás és az őfelsége a király vásárlásai magyar művészektől* felsorolása. Megtudhatjuk belőle, hogy Gyárfás 1881-ben *(Tetemrehívás)*, Hollósy 1892-ben *(Hazai népéletből)*, Rippl-Rónai pedig 1906-ban *(Amikor az ember visszaemlékezéseiből él)* került először és utoljára a kegyeltek közé, nem beszélve Szinyeiről, akitől az *Okulit* 1894-ben, a *Majálist* 23 éves késéssel, 1896-ban vásárolták meg. Eközben gurultak az aranyak szinte évenként többször is Háry Gyulának, Pállya Celesztinnek, Baditz Ottónak, Kacziány Ödönnek, Paczka Ferencnek és nejének és sok, ma már teljesen elfeledett festőnek.

Nem mentőövet akarok dobni az állami művészetpártolás művelőinek, amikor a közelmúlt – művészettörténetileg megnyugodott – példáit idézem, hanem csupán kiegészítőnek szánom az említett számban publikáló Kerékgyártó István felsorolásához.

A művészetek
hivatalos (állami) pártfogásáról

Senki előtt nem kétséges, hogy a hivatalos pártfogás a legfontosabb, a szocialista országokban szinte életkérdés a művész számára. Anyagilag talán még függetlenítheti magát, de köztéri munkákat, nagyméretű, murális alkotásokra megbízást csak az államtól remélhet. A munkája elismerését jelentő címek, kitüntetések is szerves részei a hivatalos pártfogásnak, és mindenki előtt nyilvánvaló, hogy az anyagi és erkölcsi megbecsülés szoros kölcsönhatásban áll egymással.

Az elv helyes: „Aki jobban dolgozik, az többet kap" a megbízásokból, a vásárlásokból, a tanulmányutakból vagy a hírverésből. Mert itt van például a Művészet folyóirat. Borbély Károly, a Művészeti Alap igazgatóhelyettese írásából kitűnik, hogy abból a pénzből tartatik fenn, amit lecsípnek e célra az alkotások eladásából származó pénzösszegből. Teszik ezt azért, hogy az anyagi pártfogást más típusú pártfogássá alakítsák át. Az átalakulás során a most már erkölcsi pártfogás koncentrálódik is egy-egy művész javára, akiről dicsérően írnak, munkáit repro-

Nem föltétlenül igénylem a jósnak járó díjat, mikor leírom, hogy a jövőben is lesznek olyan kiemelkedő művészek, akiknek munkáit a művészetpártolók mentik át az utókornak. Sajnálatos tény, hogy valamikor jobban kellett szégyenleni a műgyűjtő jelzőt, mint a részegest, pedig nem kétséges, hogy italra vagy műtárgyra költeni nemesebb szenvedély. Az ízléses műtárgyakkal berendezett lakás vagy a „házi múzeum" polgári magatartás? Az emberek gyűjtenek lemezeket, bélyeget, régi pénzt vagy műtárgyat. Tehetik, mert gyártanak lemezeket, bélyegsorokat adnak ki, és alkotnak a festők. Véleményem szerint értékelni, bátoritani kell az egyén művészetpártolását, még azzal a „veszéllyel" is szembenézve, hogy a műtárgygyűjtés esetleg státusszimbólummá válik.

Ha már szóba került, néhány mondatot a műkincsgyűjtőkről is. Hogy értékmentő, értékmegőrző szerepüket mennyire homályosítja el a felhalmozott anyagi érték föltétlenül destruktív hatása, elgondolkodtató kérdés, de állítom: előbb-utóbb odakacsingatnak a kortárs művészetre, vagy engednek csábításának.

Az élet drágulása, az ország – remélhetőleg átmeneti – gazdasági nehézségei negatív hatásukat bizonyára éreztetni fogják a művészetpártolás anyagi részében is. Egyedül az erők,

anyagi alapok össztársadalmi összegása segíthet át a nehézségeken. Aki ereti a képző- és iparművészetet, tőn őrködjön azon – ha már rostálni ll –, az ocsú és ne a tiszta szemek lljanak ki. Ez mindnyájunk érdeke.

KOVÁCS DEZSŐ

Visszhang

A művészetek pártfogása és pártolása

Kevés olyan elevenbevágó összeállítása volt a Művészet folyóiratnak az utóbbi időben, melynek tartalmáról annyian beszélnek és vitatkoznak, mint az 1979/11. számé. A mecenatúrát boncolgatja néhány írás, és az világlik ki a sorok közül, hogy mecenatúránk botladozik – ha még el nem bukott –, tehát (elnézést a triviális szójátékért) „mecenatúró" lett. E rossz hangzású, csinált szó helyett azért maradjunk meg a művészetek pártfogása, pártolása kifejezések mellett, mert ezek azért talán mégis jobban fedik mind az anyagi, mind az erkölcsi elismerést.

A témával kapcsolatban néhány gondolatomat szeretném elmondani – méghozzá a képvásárlók szemszögéből –, melyek az említett szám írásaiból – szerintem – kimaradtak.

Visszapillantás

A művészetek forradalmárai, az újat akarók mindig ütköztek a kor ízlésfelfogásával, de talán ez az ütközés nem volt olyan látványos és mindenre kiterjedő, mint ahogyan az impresszionisták megjelenése óta tapasztalható. Az ezt megelőző időkben jobban kidomborodott a képzőművészetek „mesterség" jellege. A nagy igényű szakmai tudás kívánalma – amely nélkül még céhtag sem lehetett bárkiből – eleve szakmán kívülre rekesztette a dilettánsokat, a kóklereket. Abban az időben egyetlen néző sem mondhatta: „Ilyet én is tudok csinálni!"

A látványos melléfogások kora, úgy tűnik, akkor kezdődött, mikor III. Napóleon lovaglóostorával széthasí-

HOLLÓSY SIMON

Népszava 1971 III. 20

Szlovén festők a Nemzeti Galériában

Jó négyszáz esztendeje immár, hogy „Az Béla királyról és az Bankó lányáról" való széphistóriát „horvátul magyarra" ültette át a semptei névtelen. Azóta a magyar írók megszakítás nélkül fordítottak a délszláv folklórból és irodalomból; van alkotó, aki egymaga száznál több délszláv könyvet ültetett magyarra. Az állandó érdeklődést a rokon történelmi múlt táplálja s az emberi vonzalom oly nép iránt, amely — mint már a múlt században írták — „tud gyöngéden érezni, csatázni és énekelni".

A vonzalom kölcsönös volt: a délszláv népköltészetben bátor, testvéri nép a magyar. A közös múlt emlékét azok az esztendők sem feledtették hosszabb időre, mikor a magyar és délszláv népek a politika síkján szembekerültek. Az 1848—49-es szabadságharc után nem sokkal *Jovanovič Zmaj* Petőfi, Arany és Madách műveit fordítja szerbre; a délszláv irodalomból számos írást jelentetnek meg magyarul, többek között *Vajda János* fordításában. Adyra és a Nyugat irodalmára a századelő délszláv alkotói is felfigyelnek, így *Manojlovič, Crjanski* és *Krleža.* S ha az első világháború meg is szakította a szépen bontakozó kapcsolatokat, a hitleri agresszióval szemben felerősödött a magyar—délszláv összefogás vágya. 1941-ben, a nagy tragédia előtt egy hónappal *Crjanski* és *Čankar* regényei jelennek meg magyarul.

Ezt a vonzalmat — a testvériség tudatát — a második világháború sem halványíthatta el; még dörögtek az ágyúk, mikor *Csuka Zoltán* már a délszláv hősi énekeket fordította, munkálva, mint annyi nagy elődje és kortársa, a szomszéd népekkel való kapcsolatot, erősítve az összetartozás tudatát. Ez a testvériségvágy Ady óta különösen benne él a magyar gondolkodásban. Ady a magyar, a román és a szláv bánat közösségéről vallott, Bartók a népek testvérré válásáról álmodott, József Attila közös dolgaink rendezéséről beszélt, Németh László a tejtestvériségről — a Dunatáj kis népei egy azon sors száraz emlőit szopták —, abban a hitben, hogy a *rokon történelmi és szellemi múlt alapja lehet a jövőbeli békés együttélésnek, együtthaladásnak is.*

Anton Karinger: A Bohinji-tó (1862)

A hídépítés, az egymás megbecsülése szellemében fejlődnek a magyar—szlovén kapcsolatok is. Itt a múlton nincs semmi árnyék; az emlékezet sem őriz semmilyen vitát a két nép között. *Pável Ágoston* apostoli alakját látja jellemzőnek, a „két nép hűséges fiát" — Illyés Gyuláé ez a kép —, aki megvetette a magyar—szlovén művelődési kapcsolatok alapját. Aki a szlovén irodalom teljes bemutatására törekedett, s akinek a Čankar-fordításáról azt írhatta a kritika: „olyan könyv, mintha magyarul írták volna". A felszabadulás óta többek között szlovén lírai és prózai antológia jelent meg magyarul, és magyar lírai és prózai antológia szlovénül. Jelezve, hirdetve: a két nép kölcsönösen becsüli egymás irodalmát is; jó szándékkal, következetesen építi mindkét oldalról az összekötő hidakat.

A hídépítést, egymás megismerését szolgálja a szlovén festészet magyarországi bemutatása is. Nem vagyok művészettörténész, a szlovén festészettel most találkoztam először, de már az első találkozás is a szlovén embert és a szlovén tájat hozta még közelebb; a szlovén és a magyar kultúra rokon mozzanataira emlékeztetett. A szlovén festészet is következetesen, meg-megújuló rohamokkal igyekezett szabadulni a provinciálisból, és bekapcsolódni Európa művészeti életébe; — *európai szinten kifejezni a szlovén világot.* S túl a festői, a művészi gondon, társadalmi és nemzeti feladatokat is vállalt: a nemzeti szabadságért és a társadalmi felemelkedésért való küzdelmet. A költő Prešeren forradalmas eszméit a festők is vallották.

A XIX. század szlovén festői Itáliára és Bécsre tekintettek leginkább, a klasszicizmus és a reneszánsz ideáját szem előtt tartó Itáliára, s a mérsékelten romantikus hangulatot árasztó Bécsre. A századvégtől kezdve Bécsnek München lesz a vetélytársa: — ettől az időtől kezdve legalábbis az irodalom felől induló néző többször vél rokonságot a szlovén és a magyar festészet között. *Matija Jama* egy időben még Hollósy müncheni festőiskolájában is dolgozott — korai művein érződik is a Hollósy-iskola plain air-stílusa —, s Münchenben nyitott iskolát *Anton Ažbe;* itt találtak egymásra azok a festők, akik a következő fél században meghatározták a szlovén festészetet, s akiket szlovén impresszionistákként tart számon a művészettörténet *(Richard Jakopič, Matija Jama, Ivan Grohar, Matej Sternen).* A korszerű, modern művészet álmával dolgoztak, stílusforradalmat hirdettek, új technikákat vezettek be. Elképzeléseik, festői törekvéseik mintha Nagybánya magyar impresszionistáival is tartanának némi rokonságot.

Az irodalom mindenképp rokonmód állt a szlovén festők mellé, akárcsak nálunk is a század elején. Čankar, a regényíró a képek szlovén hangulatáról írt elismerően, Zubančič, a költő, a szlovén föld „mélabúját és hajnalát" látta a festményeken, meg „a szlovén lélek rezdülését és súlyos melankóliáját". S „egy fiatal nép közvetlen erejét".

A Galériában látható képek, melyeket a ljubljanai testvérintézmény kölcsönzött, a szlovén festészet teljes útját jelzik a romantikától az impresszionizmusig. Érzékletesen mutatják be azt a fejlődést, amely során a szlovén piktúra a *modernség köreibe* érkezett.

Czine Mihály

...ságon, különösen az ELTE, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, a SOTE Medicor-klubosai, közművelődési aktivistái. Csütörtökön a SOTE Medicor-klubjának vendége volt *Pozsgay Imre* művelődési miniszter.

IS

tékosan kijelenti, hogy *a Hazafias Népfront a jövőben is számít a vallásos emberek és az egyházak együttműködésére.* A tanács köszönetét és elismerését fejezi ki egyházai tagjainak, a lelkészeknek, akik eddig is részt vettek ebben a munkában. Ugyanakkor felhívással fordul minden lelkészhez, egyházaik vezetőihez és tagjaihoz: *tanulmányozzák a kongresszus dokumentumait és programját, tartsanak kapcsolatot a Hazafias Népfront szerveivel, támogassák munkájukat.*

galom nyolcvanhét éves történetében az idén március 23-án kezdődő konferencia lesz a tizenötödik. Ezt a tanácskozást tizenkét tudományterületen hirdette meg a Művelődési Minisztérium és a KISZ Központi Bizottsága.

A minisztérium csütörtök délutáni sajtótájékoztatóján *Páris György*, a Tudományszervezési és Informatikai Intézet vezetője elmondta, hogy *a diákköri mozgalom ma több, mint tízezer tagot számlál.* A tavaszi konferenciára mintegy négyezer dolgozat érkezett, közülük 2396 írást találtak bemutatásra érdemesnek. *A dolgozatok színvonala évről évre magasabb,* ezért a minisztérium arra ösztönzi az egyetemi és főiskolai tanszékeket, hogy tudományos kutatási tervükbe *építsék be* a hallgatók munkáját is.

A vállalatok, intézetek is *egyre nagyobb figyelemmel* kísérik a diákköri konferenciákat. Sok olyan tehetséges fiatallal ismerkedhetnek meg itt, akiket később, mint munkatársukat szívesen alkalmaznak. Az előadások is érdekesnek ígérkeznek. Jellemző példa, hogy az *Ipari Minisztérium* egy pécsi hallgatónő bányaművelészsel foglalkozó írását olyan alaposnak és érdekesnek találta, hogy megvizsgálja *konkrét felhasználhatóságának* lehetőségét.

A Művelődési Minisztérium arra törekszik, hogy legalább valamennyi nívódíjas dolgozatot illetékes szakmai körökben ismertté tegyen. **Sz. Sz.**

algériai középfokú oktatási és műszaki államtitkár, aki *Korcsog András* művelődési államtitkár meghívására Magyarországon tartózkodott. A vendég középfokú oktatásunk és szakoktatásunk rendszerét tanulmányozta. Az államtitkárt fogadta *Pozsgay Imre* művelődési miniszter és *Ábrahám Kálmán* építésügyi és városfejlesztési miniszter.

rmekölési ügyekben

A gyermekölési ügyek elbírálásával kapcsolatban — a *Legfelsőbb Bíróság* kezdeményezésére — úgy tűnik, változáson megy át a gyakorlat. Ennek bizonyítására néhány példa:

A fiatalkorú vádlott még 1979 nyarán megismerkedett egy külföldi férfival. A rövid, felelőtlen kapcsolat „eredményeképpen" a lány másállapotba került, amit szülei előtt is eltitkolt. 1980. március 31-én este, miközben lefekvéshez készülődött, váratlanul *megindult a szülés.* Magához vett egy kést, kiment a mellékhelyiségbe, ahol rövidesen világra hozott egy kisfiút. A fiatal nő ezután az újszülöttet összeszurkálta, majd a csecsemő holttestét egy zsákban, a krumpliverem közelében elrejtette.

A Pest Megyei Bíróság a gyilkos anyát 1 évi és 10 hónapi szabadságvesztésre ítélte, de a végrehajtást 3 évi próbaidőre felfüggesztette. Ügyészi fellebbezés folytán került az ügy a Legfelsőbb Bíróság elé, amely a vádlottat *2 év és 6 hónapi fiatalkorúak börtönében letöltendő szabadságvesztésre ítélte.*

A Kecskeméti Megyei Bíróság tárgyalta a Császártöltésen lakó *Árva Istvánné Kornóczi Ágnes . ügyét,* akit emberölés miatt első fokon 3 évi börtönre ítéltek.

A rendszeresen alkoholizáló fiatal nő első gyereke *állami gondozásban* nevelkedik. Az asszony 1979 júniusában észlelte, hogy ismét állapotos, de erről nem tájékoztatta élettársát, hanem 1980. február 9-én a hajnali órákban lakásán megszült egy életképes kisfiút. A gyermek sírdogálni kezdett, de ez sem hatotta meg az elvetemült anyát: nem kötötte el a köldökzsinórt, hanem hagyta, hogy a csecsemő azon keresztül *elvérezzen.*

A Legfelsőbb Bíróság az Árva Istvánné ellen első fokon hozott ítéletet *5 évi börtönre súlyosbította.*

A legfőbb bírói fórum ítéletei egyértelműen arra utalnak, hogy a változó társadalmi körülményekhez igazodva a gyermekölési ügyekben *szigorúbb* mércével mér a bíróság. **Schmidt Attila**

A zászlók kétszer hazatértek

A magyar tisztek elvonulnak a szovjet díszszázad előtt

Negyven évvel ezelőtt, 1941. március 20-án Moszkvában, a Vörös Hadsereg Központi Otthonában I. V. Tilenev hadseregtábornok ünnepélyes keretek között visszaadta a magyar diplomáciai képviselet akkori vezetőjének azt az ötvenhat 1848—49-es hadilobogót, amelyet a szabadságharc leverése után az egykori cári csapatok hadizsákmányként szállítottak Oroszországba.

Ez volt a zászlók visszaadásának diplomáciai aktusa, amelyet három nap múlva egy másik ünnepség követett. A magyar—szovjet határon találkozott a két ország katonai küldöttsége, s ekkor megtörtént a zászlók tényleges visszaadása is.

Az évforduló kapcsán, a megemlékezésen túl, szót érdemel az egykori esemény háttere is. Mindenekelőtt az a tény, hogy ezeket a zászlókat a cári Oroszországban a régi győzelem emlékeiként őrizték, a szovjet hatalom megszületése után azonban ezeknek a zászlóknak a jelkép jelentését átértékelték. Az 1848—49-es magyar forradalmat és szabadságharcot a világtörténelem dicsőséges korszakai és eseményei közé sorolták, s a hadizászlókat forradalmi ereklyeként a Forradalmi Múzeumban őrizték.

A zászlók visszaadásának gesztusa pedig éppen negyven évvel ezelőtt túlmutatott magán az eseményen: a világháború küszöbén a Szovjetunió békevágyát és békés szándékait kívánta ezzel is jelképesen kifejezni. A világháború után a zászlók ismét a Szovjetunióba kerültek, ahol ismét megőrizték Magyarország számára, és 1948-ban, a forradalom centenáriumának évében, Magyarország felszabadulásának napján a szovjet kormány másodszor is visszaadta őket, egy akkor megújuló, egy másik Magyarország képviselőinek.

Ma a szabadságharc hadizászlóit a Budai Várban, a Hadtörténeti Múzeumban őrzik. **Sz. J.**

HOLLÓSY SIMON
(1857–1918)

Emlékkiállítása (1957)

A Szépművészeti Múzeum Új Magyar Képtára kis kamarakiállítás keretében áldoz a modern magyar festészet egyik úttörője, Hollósy Simon emlékének, születése 100. évfordulója alkalmából.

Egy jelentős életmű töredékével találkozunk a kiállításon, egy szaggatott, azt is lehetne mondani, hányatott életű mester zsenijének fellángolásával s a művekben tartósult izzásával.

Hollósy Simon 1857. február 2-án született, és művészi tevékenységének két határköve a magyar kapitalizmus erőteljes fejlődése (1880-as évek) és az 1914-es háború utolsó, már forradalommal terhes esztendeje. A magyar valóság talán legellentmondásosabb periódusa ez, mikor a tűzzel-vassal irtott 48-as gondolat már jelképekben is alig nyert kifejezést, és bizonyos — válságokkal tűzdelt — gazdasági megerősödés sok jóhiszemű gondolkodót is megtévesztett a társadalmi békét, a ferencjózsefi aranykort illetően. Ám hamarosan lelepleződött az az idill, amit főleg a millennium cicomázott a magyar nép elé, és súlyos problémákkal felhőződött az az optimizmus, amely a festők kezét vezette a derűs, anekdotikus életképek megfestésében.

Ennek a még felhőtlen optimizmusnak a kifejezése Hollósy első nagy kompozíciója, a *Tengerihántás* (1885). A téma illusztratív jellegű, vagyis nem egy bizonyos látási élmény sugallta — bár bizonyára mint emlékkép ez is jelen volt —, hanem gondolati, vagy ha úgy tetszik, irodalmi alapötlettel bír. Népi hagyomány szerint aki a tengerihántásnál piros csövet talál, csókot kap. Hollósy ezt festette meg távol a hazától, Münchenben. Rendkívül kiegyensúlyozott színegyüttesben, csaknem klasszikus háromszögbe komponálta a temperamentumos elevenségű két alakot. Színei, bár nehéz feketék és világító fehérek ellentéteiben gazdag, finom, csaknem púderes sárgásszürkék. Tiszta, világos rajz és gondos anyagszerűség — a müncheni akadémiák e két igazán pozitív haszna — s végül a művész érzelmi odaadása teszik teljessé XIX. századi festészetünk e kiemelkedő alkotását.

Alkotó tevékenységének első évtizedében több népéletképet festett, így az *Ivóban*, *A jó bor*, *Két tűz között* stb. Mind egy-egy kis remeke az e korban divatossá vált zsánerfestészetnek. De ezek közül is kiemelkedik *Az ország bajai* (1893) című apró kép, ahol már a megfestésben is változást látunk — tartalmi

Oelmadler Anna
A szocialista tejszőművészet nyomában
Bp. Korsuth 1975

a *Szénagyűjtők* vagy a *Keresztelő;* a *Züzü*-sorozat, ahol szárnyat kapott ecsetje; a magyar virágok minden színében szikrázó csendéletei, pompás aktjai, gyönyörű tájképei, s azok közt is a *Tél a tavaszban* vagy a balatoni sorozat, olyan széles skálát mutatnak, hogy bennük igazolódott a régi mondás: a nagy festő mindent festő.

Az egész nemzet meghajtja az elismerés zászlaját nagyszerű mesterünk előtt, aki élete munkájával hozzájárult a magyar művészet színvonalának emeléséhez, s aki az egész emberiség kultúrájához hozzáadta a maga fényes obulusait. Csók István a legtöbb külföldi kitüntetéssel bíró magyar művész, mert hosszú, termékeny életén át Párizstól San Franciscóig, Rómától Pittsburghig, Barcelonától Oslóig és Londonig, Európa csaknem valamennyi országának fővárosában és jó néhány amerikai városban kiállított, s mindig dicsőséget szerzett a hazának.

Végezetül: a szó csak szó. Nincsen toll, amely képes volna igazabb képet nyújtani Csók István művészetéről, mint akár egyetlen, legkisebb képe is. Ez a kis vezető nem is léphet fel azzal az igénnyel, hogy az adott terjedelemben ismertetésének teljességére törekedjék. Szólaljanak tehát a képek, s a szépségnek és életörömnek ezt a forró áradatát igaz szeretettel és hálával köszönti és köszöni az egész magyar nép.

(Katalógus, Budapest, 1955)

változás eredményeképpen —, szabadabb ecsetkezelést és az anyagérzékeltetés alárendelődik a szín és fény egyre jelentősebb szerepének. Közelednek a felhők, helyesebben felismeri a művész, hogy a magyar nép élete egyáltalán nem olyan idilli, mint ahogyan az Münchenből látszik.

Tanítványai, Réti István és Thorma János ösztönzésére a millennium évében hazajött Nagybányára az a festőtársaság, amely Hollósy körül csoportosult. Előbb csak nyári tartózkodásnak szánva, majd letelepedve megalapították és megalakították a nagybányai művésztelepet. Hollósy, a fiatal mester fejjel emelkedett ki különben illusztris társai közül, ennek ellenére minden akkori magyar tanítványa elismertebb, sikeresebb alakja lett a művészeti életnek és — mint pl. Ferenczy Károly esetében — teljesebb életművet hozott létre, mint ő maga. Ez természetesen nem a képességein múlott — ahogy ezt a kiállításon látható művei tanúsítják —, hanem külső körülményein, azon, hogy pl. a nagybányai iskola szervezése, a növendékekkel való foglalkozás mind Hollósy vállára nehezedett. Ezt örömmel is vállalta, hiszen számára a tanítás épp olyan elhivatás volt, mint a festés —, de ugyanakkor gátolta is az alkotó munkában. Ezzel szemben társai szívós, fegyelmezett, mindennapi komoly elszántsággal álltak állványaik elé és végezték előrevivő művészi gyakorlatukat. De volt más akadály is. Hollósy, a lángoló plebejus demokrata egyre inkább szembekerült úri-exkluzív elzárkózásra hajlamos barátaival, kollégáival. Megalkuvás nélküli harcot hirdetett — kezdetben velük együtt — a hivatalos művészet és annak formái ellen, mert valóban újat, forradalmit akart, de elhagyták barátai, amint művészetük bevett felekezetté lett. Kortárs életrajzírója, Réti István, erősen szubjektív okokkal motiválja a szakítást, de Hollósy levelei és egész életműve amellett bizonyítanak, hogy bár Hollósy valóban szenvedélyes és gyakran regard nélküli temperamentuma is hozzájárult, a döntő ok világnézeti különbségükben rejlett. Hollósy elhatárolta magát a polgári kultúra fénymázától, a valóság héját akarta feltörni, hogy eljusson a maghoz, mert tudta, hogy a művész hivatása több, mint a látvány bármilyen magas színvonalú transzponálása. Eszméi Tolsztojéval és Zoláéval rokonok, olyan eszmék, amelyek kifejezésére, művészi formába öntésére elkötelezte magát, amikor festő lett.

A millenniumra minden valamire való festő történelmi képpel készült. A nagybányaiak közül Thorma, a nagyszerű *Aradi vértanúk*at festette, és valószínű, hogy Hollósy *Zrínyi kirohanása* című kis kompozíciójával ugyancsak ezt célozta. A *Zrínyi* amilyen kicsi méretben, olyan monumentális hatásában. Finom, kékesszürke alaptónusában zengenek a színek, és Zrínyi alakja valóban a nemzeti hős jelképévé magasodik.

A magyar nép életének forradalmi fordulatai, drámája és felemelkedése iránt különös érzékenységgel és érdeklődéssel fordult Hollósy. Nagybányán Kiss József verseinek illusztrálására vállalkozott a festőtársaság, és nem véletlen, hogy Hollósyt a *Tüzek* című vers crescendója ragadta meg és késztette adekvát ábrázolásra. Ugyanígy Petőfi *Apostolá*hoz készített megrendítő lapokat.

Már Nagybányán, 1898-ban kezdett foglalkozni a *Rákóczi-induló* kompozíciójával és halála napjáig gyürkőzött vele. Mikor a szakítás után elhagyta Nagybányát, Técsőn, a Tisza felső folyásánál választott magának és tanítványainak festők számára igen alkalmas környezetet. Tanítványai követték mindig és mindenhová, és számos lengyel és orosz tanítványa közül ittragadt az első világháború alatt A. N. Tyihomirov, aki a mester haláláig, 1918-ig mellette maradt, és aki az idei évfordulóra Hollósy volt tanítványai műveiből a mester emlékére kiállítást rendezett Moszkvában.

Técsőn főleg tájképeket festett, és milyen nagyszerű, a táj legjellemzőbb sajátosságait kihámozó és összefoglaló módszerrel! Az 1900-as évek elejéről datálódnak legszebb, legtartalmasabb tájképei, a Técsőn festett 1906-os *Boglyák*, a violás árnyékokkal színes *Falusi utca*, a *Falusi udvar szekérrel* (1912), amely kompozícióját, színeit és festői módszerét illetően bátrabb, igazabb, modernebb bármelyik nagybányai festőbarátja hasonló munkájánál. A *Tavaszi hangulat* könnyű fátylai vagy *A técsői Tisza-híd* merész kompozíciója — a kép felső negyedében színes párákban remegő fehér traverzek — a magyar tájfestészet remekei.

Közben folyton és fáradhatatlanul formálgatta a *Rákóczi-indulót*. Nem tudhatni, hogy hány variációja született, mert Hollósy hagyatéka a második világháborúban elégett, de a kiállításon látható vázlatok és töredékek is arra vallanak, hogy Hollósy a *Rákóczi-induló* dallamára a magyar földműves népet indította harcba — s micsoda lavinaerővel —, majd egyre inkább a negyedik rend került előtérbe, és Réti szerint is egy proletárhadsereg jelent meg képein.

Lehet-e művésznek nagyobb gyötrelem, mint a befejezetlen nagy mű, a chef d'œuvre, amely csak fragmentumokban marad, s hogy ezeknek művészi szépségénél csak a szándék szépsége a nagyobb? Hollósy örök harcban állva az úri Magyarország képviselőivel — lett légyenek azok bár barátai vagy aggályos kultúrhivatalnokok — minden kudarc ellenére tovább dolgozott, mert olyan hivatástudat és társadalmi felelősség élt benne, amilyen a korabeli kritikai realista írókban lobogott.

Utolsó *Önarcképe* (1916) keserű, bizalmatlan, megfáradt embert mutat. Attitűdjében a Kiss József-illusztrációval — *Mögöttem semmi, előttem semmi* — rokon. Sivár miliőben áll a kék zubbonyos, szigorú tekintetű művész, szemében vád és számonkérés. Pedig, bár élete első felében a siker fénye, barátok szeretete, tanítványok rajongása vette körül, és bár a második, rövidebb felében törhetetlen forradalmiságát a meztelen létért való küzdelem is csorbítgatta: életműve rendkívüli jelentőségű a modern magyar művészetben, fordulópont, amelyre ugyan nem szoktak hivatkozni személyével kapcsolatban, de ami tény. Festészetünket gazdagító, sokoldalú, mindent kifejezni alkalmas formanyelve, erkölcsi szilárdsága és következetes, egymástól elválaszthatatlan hazafisága és forradalmisága festészetünk követendő hagyományai közé tartozik.

(Élet és Irodalom, 1957. III. 29.)

Hollósy Simon festő

- 1896-ban jön először münchenii iskolájával Nagybányára

Emlitve: Pittner Oliver, Ferenczy Noémi, Basch Andor, Bornemisza Géza, Csáktornyai Zoltán, Tihanyi, Czóbel, Czigány Pertrott Csaba, Hollósy Simon, Vida Géza Agrikola Lidia, Kahána Sári, Csizér Lilli Weith László, Kazár László, Ruzicskay György, Ferenczy József, Gallasz Nándor Podlipny Gyula, Szőnyi István, Mattis Teutsch János, Szolnay Sándor, Kos Károly, Réti István, Gy. Szabó Béla, Dési Huber István, Ferenczy Béni, Ziffer Sándor, Szervaliusz Jenő, Boromisza Tibor Kunovits András, Klein József, Katz Márton.

Borghida István: Harcos művész

Igaz Szó 1973/7 124. old.

Hollósy Simon

Hollósy Simon

- 1896 máj 6-án müncheni festőiskolájával meghívásra Nagybányára érkezik
- Thorma János és Réti István tanítványai voltak
- aláírja azt a hivatalos levelet amelyben a művészekkel együtt a nagybányai művésztelep létesítését kéri.
- 1901. ben a Hollósy iskola távol marad a festőtelepről
- 1898-ban még 22 tanítvány kiséri Nagybányára
- 1912 ápr. 22.-én Münchenből levelet küld Moldován Lászlóhoz a Takarékpénztár igazgatójához
- azért hogy 200 forintot megkaphasson egy képet küld részére (egy tuvaros ember udvarát ~~a~~brázolja.

Említve: Hollósy Simon, Thorma János, Réti István, Ferenczy Károly, Glatz Oszkár Csók István, Grünwald Béla, Horthy Béla Csóbel Béla, Trimm János, Perlrott Csaba Ziffer Sándor, Mikola András, Boromissza Tibor, Jakab Zoltán, Börtsök Samu, Krizsán János, Réthy Károly, ~~Jakab Zoltán~~, Ferenczy Valér, Ferenczy Béni, Dénes Vali, Bartók Margit Léderer Dávid Jeremiás Nándor, Debreczeny Zsolt

Rácz Albert: Nyolc évtized festészete Nagybányán
Komur 1977/4. 281 old

Hollósy Simon

Hollósy Simon, festő

SZÉKELY ANDRÁS SOROZATA *(10.)*

EGY ÉVEZRED MAGYAR MŰVÉSZETÉBŐL

Nagybánya kincsei

Száz évvel ezelőtt boldog békeidők járták Nyugat-Európában. A polgárember kellemesen élt, megengedhette magának, hogy alkalmanként kiruccanjon a hámból: sörözgessen egy vendéglőben, vasárnap evezzen, strandoljon, kiránduljon, és hol itt, hol ott fogyasszon egy jó falatot vagy némi jobbfajta italt. Az impresszionisták, a polgári világ legjellegzetesebb festői nem véletlenül örökítettek meg annyi vidám társaságot; kertvendéglőt; szerelmespárt a lombok alatt vagy a vendéglői asztalnál; csaposlányt; büfésnőt és a szolid örömök egyéb velejáróit.

Nagyjából ugyanebben az időben Münchenben szép karriert kezdett befutni egy erdélyi örmény családból származó magyar festő: *Hollósy Simon*. Népies témájú zsánerképei, főként a Tengerihántás — egy falusi szerelmespár enyelgése, friss, világos színekkel megfestve — tekintélyt szerzett neki a városban tanuló művészhallgatók között, és mikor szabadiskolát nyitott, akadt elegendő növendéke ahhoz, hogy megéljen.

Hollósy azok közé a müncheni magyar művészek közé tartozott, akik nagyon erősen kötődtek a szülőföldhöz. Van egy 1893-ban festett képe, amely festésmódjában egészen közel áll az impresszionistákéhoz: kocsmaasztal, rajta kancsó és tányér, az asztal mellett színpompás ruházatú huszár, meg egy könyöklő legény, és az ablakon besüt a nap vakító fénye. Csakhogy míg egy francia impresszionista olyasféle címet adott volna a képnek, hogy *X. anyó csárdája vagy Vasárnap délelőtt Y-ban*, Hollósy festményének az a címe, hogy *Az ország bajai*. És bár van ebben a címadásban némi konzervativizmus — az akkoriban divatos zsánerképfestők is szívesen éltek ilyen jelképes címekkel —, alapjában mégiscsak olyasmit fejez ki, ami idegen volt a virágkorát élő kapitalizmus művészeitől: az *alkotó felelősségét* népével, nemzetével, hazájával szemben. A modern művész *világpolgárnak* érezte magát és mecénásban, képkereskedőben, sajtóban gondolkodott — a kelet-európaiak azonban örökölték az 1848 előtti idők hagyományát, a költő (vagy bármely más alkotó) „lángoszlopszerepét". Hollósy is úgy érezte, nem jelent számára végleges hazát München, bármilyen sokszínű, eleven is volt ez a régi bajor város.

A millennium évében telepedett át Magyarországra, Nagybányára. Volt müncheni tanítványai közül itt született *Réti István* és itt lakott *Thorma János*; remélhető volt némi támogatás a hivatalos szerektől. (Eleinte ez nem volt több egy műteremnek épített fahodálynál, és egy-egy vasúti szabadjegynél.) Már az első nyáron három tucat művész fordult meg itt, jórészt külföldiek, Bostontól Calcuttáig. A telep igazi jelentőségét mégis a magyarok ismerték fel: úgy érezték, meglelték a magyar Barbizont, sőt az impresszionisták kedvelt helyeinek magyar megfelelőjét. „A magyar művészet csakis magyar föld anyatejétől, magyar ég alatt, magyar talajon, a magyar néppel való megújuló érintkezésben izmosodhatik, s nőhet nagyra, nőhet igazán magyarrá." Hollósy és *Grünwald Béla* — a későbbi Iványi Grünwald — írt így levelében, amely a *Nagybánya és vidéke* című lapban jelent meg. Mai füllel hallgatva fellengzős a szöveg: milyen lehet a magyar föld anyateje? De akkoriban, amikor Hollósy és volt tanítványai megteremtették az impresszionizmus magyar, sőt, keletközép-európai válfaját, ez a hang nem volt furcsa; és rá is szorultak a védekezésre a nemzetietlenség vádja ellen, mert a budapesti hivatalos művészet nagyjai váltig hangoztatták, hogy gyökértelen, talajtalan, Párizsból szalajtott, dekadens, romlott, ilyen-olyan festészet az, amit ott, Nagybányán, hegyek koszorújában csinálnak, ahelyett, hogy szépen festegetnék a díszmagyarba bújtatott urakat, meg a mindenféle kosztüm nélküli hölgyeket, egyenletes műtermi fényben, ahogy ők teszik. Nem is engedték meg, hogy együtt állítsanak ki a „vidékiek" a Téli Tárlaton, ezért Hollósyék kénytelenek voltak kibérelni a korábbi Műcsarnokot. „A mi józan közönségünk gyomra ezt a beteges, sivár, mit sem ígérő irányt és művészi termékeit sohasem fogja bevenni", állapította meg a buzgón klerikális *Magyar Kultúra* kritikusa, szépen példázva, menynyire kell vigyázni az ilyen kijelentésekkel — hiszen talán még ma is a „nagybányai stílus" a legnépszerűbb Magyarországon. Nagybánya úttörői éppúgy könnyen találnak vevőre a bizományi aukciókon, mint a „poszt-nagybányaiak", akik máig festik kellemes és többnyire nem sokat mondó tájaikat, szénaboglyáikat, falusi utcáikat és különféle ruházatú menyecskéiket. Tisztes hagyomány ez, csak éppen ma már „kevés az üdvösséghez". A világ enyhén szólva bonyolultabbá vált Hollósyék odaköltözése óta — sőt, már akkor is bonyolultabb volt!

Hogy mennyire, az Nagybánya történetéből is kitetszik. Először is, az első vendégek közé tartozó *Ferenczy Károly* és *Csók István* 1896 körül nem „nagybányai" képeket festett. Csók jóformán ki se dugta az orrát a műteremből: egy szimbolikus aktkompozícióval gyötrődött, amelyet Magyarország bármely városában megfesthetett volna. (Végül feldarabolta a vásznat.) Ferenczy Károly viszont a szecesszióval kacérkodott, képben és grafikában egyaránt. Hollósy rövidesen összekülönbözött a telep tagjaival, elvonult más vidékre, hogy Técső környékét meg a tervezett-álmodott nagy *Rákóczi-induló* vázlatait fesse. Iványi Grünwald is a szecesszió híve lett, és az alakuló kecskeméti művésztelep vezetője... Pedig Ferenczy Károly mellett talán ő képviselte a legtisztábban azt, amit „nagybányai stílusnak" nevezhetünk... A XX. század első évtizedében pedig *Czóbel Béla* már a legfrissebb párizsi mozgalom, a „Vadak" körében szerzett élményeivel lazította-lázította a telep lakóit.

Hollósy Simon egyik rajzvázlata a Rákóczi-induló című képhez.

Nagybánya legjobbjai többé-kevésbé elfordultak Nagybányától. A kisebb tehetségek, a mesteremberek hűek maradtak hozzá, akkor is, amikor már nem állt mögötte az újat, jobbat akarás aranyfedezete. Ezzel párhuzamosan azonban fokozódott a problémátlan „nagybányaiság" hivatalos elismerése; hosszú évtizedeken át elsősorban ezt a látásmódot tanították a hallgatóknak a Képzőművészeti Főiskolán, és ha valaki — mint például *Vaszary János* vagy Csók István — más formanyelv megismertetésével is kísérletezett, könnyen megüthette a bokáját, például egy idő előtti nyugdíjazás formájában.

Mindez meglehetősen kompromittálta Nagybánya hagyományát a művész- és műértő fiatalság körében. Pedig nem csupán azt kell vizsgálni, hogy mit csináltak, hanem azt is, hogy *hogyan* csinálták és hogy *meddig* — és akkor könnyebb lesz elválasztani az újítók gáncsolt-gúnyolt mozgalmát azoknak a seregétől, akik a készből élve több-kevesebb tehetséggel tovább folytatták, amit az „igazi nagybányaiak" abbahagytak — mihelyt úgy érezték, hogy túljutottak már ezen a fokon. (A nagybányai mozgalomról sokat írt például Lyka Károly, Genthon István vagy Aradi Nóra, és érdekes emlékiratokat hagytak ránk a részvevők, Réti István és Csók is. E cikk elsősorban Németh Lajos kutatásaira támaszkodik.)

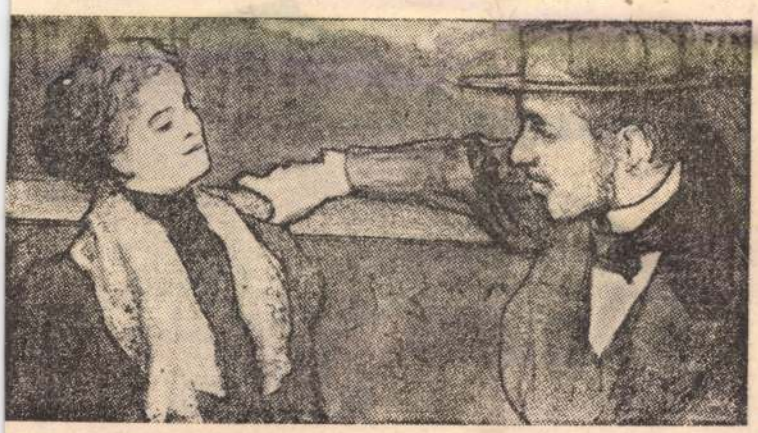

Ferenczy Károly illusztrációterve a művésztelepet pártoló költő, Kiss József egyik verséhez.

het meg. Igaz, bizonyos műnemek esetében — gondoljunk például az agitatív politikai líra klasszikusaira — ez a kapcsolat nagyfokú közvetlenséget jelez. Ám itt is rendkívül intenzív *érzelmi* közvetítés révén jut el a *nézet*, a gondolat a művészi hatásig. Így a művészileg igazán jelentős agitatív célú alkotás születési helyzetének rendkívüliségét túlélve válik a kultúra, a közgondolkodás szerves részévé. Emlékezzünk például a *Nemzeti dalra*.

A műalkotás megmozgatja (megmozgathatja) az egész embert, hat az értelmére és érzelmeire, fantáziájára és pszichikumára, erkölcsére és érzékeire. Ez a hatásmechanizmus *másféle*, mint az elsősorban értelemre ható, az elvont törvényszerűségeket a maga elvont módján rögzítő világnézet. Ilyen értelemben, a *más* értelmében, sajátos felidézőképességével minden igazi művészi alkotás különbözik, túlhullámzik — még egyirányúság esetében is — az alkotó fogalmilag kifejezhető eszméin, világszemléletén. Nemcsak arról van tehát szó, hogy a valóság mély és becsületes művészi vállalása az alkotásfolyamat eredményeként korrigálhatja az alkotó nézeteit, hanem arról is, hogy minden igazi művészi alkotásból előtörnek olyan sugárzások, amelyek forrása nem azonosítható a csupán fogalmilag rögzített alkotói tudatossággal.

Nem a marxista esztétika felfedezése ez; hogy ne nyúljunk messzire: már Shelley is arról írt *A költészet védelmében*, hogy a „költők önmaguk által sem értett ihlet papjai; tükrei ama gigászi árnyaknak, melyeket a jövő vet a jelenre; szavak, amelyek az általuk sem értettet fejezik ki...” Ez az „általuk sem értett”-ig elérő kifejező erő rendkívül bonyolult, érzékeny és egyedi képződmény, de nem valamiféle misztikus képességet jelent, nem emberen túli csodatevést. A művészeten belüli értékképzés sajátos lehetősége ez, amely elválaszthatatlan a költők által *megértett* ihletőerőktől.

Hogy a művészetnek ez a kifejezésbeli többlete, ez a „varázsa” miként jön létre, bonyolult kérdés; az érdeklődő forduljon autentikus válaszért Lukács Esztétikájához, például a jelenség és lényeg dialektikájának a művészi tükröződésben elfoglalt helyéről írottakhoz, vagy a „meghatározatlan tárgyiasság”-ról szóló fejezethez stb. Csak azt emeljük itt ki, hogy a művészi kifejezésben jelentkező többlet egyrészt elválaszthatatlan az életigazság objektív meghatározásainak életszerű-művészi sűrítésétől, e meghatározások egymást átható képességétől. Ezek a meghatározások direkt és indirekt módon akkor is értelmezik, stimulálják, irányítják egymást, ha az alkotó nem tekintheti valamennyi belső összefüggést saját tudatossága szülöttjének. Másrészt szervesen összefügg a műalkotásnak ez a „varázsa” azzal a katartikus folyamattal, amelyet a jó művészet a (jó) befogadóban megindít, s amely valósággal mozgósítja a befogadó emberi mivoltát. Az alkotás hatáskörét, sugárzását a mű által kezdeményezett asszociációs reakciólánc elvileg végtelenné teheti. Hogy a művészi befogadás élményének ez a jellegzetessége nem hatalmazza fel a fent jelzett dialektikus valóságábrázolásról való lemondás a hatásmechanizmusban is szerkezeti változást hoz létre. (Erről később még szólunk.) A művészetnek ez a „varázsa” nem szűkíthető le a „realizmus diadalára”, viszont a realizmus győzelme a műalkotás folyamatában elválaszthatatlan a művészet sajátosságaitól, tehát a „varázs” leglényegesebb feltételeitől.

A „realizmus diadala” a műalkotás, a művészi eredmény, s nem a szándék, nem a művészi terv kategóriája. A döntő az, hogy képes-e az alkotó az ábrázolt dolog, személy, helyzet stb. jelenségképét az illető személy stb. életigazságának lényege szerint alakítani. Vagy pedig, ezzel ellenkezően, az alkotó képtelen ellenállni a szubjektivitás nyomásának, s az ábrázolás tárgya így csakis saját szemléletének, nézeteinek, netán politikai korlátozottságának jegyében formálódik meg.

Az elsőként említett esetben jön létre a „realizmus diadala”; a másodikként jelzett folyamatban viszont nem alakul ki, vagy korlátozottan jön csak létre az alkotó értéket meghatványozó viszonya a valósággal. Az elméletileg lényegre redukált két pólus között egyrészt az átmeneteknek, ellentmondásos megvalósulásoknak, a részeredményeknek végtelen láncolata jelentkezhet. Másrészt: a „realizmus diadalához” vezető alkotói mechanizmusnak nagyobb mozgástere van — maradjunk az irodalomnál — az elemző, az objektív műfajokban (a regényben vagy a drámában), mint a lírában. (Ami nem azt jelenti, hogy a lírában nem jöhet létre ehhez *hasonló*, de csak hasonló jelenség.)

„Nem igazi realista, nem igazán jelentékeny író az, aki kormányozni tudja saját alakjainak kibontakozását” — írta Lukács György. A valóság „önigazgatását”, öntörvényűségét hangsúlyozza ez az aforizmatikus mondat. Nem a szubjektum visszavonulásának igényét jelenti be, hanem a szubjektum művészileg optimális előretörését szorgalmazza, hiszen az alkotó művészi érdekű viszonya a valósághoz akkor emelkedik a csúcsra, ha — a jelzett műfajokban — a szubjektum önkifejezése (önmegvalósítása) az életigazság felidéző erejű művészi megragadásában realizálódik. Ennek pedig feltétele az, hogy az *ábrázolásban* megmutatkozzanak azok a lényeges valóság-meghatározások, amelyeknek, egymáshoz való

kifejeződhet az fr
s a részek sugalla
esebb érvényű élet
is, ha egy világné
s akkor is — s
ban erről van szó
tói világnézettel hol
l attól távolodó fo
n létre.
ságos meghatározá
hatatlan szerepe az
közeg megteremté
tói munka közép
ja a *valósághű* áb
ntebb jelzett műfa
csakis akkor kerül
életmeghatározások
e, ha ezek a meg
művészi-érzékletes
tkeznek számára.
ismert terepen a
lenítés csak akkor
a nem-ismerthez,
thez, csak akkor
teljes intenzitással
lidéző ereje, tehát
ivitás is, ha az áb
etes életszerűségé
vel von bele a műalkotás sajátos
közegébe.

Közhely már, de ismételjük el: a marxista igényű esztétika valósághű ábrázoláson nem fényképszerű visszatükrözést, s nem naturalizmust ért. Még azt az álláspontot sem vallja, amely — teszem — a XIX. századi klasszikus realizmus alkotástechnikai megoldásaiban a valósághűség művészi végeredményét látja. S elutasítja a túlmotiváló, didaktikus ábrázolást. A művészi valósághűség lényege a jelenség és lényeg dialektikájának érzékeltetése, s ennek realizálása *koronként*, az *alkotói egyéniség adottságai* s a *műalkotás belső igényei* szerint csakis *változó* lehet.

Az esztétika nem tartalmaz recepteket a művészi megoldás számára. Az esztétika, a kritika a művek után jelentkezhet csak, s a nélkülözhetetlen élettapasztalatok birtokában, a művek elemzési eredményeit általánosítva juthat csak el a valósághűségnek a jelenség és lényeg dialektikájával történő összekapcsolásához. *Csak a mű nyomán formálhat véleményt a kritika arról, hogy bizonyos életbeli arányok regénybeli átalakítása a valóság lényeges meghatározásának nyomatékossá tételét jelenti-e, vagy önkényes-formalista torzítással van dolgunk.* Csak a mű egésze igazolhatja a motiválás sűrűségének vagy ritkaságának a mértékét; az alkotó közvetlen, esszéisztikus regénybe sodródásának a minőségét; a groteszk vagy az abszurd technika előrenyomulásának jelentését, a fantasztikum szerepét stb. „A realista Cervantest és Swiftet sem gátolja semmi abban, hogy szélmalmokkal viaskodó lovagokat és államot alapító lovakat lássanak. Nem a szűkösség, hanem a szélesség fogalma illik a realizmushoz” — írta Brecht, s írhatta volna Lukács György is. (Írta is.) Amit Lukács a retorikai formalizmus kritikájába beleszőtt, azt — mutatis mutandis — vonatkoztathatjuk a művészi megjelenítés némely fordulatára is: „Persze a valóság megismerésének minden fajtája heves és mélyreható érzéseket, szenvedélyeket stb. hívhat életre; egyáltalán nem túloz tehát az, aki a gondolat felidéző hatásáról beszél. Sőt konkrét és éleselméjű formája is gyakorolhat hasonló hatást...” Ezt viszont Brecht is elmondhatta volna.

Pándi Pál

(Befejező rész a jövő vasárnapi számban.)

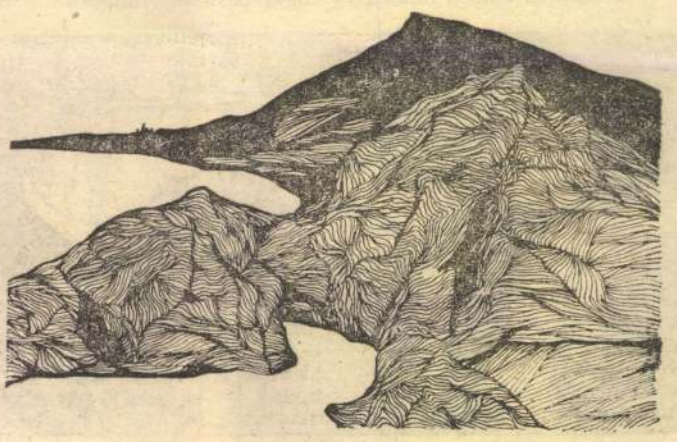

RÉVÉSZ NAPSUGÁR RAJZA.

Holbósy Simon

„Az ország bajai"

Pap Gábor: A Galéria ment és maradt
Művészet, 1976. november – 12 oldal.

Hollósy Simon

Hollósy Simon: Az ország bajai, München, 1890. (MNG)

Művészet, 1976. 11. 12. old.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 387-748, 340-726

1976 DEC 1

DUNÁNTÚLI NAPLÓ

Hollósy Simon festő-
művész

Magyar kiállítás Párizsban

1021

Kedden a Petit Palais termeiben megnyílt az utóbbi évek legjelentősebb párizsi magyar kiállítása, amely a századelő magyar művészetét mutatja be a Kulturális Kapcsolatok Intézete rendezésében.

A francia—magyar kulturális egyezmény keretében rendezett reprezentatív bemutató nagy érdeklődés közepette nyitotta meg kapuit.

A századelő magyar művészetét bemutató tárlat néhány jellegzetes korabeli városképpel, plakátokkal, öltözékkel fogadja az első termekben a látogatókat. Ezt követően a nagybányai iskola mestereinek, Hollósy Simonnak, Ferenczy Károlynak, Thorma Jánosnak képeit láthatják az érdeklődők. A gödöllői iskolát képviselő válogatás után külön teremben szerepelnek Csontváry, Rippl-Rónai és mások festményei, rajzai.

lat- és kirakó vásár, és országos autó- és motorvásár. 10-én Szigetvár, országos állat- és kirakó vásár. 12-én Pécs, országos autó- és motorvásár. 13-án Siklós, országos állat- és kirakó vásár. 15-én Vajszló, országos állat- és kirakó vásár. 19-én Mohács, országos autó- és motorvásár. 20-án Mohács, országos állat- és kirakó vásár.

időjárás

Várható időjárás szerda estig: változóan felhős idő, elszórtan kisebb esővel. Az ország középső és keleti részén is fokozatosan feloszló ködök. Többfelé élénk déli, délnyugati szél. Várható legalacsonyabb éjszakai hőmérséklet mínusz 1—plusz 4, legmagasabb nappali hőmérséklet szerdán: 6—11 fok között.

From idyll to rebellion

Simon Hollósy

Simon Hollósy (1857—1918) one of the painters who developed a characteristically Hungarian style, was born in 1857 at Máramarossziget, the son of a well-to-do Armenian family of merchants. He graduated from secondary school in Budapest, and as he showed a great love of nature and liked to roam the woods, his father intended to make a forester out of him. Hollósy, however, had decided at an early age to become a painter. From 1875 to 1876 he was a guest student at the School of Design, which was then something like a secondary school of fine arts. In autumn 1878 he went to Munich to study art there.

After five terms at the German college of fine arts, Hollósy knew everything his erudite and skilled instructors in Munich were able to teach him. He was that kind of a talent. And that was a time when European painting set great store by universal knowledge. It was a time when naturalism was developing—in literature and in fine arts alike. Simon Hollósy himself started to teach to earn his keep, and his students adored him. In the mean time he was painting excellent portraits, and genre paintings which showed awareness of the smallest episodes of life and especially of the idyllic moments of village life.

After an absence of almost twenty years, he returned home to Hungary in 1895. He came home because he was certain that Hungarian art could be rooted only in Hungarian soil. This Hungarian soil was for him first of all Nagybánya, in north Hungary where a group of young artists, led by himself and Károly Ferenczy, founded a colony of artists in 1896. Nagybánya was to become the Hungarian Barbizon, the nursery school of Hungarian fine arts.

Simon Hollósy, however, only spent a short time at Nagybánya. He sought a wider range of choice and experience than his contemporaries. He was not content just to paint nature in an environment of fellow-painters. He wanted to become the painter of revolution. The impressionists discovered in nature that painting did not need black. Hollósy, who travelled widely in the countryside, noted the crippling poverty of peasants. And his "Rákóczi March"—for which he made newer and newer sketches over almost two decades—intended to express his rebellion against this oppressive misery.

Towards the end of his life Hollósy retired to a small village and painted a succession of pictures on the life of the needy. Peasant houses and fields showed the environment of the people whose painter Hollósy wanted to be. He died in 1918.

József Vadas

Corn-husking

National problems

Rákóczi march

REPRODUCTIONS BY ISTVÁN PETRÁSS

Zrínyi sallying forth

108

109

108 ▪ ABA-NOVÁK VILMOS (1894–1941)

New York, 1935

40 × 45,5 cm
Akvarell, papír
Jelezve jobbra lent: Aba Novák, New York 1935

Kikiáltási ár: 1 000 000 Ft

109 ▪ GROSS BETTELHEIM JOLÁN (1900–1972)

New York-i utcarészlet

41,5 × 31 cm
Litográfia, papír
Jelezve jobbra lent: Gross Bettelheim

Kikiáltási ár: 120 000 Ft

110 ▪ SCHEIBER HUGÓ (1873–1950)

Konflis

43 × 60 cm
Vegyestechnika, papír
Jelezve középen lent: Scheiber H

Kikiáltási ár: 750 000 Ft

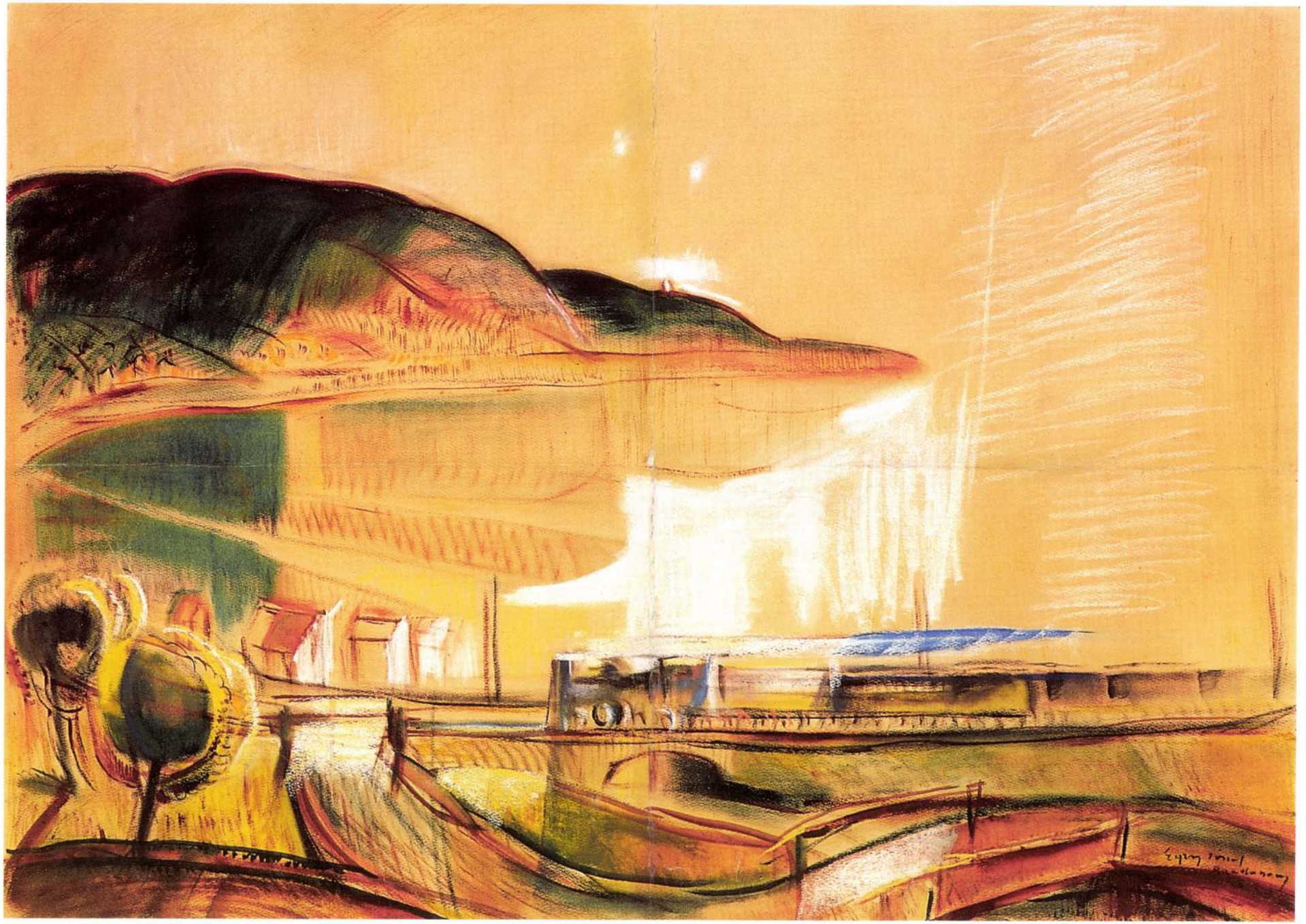

HOLLOSY SIMON

47. **Ziffer Sándor** (1880-1962)

Nagybányai tél, 1940.

Olaj, vászon, 71x100 cm
Jelezve balra lent: Ziffer S. 1940.

Kikiáltási ár: 1 600 000 Ft

HOLLOSY SIMON
2002. őszi

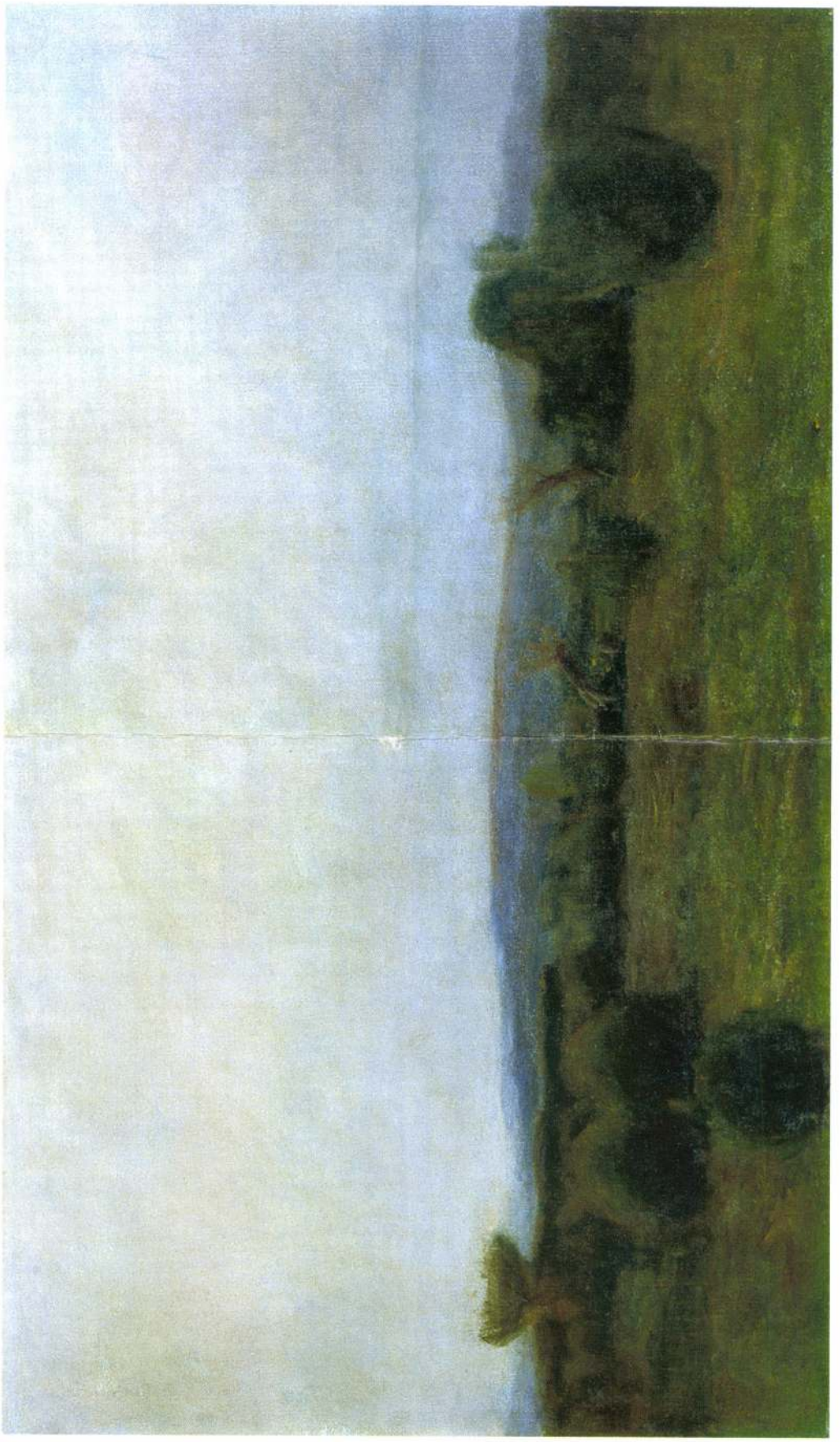

46.

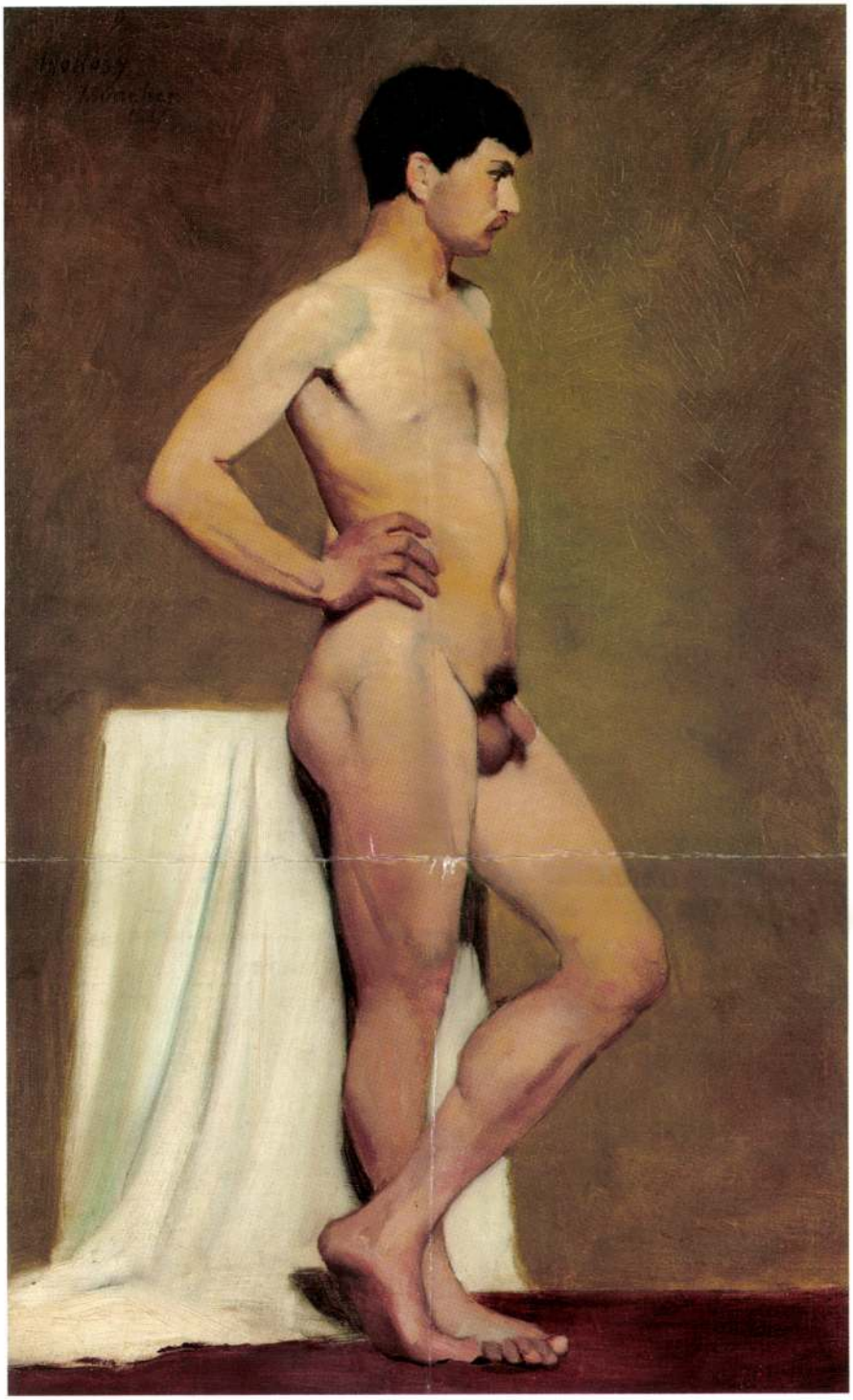

68. ▲
Hollósy Simon (1857-1918)

Férfiakt
Olaj, vászon 54x34 cm
Jelezve balra fent: Hollósy München 1887.
Kikiáltási ár: 800.000 Ft

69.

69.▲
Mednyánszky László (1852-1919)

Tanya tavasszal
Olaj, vászon, kartonon 27,5x34 cm
Jelezve jobbra lent: Mednyánszky
Kikiáltási ár: 600.000 Ft

Hollósy Simon (1857-1918)

Férfiakt
Olaj, vászon 54 x 34 cm
Jelezve balra fent: "Hollósy München 1887"

Irodalom

- Felvinczi Takács Zoltán: Hollósy Simonról. Különnyomat az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum Évkönyvei I. kötetéből, Budapest 1918.
- Réti István: Hollósy Simon. Budapest, 1927.
- Németh Lajos: Hollósy Simon és kora művészete. Budapest, 1956.
- Németh Lajos: Hollósy Simon műveinek jegyzéke. In: Művészettörténeti tanulmányok. A Művészettörténeti Dokumentációs Központ Évkönyve 1956-58. Budapest, 1960.
- Mezei Ottó: A Hollósy-iskola. In: Mezei Ottó: Nagybánya. A hazai szabadiskolák múltjából. Budapest, 1983.
- Raoul Sorban: O viata de artist intre München si Maramures. Bucuresti, 1986.
- Boros Judit: Hollósy Simon művészi hitvallása levelei tükrében. Nagybánya művészete. Katalógus, Budapest, 1996.

"A művész, mint minden szellemi tevékenységet folytató ember, csak azt a törvényt követheti, melyet Isten és a természet vésett a szívébe, semmi mást. Senki nem segíthet neki, magának kell magán segítenie, és eképpen nem lehetséges számára külső jutalom sem, mert semmit nem ér, amit nem önmagáért hoz létre. Éppen ezért nem parancsolhat neki senki, és nem is írhatja elő számára az utat, amelyen járjon."

Schelling lényegbevágó szavait Werner Hofmann idézi a tizenkilencedik század művészetéről írott kiváló könyvének utolsó fejezetében (Werner Hofmann: *A földi paradicsom.* Budapest 1987. 255.) A meghasonlott évszázad magára maradt művésze egyedül keresi a számára egyetlenként elfogadható utat a kor stíluspluralizmusában. Már ha egyáltalán felismeri, hogy választania kell a Historia és a Natura kínálta lehetőségek között. Van akinek ez a választás könnyen ment, konfliktusok nélkül, talán mert egyéniségének adottságai, neveltetésének körülményei egyértelműen valamely irányba vonzották. Rippl- Rónai, Mednyánszky, de akár Csontváry is szinte pályájuk kezdetétől rátaláltak arra a hangra, amelyen maradéktalanul ki tudták fejezni magukat. Ugyanezért a választásért Hollósy Simonnak keményen meg kellett küzdenie. E küzdelem egyes állomásait jelzik a képek, ám valóban csak jelzik, mert életművének első másfél évtizedéből nagyon kevés képet ismerünk csak. A Németh Lajos által összeállított *Hollósy Simon műveinek jegyzéke* 1887-ig bezárólag 37 képet sorol fel. Ezért különösen örvendetes egy olyan műnek a felbukkanása, amelyik Hollósy naturalista látásmódját példaszerű tisztasággal állítja elénk. Az 1887-es évszámot viselő *Férfiakt*-ot, mely nem szerepel az eddig ismert műveinek sorában, feltehetően frissen megnyitott iskolája számára készítette, mintadarabként. Pár évvel ezelőtt, a MNG akkori bírálatán megfordult az itt látható mű párdarabja, egy, a fekete-fehér fotó alapján ítélve hasonló *Női akt*. E kettőn kívül ismeretes egy 1881-ben festett műtermi akttanulmány, egy akadémiai stúdium az úgynevezett anatómiai aktok sorából.

A férfitest meztelen, vagy minimális elfedettséggel való ábrázolása a tizennyolcadik század végéig a művészettörténet kiemelt jelentőségű témái közé tartozott, és sokkal nagyobb számban fordult elő, mint a női megfelelője. Akár valamely mitológiai téma keretében, akár a keresztény ikonográfia rendjébe illesztve, a szép férfi akt sokféle tartalmat sugallhatott, kezdve az erő és a hatalom megjelenítésétől a társadalmi szépségeszmény megtestesítésén át a nyilvánvaló vagy rejtett erotikus konnotációkig. E tartalmak közvetítésében a kontextusnak ugyanolyan jelentős szerepe volt, mint az alak közvetlen megformálásának, az elfogadott stílushoz való igazodásnak, vagy az attól való eltérésnek, de még a tanulmány jelleggel készült ábrázolások is többé-kevésbé eleget tettek a valamelyik nagy témába tartozás követelményének. Ezért jelentett nagy újdonságot - nem egyszer botrányt is okozva - a naturalista aktok megjelenése. A naturalizmus ugyanis a dolgok megtisztítását, magukban való ábrázolását tűzte célként maga elé, tagadva a stíluskövetelmények jogosultságát, amely ugyanakkor nem akadályozta meg egy jól definiálható naturalista stílus kialakulásának folyamatát.

Hollósy, aki tisztességes akadémiai képzettség birtokában engedett a francia naturalizmus csábításának - különösen Courbet, Millet és Bastien-Lepage festészetét tekintette példaértékűnek - a valóban természetelvű festészet híve volt. Nem a természeti látvány formáinak másolását, hanem működésének elveit kutatta és ajánlotta tanítványai figyelmébe. Ugyanakkor nem győzte hangoztatni egyes régi mesterek, különösen Holbein jelentőségét, akit - akárcsak Wilhelm Leibl - a modern látásmód egyik őseként tisztelt. 1886-ban alapított iskolája, amelyet eredetileg az akadémiára való bejutást előkészítő kurzusként indított, egyre nagyobb tiszteletnek örvendett az új festészet iránt érdeklődő fiatalok körében. *"Hollósy folyton "formaérzékről" magyarázott* - emlékszik vissza nála töltött évekre egyik tanítványa. *Közben óvott a túlzásoktól (nicht übertreiben!), óvott a száraz, erőltetett stílustól, állandóan arra figyelmeztetett, hogy a vonalak, a vonalvezetés, az ecsetvonások frissek legyenek."* Szavainak demonstrálását szolgálhatta az itt látható *Férfiakt* is, amelyik tárgyilagos, elemző jellege dacára sem nélkülöz bizonyos költői hangulatot. Magánya és a néző tekintetének való teljes kiszolgáltatottsága a középkori Krisztus-ábrázolások megrendítő nyerseségét juttatja eszünkbe. B.J.

Átvéve a The Bank of Arts című internet folyóiratból

67. ▲
Id. Markó Károly köre

Fürdőző nők
Olaj, vászon 67,5x62 cm
Jelezve balra lent: C. Marko
Kikiáltási ár: 950.000 Ft

HOLLÓSY Simon

lett. (Többnyire sárga.) A római Missale (Cod. Urb. Lat. 110;) egész lapos miniatúráinak széles keretén épp az ecsetaranynak és a laparanynak összhatása a döntő (arany az aranyban) – ezt is teljesen meghamisították. A kozmetikázás legszörnyűbb példája – mert sorolhatnám hosszasan a szörnyűbbnél szörnyűbbeket – a magántulajdonban lévő Martialis-kódex címlapja, melyen az életlen felvételből minél többet próbáltak letakarni a merev, élettelen aranysíkokkal, vagy az említett római Missale kánonképe, amelynek keretdíszén a puttók szinte fuldokolnak a sűrű aranymaszatban. Nem a szerzők hibája, hogy ez a kötet – ahelyett, hogy benne az ún. „Corvina-kutatás" önnön csúcsára ért volna fel – csupán egy lett a sok ünnepi alibi-kiadvány közül.

A Corvina Könyvtárról külföldön is megjelent egy könyv, a Corvina-kutatásairól korábban is ismert Otto Mazal tollából (Königliche Bücherliebe. Die Bibliothek des Matthias Corvinus. Akademische Druck- u. Verlagsanstalt, Graz 1990.). A vékony kötet hat fejezetre tagolódik; ismerteti a humanista mozgalmat, Mátyás humanista kapcsolatait és könyvgyűjtését, foglalkozik a könyvfestészettel és a korvina-kötésekkel, tárgyalja a Corvina szöveghagyományozó szerepét s a könyvtár sorsát alkotója halála után. A szöveg szolid, korrekt ismertetés (ha nem is hiba nélkül való: Vitéz János nem volt bíboros (13); a reprodukciók többsége színhelyes; a 25. és 26. tábla sajnos fejen áll. A 122-123. lapokon olvasható rövid korvina-jegyzék gyakorlatilag Csapodi Csaba 1973-ban megjelent repertóriumának (The Corvinian Library. History and Stock. Budapest 1973.) könyvtármutatóját összegzi, tekintet nélkül arra, hogy Csapodi elveti-e a kódexet, mint korvinát. Így az OSZK-ban 60 kötetet regisztrál, az ÖNB-ben pedig 114-et – ami az OSZK-nak is, az ÖNB-nek is, a tudománynak is nagyon hasznos lenne, ha igaz lenne. De nem az.

Mikó Árpád

A Majális festője közelről. Szinyei Merse Pál levelezése, önéletrajzai, visszaemlékezések.
Válogatta, sajtó alá rendezte, bevezetővel és jegyzetekkel ellátta Szinyei Merse Anna. Akadémiai Kiadó, Budapest 1989. 331 l. 74 kép

A kötet közzéteszi a művésszel kapcsolatos jelenleg fellelhető teljes forrásanyagot. Mindig is izgalmas és tanulságos olvasmány, ha módunkban van egy nagy művész életéről, műveinek keletkezéséről háttérinformációkat szerezni. Talán úgy is fogalmazhatunk, hogy csak a dokumentumok – a levelezés és a visszaemlékezések – feltárásával válik teljessé, vagy inkább hitelessé maga az életmű és nem utolsó sorban hozzáférhetőbbé is. Mert nem hiszem, hogy csak a szakembernek jelent élményt, ha egy kép keletkezésének különböző stációit levelekben megfogalmazott gondolatok segítségével értelmezheti. Néha meglepő eredményeket produkáló intellektuális játék a levelek vagy emlékezések megfelelő passzusainak illesztgetése magához a műhöz. Nemegyszer tudományos hipotézisek dőlnek meg a legegyszerűbb módon, a művész egy hiteles sorától.

Szinyei Merse Anna bevezetőjében hivatkozik arra a Szinyei Merse Pál-kutatásra is vonatkoztatható tényre, – amivel minden művészettörténész találkozik, mikor szűkebb szakterülete forrásaihoz nyúl – hogy hányan és hányféleképpen csonkították és értelmezték félre a művésszel kapcsolatos írásos forrásokat. Rossz adatok, téves értékítéletek hagyományozódtak megbízható forráskiadvány nélkül kutatóról kutatóra, több generáción keresztül. Éppen Szinyei Merse Anna volt az, aki majdnem e kötettel egyidőben elkészült Szinyei nagymonográfiájában már a biztos alapokra tudott építkezni. Szinyei művészetének már nagyon hiányolt, – teljes és szakszerű – feldolgozottságát köszönhetjük a forráskiadvány és a nagymonográfia párosának.

A forrásközlemények első nagy egységét a levelezés adja. Szinyei levelei teljes egészükben közlésre kerülnek, a hozzá írt leveleknek azonban csak olyan fontos részletei, amelyek valamilyen módon a mester művészetével, vagy személyével kapcsolatos információinkat bővítik. Itt kell említést tennünk Szinyei Merse Annának a levelekhez csatlakozó jegyzeteiről, amelyek soha nem magyarázzák túl a levelekben szereplő tényanyagot, mégis igen informatívak, segítségükkel otthonosan érezzük magunkat Szinyei környezetében.

A kötet második nagy részét kitevő önéletrajzi vázlatok előtt helyet kap Szinyei 1897-es képzőművészeti akadémiai reformterve. E tulajdonképpen Wlassich Gyula kultuszminiszterhez intézett levélben megfogalmazott modern pedagógiai állásfoglalás jogosan kapott a források között a levelezéstől elkülönített helyet. Programlevelében Szinyei hangsúlyozza, hogy ő minden festészeti irány létjogosultságát elismeri, fontosnak tartja, hogy a „legdivergensebb is szabadon kifejlődhessék" (257.). Számára a

párizsi Julien-akadémia mintájára létrehozandó „École libre" szavatolná a védelmébe vett művészi szabadságot. Pedagógiai elveinek befogadására azonban ekkor még nem érett meg az idő.

A Szinyei-források kötete a mester önéletrajzi vázlataival, nyilatkozataival, három fontosabb visszaemlékezésével folytatódik. Segítségükkel visszaidéződnek a gyermekkori és müncheni emlékek, ismerősebbé válik a művész szemérmes és önkritikus személyisége.

A forráskötet ezután Szinyei legközelebbi családtagjainak mindeddig publikálatlan (vagy csak részben publikált) visszaemlékezéseit közli. Szinyei Merse Rózsiét a művész leányáét, majd Szinyei Merse Pálét, a művész unokájáét. Ez utóbbi lebilincselően érdekes írás és különös figyelmet érdemel. A szerző elsőként rendszerezte a család birtokában lévő levelezést és feljegyzéseket és e munkája során írta meg saját megfigyeléseit és családi tapasztalatait. E gazdaságtörténeti és szociológiai szempontból is informatív írás, szerzőjének korai halála miatt befejezetlen maradt.

Szinyei Merse Pál életével és munkásságával kapcsolatos 74 – ugyancsak forrásértékű – fotó teszi teljessé a kötetet.

Szinyei Merse Anna a munka logikája folytán úgyszólván egyszerre fejezte be a forrásanyag összegyűjtését és kötetbe rendezését, valamint Szinyei Merse Pállal foglalkozó nagymonográfiáját. Nyilván a párhuzamosság kerülése miatt maradt ki a forráskötetből egy a művésszel kapcsolatos, a legfontosabb időpontokat felvillantó, esetleg csak egy táblázatszerű életrajz, ami megkönnyítette volna – különösen a levelezés olvasásakor – az időben, illetve az oeuvre-ben való tájékozódást. A forrásanyag összeállítójára egyébként a szeretetteljes gondosság és szakszerűség jellemző.

Szinyei Merse Anna munkája nyomán tehát 1989-ben megjelentek a Szinyeivel kapcsolatos források, 1990-ben a nagymonográfia és megnyílt (mindössze az ötödik!) gyűjteményes kiállítása a mesternek. A magyar művészet egyik legnagyobb alakja személyiségéhez és művészetének megértéséhez kikövezték számunkra az utat.

Bernáth Mária

Raoul Şorban: O viaţă de artist între München şi Maramureş
Editura Meridiane, Bucureşti 1986. 217 l., 86 kép

Három évtized telt el a Hollósy Simonnak szentelt két, nagylélegzetű munka kiadása között. Németh Lajos könyve, a „Hollósy Simon és kora művészete" 1956-ban jelent meg (Budapest, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat), Raoul Şorbané pedig, „Egy művészélet München és Máramaros között" 1986-ban. Kézenfekvőnek látszana az összehasonlítás, főként annak a számbavétele, hogy mennyivel többet tudunk meg Hollósyról az utóbbi kötetből. Hiszen nemcsak arról van szó, hogy a román szerző megismerhette a harminc év folyamán előkerült alkotásokat, adatokat és kritikailag feldolgozhatta az eddigi kutatási eredményeket, hanem arról is, hogy megváltoztak, azaz kezdtek kialakulni a kutatás normális feltételei. Németh Lajosnak arra sem volt módja annakidején, hogy körülnézzen Nagybányán vagy Técsőn; Şorban Budapesten és Münchenben is kutathatott. Nagybánya témája pedig már jóval korábban foglalkoztatta, hiszen 1932-ben, 1935-ben, 1942-ben lejegyzett visszaemlékezésekre is hivatkozik.

Mégsem célszerű az összevetés, mert a lényegen, Hollósy festői munkásságának és művészetpedagógiai tevékenységének jellemzésén Şorban könyve sem módosít. Az 1956-os monográfia a maga 72 reprodukciójával és a háromszor annyit tartalmazó oeuvre-jegyzék, melyet Németh Lajos 1960-ban közzétett (Művészettörténeti Tanulmányok. Szerk. a Művészettörténeti Dokumentációs Központ, 1960, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 145-167.) átfogó és hiteles képet ad a festőpályáról, és ennek arányain nem változtat, hogy Şorban többet ismerhetett meg a korai portrék vagy a késői müncheni-técsői képek közül; egyébként, akárcsak Németh Lajos, ő sem látja megbecsülhetőnek a Hollósy által festett képek számát.

Előfordul, hogy módosítja Németh Lajos datálását, de minden érv és kommentár nélkül (100.), és ugyanígy közli Felvinczi Takács Zoltán semmivel sem bizonyított véleményét, miszerint négy kép hamisítvány lenne. Şorban csak egyetlen kép esetében él határozott ellenérvekkel: a Zrínyi kirohanása című festményt a lovasrohamok ábrázolásában járatos müncheni csatakép festők, így Ludwig Behringer vagy Carl Becker munkáival rokonítja. Hivatkozik arra, hogy Hollósy müncheni műtermében nem voltak meg a modellül szolgáló tárgyi rekvizítumok, de fő érve, hogy „egy ilyen kép ellentmondásban áll mind a festő alapvető programjával – amely egységbe foglalja létének, gondolkodásának, érzelmeinek, cselekvé-

seinek lényegét –, mind Hollósy egész oeuvrejével..." (a 77. számú reprodukció kísérő szövegéből). Ilyen érv inkább vonatkozhatna az ugyanakkorra datált, Erdőben táncoló nimfák című képre, amellyel kapcsolatban Şorbanban nem merülnek fel kétségek. De túl azon, hogy mindkét alkotás bizonyíthatóan Hollósyé, maga a módszer kérdőjelezhető meg: kijelenthető-e bármely művész pályájának érzékenyen változó periódusáról szólva, hogy ilyet vagy olyat *nem festhetett*? A Zrínyi kirohanása körüli kétely egyébként Şorban egész írásában, ha nem is az egyetlen, de a legkonkrétabb vitapont a Nagybányát kutató magyar művészettörténészekkel. Különvéleményének, úgy látszik, inkább ikonográfiai, mintsem festészeti-esztétikai okai vannak.

A két Hollósy-kötet összevetése azért is célszerűtlen, mert műfajilag eltérőek. Şorbanéhoz képest Németh Lajos munkája szinte hagyományos monográfia, pedig szerző részint az életmű hézagos ismerete miatt hárítja el magától e műfaj feladatát, részint azért, mert az Hollósy legjobb ismerőjére, az akkor még aktív Felvinczi Takács Zoltánra várt volna. Şorban könyve, roppant adat- és forrásanyag birtokában, inkább esszéisztikus szerkezetű. Lényegi különbsége az eddigi Hollósy-irodalommal szemben azonban a megközelítés útjában és módjában van, a Hollósy-oeuvre művészetföldrajzi helyének értelmezésében.

Fölöslegesnek tartjuk, hogy a kötet egésze szempontjából mellékes tárgyi tévedéseket mind felsoroljuk (például Paál László nem Belgiumban járt, hanem Hollandiában, Monet Impression du lever du soleil című képét nem 1874-ben festette, hanem két évvel korábban, Réti István nem 1933-ig, hanem 1935-ig volt főiskolai rektor stb.; jó néhány évszám elírása akár korrektúra-hiba is lehet). Filológiai tévedés viszont a poszthumusz Fülep Lajos kötetekre való hivatkozás oly módon, mintha az azokból idézettek félszázadnyi elkésettséggel íródtak volna (34.). De mindez mellékes a munka fő céljához képest, ami nem lenne egyéb, mint egy valóságos Hollósy-portré kibontása az emlékezések szövevényéből. Ez természetesen elsősorban a Réti Istvánnal való polémiát jelenti, hiszen Réti egykori és utólagos írásai nemcsak konzerváltak, hanem sokáig, az ötvenes évekig szinte érintetlenül hagyományoztak egyféle Nagybánya-képet, amely – későbbi szóhasználattal – akár manipuláltnak is nevezhető.

Şorban Hollósy-portréjának lényege: a müncheni festővé lett máramarosi örmény, akinek csak futólagos kapcsolata volt az osztrák-magyar művészeti élettel és kultúrával. Három iskolát alapított, a müncheni-t, a nagybányait és a técsőit; a középsőnek lehetett magyar művészeti vonatkozása, de szinte Hollósytól függetlenül. Egy sor közölt tényen ugyan megtörni látszik ez az általánosítás, de szerző még a lehetőségét is kizárja annak, hogy Hollósynak köze lett volna Ausztria-Magyarország kultúrájához vagy a magyar nemzeti művészethez, illetve bármilyen nemzeti művészethez.

Némileg ellentmond ennek a kronológikus összefoglalás utolsó előtti bekezdése (197.). Szerző három eseményt említ, amelyek elősegítették az elemző kutatást. Ezek az 1957-es budapesti Hollósy-emlékkiállítás, a Nagybányai Művészet Retrospektív Kiállítása 1896-1966 (a nagybányai múzeumban, Şerban Petrescu művészettörténész közreműködésével), valamint a Hollósy-iskola nagybányai működése kezdetének 75. évfordulója alkalmából rendezett nagybányai tudományos ülésszak (résztvevők I. D. Ştefănescu, Traian Bilţiu-Dăncuş, R. Şorban, Mircea Ţoca, Murádin Jenő, Negoiţă Lăptoiu, Pirk János és mások). Ami mégiscsak arra utal, hogy Hollósy értékelésénél és értelmezésénél aligha kerülhető meg Nagybánya; Şorban is minduntalan ide tér vissza. Felsorolásába kívánkozott volna még a Magyar Nemzeti Galéria 1962-es Nagybánya-emlékkiállítása, amelyről úgy látszik, nem tudott, és nem lett volna szabad figyelmen kívül hagynia mint alapvető összefoglalást a Magyar Művészet 1890-1919 kézikönyvkötet vonatkozó fejezeteit (szerk. Németh Lajos, Akadémiai Kiadó Budapest 1981.) De talán igazságtalan a szemrehányás e mulasztás miatt, hiszen sokoldalúan összegyűjtött, részben először publikált anyagot olvashatunk.

Nincs értelme vitatkozni a „müncheni örmény festő" felfogással és mindazzal, ami ebből következik; beleveszünk olyan részletekbe, mint a nagybányai Hollósy-kör évenkénti bontásban közölt névjegyzékei, ahol a magyar művészek vagy növendékek kizárólag mint osztrák-magyarok szerepelnek, de Ferenczy Károly, Grünwald Béla néha németként. Akadnak igen mesterkélt érvelések is, ahol azonban a szerző csak idéz. A Tengerihántás című képpel kapcsolatban például Felvinczi Takács Zoltán 1959. XI. 3-i, hozzá írt, a 181. lapon fakszimiléban is közölt levelét: „A Kukoricahántáshoz, újra azt mondom, ha rákerül a sor, egy toldalékot forgatok a fejemben. Azt, hogy bár nagyon magyarruhás azon a legény – mi a müncheni publikum előtt bevezetett volt – és bár kukoricahántás mindenütt van, magyar földön éppen úgy mint máshol, mégis a kukorica elsősorban a román lakosság tápláléka... Tény az, hogy a théma a magyar művészetben *máshol nem talált feldolgozásra*..." (Tudomásom szerint a románban sem). Ha eltekintünk az efféle „sallangoktól", több figyelem jut arra, amit a kötetből profitálhatunk.

A nagy forrásanyag szelekciója szinte kizárólag a szerint történt, hogy Réti valóságos vagy vélt szerepét Nagybánya történetében cáfolja, s a Hollósy személyiségére, kiváló pedagógiájára vonatkozó ismere-

teket erősítse. Monografikus kutatás szempontjából némileg megkérdőjelezhető minden félszázados visszaemlékezés hitele, ha azt tényként és kontroll nélkül értelmezik, legyen az Rétié, Felvinczi Takácsé vagy bármely hajdani növendéké. Şorban könyve azonban nem monográfia, így helyénvaló a sokféle írás idézése, a minden elérhető személy beszéltetése, még ha az elhangzottak ismétlődnek is, s a források egy része az igen régi szóbeli közlésre való emlékezés. A szorosan vett biografikus adatokat szerző Felvinczi Takács nyomán közli, aki 1957-ben írta meg 45 kéziratlap terjedelmű Hollósy-tanulmányát, romániai kiadásra szánva azt (a kézirat a nagybányai állami levéltárban van, a R. Şorban gyűjteményben, több más hivatkozott anyaggal együtt).

A nézetek ütköztetésének egyik csomópontja, azaz a Rétivel való polémia lényege – érthetően – a nagybányai művésztelep létrehozásának története, majd ezt követően Hollósy Nagybányáról való távozásának körülményei. Már a korábbi kutatás is bizonyította, hogy a Hollósy-iskola Magyarországra költözésének gondolata nem Rétitől vagy Réti-Thormától eredet, hanem magától Hollósytól, aki 1894 végén K. Lippich Elek miniszteri államtitkár kérésére írásba foglalta részletes tervét egy hazai művésziskola felállításáról. Az 1896-os nagybányai nyári letelepedés viszont nyilvánvalóan maga mögött tudta az odavalósi Réti és Thorma intencióit és szervező munkájukat. S már két évvel később érezhető volt a feszültség a „mesterek mestere" és a telep vezető művészei között. Az eddig ismert forrásokból is tudtunk arról, milyen keservesek voltak Hollósy számára a rá következő esztendők az 1901-es kiválásig; most arról is olvashatunk emlékezéseket, hogy milyen gyűlölettel fordult el azt követően mindentől, ami nagybányai volt.

Şorban a művésztanár Hollósy távozásával magyarázza, hogy az 1902-ben megalakult Nagybányai Festőiskola oktatási szelleme megmerevedett, bizonyos értelemben akadémikussá szürkült. Nos, Hollósy 1894-es terve egy „ellenakadémiára" sokkal inkább iskolás volt, merevebbnek hat, mint a későbbi szabadiskoláé. A századfordulón persze gyorsan változhattak a normák, a pedagógiai elképzelések, még a „természetre esküdő" művészek körében is. Itt inkább azzal a kérdéssel kellene szembesülni, hogy a nagybányai festőiskola növendékei, mégpedig a „hűséges nagybányaiak" ugyanúgy nem haladták meg a középszerűséget, mint Hollósy későbbi técsői, müncheni hívei. Ez azonban további kutatási probléma, amely túlmutat egy Hollósyra koncentráló munkán.

Şorban idézi Thorma Jánost egy vele folytatott 1935-ös beszélgetés alapján: „Ha Simi Nagybányán maradt volna, az ő eltűnésével együtt a Kolónia is eltűnt volna, mint ahogyan halála után eltűnt a técsői telep és a müncheni iskola. De, amint látod, nélküle a Nagybányai Művésztelep továbbra is létezett, kevésbé despotikus formában. Végül Hollósy is jobban élt nélkülünk... Övele az élen nem tudtunk volna szabadon lélegezni" (159.). Ez a kötet egyetlen passzusa, ahol Hollósyt némi kritika éri.

Az emlékezések és az egyéb források szelekciója a „müncheni örmény" portréját hivatott szolgálni. Nem firtatjuk a nyilvánvaló prekoncepció okait, csak néhány, a Hollósy-kép teljességéhez tartozó, illetve annak ellentmondó mozzanatra utalunk.

Raoul Şorban jól ismeri a korabeli magyar piktúrát, érzékenyen közelít Szinyei Merséhez, Csontváryhoz, Rippl-Rónaihoz, de teljességgel közömbös Nagybányával szemben. Sokat foglalkozik ugyan szervezeti kialakulásával, a Hollósy távozását követő és az 1920 utáni évek történetével is, de nem érdeklik a festői, Ferenczy Károly sem. Említi ugyan, hogy Nagybányának több nemzeti művészetben is szerepe volt, habár nem volt minden nemzeti művészet hasznára, és egészében véve elkésett mozgalom az európai művészettörténetben. De maga a szerző cáfolja utolsó bekezdésében az elkésettség ilyen értelmezését: „Az utóbbi években Hollósyt, a müncheni festőt, élénkebben emlegetik a nyugatnémet szakkönyvek... a német tudománytörténet újra értékeli a 19. század fontos életművét, melyet elhanyagoltak vagy restelkedve említettek olyanok, akik az európai országok nemzeti alkotásait a kortárs francia művészet ízlése és kritériumai szerint ítélik meg" (198.). De nemcsak a német, hanem a belga, holland, brit, skandináv, görög, spanyol, magyar stb. művészettörténetírásban is erősödött a törekvés, hogy a regionális sajátosságokat és időszerűséget kutassa, vagyis ne egyoldalúan francia mércével mérjen. Ez visszamenőleg is igazolja, hogy a magyar művészettörténetírás kezdettől fogva különös fontosságot tulajdonított a nagybányai mozgalomnak és mestereinek, még ha kritikával fogadtuk is értelmezésének Rétiféle abszolutizálását. Nagybányába pedig Hollósy is beletartozik. Sem örmény volta, sem müncheni élete nem vonhatja őt ki a magyar nemzeti művészet történetéből.

Raoul Şorban „Egy név története" című alfejezettel indítja könyvének második, „Egy életrajz nyomában" című részét. A moldvai és erdélyi örmények történetének summázása után meggyőzően jellemzi a család, a neveltetés örmény voltát. (Több Korbuly vagy hasonló nevű örmény család kapott magyar nemességet nevük Hollósyra való átváltoztatásával; nehéz lenne rekonstruálni, hogy a festő családja

mikor kapta a nemességet, – nem valószínű, hogy II. Józseftől, hiszen az édesapa 1850-ben vette fel a Hollósy nevet). Az apáról 1880-ban halotti portrét festett testvérével, Józseffel együtt, s a képet ez utóbbi szignálta, örményül. További érv a nemzetiségi hovatartozás tudatossága mellett, hogy a festő neve egy müncheni katalógusban, egy 1887-es kép címe mellett Hollósy, Simonak (a. m. Simi, Simonka, örmény kicsinyítő képzővel). Ténykérdés, hoy környezetében sem hagyták szó nélkül Hollósy örmény voltát, felismerni vélték azt lelki alkatában, reagálásában, érzelmi fogékonyságában. De Raoul Şorban ennél tovább megy, szerinte Hollósy örménysége meghatározó volt életére, pályájára, így az kívül esik bármely nemzeti művészeten. Szerzőtől is tudjuk, hogy Hollósy anyanyelvként használta a magyart és a románt is, a falvakban, amerre járt, az emberekkel tájnyelvükön értett szót, jellemzően a nemzetiségek együttélésére Erdélyben és környékén. Nem vitázom a Trianon előtti félszázad magyarországi vagy akár monarchiabeli nemzetiségi politikájáról, problémáiról (szerzőnek erről sokkal több az adata, ismerete), de nem tudom elhallgatni azt az aggályt, hogy Hollósy örmény voltának túlhangsúlyozása – amit sem festői oeuvreje, sem pedagógiai munkássága nem magyaráz, nem igazol – nagyonis célzatos. Szerzőnek azt a szándékát szolgálja, hogy Hollósy kívül maradjon a magyar festészettörténeten, illetve csak müncheni festőként, pedagógusként kapcsolódjék hozzá. Talán ezért hagyta szerző figyelmen kívül Bölöni György 1911-es „Nagybánya" című írását, melynek egyik kulcsmondata: „A nagybányaiak életéből a Rákóczi-induló a legszebben jajveszékelő magyar memento". Mint ahogyan figyelmen kívül hagyta nemcsak Ady jellemzését Hollósyról („robusztus, nagy magyar piktor"), hanem a festő leveleit is, amelyek szerint emberi-művészeti hovatartozása a prekoncepciónak ellentmond. Elég azokat a sorait felidézni, amelyekkel Lippich Elek számára megindokolta hazai iskola alapítási tervét: „Én tudnám az egyetlen módját megmutatni annak, hogy kellene a magyar nemzeti művészetet fejleszteni... A sors a nemzet kezébe adott egy Munkácsyt, egy Zichyt, Székelyt, Izsót, Madarászt... ha ezekkel és ezekből a nemzet elmulasztotta megkísérelni azt, amire ma törekszik, ha ezeket engedte külföldiekké lenni, úgy a jelenlegi alkalmat fel kell használni arra, hogy amennyire csak lehetséges a magyar képzőművészeket otthon tömörítse... Ilyen előkészületek mellett aztán a most fejlődő fiatal nemzedék majd tősgyökeres magyar talajon kezdheti meg a munkálkodást..." S a leendő iskolaépületre mottóként javasolja felvésni Petőfi egy versszakát („Oh természet, oh dicső természet! / mely nyelv merne versenyezni véled?..."). Így nőhet fel a „magyar nemzeti művészet és nem nemzetiszínű műipar".

A müncheni Hollósy ugyanúgy beletartozik a magyar festészettörténetbe, mint a müncheni Szinyei vagy a párizsi Munkácsy. München nemzetközi művészeti központ volt, hatások és kölcsönhatások kohója. Bastien-Lepage sem csak a müncheniek körében volt megbecsült, hasonlóképpen reagáltak rá a skandinávok, akik Párizs melletti, majd skageni művésztelepükön tömörültek, a glasgowiak, akik a hágai festők közvetítésével kapcsolódtak a kontinenshez, a portugálok, akiknek közvetlen francia kapcsolataik voltak stb. A Bastien-Lepage hatás körét csak mélyebb egyetemes összehasonlítással lehet megvonni és értelmezni. Hollósy nyilván arra reagált fogékonyabban, amit Münchenben is láthatott; egyéb kapcsolata a francia művészettel abban állt, hogy növendékeivel elmondatta, mit láttak Párizsban. Nyilván nem örmény volta és nem müncheni volta akadályozta meg abban, hogy elmenjen Párizsba, – még csak az sem, amire hivatkozott, hogy nem tud franciául. Ez is a pálya és a mentalitás még megoldatlan kérdései közé tartozik.

Raoul Şorban okfejtésében az a legproblematikusabb, hogy maga az oeuvre cáfolja a „müncheni örmény" prekoncepciót. Magától értetődő, hogy a természethez, a tájhoz való vonzódásában meghatározó maradt a gyermekkori, a máramarosi élmény. Ugyanennyire nyilvánvaló, hogy a Münchenben alkotott életképek témái, típusai, szituációi – és korántsem csak az alakok viselete – szorosan beletartoznak az akkori magyar életképfestészetbe. A Kiss József- és a Petőfi-illusztrációk sem értelmezhetőek a prekoncepció alapján, s a Rákóczi-indulóval vívott közel negyedszázados küzdelem is kezdettől fogva túlnőtt az ikonográfiailag máramarosi eredetű indíttatáson, magyar szellemű népi, nemzeti állásfoglalássá általánosult. Igaz, Hollósy mindig elszigetelten dolgozott; többen emlékeznek meg arról, hogy soha senki sem látta festeni: a műtermébe nem léphettek be, ha alkotott, s a szabadban nem engedte, hogy kísérjék. De talán éppen Nagybányán lazíthatott zárkózottságán, ezt sejteti a Kiss József illusztrációk alkotásának a folyamata, az illusztrálási feladat értelmezése, a képek festmény-igénye, kapcsolódásuk a korábbi vagy a későbbi alkotásokhoz. Mindez rokon a művésztársak hasonló, egyidejű vállalkozásával, de összehasonlító elemzés nem fért bele az alapkoncepcióba.

Raoul Şorban könyve, érthetően, folytonos vitára készteti a témában némileg járatos olvasót, aki minduntalan szembesül azzal, hogy mennyi új információval találkozik szerző jóvoltából. A kötet sok évtizedes, akár félszázadosnak is mondható Nagybánya-kutatást tud maga mögött, kiemelve a kor- és

szemtanúk emlékezéseiből mindazt, ami Hollósyra vonatkozik és a megcélzott Hollósy-portrét erősíti. A legtöbb forrás a festő rendkívül szuggesztív pedagógiáját, természetszemléletét jellemzi; az is érvelő erejű, ha többen, egymástól függetlenül, hasonlóképpen emlékeznek a mester szavakban vagy gyakorlati útmutatásban nyilvánított természetlátására, gondolkodásmódjára, érzelmeire. És habár Raoul Şorban jóval több forrásra támaszkodhat, mint a korábbi Hollósy-kutatás, azzal is tisztában van, hogy a világszerte szétszóródott, illetve a különböző országokból, kontinensekről összeverődött kétezernyi Hollósy-növendéknek csak egy töredékével találhatott közvetlen kapcsolatot. Nem valószínű, hogy további lappangó levelek előkerülése megváltoztatná a művésztanárról és a személyiségről kialakult képet, mint ahogy további előkerülő alkotások sem teszik szükségessé a művészpálya átértelmezését. A kutató munka azonban Hollósy Simon körül sem zárható le.

Raoul Şorban Nagybányát egyértelműen erdélyi jelenségnek látja. Ezért kapunk a kötet elején részletes tájékoztatást a bánáti, erdélyi, máramarosi művészekről, magyarokról, románokról, németekről, az oktatási intézményekről és művészeti egyesületekről, beleértve a két világháború közötti időszakot is. Leegyszerűsítve: Erdélynek minősül minden terület, amely Trianonnal Romániának jutott, beleértve a Szatmár megyei Nagybányát is. Ez nyilvánvalóan más nézőpont, mint a magyar historiográfiáé, amely a nagybányai művésztelep létrehozásában és a nagybányai hagyomány esztétikai-etikai hatásában a magyar festészettörténet csomópontját és fontos vonulatát látja; a nyári művészetelepként indult „ellenakadémia" periódushatárt jelez a művészettörténetben.

A könyv szerint Hollósy „gondolkodása és munkássága Ausztria-Magyarország erkölcseitől és kulturális doktrináitól teljesen függetlenül alakult ki... Hollósy, aki 1878-ban Németországban telepedett le, mint müncheni festő nem németesedett el 39 éven át tartó bajorországi tartózkodása során, hanem lelkiismeretében élte át primér nemzeti érzelmeit, amely körülményt igen kevéssé vette figyelembe az osztrák-magyar tradíciójú tudománytörténet" (178.). Ezt a fogalmi apparátust azonban nem lehet tudományosan értelmezni. Ténykérdés, hogy létezett Osztrák-Magyar Monarchia, de ezen belül létezett Magyarország önálló államisága, melynek része volt Erdély és Bánát, a Szatmár megyei Nagybánya és a Máramaros megyei Técső. A művésztelepek éltek a városi, vármegyei kormányzat adta anyagi segítséggel, a művészek Budapestet már csak a vasúti közlekedés okán sem kerülhették ki. A szabadiskolák, művésztelepek, nyári telepek részei voltak az ország, Magyarország művészeti életének, bármi volt is a viszonyuk az ún. hivatalos művészethez. Osztrák-magyar kultúra, osztrák-magyar festő nem létezett, osztrák-magyar tradíciójú tudománytörténet nincs. Ezek mesterségesen konstruált, történelmietlen fogalmak.

Hadd vegyük elejét a további vitának Raoul Şorbant idézve. Előszavában felsorolja azokat a magyar kollégákat, akiknak publikációi és szóbeli közlései különösen a segítségére voltak, majd zárójelben hozzáfűzi: „Bármennyire eltérőek legyenek is e budapesti művészettörténészek konklúziói – egymáshoz vagy a jelen könyvben foglaltakhoz képest – mind hozzájárul, közvetlenül vagy közvetetten, egyazon probléma tisztázásához". Raoul Şorban kötete sem hagyható figyelmen kívül a további Hollósy- és Nagybánya-kutatásban.

Aradi Nóra

Aradi Nóra: Műfaj a képzőművészetekben. Téma, technika, funkció.
Gondolat, Budapest 1989. 201 l.

A kritika, s a művészek egyik sűrűn használt, de a művészetelmélet egyik legelhanyagoltabb területe, s így a képzőművészet talán (egyik) letisztázatlanabb fogalma a műfaj. Az Esztétikai Kislexikon vonatkozó címszavának írója is csupán körülírására vállalkozik – helyesen – mert nem adható meg egyetlen axióma, amit a lexikon használója bárhol és bármikor alkalmazhatna. A címszó is arról beszél, hogy az egyes műfajok elhelyezkedése az egyes művészeti ágakon belül nem egysíkú, lineáris rendszer, s adott esetben több elv is érvényes bennük. Poszler György is megállapítja a kérdéssel foglalkozó tanulmányában, hogy nem zárt fogalmi definíció, hanem nyitott, általánosító körülírás szükséges, az egyszerin túlmutató, de arra alapozó korlátozott általánosításra van szükség. A fogalom tisztázatlansága miatt keletkezett zavart jól jelzi pl. az Iparművészeti Múzeumban rendezett „Határesetek" című kiállítás katalógusának előszava is, ahol a szerző arról beszél, hogy a fiatal művészek további munkássága „már közeledni fog a műfajhatároktól mentes, valóban korszerű, valamennyi lehetséges formát felölelő művészet felé."

Ezen előzmények ismeretében csak elismerés illeti Aradi Nórát, hogy – több évi előtanulmány után – megírta könyvét. Fejtegetéseit ő is azzal indítja, hogy „a műfaj nem határozható meg teoretikusan, hanem

kizárólagosan az adott, egyszeri produktum és annak közege alapján." (17.) Így aligha beszélhetünk meghatározásról, pontosabb kifejezés a körüljárás. Ennek során a tisztázást Aradi „az esztétikai sajátosságok, a történeti összefüggések és a technikai adottságok komplexitása" (42.) alapján végzi, sosem feledve azt, hogy a probléma rendkívül összetett, mert a fogalom igen képlékeny. Jóllehet azt mondja önmagáról, hogy a bonyolult kérdéskör lehetséges összetevőinek feltárására vállalkozik csupán a tanulmányát vitairatnak *is* tartja, ennél lényegesen többet nyújt: téziseinek bizonyítására a művészet egész történetéből meríti anyagát, s különösen részletesen foglalkozik azokkal a kérdésekkel, melyek igazolására a 20. század művészete ad anyagot. Meghatározását fokozatosan finomítja, ahogy előbbre jut a tárgyalás során. Először csak arról beszél, hogy a műfaj szempontjából az a lényeges, hogy mi készül az adott anyagból és az adott technikával, milyen célból, milyen célra hozzák létre az alkotást (47.), később már azt írja, hogy: „a műfaji jelleg az alkotás gyakorlati-társadalmi funkciója felől közelíthető" (85.), majd ezt is pontosítja: a műfajt alapvetően az alkotás funkciója határozza meg, beleértve a tematikát is... bizonyos összefüggésben nem mellőzhető a technika sem. De figyelmünkbe ajánlja azt a körülményt, amit a műtárgy múzeumi tárggyá válása jelent a műfajváltozás szempontjából (115.). Végül is Aradi Nóra végigjárja az elmélet és gyakorlat különböző stációit, a műfajok és intézmények, műfaj és jelentés, műfaj és stílus, műfaj és érték kérdéskörét és oda konkludál, hogy „a műfaji lényeg a mindenkori konkrét társadalmi funkció." (181.)

Igen megszívlelendő a szerzőnek az a gondolata, – s éppen ez lenne az, ami továbbgondolásra buzdít, – hogy „nemcsak a műfaj léte történeti produktum, hanem a műfaji beskatulyázás, kategorizálás is az. Történeti kategória jellegű nemcsak a képzőművészet-iparművészet megkülönböztetés, az az alapvető művészeti intézmény, az akadémia, a múzeum, a kiállítás is." (107.) Különösen érzékeny az az elemzése, amikor ideológia, téma és stílus összefüggésében vizsgálja a harmincas évek művészetét, s választja el a hivatalos ideológiát tükröző alkotásoktól azokat, amelyek épp ez ellen léptek fel.

Lehetne vitatkozni ugyan Aradi Nóra némely megállapításával, elsősorban az interpretáció kérdéskörében, a jelentés, a hatás és funkció összefüggése lenne továbbgondolandó, csak úgy, mint a múzeumi tárggyá válás és a műfaj kapcsolata. Ez azonban csupán továbbvihetné a már felvetett gondolatokat, s így talán gazdagíthatná szegényes művészetelméleti irodalmunkat, s mitsem változtatna azon, hogy ezzel a kötettel, melynek minden tételéből és minden bizonyításából sugárzik a szerző korábbi munkásságából is jól ismert szilárd világnézete – alapvető írással lettünk gazdagabbak.

Láncz Sándor

A tipográfiai és műszaki szerkesztési munkákat a
LITTERA Műszerkönyv Szolgálat GMK, Budapest végezte
Táskaszám: T082/91.
Felelős vezető: Hegedűsné dr. Bártfai Judit

9120022 Akaprint Nyomdaipari Kft, Budapest. F. v.: dr. Héczey Lászlóné

Sz. Kürti Katalin

Hollósy debreceni tanítványai Técsőn

Hollósy Simon müncheni szabadiskolája fogalom volt. Mint Lyka Károlytól, egyik tanítványától megtudjuk: *„az iskolában nem ismert tréfát. A tehetségesebb növendékekkel a legnagyobb odaadással foglalkozott. Korrektúrája éppen nem volt módszeres, hanem rapszódikus, ötletszerű, az esethez illő, rendkívül sugalló erejű, fölvillanyozó, de egyben tüzetesen fölvilágosító is. Tanítványai valósággal rajongtak érte".*

Hívei, rajongói közé tartozott Blattner Géza és Hrabéczy Ernő, a két tősgyökeres debreceni művésznövendék és a brassói Toroczkai, a kiskunfélegyházi Holló László, akik debrecenivé váltak. Mind a négyen jártak Münchenbe, nyaranta Técsőre, megszállottan követve mesterüket.

Blattner Géza (1893-1967) jómódú kereskedő családban született, gondtalanul tanulhatott Münchenben Hollósynál és az Állami Iparművészeti Főiskolán. Útja a húszas évektől elkanyarodott a festészettől (világhírű bábművésszé vált Párizsban). Nyarait Hrabéczy társaságában töltötte Técsőn. Hrabéczy Ernő (1894-1953) áhítattal csüggött mesterén, temetésén is jelen volt 1918-ban, de művészetében nem mutatható ki igazán Hollósy hatása. A Gresham asztaltársaság tagja, Bernáth Aurél, Egry József barátja volt. (Művei ma a Holló László Emlékház különtermében láthatók, Debrecenben.)

Holló László (1887-1976) örökölt legtöbbet Hollósytól: egy életre megőrizte tanításait, hatott rá etikája, színes, temperamentumos egyénisége. A Mintarajztanoda befejezése után, 1909-10 telén Münchenben élt, majd a tízes évek elején rendszeresen járt Münchenbe és Técsőre. Mint írta: *„Május felé Técsőn megjelentünk, mint a fecskék. Hollósyné előre megcsinálta mindenkinek a helyét, néhányunknak még főzött is. Volt köztünk két orosz és egy lengyel nő. Nagy kecskelábú kerti asztalnál ültünk, hol benn a szobában, hol kinn".* Mestere gyakran meghívta vonósnégyesébe Bachot, Beethovent játszani. Ezek a zeneesték, közös vacsorák nagy hatással voltak rá: „így tágult a kiskun tüdő". Legszívesebben tanításait idézte, amelyeket még idős korában is szóról-szóra tudott: *„mindenekelőtt látni és rajzolni kell tudni, a stílus majd azután jön", „körül kell érezni a modellt, egyik planból a másikba", „azt kell nézni, hogy a kép mögött mi van, nem elég, hogy megjelenítsem a képet", „próbálja meg zölddel, ha nem tudja pirossal".*

Toroczkai Oszwald (1884-1951) volt köztük a legidősebb. 1902-1906 között a Mintarajztanodában tanult, 1906 nyarán Nagybányán Réti Istvánnál képezte tovább magát. 1907 nyarán Debrecenbe költözött, állást vállalt a kereskedőtársulat Polgári Fiúiskolájában. Az 1909-1910-es, majd az 1912-13-as tanévet szabadságon töltötte. Viszonylagos anyagi függetlensége és felesége megértése lehetőséget adott művészi továbbképzésére. Hollósy Simonhoz utazott Münchenbe, ezt egészítette ki egy olasz és egy spanyol út, majd 1912-13-ban egy újabb

müncheni és egy párizsi tanulmányút. 1910-re úgy elmélyült Hollósy Simonnal való barátsága hogy Hollósy meglátogatta Debrecenben, és a művésztelepről is tárgyaltak. Toroczkai 191 ben vetette fel neki a nagyerdei művésztelep ügyét.

A Debreceni Műpártoló Egyesület már 1908-ban kezdeményezte, hogy a Nagyerdőn épüljö fel egy faház, amelyben „a művészek és tanítványaik a nyári időben dolgozhassanak a nag bányai művésztelep mintájára". Toroczkai, mint a Műpártoló Egyesület tagja indítványozt Hollósynak: jöjjön Debrecenbe és hozza létre a művésztelepet. Ekkor Hollósy már rég kivált nagybányai telepről, nyaranta hol Máramaroson, hol Técsőn ütötte fel a tanyáját. Leveleib úgy tűnik, hogy komolyan gondolkodott a debreceni letelepedésről. 1910 október 6-án ezt ír Münchenből Toroczkainak: *„Hallomásból tudom, hogy engem most tavasszal „Művészházba" rendezett kiállítás alkalmából mennyire méltattak, azonkívül Budapesten já tam óta azon voltam, hogy a most rendezendő kiállításunk sikert biztosíthasson. (...)*

Budapesten szóba hoztam a Debrecenre vonatkozó terveket. Ott nagy megnyugvással ve ték tudomásul ezt és rögtön ígérkeztek a megvalósításhoz hozzájárulni.

Innen Feiksék örülnének a tervnek legjobban, mert szerintük Técső „lehetetlen" helyisé Oda igényekhez szokott ember nem mehet.

Ebbe igazuk lehet. Én az ellenkezőjét állítom. Azt, hogy ennél piktornak valóbb hely a vil gon nincsen!!!

Szegény ember vagyok, és belátom, hogy Técsőtől se anyagilag se moralitér nem várhat egyebet a felismerésnél. Igaz, hogy Técső vacak hely, de a folytonosan rontott levegő demor lizálólag hat ott reám, mindenikünkre reánehezedik ott a szegénység, barátságtalan ridegs — az idegenség érzése.

Debrecen pedig minden tekintetben képes volna ügyünket életerőhöz segíteni. Kedve körülmények között nem 15-20, — 60-80 ember fog színt vehetni a legközelebbi szemeszt megnyitásánál.

Addig, míg a kiállítás eredményét nem ismerem, csak közöttünk, úgyszólván családi körb maradjon ez az oda település terve, akcióba lépünk, ha ennek ideje következik".

A második levélrészlet München, 1910. november 7-ikei keltezésű: *„Ha Debrecen a nag erdőben építtet egy olyan műtermet, mint a técsői p. o. (persze ennél jóval szebbet), úgy ott akad modell, és hely is fog akadni a fák árnyékában a kényelmes festéshez. Ha továbbá város hajlandó nekem az iskola kényelmes odatelepítése, erős fellendítése és állandósíta érdekében 3-4000 korona készpénzzel hozzájárulni az ügyemhez, úgy 20-30 növendékke legközelebbi tavaszon megkezdődhetne a nyári öthónapos művészeti szemeszter Deb cenben.*

Szeptember hó folyamán pedig „Könyves Kálmán" helyett Debrecenben nyílna meg a ki lítás stb. innen München és talán később odább"...

Az említett kiállítás a *Hollósy és tanítványai* címet viselő tárlat volt a Könyves Kálmán Sz lonban, amelyen részt vett Toroczkai és Holló is. Hollósy nem kapott kedvező kritikát még Holló Lajos ellenzéki képviselőtől, a „Magyarország" szerkesztőjétől sem. Erről így számolt Toroczkainak Münchenből, 1910. november 17-én: *„Holló Laci is most jött meg. Mondja, ho a nagybátyjának nem tetszett a kiállításon semmi, legkevésbé az én Rákóczi vázlatom".*

Két hónap múlva a Mester meghozta végső döntését, s ezt írta Müncenből 1911. január 7- Toroczkainak: *„Azok után a kritikák után, amik most jelentek meg az újságban, nem hisze hogy a város (Debrecen) nagy bizalommal és örömmel menne bele az én ügyembe.*

Ha tényleg hajlandó volna is e város egy pár ezer korona (4-5000 korona) befektetést jut ni az iskola terveinek, reám nézve ezzel, nagy kötelezettség járna. Nem érezném magan

müncheni és egy párizsi tanulmányút. 1910-re úgy elmélyült Hollósy Simonnal való barátsága, hogy Hollósy meglátogatta Debrecenben, és a művésztelepről is tárgyaltak. Toroczkai 1910-ben vetette fel neki a nagyerdei művésztelep ügyét.

A Debreceni Műpártoló Egyesület már 1908-ban kezdeményezte, hogy a Nagyerdőn épüljön fel egy faház, amelyben „a művészek és tanítványaik a nyári időben dolgozhassanak a nagybányai művésztelep mintájára". Toroczkai, mint a Műpártoló Egyesület tagja indítványozta Hollósynak: jöjjön Debrecenbe és hozza létre a művésztelepet. Ekkor Hollósy már rég kivált a nagybányai telepről, nyaranta hol Máramaroson, hol Técsőn ütötte fel a tanyáját. Leveleiből úgy tűnik, hogy komolyan gondolkodott a debreceni letelepedésről. 1910 október 6-án ezt írta Münchenből Toroczkainak: *„Hallomásból tudom, hogy engem most tavasszal a „Művészházba" rendezett kiállítás alkalmából mennyire méltattak, azonkívül Budapesten jártam óta azon voltam, hogy a most rendezendő kiállításunk sikert biztosíthasson. (...)*

Budapesten szóba hoztam a Debrecenre vonatkozó terveket. Ott nagy megnyugvással vették tudomásul ezt és rögtön ígérkeztek a megvalósításhoz hozzájárulni.

Innen Feiksék örülnének a tervnek legjobban, mert szerintük Técső „lehetetlen" helyiség. Oda igényekhez szokott ember nem mehet.

Ebbe igazuk lehet. Én az ellenkezőjét állítom. Azt, hogy ennél piktomak valóbb hely a világon nincsen!!!

Szegény ember vagyok, és belátom, hogy Técsőtől se anyagilag se moralitér nem várhatok egyebet a felismerésnél. Igaz, hogy Técső vacak hely, de a folytonosan rontott levegő demoralizálólag hat ott reám, mindenikünkre reánehezedik ott a szegénység, barátságtalan ridegség — az idegenség érzése.

Debrecen pedig minden tekintetben képes volna ügyünket életerőhöz segíteni. Kedvező körülmények között nem 15-20, — 60-80 ember fog színt vehetni a legközelebbi szemeszter megnyitásánál.

Addig, míg a kiállítás eredményét nem ismerem, csak közöttünk, úgyszólván családi körben maradjon ez az oda település terve, akcióba lépünk, ha ennek ideje következik".

A második levélrészlet München, 1910. november 7-ikei keltezésű: *„Ha Debrecen a nagyerdőben építtet egy olyan műtermet, mint a técsői p. o. (persze ennél jóval szebbet), úgy ott is akad modell, és hely is fog akadni a fák árnyékában a kényelmes festéshez. Ha továbbá a város hajlandó nekem az iskola kényelmes odatelepítése, erős fellendítése és állandósítása érdekében 3-4000 korona készpénzzel hozzájárulni az ügyemhez, úgy 20-30 növendékkel a legközelebbi tavaszon megkezdődhetne a nyári öthónapos művészeti szemeszter Debrecenben.*

Szeptember hó folyamán pedig „Könyves Kálmán" helyett Debrecenben nyílna meg a kiállítás stb. innen München és talán később odább"...

Az említett kiállítás a *Hollósy és tanítványai* címet viselő tárlat volt a Könyves Kálmán Szalonban, amelyen részt vett Toroczkai és Holló is. Hollósy nem kapott kedvező kritikát még dr. Holló Lajos ellenzéki képviselőtől, a „Magyarország" szerkesztőjétől sem. Erről így számolt be Toroczkainak Münchenből, 1910. november 17-én: *„Holló Laci is most jött meg. Mondja, hogy a nagybátyjának nem tetszett a kiállításon semmi, legkevésbé az én Rákóczi vázlatom".*

Két hónap múlva a Mester meghozta végső döntését, s ezt írta Müncenből 1911. január 7-én Toroczkainak: *„Azok után a kritikák után, amik most jelentek meg az újságban, nem hiszem, hogy a város (Debrecen) nagy bizalommal és örömmel menne bele az én ügyembe.*

Ha tényleg hajlandó volna is e város egy pár ezer korona (4-5000 korona) befektetést juttatni az iskola terveinek, reám nézve ezzel, nagy kötelezettség járna. Nem érezném magamat

nyugodtan, és azt sem t
— hogy azok, akik odajö
Én magam új környez
csak akkor tudok, ha telj

A terv tehát meddő m
erősödött. Ennek volt p
mestert, aki leánya, Ágne

Amikor Toroczkai viss
Egyház tér 2. sz. alatti ú
osztott Holló Lászlóval. H
először Münchenben, Ho
tak össze a két tősgyök
1914-ben kitört a világ
Toroczkai biztatására áll
béczyék városszéli, Tócó
világháború — a sors kü
lengyel és orosz Hollósy

A Hrabéczy család telje
letti kisházba. Valóságos

Eközben Hollósy — ha
Szegedre, Máramarosszi
utóbbi realizálódott.

1914-1917 között Mün
técsői dolgairól.

Első részlet: 1914. ápri
Legnagyobbrészt idegen
elégedve, ott maradunk v
Én ezt szeretném a leg
ennek útját állni valamifé
Innen egy jó tájképme
kívül..."

Második részlet: 1914.
akadt 1500-2000 korona
képeim a vasúton veszte
hála Istennek alaposan. I
Most arra törekszem,
addig élünk..."

Harmadik részlet: 1915.
— végre úgy látszik, a vé
Azzal a végnélküli ros
kimondhatom — a nálan
hogy engem tönkre tehet
Budapesten átutaztam
kérettek. Láttam régi dol
geten volt képemet, a
Istennek!

nyugodtan, és azt sem tudom, megelégelné-e a város azt, ha én 10-20 emberrel kerülnék oda — hogy azok, akik odajönnének, megmaradnának-e ott?

Én magam új környezet, — új emberek között alig bírnék meglenni. Alkalmazkodni pedig csak akkor tudok, ha teljesen magamra maradhatok. Ez sem tetszene az ottani uraknak..."

A terv tehát meddő maradt, de Hollósy és Toroczkai barátsága nem szakadt meg, hanem erősödött. Ennek volt praktikus oka is: Toroczkai több ízben kölcsönnel segítette az idős mestert, aki leánya, Ágnes keresztapja lett.

Amikor Toroczkai visszatért német, olasz, spanyol, francia tanulmányútjáról Debrecenbe, az Egyház tér 2. sz. alatti ún. püspöki palotában bérelt műtermes lakást, amelyet 1914-től megosztott Holló Lászlóval. Holló és Toroczkai barátsága régi keletű: kb. 1909-ben találkozhattak először Münchenben, Hollósynál. Ettől kezdve együtt töltötték a nyarat Técsőn, s itt barátkoztak össze a két tősgyökeres debrecenivel: *Hrabéczy Ernővel* és *Blattner Gézával*. Amikor 1914-ben kitört a világháború, a kiskunfélegyházi Holló László Debrecenbe látogatott. Toroczkai biztatására állást vállalt a kereskedelmi iskolában. Egyre gyakrabban jártak Hrabéczyék városszéli, Tócóskerti villájába, s együtt festett, zenélt a három barát. Amikor kitört a világháború — a sors különös véletlenjeként — épp Debrecenbe internálták a Técsőn rekedt lengyel és orosz Hollósy tanítványokat, pl. *Tyihomirovot*, *Volkovot*, *Polanovát*.

A Hrabéczy család teljes felelősséget vállalt értük, s így kiköltözhettek a Hrabéczy villa melletti kisházba. Valóságos kelet-európai festőkolónia jött létre két évre a Tócóskertben.

Eközben Hollósy — ha tehette — ingázott Münchenben és Técsőn között. Felmerült a nyári telep Szegedre, Máramarosszigetre, a Kolozsvár melletti Gyalura költöztetése, de végül csak az utóbbi realizálódott.

1914-1917 között Münchenből Toroczkainak írt sorai beszámolnak budapesti, müncheni, técsői dolgairól.

Első részlet: 1914. április 10. *„Mi ismét Técsőre megyünk — eddig 34-en jelentkeztek oda. Legnagyobbrészt idegenek. Egyelőre a Koronában fogunk kosztolni — ha ott meg leszünk elégedve, ott maradunk végig.*

Én ezt szeretném a legjobban. Intózatos kedvem van a munkához és reménylem, nem fogja ennek útját állni valamiféle hozzám ragadt átok.

Innen egy jó tájképmegrendelést viszek magammal — az biztosítja a nyaramat az iskolán kívül..."

Második részlet: 1914. november 19. *...„Csodálatos, — végre két komoly megrendelésem akadt 1500-2000 korona értékben. Ezeket szépen elkészítve indultam útnak Técsőről. Ezek a képeim a vasúton vesztek el. A Técsőn maradt holmiaimat széthurcolták, egyszóval: leégtem hála Istennek alaposan. Ismét egyszer?*

Most arra törekszem, hogy tavaszra emberi ábrázattal gondolhassak Técsőre utazásra, ha addig élünk..."

Harmadik részlet: 1915. december 16. *„Az idei nyár vonaglásai után — dr. Lukács sorai után — végre úgy látszik, a végzet megelégelte a rajtam véghez vitt tortúrát.*

Azzal a végnélküli rosszakarattal, amelyet Nagybányán gyártottak ellenem — most már kimondhatom — a nálamnál sokkal tehetségtelenebb elemek elvégezték munkáikat anélkül, hogy engem tönkre tehettek volna...

Budapesten átutaztamkor a Szépművészeti Múzeumban voltam, oda hivattak — jobban kérettek. Láttam régi dolgaimat, amikért én három márkát, egyért 40 márkát kaptam. A Szigeten volt képemet, a kukoricahántást stb. Ezeket ott most nagy becsben tartják! Hála Istennek!

Técsőről ideérkeztek képeim. A Gyalun készülteken látszik a lelki bátortalanság, a szegények nyomorúsága — a Técsőn készültek a legjobb dolgaim eddig.

Három darabot rögtön eladtam nagyon jó árakon (4000 Mk.). Még jöhet vevő és nőhet a kapitálisom, tavasz és nyár tartamára is maradhat ebből. Nincs más gondolatom ezután az iszonyú háborúk befejezése után — az, hogy Técsőn lehessek ismét."

Negyedik részlet: február 24. *„Nemsokára, ha Isten is segít — indulhatunk Técsőre. Még itt az önarcképemet kell befejeznem, és itt végeztem mindent ezzel. Ott milyenek a megélhetési viszonyok?...*

Hogy az idén kik jönnek velem oda, arról fogalmam sincsen. Lehet, hogy jönnek, az is lehetséges, hogy nagyon kevesen leszünk..."

5. részlet: 1917. március 8. *„Sajnos, nem jó híreket hallok arra nézve, hogy Técsőn az idén megmaradhatunk-e? Nagyon kérem, szíveskedjék az ottani viszonyok felől tudakozódni. Részemről akkor is oda vágyódom, ha mindenben a legnagyobb nehézségekkel fogna kelleni megküzdeni stb. Nagyon várom az erre vonatkozó tudósítást. Én írtam oda A. Józsinak — de választ tőle nem kaptam. Hallom, ott most katonaság van állomáson. A megélhetés most ott irtózatosan megdrágult...."*

Végre — Toroczkai segítségének is köszönhetően —, elutazhatott Técsőre „téli betegségét kiheverni". Innen írta az alábbi leveleit Toroczkainak: *„Ernő már elmondta a mi técsői megállapodásunk tervét a tél folyamára. Minket meg arról tudat, hogy Toroczkai úr ide óhajt ránduni pár órára. Sőt megígérte, hogy a Cellót is szívesen lehozza ide... Köszönöm, hogy ez alkalommal is gondolt rám... Időnk gyönyörű. Dolgozni nem tudok, mert a lakásban teljesen bútor nélkül állunk. Szabó úr csúfosan felültetett bennünket a bútorral..."*

Utolsó levelét 1918. május 3-án írta Toroczkainak: *„Tegnapelőtt keltem fel hét heti fekvés után. A csellót megkaptam. Az öreg mester jól megcsinálta, csak már használhatnám. Betegségem tartama alatt több vázlatot készítettem régi képeimhez. Felkelésem első napján átfestettem az egész Rákóczit. Most azután kevéssel bevégezhetem. Jövő héten alighanem csendesen megkezdhetem a munkát."*

1918 tavaszán tüdőgyulladás döntötte le lábáról, május 8-án meghalt. Temetésén — kevesek között — részt vett Hrabéczy Ernő is, aki sebesültek, menekülők között utazott át a háborús országon, s naplójában döbbenetes sorokban számolt be az emberi szenvedésekről és mestere máramarosi temetéséről. Gyászolta Mesterét, „az alkotásra hivatott zsenit", ahogy Ady Endre nevezte.

Toroczkai, míg élt, őrizte Mestere emlékét, ápolta kultuszát. A levelek egy részét átadta Molnár Ernőnek, aki 1938-ban közölt részleteket pár levélből. Hollósy keresztlánya, Toroczkai Ágnes 1944-ben szakdolgozatot írt Hollósyról. 1980-ban betekinthettem a Toroczkai-Hollósy levelezésbe, ebből közöltem pár részletet.

Novotn

Három a

Gaál Józse
kiállítása a
1993. szep

I.
GAÁL JÓZSEF ÖNKÍ
Avagy hogyan szólítha

dolkodó gének vegyi ü
homunculus; legyek bár
növesztő csigolya-agy; l
sejtető, ijesztő lebegés);
bálvány-árnyék-lenyomat
gyetem-fejű, szomorú em
mi egysejtűekből összeál
spirituális fenomén; legye
csak félig s csak itt-ott elh
tézis-egyveleg; legyek bár
ember, (az önnemző abe
bár önmagamból kicsavar
véglények gondgörcsös s
épületmanőverek képtele
padára kényszerített szob
önkény és hatalom félel
félelmeket nem feledhete
félelmeimről pedig nem
előrevetettem, a végzet kíg

IV. ÉVFOLYAM 7. SZÁM (ÚJ FOLYAM 3. SZÁM)

1993. OKTÓBER

HOLNAP

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT

HATÁR GYŐZŐ / Sírás-rívás fogak csikorgatása-ország.
Eleven rajzás. Fekete. Párharc (versek) / 1
KABDEBÓ TAMÁS / Rózsabogár (vers) / 7
BÁLINT PÉTER / Cicero mester vonzásában (regényrészlet) / 9
HORGAS BÉLA / Mámorba merítő. Elalvás előtti (versek) / 17
GOETHE: Faust / Részlet a tragédia első részéből /
MÁRTON LÁSZLÓ fordítása / 19

SZ. KÜRTI KATALIN / Hollósy debreceni tanítványai Técsőn / 33
NOVOTNY TIHAMÉR / Három a világ (Gaál József, Kopasz Tamás
és Szurcsik József kiállítása a Miskolci Galériában) / 37
LAKOS ANNA / Avignoni Fesztivál 1993. / 41
Vayer de la Motte avagy az „egyszerű" tervező esetei.
BÓKA B. LÁSZLÓ beszélget Vayer Tamás díszlettervezővel / 44
SÁNDOR L. ISTVÁN / A látszat kultusza. Machiavelliről / 50
A színész szabadsága.
CSÁKI JUDIT beszélget Bánsági Ildikóval / 54
PETROVICS EMIL / Mi lesz veled, magyar zenés színház? / 57
RETKES ATTILA / Mesterművek hárfára és zenekarra / 60

HORKAY HÖRCHER FERENC / Széljegyzetek a múlt margójára
(Egy mű-kedvelő olvasónaplójából) / 63
KABDEBÓ LÓRÁNT / Szabó Lőrinc három verséről / 71
KARÁDI ZSOLT / Abból a jászolból...
(Nagy Gáspár: Mosolyelágazás) / 85
B. JUHÁSZ ERZSÉBET / Urbán Gyula
Levelek egy pusztuló kertből / 91
S. BENEDEK ANDRÁS / Vilmos (Kovács Vilmosról) / 94
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ / A „néhány bolond" nevében / 96

HOLNAP

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS KRITIKAI FOLYÓIRAT
IV. ÉVFOLYAM 7. SZÁM (ÚJ FOLYAM 3. SZÁM)

Főszerkesztő / **JENEI LÁSZLÓ**
Szerkesztők / **CSISZÁR IMRE, KISHONTHY ZSOLT, SELMECZI GYÖRGY**

Szerkesztőség / 3530 Miskolc, Corvin u. 1.
Telefon: (46) 326-701

A

FELSŐMAGYARORSZÁG IRODALMI ALAPÍTVÁNY
F • I • A

LAPJA

Felelős kiadó / Mile Lajos

Szedés / Berecz Mária
Tipográfia, borító- és embléma terv / Takács József
(Szalay Lajos grafikájának felhasználásával)

Készült a Borsodi Nyomdában
Felelős vezető / DUCSAI GYÖRGY

Megjelenik kéthavonta

Folyóiratunk támogatói:
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Önkormányzat
Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata
Művelődési és Közoktatási Minisztérium
József Attila Irodalmi és Szociális Alapítvány

HOLLOSY-CORBUL Simion, *Alley at Sighet, cat. no. 123*

In Simion Corbul-Hollosy's case (1857–1918) the professor's reputation strongly surpassed the painter's, although as far as his original creation is concerned, there were some relevant chromatic and spiritual accomplishments. The explanation is found in the spectacular and lucrative effects of his behaviour as a teacher with a strong vocation, who was to mould solidly and durably the sensitivity of over 1000 young people that stood around him as students of the most sought-after private painting school which he opened in Münich, in 1886. During the summer of the same year, the school transferred its status of efficiency to Baia-Mare (1896–1901), Fenyód-Balaton (1902), Hunedoara (1903) and Teceu – where he was to stay till the end of his life, with two short summer interruptions, when he installed his camp in Sighetu-Marmaţiei, the town where he was born, in 1913 and in Gilău-Cluj, 1915. As an answer to academic solutions promoted in studios run by prestigious painters (back then) such as Azbe, Knirr or Lenbach, Hollosy quickly won the sympathy of dozens of students from Central and East European countries, strongly advised to foresake the official routine for the poetic vibration of plein-air. His principles and advice proved to be fertile, because an art group was gradually constituted in Baia Mare, whose reputation was soon to go beyond the province's boundaries. In the Hollosyan pedagogical system and his practical suggestions and in the way formal solutions are applied to his own creation there is cohesion, a certain unity of thought and an aesthetic finality. After a beginning when priority was given to sincere, strong use of subject, inspired by rustic realities, Hollosy preferred subtler transpositions, with tendencies towards symbolic and postimpressionist poetics.
The *Alley at Sighet* (1913), the landscape in the Cluj Museum, recommends the robust vitality of a character that expresses his tensioned nervous participation by using frequent mixtures of green, neatly modulated by the infiltrations of a solar yellow that makes the surface of the painting vibrate in a lively manner. (N.I.)

hy rich in significant fullfilments insufficiently known to
ice of a catalogue to accompany a complete retrospective
e effort of modernizing the artistic climate in 20th century
the language specific to artistic workat the Drawing
Corbul Hollosy's studio in Münich. His presence there
n of secessionist experiences, corroborated with master
the freshness of natural existence. When he came back
ominated by the conventional solutions of academic dis-
ptor's point of view, he decided to make the public get
ush, with careless distanced brushes, brought the image a
mprised co-citizens of a more refined taste, he addressed
d linear mobility and elegance, harmonies, discretion and
d sentimental values. *The Artist's Wife* (1911), which we
perimeter of intimacy, a tendency frequent in the 1900,
of curve-contercurve alternations, in such a way that the
ic smile. With pictorial accomplishments harmoniously
ely circulated in the epoch, he opened his first personal
odern vision and language. (L.D.)

fessor's reputation strongly surpassed the painter's,
here were some relevant chromatic and spiritual accom-
ular and lucrative effects of his behaviour as a teacher
d durably the sensitivity of over 1000 young people that
ter private painting school which he opened in Münich,
hool transferred its status of efficiency to Baia-Mare
03) and Teceu – where he was to stay till the end of his
installed his camp in Sighetu-Marmației, the town
As an answer to academic solutions promoted in studios
Knirr or Lenbach, Hollosy quickly won the sympathy
countries, strongly advised to foresake the official rou-
and advice proved to be fertile, because an art group
tion was soon to go beyond the province's boundaries.
suggestions and in the way formal solutions are
unity of thought and an aesthetic finality. After a
se of subject, inspired by rustic realities, Hollosy pre-
symbolic and postimpressionist poetics.
Museum, recommends the robust vitality of a character
using frequent mixtures of green, neatly modulated by
face of the painting vibrate in a lively manner. (N.L.)

THE NATIONAL ART MUSEUM OF CLUJ
THE NATIONAL GALLERY

AUTHORS:
Introduction:
dr.Livia Drăgoi, researcher,
Manager of the National Art Museum – Cluj
Painting:
Velica Boari (V.B.), curator
dr.Livia Drăgoi (L.D.), researcher
dr. Negoiță Lăptoiu (N.L.), researcher
dr. Gheorghe Mândrescu (G.M.), researcher
Maria Rus Bojan (M.R.B.), curator
Sculpture
dr. Alexandra Rus (A.R.), researcher

um of Cluj
re
oca
52, 196953
Mondays and Tuesdays when closed.

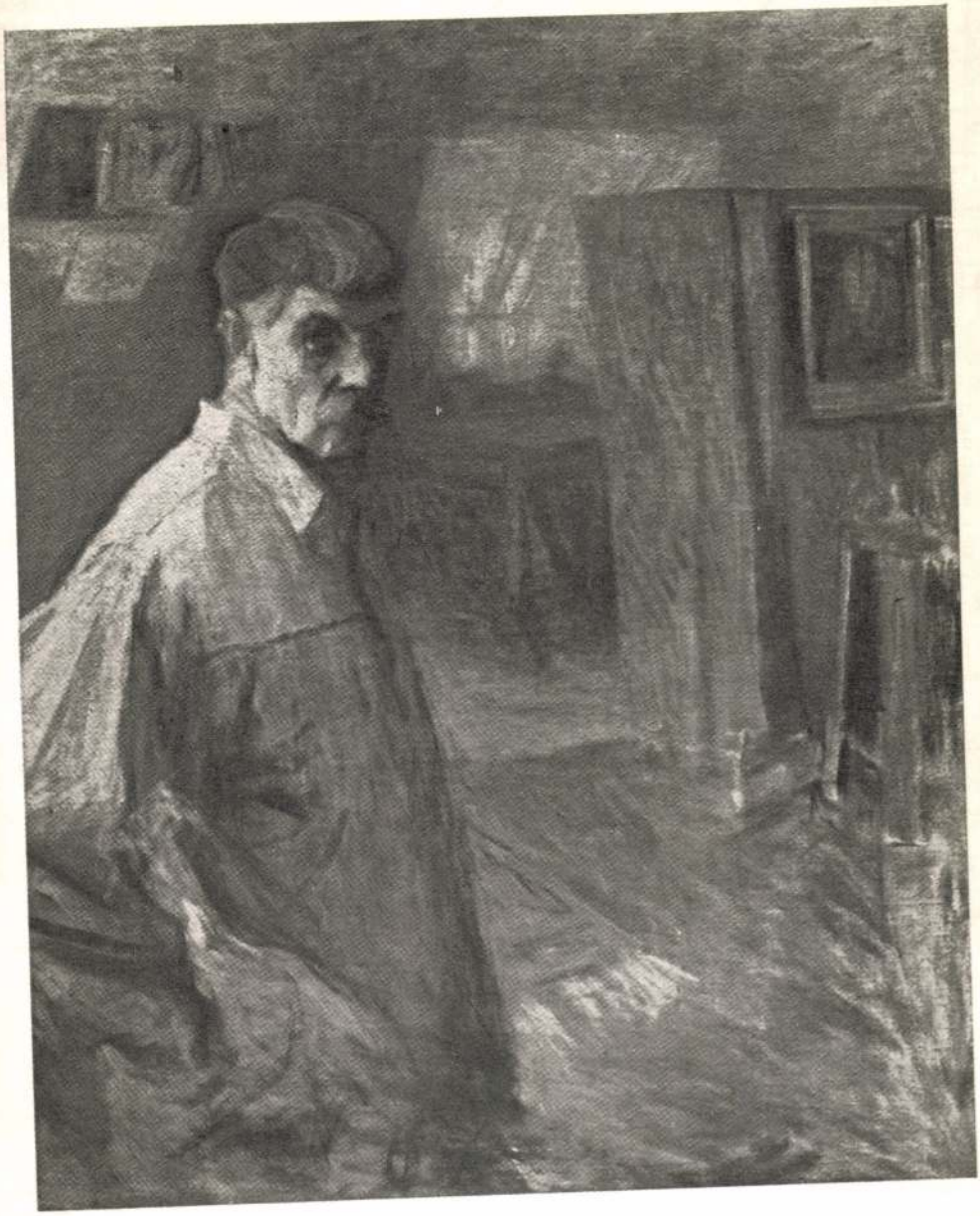

ORSZÁGOS SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

HOLLÓSY SIMON

EMLÉKKIÁLLITÁS

A kiállítást rendezte:
BORDÁCSNÉ H. LENKE ÉS NÉMETH LAJOS

A bevezetőt írta és a katalógust összeállította:
NÉMETH LAJOS

A fotókat készítette:
PETRÁS ISTVÁN

Címlapon:
Önarckép, 1916

ORSZÁGOS SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

HOLLÓSY SIMON

(1857—1918)

EMLÉKKIÁLLÍTÁS

BUDAPEST
1957

Felelős kiadó: Pigler Andor - 38140 - Révai, Budapest - Felelős vezető: Nyáry Dezső

Az országot ért tragédia miatt nem tudunk úgy áldozni Hollósy Simon emlékének, mint ahogy szerettünk volna, s ahogy a száz esztendeje született „robusztus, nagy magyar piktor" (Ady) megérdemelte volna. A tervezett, a Nagybányán és Svájcban található Hollósy festményeket is magábafoglaló, nagy, gyűjteményes kiállítás helyett csak néhány termes, szerény emlékkiállítás idézi az egyik legnagyobb, legeredetibb magyar piktor emlékét. S talán nem is véletlen ez, talán sorsszerű: annak a festőnek, akit annyiszor meghurcolt a magyar nyomorúság, akinek oly' sok álmát fojtotta meg a könyörtelen valóság, akinek hagyatékát is megsemmisítette a háború; nem is lehet nyugodt gyűjteményes kiállítást rendezni, amely végre bebizonyíthatná művészete igazát és nagyságát. És a Hollósy művészetének amúgy is torzó jellegére fájdalmasan emlékeztető csonka kiállítás talán igazabbá is teszi az emlékezést. És egyébként is: Hollósyhoz, a legnagyobb magyar festőpedagógushoz, csak a tanítványok műveit is bemutató kiállítás lenne igazán méltó.

Ám a csekély számú anyag is lenyűgöző, s bizonyítja, hogy micsoda lehetőségek rejtőztek e művészben. Hollósy Simon festészete határ és egyben korszak is a magyar képírásban. Vele lezárult a XIX. századi magyar festészet és felvirradt a XX. század. Lezárult a magyar művészet provinciális korszaka és festészetünk egyetemes értékűvé vált. Noha előtte is éltek már az országhatáron túlemelkedő értékű festők, ő volt, aki az egyéni kvalitásain túl, vihart is tudott fakasztani, és Nagybánya révén, amelynek bábája volt, már a magyar festészet egész haladó ága bekapcsolódott az európai piktúra vérkeringésébe. Hollósy embersége, művészi egyénisége és formanyelve is a modern művésszé válás nehéz, sokszor tragikus útjának a jegyeit hordozza, a XIX. és a XX. századot köti össze. A valóság minden parányi rezdülésére oly' fogékony Hollósy cigányvérű, mulatozó bohémból néhány évtized alatt a Cézanne-féle örök nyugtala-

nok, örök keresők típusává vált; akinek flatalkori képei témáját a századvégi népszínművilág szolgáltatja: a halálba induló Zrínyi, majd a magyar nép sorstragédiája szimbólumának, a Rákóczi-induló döbbenetes víziójának a megalkotója lett. S művészi formanyelve is korszakot zár és új utat tör: a bastien-lepage-i „finom naturalizmus"-tól, magába szíva az impresszionizmus vívmányait, valami nagy lehetőséget hordozó, kristálytiszta realizmushoz jut el, amelyet későkori önarcképe és tájai stílusa reprezentál.

Sok befejezetlen kép, torzónak maradt vázlat zilálja szét ezt az életművet, de befejezetlensége ellenére is monumentális: s a szüntelen újat kereső művészi etika, a műveket jellemző zamatos festőiség, a plebejus demokratikus humánum és a magyar eszmeiség Hollósy festészetét egyetemes értékek hordozójává avatja.

Hollósy Simon annak a nagy nemzedéknek, Ady nemzedékének, volt előfutára és nevelője, amely modernné és haladóvá tette művészetünket, amely megnyitván a nyugat kapuit, magába szívta az onnan áradó modern eszméket, s mégis ízig-vérig magyart, népit produkált. Ezért a kiállítás olyan művészről emlékezik, akinek etikai hatása még ma is él, aki nevelő, kortárs és harcostárs egyszemélyben.

Az emlékkiállítás nem törekszik teljességre, több jelentős festményt nem tudtunk megszerezni a nehéz körülmények közt rendezett kiállításra, néhány jellegtelenebb, vagy inkább csak fejlődéstörténetileg érdekes kép helyszűke miatt maradt ki. Nem akar a kiállítás többet nyújtani, mint ünnepi csokrot Hollósy-festményekből, összeszedve e csokorba a gyönyörű és a szerényebb virágokat. Mert csak ez a sokrétűség nyújthat valamelyest is igaz képet Hollósy Simon piktúrájáról. Ha a szikártartású önarckép köré, ha halványan is, de körvonalazódni látszik a torzóságban is monumentális életmű, akkor az emlékkiállítás elérte a célját.

NÉMETH LAJOS

Hollósy Simon 1857. február 2-án született örmény családból, Máramarosszigeten. 1875—76-ban a Mintarajziskolát látogatja, majd 1878 őszén a müncheni akadémiára iratkozik be, s öt féléven át a hallgatója. Mestere Gabl és Seitz volt. Az akadémia elvégzése után Münchenben él, ahol hamarosan magániskolát nyit.

1896 nyarán fiatal művészbarátaival, tanítványaival Nagybányára utazik, s ezentúl 1902-ig minden nyáron Nagybányára viszi iskoláját, megvetvén ezzel a Nagybányai-művésztelep alapjait. A következő években Fonyódon és Vajdahunyadon dolgozik, majd 1904-től kezdve a nyarakat Técsőn tölti, egyszer szakítván ezt meg egy gyalui majd egy máramarosszigeti úttal. A teleket mindvégig Münchenben töltötte. 1918-ban halt meg Técsőn.

HOLLÓSY SIMON MŰVÉSZETÉVEL FOGLALKOZÓ LEGFONTOSABB TANULMÁNYOK:

Ady Endre: Hollósy Simon sorsa. Nyugat. 1918. I. 820.
Benedek Klára: Hollósy Simon. Bp. 1953. (Kézirat.)
Genthon István: Az új magyar festészet története. Bp. 1935.
Hollósy Simon levelezéséből. Nyugat. 1918. II. 835—852.
Lyka Károly: Hollósy Simon. Művészet. 1918. 89—93.
dr. Molnár Ernő: Hollósy-levelek. Magyar Művészet. 1938. 248—253.
Németh Lajos: Hollósy Simon és kora művészete. Bp. 1956.
Radocsay Dénes: Hollósy Simon leveleiből. A M. Művtört. Munkaköz. Évkve. 1951. 173—181.
Réti István: A nagybányai művésztelep. Bp. 1954.
Réti István: Hollósy Simon. Bp. 1927.
Réti István: Hollósy Simon. 1857—1918. Nyugat. 1918. I. 903—911.
Réti István: Nagybányai művészek (Hollósy Simon) Nyugat. 1924. 402—412.
Rózsaffy Dezső: Hollósy Simon és iskolája. A Műbarát. 1922. 170. l.
Soltész Zoltánné: Hollósy Simon leveleiből. A. M. Művtört. Munkaköz. Évkve. 1953. (1954) 613—632.
Takács Zoltán, F.: Hollósy Simonról. Kny. a Szépm. Múz. Évkvé-ből 1918. 151—177.
Thoroczkay Ágnes: Hollósy Simon. Bp. 1944. (Kézirat.)
Thury Zoltán: Hollósy mester. Fővárosi Lapok. 1899. XII. 10.
Tyihomirov, A. Ny.: Hollósy Simon. Szabad Művészet. 1954. I. 35—41.
Ybl Ervin: Hollósy Simon és Max Buri. Magy. Műv. 1948. VII. 177—179.
Walleshausen Zsigmond: Hollósy Simon. Nyugat. 1917. 462—472.

KÉPEK JEGYZÉKE

Rövidítések:

o. v.: olaj, vászon; j. n.: jelzés nélkül; j. l. b.: jelzés lent balra; Sz. M. Országos Szépművészeti Múzeum; Mgt.: magántulajdon; Réti 1954: Réti István: A nagybányai művésztelep. Budapest 1954; Németh 1956: Németh Lajos: Hollósy Simon és kora művészete. Bp. 1956; Takács Z. 1918: Takács Zoltán. F.: Hollósy Simonról. Kny. a Szépm. Múz. Évkve 1918.

1. ALMATOLVAJOK (Kis gonoszok), o. v., j. l. j.: Hollósy S. 43×47 cm. Boldizsár István tul.
   Irodalom: Réti 1954, 140. l.; Németh 1956, 29. l. 33. repr.; Takács Z. 1918, 168. l. repr.; Árverési Közlöny 1929. 2. 20. repr.

2. AZ ORSZÁG BAJAI, o. fa., j. n. 83,8×52,5 cm. Sz. M. Ltsz. 4954.
   Irodalom: Réti 1954, 137., 144., 145. l.; Réti István: Hollósy Simon (1927) 22. l.; Réti I.: Nagyb. műv. Nyugat. 1924. III. 16. 409. l.; Németh 1956, 41., 48., 107. l. 20—21. repr.; Petrovics Elek: Újakról és régiekről (Bp. 1923) 57., 85. l. repr. O. M. Szépm. Múz. Új szerzemények kiáll. 1914—43.; Takács Z. 1918, 176—177. l. Szabad Művészet 1953. 216. l. repr.; Genthon István: Az új magyar festőműv. története. Bp. 1935. 182. l.

3. BOGLYÁK. o. v., j. l. j.: Hollósy 1912. 50×50 cm. Dr. Tompa K. tul.
   Irodalom: Réti 1954, 17. repr.; Németh 1956, 59. repr.

4. BORJAK, o. fa., j. n. 16,7×22,2 cm. Sz. M. 3884.
   Irodalom: Réti 1954, 137. l.; Németh 1956, 48. repr. Nagyb. jub. kiáll. 1912.

5. FALU BOLONDJA, o. papírlemez, j. n. 53×46 cm. Boldizsár István tul.
   Irodalom: Köztulajdonba vett műkincsek kiáll. 1919. júl.; Németh 1956, 91. l. 47. repr.

6. FÉRFIARCKÉP (Szemüveges férfi), o. v., j. l. j.: Hollósy 1896. 81×66 cm. Sz. M. Ltsz. 4770.
   Irodalom: Réti 1954, 137., 139. l. Magyar Szerzők kiáll. 1921. jún. Réti I.: Nagyb. műv. Nyugat. 1924. III. 16. 408. l. Németh 1956, 35—36. l. 5. repr. Petrovics Elek: Újakról... i. k. 83. l.

7. HOLLÓSY APJA HALÁLA, o. v., j. l. j.: S. Hollósy 1880. (Örmény betűkkel.) 75×116 cm. Sz. M. letét.
   Irodalom: Takács Z. 1918.

8. IVÓBAN (Áldomás), o. v., j. l. j.: Hollósy, München 1887. 85×60 cm. Sz. M. Ltsz. 5710.
Irodalom: Lyka Károly: Magyar művészélet Münchenben (Bp. 1951) repr.; Réti 1954, repr.; Magyar mesterművek kiáll. 1921; Németh 1956, 40., 43. l. 13. repr.; Tyihomirov A. Ny.: H. S. Szab. Műv. 1954. 1. sz. 35. l.; Ernszt-Múz. 47. sz. kiáll.; Árverési Közlöny 1938. II. 2.; Bp. Ptp. Árv. Csarnok aukc. XCIII. 1939 dec.; XIV. 1940 márc.; XCIV. 1940. jan.

9. JÓ BOR, o. fa., j. l. b.: Hollósy S., München 1884. 26,2×34,3 Sz. M. Ltsz. 5190.
Irodalom: Réti 1954, 137—139. l. 11. repr.; Németh 1956, 35. l. repr.; Takács Z. 1918, 174. l.; O. M. Képz. Társ. 1887. kiáll.; Az Újság 1918. jún. 5.; Szépműv. Múz. Új szerz. II. sorozat. 1918. okt.; Új Idők 1918 19. XXV. 1. sz.

10. JUHÁSZ, o. papírlemezre ragasztott vászon, j. l. j.: Hollósy. 19,5×24,5 cm. Mgt.

11. KENDŐS LEÁNY, o. fa., j. l. b.: Hollósy, München 1885. 18,5×24. Sz. M. Ltsz. 4182.
Irodalom: Réti 1954, 140. l.; Németh 1956, 35—36. l. repr.; Takács Z. 1918, 165. l.; Művészet, 1939. IV. évf. 27. sz. 71. l.

12. KÉT TŰZ KÖZÖTT (Kereszttűzben. A hazai népéletből), o. fa., j. l. b.: Hollósy. 17,7×24 cm. Sz. M. Ltsz. 3931.
Irodalom: Réti 1954, 137. l.; Réti I.: Hollósy Simon (Bp. 1927) 23. l. repr.; Réti I.: Hollósy Simon, Nyugat, 1918. VI. 1. 909. l.; Réti I.: Nagyb. műv. Nyugat, 1924. III. 16. 409. l.; Németh 1956, 40. l. 17. repr.; Takács Z. 1918, 173—175. l.; Tyihomirov, A. Ny.: Szab. Műv. i. k. 39. l.; Gerő Ö.—Londesz E.: Modern magy. festőműv. Bp. é. n. 126—127. l. repr.; O. M. Képz. Társ. 1892 téli kiáll. Ybl Ervin: Hollósy Simon és Max Buri. Magy. Műv. 1948. júl. 1. 178. l. repr.

13. KOSSUTH-NÓTA (Szüret), o. v., j. l. j.: Hollósy. 90×66. Művész-klub tul.
Irodalom: Réti 1954, 145. l.; Németh 1956, 25. repr.

14. KOSZTOLÁNYI KANN GYULA PORTRÉJA, o. fa., j. n. 32,5×24. Sz. M. Ltsz. 7091.
Irodalom: Réti 1954, 137. l.; Németh 1956, 41. l. 18. repr.

15. MÁRTIRHALÁL (Másolat?), o. v., j. l. j.: Hollósy 879(?). Sz. M. letét.

16. MERENGŐ (Női arckép), o. fa., j. l. j.: Hollósy. 80,7×64,5. Sz. M. Ltsz. 4934.
Irodalom: Réti 1954, 137., 139. l.; Bálint Alajos: A Szépm. Múz. Új

Szerz. Nyugat. 1917. 1030—31. l.; Németh 1956, 43., 44. l. 10—11. repr.; Takács Z. 1918, 170. l.; Petrovics E.: Újakról és régiekről i. k. 57. l.; O. M. Képz. Társ. 1886 őszi kiáll.; O. M. Szépm. Múz. Ú, magy. műv. 1800-tól napjainkig. Bp. 1949.

17. MEZŐ (Alkonyat boglyával), o. v., j. l. j.: Hollósy 1903. 135×95 cm. Sz. M. Ltsz. 9133.
Irodalom: Réti 1954, 138., 150.; Németh 1956, 111., 112., 113. l. 51. repr.; Nemzeti Szalon Almanachja. Bp. 1912. LXVII. repr.; Bp. Árv. Közl. 1934 máj.

18. MÖGÖTTEM SEMMI... (Előttem semmi, mögöttem semmi... Kiss József versillusztráció), o. v., j. n. 74,3×54,5. Sz. M. Ltsz. 5052.
Irodalom: Réti 1954, 147. l. 15. repr.; Réti I.: Nagyb. műv. Nyugat., 1924. III. 16. 410. l.; Réti I.: Hollósy Simon (Bp. 1927); Németh 1956, 90., 107. l. 43. repr.; Rózsaffy Dezső, A Műbarát 1922, 179. l.; Takács Z. 1918, 177. l.

19. MULATÓ TÁRSASÁG (Korcsmában mulatozók, A korcsmai tószt), o. v. j. l. j.: Hollósy S. 1888, München. 78,5×139 cm. Sz. M. Ltsz. 5534.
Irodalom: Réti 1954, 28., 137., 140—142. l.; Réti I.: Hollósy Simon (Bp. 1927); Réti I.: Hollósy Simon. Nyugat. 1918. VI. 1. 908. l.; Réti I.: Nagyb. műv. Nyugat. 1924. III. 16. 408—409. l.; Németh 1956, 38., 39., 43. l. 13., 14., 15. repr.; Petrovics: Újakról... (i. k.) 84. l. 85. l. repr.; Takács Z. 1918, 174. l.; O. M. Szépm. Múz. Új szerz. kiáll. Bp. 1921; Képz. Társ. 1932 febr.—márc. kiáll. repr.; Képz. Társ. Magyar táj és életkép kiáll. 1927. repr.; Új Idők 1932. 473. l. repr.; Vasárnapi Újság (Az Új Magyarság képes melléklete), 1938. nov. 6. repr.; Ybl Ervin: Hollósy Simon és Max Buri: Magyar Művészet. 1948. júl. 1. 177—178. l. repr.; Genthon I.: Az új magy. képz. tört. 182. l.

20. NAGYBÁNYAI UTCA, o. v., j. l. j.: Hollósy. Boldizsár István tul.
Irodalom: Németh 1956, 108. l. 49. repr.

21. NERESZEN I., o. v., j. n. 64×72 cm. Stern Walterné tul.

22. NERESZEN II., o. v., j. l. j.: Hollósy. 100×100 cm. Mgt.
Irodalom: Németh 1956, 119. l. 68. repr.

23. NEVETŐ LEÁNY, o. v., j. l. j.: Hollósy. München 1933. 33×33 cm. Sz. M. Ltsz. 4685.
Irodalom: Réti 1954, 8. repr.; Németh 1956, 29., 43. l. 3. repr.; Takács Z. 1918, 166—167. repr.; Tükör 1940. 463. l. repr.

24. ÖNARCKÉP, o. v., j. n. 113×98 cm. Halápy Jenőné tul.
Irodalom: Réti 1954, 138., 149. l.; Bortnyik—Rabinovszky: Kétezer év festészete 829. sz. repr. Németh 1956, 124., 125., 126., 127., 128. l.

repr., 77. repr.; Petrovics Elek: Magyar mesterművek. Bp. 1936. 110. l., 58. repr.; Szabad Műv. 1954. I. sz. 36. l. repr.; Nemzeti Szalon 1936. jún.; Alk. Művészház. Önarckép kiáll. 1923. márc.; Magy. Művészképmások kiáll. 1931.; Magyar mesterművek kiáll. 1936; Magyar Művészet 1925, 1. sz. repr.; Genthon I.: Az új magy. fest. tört. 183. l. 43. repr.

25. ÖREG FA, o. v., j. l. j.: Hollósy S. 48 × 61 cm. (A kép hátán jelzett tájképvázlat.) Dr. Varró Endre tulajdona.
Irodalom: Németh 1956, 122. l. 62. repr.

26. ŐSZ (Almafák), o. v., j. n. 54,5 × 68 cm. Sz. M. Ltsz. 5673.
Irodalom: Réti 1954, 150. l.; Németh 1956, 118. l.; Nemzeti Szalon. Hollósy és iskolája kiáll. 1899.; O. Szépm. Múz. Új nagy. műv. 1800-tól napjainkig. Bp. 1949.

27. PARASZTFIÚ (Töredék az egyik Rákóczi-induló vázlatból), o. papírlemez, j. n. 32,5 × 24 cm. Nagy Elemér tul.

28. PARASZTFIÚK (Töredék az egyik Rákóczi-induló variánsból), v. o., j. l. b.: Hollósy 1898, Nagybánya. 121 × 75 cm. Sz. M.
Irodalom: Réti 1954, 149. l.; Németh 1956, 82. l. 29. repr.

29. PARASZTUDVAR SZEKÉRREL, o. v., j. l. b.: Hollósy. 80,5 × 100 cm. Mgt.
Irodalom: Réti 1954, 81., 138., 150. l.; Réti: Nagyb. műv. Nyugat. 1924. III. 16. 411. l.; Németh 1956, 118. l. 57. repr.; Nagyb. jub. kiáll. 1912.; Köztul. vett műkincsek kiáll. 1919.

30. RÁKÓCZI-INDULÓ (vázlat), o. v., j. l. b.: Hollósy S. 1899. 92 × 127 cm. Sz. M. 5180.
Irodalom: Réti 1954, 149. l. 13. repr.; Németh 1956, 82., 83., 84. l. 31—35. repr.; Nemzeti Szalon Hollósy S. és isk. kiáll. 1899.; Nagybányai jub. kiáll. 1912.; Tyihomirov, A. Ny., Hollósy Simon. Szab. Műv. 1954. I. 41. l.; Szab. Műv. 1953. 287. l. repr.

31. SÁRGARUHÁS LEÁNY, o. v., j. l. b.: Hollósy 1898. Nagybánya. 36 × 42 cm. Sz. M. Ltsz. 8031.
Irodalom: Bényi László: A székesfehérvári Csók István Képtár. Szab. Műv. 1955. 260—61. l.; Németh 1956, 108. l.

32. SÉTA, o. v., j. l. b.: Hollósy S. 68 × 49 cm. Sz. M. letét.
Irodalom: Németh 1956, 108. l.

33. TÁJ, HÍDDAL, o. v., j. l. j.: Hollósy. 50 × 50 cm. Szegedi Múz. Képtár tul.

34. TANULMÁNYFEJ, o. papírlemezre ragasztott vászon, j. k.: Hollósy. 50,5 × 35 cm. Sz. M. Ltsz. 20 312.
Irodalom: Németh 1956, 91. l. 46. repr.

35. TÉCSŐ I., o. v., j. l. j.: Hollósy 1912. 100×100 cm. Sz. M. Ltsz. 8240.

36. TÉCSŐ II., o. v., j. l. j.: Hollósy. 62×63,5 cm. Sz. M. Ltsz. 922.
Irodalom: Németh 1956. 118. l. 64. repr.

37. TÉCSŐI TÁJ (Tavaszi hangulat, Fák a vízparton), o. v., j. l. j.: Hollósy 1916. 104×101 cm. Sz. M. Ltsz. 4749.
Irodalom: Réti 1954, 150—151. l.; Németh 1956, 123. l. 61. repr.; Almásy—Teleky É. Műv. Int. I. aukc. 1939—41.; Ernszt-Múz. aukc. kiáll. 1927.; Székesfőv. Képt. XXXI. kiáll. Száz mester, száz remekmű; Szépművészet. 1940. 2. sz. repr.; Kopp Jenő, Főv. Képt. 15. sz. repr.

38. TÉCSŐI TISZA-HÍD, o. v., j. l. j.: Hollósy S. 99×77. Boldizsár István tul.
Irodalom: Németh 1956, 118. l. 63. repr.

39. TENGERIHÁNTÁS (Kukoricafosztás), o. v., j. f. j.: Hollósy S. München 1885. 150×100 cm. Sz. M.
Irodalom: Réti 1954, 25., 26., 27., 100., 134—137. l. 9. repr.; Réti I.: Hollósy Simon (Bp. 1927) 17. l. repr.; Réti I.: Hollósy Simon. Nyugat. 1918. VI. 1. 907—909. l.; Réti I.: Nagyb. műv. Nyugat. 1924. III. 16. 407—408. l.; Németh 1956, 32., 37., 38. l. 8—9. repr.; Takács Z. 1918, 169. l. repr.; Petrovics Elek: Újakról... (i. k.) 57., 83., 84. l.; Bortnyik—Rabinovszky: Kétezer év... 585. sz. repr.; Pipics Zoltán dr.: Így nézd a szépet, Bp. é. n. 69. l.; Pásztortűz, 1941. 5. sz. címlap repr.; Rózsaffy Dezső, A Műbarát. 1922. 179. l.; Nemzeti Újság, 1939. II. 5. 23. l.; Petrovics Elek: Magyar mesterművek, Bp. 1936. 111. l. 59. repr.; Genthon I.: Az új magy. festőműv. tört. Bp. 1936. 181. l. 42. repr.; Tyihomirov A. Ny.: Hollósy Simon. Szab. Műv. 1954. I. 37. l. repr.; Szab. Műv. 1954. nov. címlap repr.; O. M. Képz. Társ. 1885 kiáll.; A Szépművészeti Múzeum kincsei. Bp. 1954. 46. repr.

40. ZÁSZLÓVIVŐ (Vázlat a Rákóczi-indulóhoz), o. v., j. l. b.: Hollósy. 76,5×48 cm. Sz. M. 5665.
Irodalom: Réti 1954, 14. repr.; Németh 1956, 89. l. 30. repr.; Gerő—Londesz: Modern magy. festőműv. i. k. 83. repr. Székesfőv. Képt. jub. kiáll. Művészház. 1910. Nemzetközi Impressz. Kiáll.; Főv. Képt. XLIII. kiáll. 1949; Főv. Képt. Új magy. képzőműv. kiáll. 1948.

41. ZRÍNYI KIROHANÁSA, o. fa, j. l. b.: Hollósy. München. 23,5×36 cm. Szeged. Püspöki Képtár.
Irodalom: Németh 1956, 74—79, 94, 131. l. 22—23. repr.; Németh L.: H. S. Zrínyi kirohanása c. képéről. Szab. Műv. 1954. 264. l. repr.; Ernst Múz. XV. aukció 1921. repr.; Ernst Múz. XLVI. aukció 1931. repr.

KÉPEK

1. Az ország bajai, 1893.

2. Kendős leányfej, 1885.

3. Merengő, 1886.

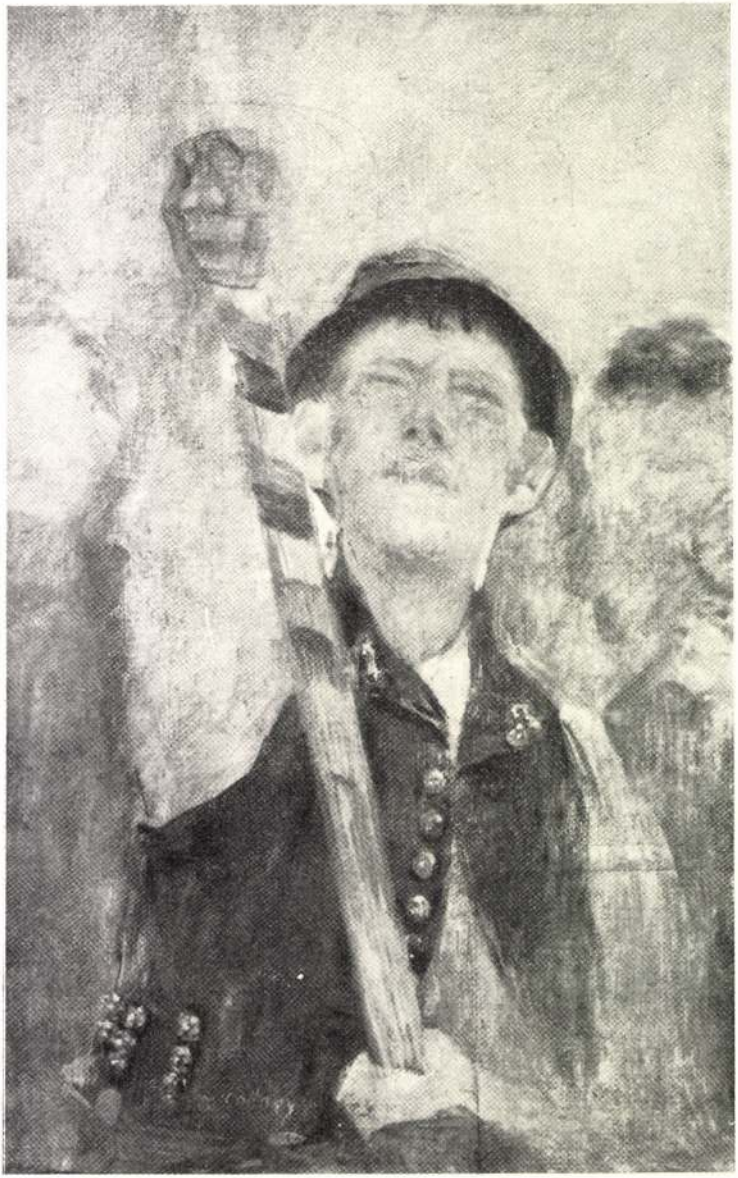

4. Zászlóvivő.

5. Vázlat a Rákóczi-indulóhoz, 1899.

6. Técső.

7. Técsői táj, 1916.

Vra 3. jt

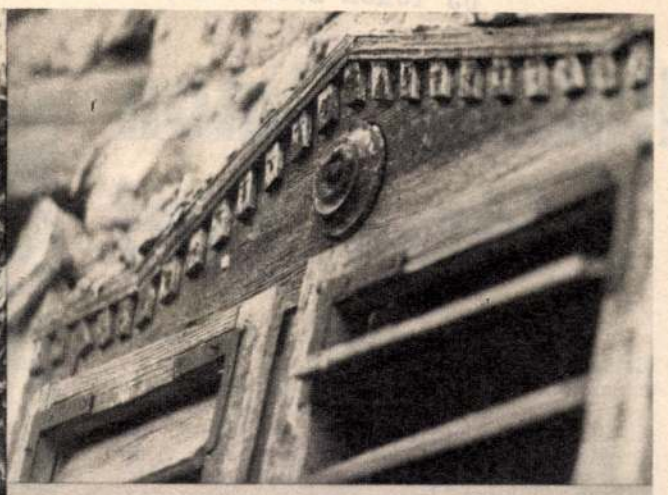

munkaközi vázlatokat is adott, de nincs terv, nincs költségvetés, akadozik a munkaszervezés.

Tervek hiányában szeptember végén az OMF leállítja az építkezést. Visszavonják a megbízást a főiskolától, s a műemléki felügyelőség területi előadója vállalja, hogy hamarosan terveket szolgáltat.

Október 8. Eltelt két hét és terv változatlanul nincs. A tanács visszavonja a megbízást visszavonó levelét, mondván: „A helyszíni bejáráson sajnálatos félreértés történt, valamint rosszul informáltak bennünket a tervezési munkák állásáról . . .”

November 24-én az emberek keze már-már odafagy a zsúphoz. Elfogyott a pénz, elfogyott a türelem, de az épület tető alatt van, ha vékony tető alatt is.

A munka nem állhat meg

Az őszi eseményeket egyre drámaibb bejegyzések örökítik meg a műszaki naplóban:

„Ismételten kérem, hogy a tanács hozasson a helyszínre tűzoltókészüléket, mert nagy mennyiségű gyúlékony anyag van itt felhalmozva.”

„A mai napon megállapítottam, hogy az ismételt sürgetésemre kihozott tűzoltókészülék üres! Kérem azonnal kicserélni!”

„Megállapítottam, hogy a tegnapi nap folyamán a tanács vezetői a tervtől teljesen eltérő utasítást adtak a dolgozóknak. Emiatt jelentős mennyiségű anyag ment veszendőbe, mert a munkát újra el kell végezni . . .”

„Ma a tanács képviselője kijelentette, hogy azonnal le kell állni az építkezéssel, mert elfogyott a tájházra szánt keret. Mivel havas eső esett, úgy döntöttem, hogy társadalmi munkát kérek az emberektől, akik nyomban fel is ajánlottak egy napot. A munka nem állhat meg. Ezután bekértem az összes eddigi számlát, és megállapítottam, hogy még 75 ezer forint a rendelkezésünkre áll . . .”

„A mai napon kértem, hogy a tanácsi raktárba két nappal ezelőtt elszállított fenyődeszkákból hozzanak vissza néhány darabot. (. . .) elment, és azzal jött vissza, hogy a raktárban egy darab deszkát sem talált. Az építkezésről elvitt anyagról nyomatékos kérésem ellenére sem készült leltár.”

A műszaki napló bejegyzései jórészt Gémes Balázstól, a szekszárdi Béri Balogh Ádám Múzeum néprajzosától származnak. Mindenről hajlandó beszélni, csak a tájházról nem. Napokig kerülgetjük a témát — sikertelenül.

— A megyei tanács az év végén vizsgálatot indított az ügyben. Én ott mindent elmondtam, nem kívánok többet ezzel a kérdéssel foglalkozni — mondja. — Hetekig faggattak, jobb lesz, ha az nyilatkozik, akinél a vizsgálat végeredménye van.

Dr. Vadas Ferenc, a megyei művelődési osztály vezetője diplomatikus:

— Valóban lefolytatott a tanács két osztálya egy vizsgálatot. Ennek során megállapítást nyert, hogy a községi tanács részéről volt némi hanyagság és anyagi fegyelmezetlenség. A tanács elnöke fegyelmi büntetést kapott.

— Milyen tanulságai vannak a szakályi ügynek?

— Az igazság az, hogy mi is elszámítottuk magunkat egy kicsit. Amikor a vb-határozat megszületett, aligha sejtette valaki, hogy a tájházprogram ennyi gonddal jár. A néprajzosok, műemlékesek, ugye, ragaszkodnak ahhoz, hogy mindent úgy építsenek meg, ahogy a régi öregek csinálták. De hát ki fog ma elmenni lótrágyával kevert sarat tapasztani, meg mindenféle iszalagot gyűjteni az erdőben? A néprajzosoknak ugyanis a drót nem jó, az „nem hiteles”. Ezek a régi anyagok drágítják meg és húzzák el az építkezést.

— Nekem az a véleményem, hogy terv nélkül semmiképpen sem lett volna szabad hozzákezdeni a rekonstrukcióhoz. Csak a legszükségesebb állagmegóvást elvégezni, hogy ne dőljön össze az épület — vonja meg a saját mérlegét a múzeumigazgató. — Mindig óva intettem Balázst attól, hogy a hatáskörét meghaladó feladatokat vállaljon.

Mersits Ildikó tervező:

— Nem volna szabad, hogy ilyen szükséghelyzet alakuljon ki, mint amilyen tavaly májusra bekövetkezett. Valaki felelős azért, hogy a ház megvétele, műemlékké nyilvánítása, megterveztetése ilyen sokáig elhúzódott, hogy az épület megrongálódott. A folyamatos tervszállítás kényszermegoldás, és nekünk nagyon rosszkor jött. A főiskola munkarendjéből következően nyáron nálunk szinte semmilyen hivatalos ügyet nem lehet keresztülvinni, s ezért nem tudtam a szerződéstervezetet produkálni. Gémes Balázs érzésem szerint teljesen magára maradt. Hiába mondják, hogy sok minden nem az ő kötelessége — joga — lett volna, de ha nem lépi túl a hatáskörét, az épület már talán nem is állna. És azért ki vállalná a felelősséget?

Csima Mária szakályi vébétitkár nem is titkolja, hogy szívesen átadná másnak a tájházépítés dicsőségét.

— Öregek napközi otthonára sokkal nagyobb szükségünk lenne, de arra nem kaptunk pénzt — mondja rezignáltan.

— Miért húzódott el ilyen sokáig a ház megvétele, műemlékké nyilvánítása és a tervek elkészíttetése?

— Nézze, a községi tanács nincs berendezkedve ilyen jellegű munkák elvégeztetésére. Ehhez sem apparátusunk, sem energiánk nincs. A műemlékké nyilvánítást nem kérhettük addig, amíg a ház magántulajdonban volt. Hosszú pereskedés után tudtunk csak dűlőre jutni az örökösökkel. A tervezés elhúzódásáért pedig csak a tervező felelős.

Az egymásra mutogatás tehát itt sem ismeretlen. Egyébként a titkár téved: az országban nagyon sok magántulajdonban levő védett épület van.

Mikor?

1979 decemberében a beruházás lebonyolítását a TOLNABER vette át. Az a vállalat, amelynek kezdettől fogva hivatalból figyelemmel kellett volna kísérnie a szakályi tanácsi beruházást, de gyakorlatilag nem tett semmit. Most első dolga volt a 170 ezer forintos tervezési díjból 100 ezret lefaragni. Némi alkudozás után június 26-án létrejött az egyezség a TOLNABER és a műszaki főiskola között: a végleges összeg 105 ezer forint. Akkor a vállalat képviselője azt ígérte, hogy két napon belül elküldi a szerződés visszaigazolását.

Azóta is küldi.

HAVASI JÁNOS

KÉKESDY KÁROLY FELVÉTELEI

UJ TÜKÖR 1980/XVII/ 35.sz.

Hollósy Simon técsői évei

Hollósy Simon Kertalja utcai háza Técsőn

A magyarországi művésztelepek között jelentős szerepet töltött be évszázadunk első negyedében Hollósy Simon técsői művésztelepe, amely egész sereg festőt és grafikust indított el a művészi pályán. Ám nemcsak ezért fontos a ma Kárpát-Ukrajnában levő Técső, hanem Hollósy Simon személye miatt is. Élete utolsó másfél évtizedét e kis vidéki településen töltötte. Az elmúlt évtizedek során sok olyan adat került elő, amely nemcsak új vonásokkal egészítheti ki, hanem bizonyos mértékben módosíthatja a művésztelepről s Hollósyról kialakult eddigi képünket.

1904—1918: a técsői művésztelep nagy időszaka. Amikor Hollósy 1904 nyarán tanítványaival ideérkezett, szinte varázsütésre megváltozott az eladdig álmos kis Felső-Tisza-vidéki helység élete. Soha nem tapasztalt elevenséget vitt vérkeringésébe a bohém művészek megjelenése. Hollósy eleinte csak a nyarat töltötte itt, a telet Münchenben. Az első világháború kitörése után azonban Técsőt választotta állandó tartózkodási helyéül. Néha ugyan ki-kiruccant innen, 1913-ban például szülővárosában, Máramarosszigeten, 1915-ben pedig Lukács Hugóné Bernáth Ilma meghívására Gyalun festett tanítványaival, de sehol sem érezte magát annyira otthon, mint Técsőn.

Nem túlzás, hogy a község valóságos nemzetközi művész-találkozóhellyé vált. Hollósynak magyar tanítványain kívül seregnyi külföldi növendéke volt, akik hosszú hónapokat, sőt éveket töltöttek e szép vidéken. Baktay Ervin, Holló László, Hrabéczy Ernő, Nemes József, Thoroczkay Oszvald és magyar társaik mellett az orosz V. A. Favorszkij, A. P. Mogilevszkij, B. Ny. Ternovec, E. Sz. Bendel, A. Ny. Tyihomirov, J. A. Borel-Krivobokova, O. E. Braz, az ukrán A. I. Kravcsenko, G. I. Narbut, a lengyel Josef Florko, Konrad Krzyzanowski, a svájci Robert Schmitz, Susanna Schwob, az örmény Amajak Akopjan tartozott a nagy mester tanítványgárdájához. Java részük évről évre eljött Técsőre, ahol májustól szeptemberig gyarapították tudásukat és kötöttek életre szóló barátságokat. Nem csoda, hogy az akkori kormánykörök soviniszta tagjai nem jó szemmel nézték a művésztelep működését. Amikor Hollósy 1912-ben Máramarosszigetre akarta telepíteni iskoláját és állami támogatást kért a kultuszminisztériumtól, gróf Apponyi Albert — a hagyomány szerint — azt üzente egyik magas rangú tisztviselője útján Hollósynak, hogy rendelkezésére bocsátja a kért támogatást, ha kötelezi magát, hogy iskolájával és művésztelepével együtt kivándorol Afrikába.

Maga a művésziskola és a tanítványok elhelyezése Técsőn „szükségmegoldásszerű" volt. Hollósy és tanítványai a Tisza jobb partján, Nagy-Técsőn laktak. A magániskola a Tisza bal partján, Kis-Técsőn volt, egy egykori erdészlak mellett, a Nereszen-hegy tövében levő nagy hodályban, amelyet Hollósy a tanítványok segítségével maga rótt össze deszkából. A növendékek hol itt, a hodály környékén, hol Técső utcáin, hol pedig a határban levő réteken állították fel festőállványukat, és nagy ernyők alatt, amelyek a naptól védték őket, lefestettek egy-egy népviseletbe öltözött leányt, asszonyt, vagy férfit — gyakran cigányokat, purdékat — vagy pedig a nap sugaraiban fürdő, harsogó zöld kukoricatáblákat, a rétet apró szénaboglyáival, a Tisza partján elterülő rekettyést s főként a hatalmas és titokzatos Nereszent, amelynek képe — a légköri viszonyoktól függően — a nap minden szakában más és más volt.

Hollósy hamar összemelegedett az akkor tájt mintegy hatezer lelket számláló Técső törzsökös lakosaival, ahol csaknem mindenki ismerte egymást.

Eleinte bérelt házban lakott feleségével, Steffen Jankával, aki osztrák nő volt, de jól beszélt magyarul. Később megvett egy tornácos házat, ezt a háború küszöbén eladta, és Kis-Técsőn, a

Hollósy Simon az első világháború éveiben

Bornemissza család házában rendezte be műtermét. Élete vége felé a tanítói lakásba költözött, s ott is lakott haláláig.

Hollósy tanítványai a kisváros lakóinál béreltek lakást teljes ellátással. Az egyik egykori lakásadónő 1950 körül még élénken emlékezett Hollósyra és tanítványaira. Elmondta, hogy Hollósy nagyon szerette a gyerekeket. Közülük választotta ki famulusait, akik a mester festőállványát hordozták, ecsetjeit mosták. A gyermektelen művész egyiket örökbe is akarta fogadni.

Volt tanítványai — magyarok és nem magyarok — kivétel nélkül a legnagyobb szeretettel emlékeznek vissza Hollósyra. Egyikük, a debreceni Hrabéczy Ernő néhány évvel halála előtt így írt: „Hollósynál 1913 óta haláláig dolgoztam. Ez alatt a tanítványok 60 százaléka magyar, 40 százaléka külföldi volt. Ezek legtöbbje orosz... Az oroszok előtt azért oly nagy varázsa a Hollósy iskolának, mert az akadémiához viszonyítva, teljesen új, mondhatnám forradalmi... egyéni meglátást, szellemet képviselt... Meg kell mondanom, semmiféle nemzeti eszme, politikum nem szerepelt az iskola célkitűzésképp, csak egyedül a kultúra, fajra, vallásra tekintet nélkül. A nemzetközi művészeti problémák megoldása, a haladó művészet ápolása, s mindez tálalva a legteljesebb egyéni szabadság, a demokrácia szellemében. S nem tévedek, ha azt mondom, hogy ez a feltétel nélküli szabad emberi szellem, tagadása minden konvenciónak, hivatalos álláspontnak, ez volt az, amely vonzotta az oroszokat." S egy másik, az idő tájt írt levelében hozzáfűzte: „Mai szemmel... Hollósy útjával nem azonosítom magam, de az iskola szelleme itt páratlan volt: mindent alárendelni a legideálisabb, legmagasabb eszményképek megközelítésének. Az a fanatizálni tudó képesség, amellyel mesterünk bírt, páratlan eredményt ért el. Nem is tudom, hol hallottam: a nagybányai bejött nagyok akkor és addig érték el a legjobb kvalitásukat, míg Hollósy ott volt. Egész(en) kis képességű emberekből is tudott jelentékeny értéket kicsiholni."

Alekszandr Tyihomirov, a kitűnő moszkvai festőművész és műtörténész, aki a világháború éveiben is Técsőn tartózkodott, így idézte Hollósy emlékét: „Első ízben 1914 májusában kerültem Técsőre és két hónapig tanultam ott, azután mint polgári foglyot valamennyi orosz nemzetiségű társammal együtt letartóztattak... Debrecenbe internáltak bennünket. 1916-ban Hollósy kérelme és kezessége alapján sikerült ismét Técsőre jutnom. 1917-ben is ott dolgoztam, tájképeket és alakos képeket festettem a szabad ég alatt. Noha egy időben nem voltam abban a helyzetben, hogy a tandíjat fizessem, Hollósy nemcsak hogy nem fogadott el tőlem pénzt, hanem ő fizette a modellt is számomra, és korrigált is..."

Hollósy ugyanakkor szenvedélyesen szerette hazáját, népét. Életképein *(Tengerihántás, Az ország bajai)* a magyar parasztot, tájain a magyar vidék szépségét mutatta be. Állandóan foglalkoztatták a magyar nép szabadságtörekvései. Még 1895-ben keletkezik egyik legnagyobb és legátfogóbb művészi elgondolásának, a *Rákóczi-indulónak* a terve. Több mint két évtizedig dolgozik élete legnagyobb művészi vállalkozásán. Tyihomirov a Técsőn töltött években önkéntelenül is tanúja volt Hollósy viaskodásának az erejét próbára tevő nagy témával. Közlése szerint még betegágyán is ez foglalkoztatta. Csak 1918 tavaszán bekövetkezett halála akadályozta meg abban, hogy elgondolását végleges formába öntse. Ezt hangsúlyozta Németh Lajos is kitűnő monográfiájában: „A *Rákóczi-induló* nem a megszokott értelemben vett történelmi kép, bár mondhatjuk annak is, mert kora történelmének legigazabb konfliktusát sűríti magába... Hollósy valóságalakító, cselekvésre késztető művet akart alkotni, s nem egyszerű illusztrációt..." *(Hollósy Simon és kora művészete)* A másik ilyen visszatérő nagy téma a lapályos völgyből hirtelen kimagasló, a Kárpátok hegyláncához kapcsolódó Nereszen-hegy volt. Ennek is számtalan változatát festette meg. Valósággal lenyűgözte őt e hegy varázsa. „Súlyos dallamú, jajgató népdalok és tragikus népballadák" világának, „a természettel és társadalommal szüntelen harcban álló, kevés szavú emberek" hazájának látta. Nem kétséges, Hollósy tájképfestészetében is „ugyanolyan nagy művészi erővel tükröződik egy nagy hazafi belső vajúdása, mint a *Rákóczi-indulóban*. Ilyennek látta Magyarországot... a festő: halál tónak, szomorúnak, szépségében is sivárnak, mégis hatalmas lehetőségek hordozójának" (Németh Lajos).

A szocializmus az emberiség vezércsillaga — mondogatta Hollósy életének utolsó hónapjaiban. Az emberiségnek a szocializmuson kívül más útja nincs. Tegnap Marx, ma Lenin akarja szétzúzni a régi világot, hogy új világ jöjjön létre. És ez helyes.

Hollósy utolsó técsői hajléka az egykori Temető utcai tanítói lakás volt. Az akkori tanító, nőtlen lévén, nem lakott ott. Ezért az iskolafenntartó a lakást bérbe adta a festőnek. Hollósy szerette ezt a lakást, mert az ablakon át a Nereszen-hegyre látott. Halálát tüdőgyulladás okozta. Temetésén a fél város részt vett. Sírja nem messze utolsó lakhelyétől az utca végén levő sírkertben van.

Hatalmas fakereszten bádogtábla, rajta csak ennyi: HOLLÓSY SIMON 1857—1918. Técsőn senkije sem él Hollósynak, sírját nem gondozzák. Csak az egykori tanítványok, barátok, tisztelők zarándokoltak el sírjához, amíg éltek.

SÁNDOR LÁSZLÓ

e képekből hiányoznék az utolsó ecsetvonás, a legnagyobb nyomaték. Pedig ellenkezőleg, épen ebben az egyéni mérték szerinti lefokozásban rejlik abszolut művészi értékük.

A Hollósy-festményeken kivül még egy dolog hatott rám különös erővel Szigeten. A meg nem festett képek tragikuma. Milyen ragyogó pályafutás lehetett volna a Hollósy Simoné! És nemcsak az övé, hanem József bátyjáé is, ki annak idején szintén büszkesége volt a müncheni akadémiának, mig bölcselő hajlamai a buddhizmus tanulmányozására nem terelték. Milyen hatalmas impulzust adtak, milyen szolid mértéket szolgáltattak volna a Hollósy-képek, ha nem maradnak képzeletben lobogó bolygótüzek, hanem formává szilárdúlnak. Igy csak alapérzésük él azoknak emlékezetében, kiknek alkalmuk volt a mestert kritikus idejében figyelemmel kísérni. Titokzatos sejtető nyelven szólnak ez emlékezések mint valami magyar szfinx, mint az áprilisi napfényben fehérlő mármarosi havasok.

FELVINCZI TAKÁCS ZOLTÁN

AZ ÉRDEKES UJSÁG DEKAMERONJA

a második kötetével megint tíz kiváló magyar iró arcképét, életrajzát és remekelő elbeszélését hozza . . . és az ember szinte idegesen lesi, hogy birja-e még tovább a magyar ujságnovella bőségszaruja? »Száz magyar iró száz legjobb novellája« van kitűzve a vállalat programmjául és nevekben, novellákban már eddig is oly pazarlást mutat, hogy gyöngébb tüdejű náció már rég nem bírta volna az iramot. De hátra van még nyolcvan név, azaz nyolcvan igéret, amelyet a vállalatnak programmjához híven meg is kell tartani. Ez rengeteg szám, de mihelyt gondolkodom róla és az ujjaimon kezdem olvasni tovább a neveket, az az érzésem támad, hogy a szerkesztő a varázspálcájának egy-egy lendületével játszva fogja előteremteni az újabb neveket és az újabb remeknovellákat. Csak most, kötetről-kötetre válik igazán monumentálissá és epochálissá ez a vállalkozás, amely arányaival szinte ránehezedik az emberre. Ez a »coude à coude«, ahogy száz magyar iró egymás mellé könyököl a mese terített asztalánál, fantasztikus látomássá kezd dagadni előttem. Ilyet mesében sem olvastam, hogy eféle szegény náció, amilyen mi vagyunk, hogy munkátlan munkáskezeink állandón Amerikába szivárognak ki, a szellemi kincseknek és meséknek kápráztatón kimeríthetetlen »terülj meg« — asztalával várja az irodalom barátait. Ennek az abnormitását bizonyára mindenki érzi és ebben lelem magyarázatát annak a sokféle, bújkáló elkeseredésnek, amely a novellák elé irt páratlanul érdekes és izgató életrajzok rácsain át előparázslik. Föltéve, hogy ezt a Dekameront német és francia nyelvre fogják lefordítani, ahogy tervbe van véve, a járatlan és idegen embernek nyilván az lesz az impressziója, hogy itt egy kicsiny, de hallatlanul gazdag nemzettel áll szemben, amelynek gyárkéményei vígan füstölnek és minden talpalatnyi tért elfoglalnak, amelynek ipara és kereskedelme óriási és intenziv arányokban növekszik, amelynek hatalmas sajtója, tömérdek szinháza van és egyetlen analfabétája sincsen. Senkisem fogja elhinni nekünk, hogy mindennek az ellenkezője igaz. Ugyan melyik tréfás istennek jutott eszébe, hogy annyi szegény és tehetséges embert zsúfoljon össze olyan nyomorúságos viszonyok közé, mint amilyenekből a száz magyar iró száz prima novellájának grandiózus diadalive máról-holnapra kinő? Ijesztő ez a száz iró együtt, mert önkénytelenül fölvetődik a kérdés, hová akar még fejlődni ez a szellemi kultúra kellő gazdasági alap nélkül? De talán egyben vigasztaló jelenség is, hogy abban a forró katlanban, amelyben a mai Magyarország válságosan helyezkedik el, még sem fogunk egyhamar elpusztulni, elégni, mert a legszomorúbb és legkietlenebb viszonyok közt is olyan szellemi kultúrát tudtunk produkálni, amelynek ez a Dekameron egyik és nem egyetlen ragyogó és igazán nagyszerü jelensége.

SZINI GYULA

FERENCZI SÁNDOR KÖNYVEI

Lélekelemzés. Értekezések a pszichoanalizis köréből. — Ideges tünetek keletkezése és egyéb értekezések a pszichoanalizis köréből. Budapest. 1914. Dick Manó kiadása.

A technikai tudományok elérhetővé tették a levegő magasságait, a pszichoanalizis fel-

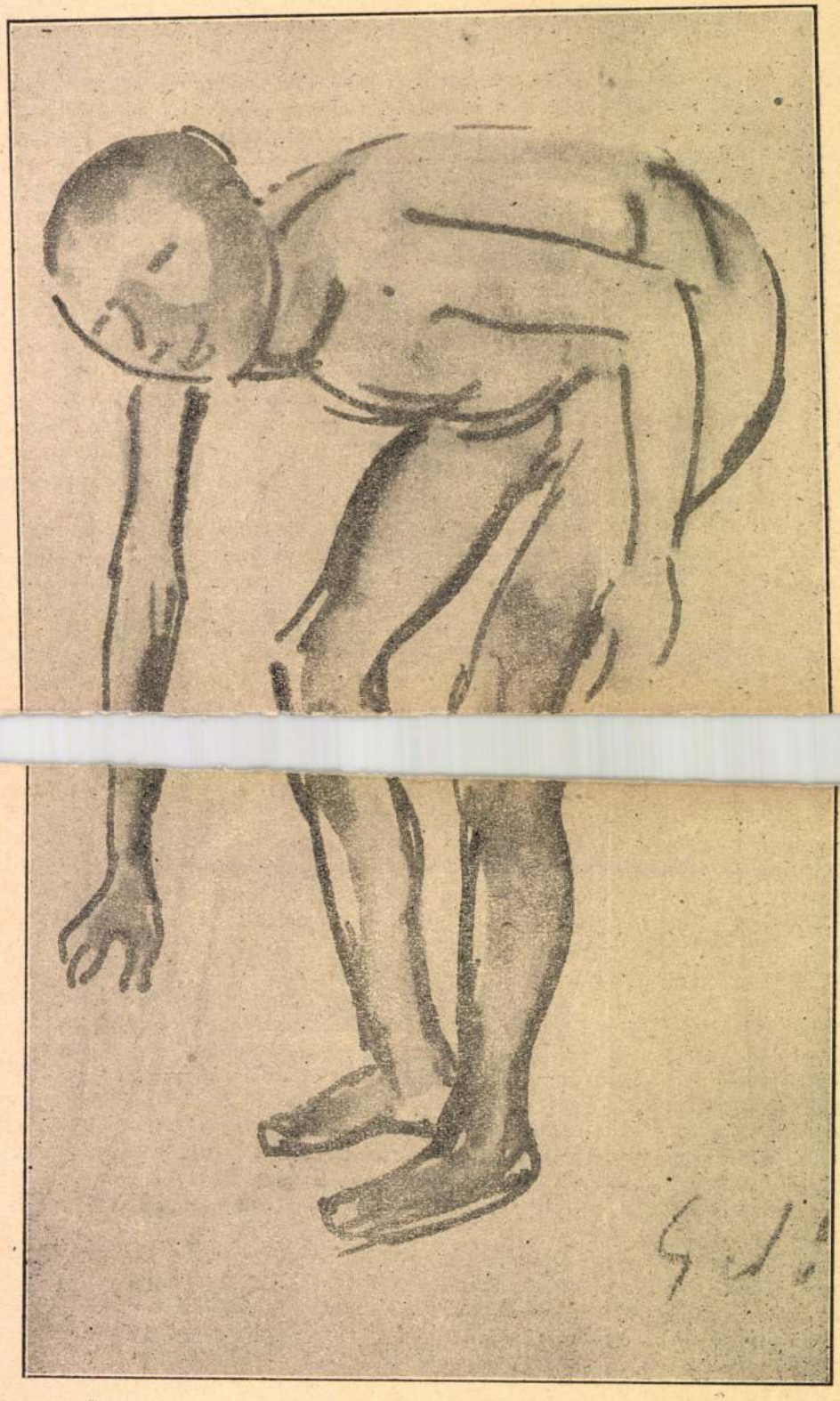

GEDŐ LIPÓT RAJZA

Mi sem természetesebb, mint hogy e benyomások után azt kérdeztem, milyen megértésre talál itt a szülőföldjén egykori mesterem Hollósy Simon, a magyar hibákba oltott nemzetközi művészlélek?

Na hát az összeveszés, az megtörtént itt is! A festőiskola técsői és szigeti nyaralásai itt is disszonanciába csattantak ki, mint annak idején Nagybányán. De az emberek már belátóbbak. Még a polgáribb felfogásuak is. Nem akarják már elvitatni az Öregtől a javíthatatlanságnak azt a kis jogát, ami őt bíz Isten megilleti. Beletanultak hát abba, hogy a művészt külön mértékkel mérjék s aki teheti szeretettel gyűjti s megbecsüli képeit.

Igen. Máramarosszigeten van már művészet. Akárcsak Nagybányán és Szolnokon. Vannak gyűjtők és megértők is, kiknek érdemeit le kell szögeznünk. Így kívánja a becsület.

A református liceum öreg könyvtárában láttam Hollósynak két ifjúkori tanulmányát. Egy női fej. Bizonyára az akadémián készült. Tárgyilagos formakeresés eredménye, erős tonusellentétekkel, még minden egyéni artisztikus törekvés híjján. — De hol az iskola, melyben párja akad? Látjuk a kiállításokat évről-évre s bennük a tehetetlenül kűzdőket, kik nem tudnak egy szerves összefüggést egyszerre átérezni, vagy egy igénytelen festői jelenséget szilárd tónusegységbe hangolni.

Hollósynak már ezen a fiatalos munkáján is érzik a szigorúan megszabott conditio sine qua non határtalan tiszteletben tartása, a szélsőséges komolyság szerencsés találkozása a villámgyorsan reagáló felfogással.

Egy kopott imakönyvet és olvasót ábrázoló kis csendélete szintén sötét alaptónusokba ágyazott. Széles és könnyű ecsetvonásokkal készült. Technikája ennélfogva élénken emlékeztet egyes olasz festőkre a barokk temperamentumos korszakából. Crespi, Stozzi, Tiepolo jút hirtelen eszembe. Amellett a formák minden legkisebb részletének a tonusok minden fokozatának hiánytalan éreztetése.

A sors úgy akarta, hogy e tanulmányok összegezése, Hollósy első korszakának művészi betetőzése is a festő szülővárosába kerüljön. Csapody Sándor úr tulajdonában láttam a híres kukoricafosztást 1885-ből, a még mindig kevés ember által ismert eredetijét annak a kis Hanfstaengl-féle fotografiának, melyet Hollósy-tanítvány koromban, sok társamhoz hasonlóan kegyelettel tartogattam legintimebb felszerelésem közt.

Egy életkép! Adomázó novellisztikus témája olyan amilyent ma félve kerül nemcsak a festő, hanem a muzeumlátogató is. Majdnem sablonosan elgondolt jelenet. Nem is igen vezethető vissza a művésznek valamely személyes élményére. És mégis mennyire különbözik minden hasonlótól, ami magyar festő ecsete alól került ki. Hol párosul ilyen tárgy a kompozíciónak hasonló festői lendületével? A kukoricacsövek halmazára vetett suba és a merészen hajló alakok magyarosak, parasztosak. De mintha egy Tiepolo vagy egy Makart lélekzete dagasztaná a népies formákat.

Az ecset finomsága díszére válnék a leggyakorlottabb hollandusoknak is. Az élesen megfigyelt, teljesen átértett és hiánytalanul visszaadott formák Leibl festményeit juttatják eszünkbe.

E hasonlatok azonban nem vetnek világot arra ami ez alkotásban a legértékesebb. A magyar kortársakkal vont párhúzam se vezet a kép artisztikumának lényegéhez. Mert az nem egyéb, mint egy teljesen egyéni művészi erotikával átérzett, minden egyéb értéket uraló tónus. Tehát nem a fentartás nélküli természetutánzás, mert arról itt nem lehet szó, hanem a meglátás, az érzés teljes mélysége, az egyéni temperamentumnak megfelelő erőnek alárendelve.

Ez maradt Hollósy művészi hitvallása akkor is, midőn sok évi szünet után a kolorizmus jegyében kezdett újra dolgozni. Tájképek képviselik ezt az új korszakot. Kiváló helyet foglal el köztük két técsői részlet, az egyik Altmann Ferenc úr gyűjteményében, a másik Dr. Heller Zsigmond tulajdonában. Ezek már az impresszionizmus szellemében, nagymozgású ecsetvonásokkal, sok színnel festett képek. Amilyen finomak ép oly mélyek és gazdagok. Beszédesek mint a hallgató természet és szintén egy-egy különös melegséggel átérzett tonusérték unalma alatt állanak. A gyakorlatlan szem úgy érzi, mintha

folyása zavartalan volt, s ezáltal látóköre kissé szűkre szorult, bizonyos szellemi rövidlátás rabja lett; ez a kevésselbeérés, ez a »jámbor középszer« gyakran sajátszerű bájjal vonja be novelláit, de ez okozza, hogy regényeiben hiányát érezzük az elmélyítés, a kiszélesítés képességének, színműveiben a drámai erőnek.

Paul Heyse könnyen, nagyon könnyen alkotott, s mégsem lett fölületessé vagy pongyolává, csak túlságos gyöngéden, finoman, lágyan kezeli anyagát, valami szentimentális nőies kényességgel, ami eléggé megmagyarázza, hogy legrajongóbb hívei és imádói mindig a nők közül kerültek ki. Asszonyokról és asszonyoknak írt. Egy bizonyos fajtájáról a nőknek, büszkékről, bájosokról, finomakról, akiknek a lelki világát Kierkegaard oly találóan jellemezte: »Lényegében odaadás, formájában ellenállás.« Heyse asszonyaiban és leányaiban megvan az a hajlandóság, hogy engedjék magukat legyőzni, ⟨lásd: L'Arrabiata, Er soll dein Herr sein, Das Mädchen von Treppi,⟩ de ők maguk nem ismerik e hajlamukat. A büszke asszony gyönyörűséggel hajlik a még büszkébb férfi igájába, s az ebben halkan megnyilvánuló érzékiség egyike ama kevés erotikus árnyalatnak, amelyek Heyse palettáján fellelhetők. Mert ő egyébként alakokat lát, nem testeket, érzelmek foglalkoztatják, nem szükségletek, gondolatokat rajzol, nem ösztönöket. Alakok és mozdulatok vonalszerű képét dolgozza ki, nem rikító, vad színfoltokat vet oda, történéseket mutat be, nem psychophysiologiai folyamatokat. A novella zárt formájának ez természetszerűleg javára szolgál, de a belső igazság kárt szenved emiatt, vagy legalább is kissé elerőtlenedik. Valami természetes előkelőség van Heyseben, ⟨ezt becsüli legtöbbre alakjainál is,⟩ s ez arra készteti, hogy a lelki jelenségek sphaerájára szorítkozzék. Még ott is, ahol fellázad a konvencionális morál ellen, ahol több szabadságot követel, ahol az egyéniség jogát hangsúlyozza, s a szerelemhez való jogot védelmezi, ⟨Im Paradiese, Kinder der Welt,⟩ még ott is mérsékeltek az igényei, képei diszkrétek, szavaiban a formára ügyel s nyugalmat talál hívő lelkének bizakodásában. Talán azért is, mert rendíthetetlen volt hite az emberiségben, az emberiség boldogságában, mert bizakodó híve, imádója volt a természetnek, mert világnézete a legderültebb optimizmus volt, az életnek határozott, vidám igenlése. Meg tudta valósítani a maga életében azt, amit egyik drámájában a legfőbb boldogság magasztalásaként a hősnő szájába ad: »Semmit se' tenni olyat, hogy miatta önmagammal kellene meghasonlanom.« Lényének ezt a szép, tiszta harmóniáját nem zavarta meg sem az élet, sem saját fejlődése, nyugodt elmélkedéssel figyelhetett szívének hangjára, s ha az, amit hirdetett, nem hangzott is messzire s nem hatott is sokáig, mégis, az az érdeme elvitathatatlan, hogy a Szépet idézte föl hívei elé bájos képekben s a maga nemes, finom lelkéről adott számot zengő formában.

Tek. Tabán I.

LANTOS HELÉN

MÁRAMAROSSZIGET ÉS HOLLÓSY SIMON

Áprilisi napjaim első hangulatába mintha valami különös megértés szövődött volna most, hogy hosszú távollét után újra az ország Északkeletén jártam. Egy kulturegyesületi felolvasásom miatt, mely a távol Kelet festőművészetéről szólt. Szűkebb hazámmal szomszédos a vidék. Mikor ott járok olyan kis oedipusi érzés fészkelődik bennem. Eszembe jut Turgenyeff kiáltása az orosz szfinxhez: »Te vagy az Karp, Szidor, Szimjon!... Mióta lettél Te szfinx?«

Mindig úgy érzem ilyenkor, hogy szellemi életünk új forrásai valami magasabb törvény szerint nyílnak egyre nagyobb számmal a keleti részeken, hol a különböző népelemek keveredése univerzális fogékonyság kifejlődését kell hogy eredményezze.

Úgy találtam, hogy az a közönség, mely az európai gondolkozástól teljesen idegen művészeti kérdések fejtegetésére minden különös készültség nélkül is reflektálni tud, vagy a temperamentumnak az a simulékony melegsége, mellyel a szigetiek népszerű Ady szavalója — Heller Sárika — adja elő a japán költők verseit, már nem tartozik a magyar vidékről alkotott hagyományos fogalmak keretébe.

Nyugat 1914. ápr. 16.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

HAJDÚ-BIHARMEGYEI
NÉPÚJSÁG

JUN 9

Hollósy Simon

(1857–1918)

HOLLÓSY SIMON

A magyar festészetet megújító nagybányai „bevonulás" vezéreként tartjuk számon. Hirtelen változó lelkesedése, örök vívódása, tanítványait is egyéni kísérletezésekre sarkallta. Epigont nem tűrt maga mellett, de a tehetséget igyekezett lábra állítani. Volt a magatartásában valami ellenállhatatlan, ami már fiatalon irányítónak teremtette. Tudta a becsvágyat felkorbácsolni, tudott lelkesíteni, s képes volt a művészet megszállottaiból iskolát toborozni, nemcsak Münchenben, de Nagybányán, majd később Técsőn is. Önmagával szemben túl magas mércét állított, mintha mindig magán érezné a bírálók szemeit, így szinte lámpalázasan vívódva, műveinek zömét megsemmisítve dolgozott. Nagyszerű, de félbemaradt vázlatok, részleteiben is remekművek, szerkezetükben elhibázott töredékek jelzik egyéni útját.

Hollósy Simon Máramarosszigeten született 1857-ben. A mintarajziskola után a 70-es évek végén a müncheni akadémián tanul. A 80-as esztendőkben még a zsánerképek érdeklik, később Leibl és Bastien-Lepage mesteri anyagábrázolása a portréfestészethez vonzzák. Korai főművét, a leginkább ismert Tengerihántást (1885) technikai megoldásában e két festő ecsetjárása ihlette. Történelmi piktúráját — legkiemelkedőbb darabjai Zrínyi kirohanása és a Rákóczi induló — már impresszionista elemek szövik át. A magyar festészet e drámai hangszerelésű darabjai már messze elragadták a plein air kezdetétől, amikor még Nagybánya izzó napfényén, a Tisza partján, természetimádatát vitte vászonra, lelkes tanítványaival.

Pedagógiai érzéke túlnőtt képeinek jelentőségén. Hangoztatta: „Mindenekelőtt látni és rajzolni ll tudni, a stílus majd aztán jön."

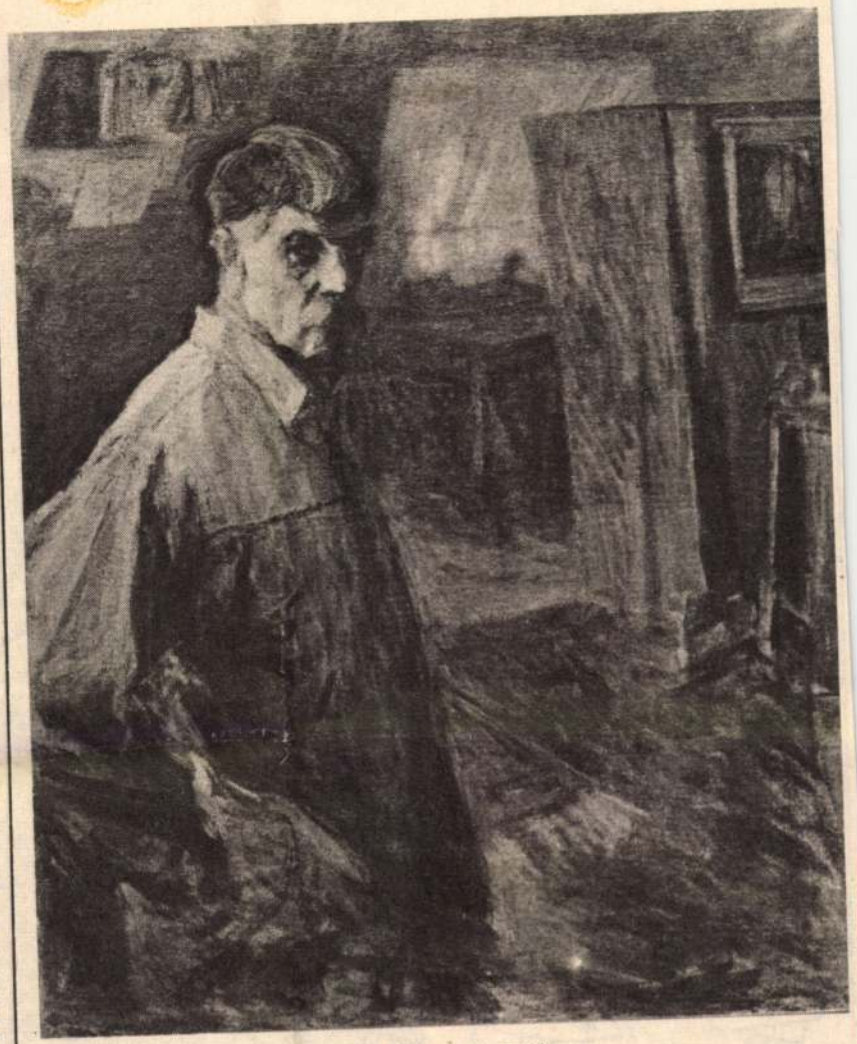

Hollósy Simon: Önarckép

Münchenben nemzetközi társaság gyűlt körülötte, főleg magyar, orosz és lengyel nemzetiségűek. A magyarok közé tartozott Baktay Ervin, Felvinczi Takács Zoltán, Holló László és későbbi sógora, Hrabéczy Ernő, az oroszok közül a Lenin-díjas Favorszkij és a későbbi barát, Tyihomirov, de tanultak tőle Réti, Thorma és Rudnay is. Hollósy értett ahhoz, hogy kinyissa a fiatal szemeket, és sok mindenre rámutasson, amiről más tanárok hallgattak.

Nagybánya fényreflexei ragadták ki Hollósyt természetimádatából, a kései naturalizmus levegősebb, lazább szerkezeti megfogalmazásából, s Önarcképével (1916) eljutott a magyar posztimpresszionizmus magaslatára. Élete főműve azonban a torzóban maradt Rákóczi-induló. Megrázó példa arra a küzdelemre, amelyet Hollósy vívott a belső látomás, a zene hangjaitól felkorbácsolt hazafias, sőt forradalmi érzelmek kifejezésére.

Dr. Tóth Ervin

Modern szerelem

SZERELMI SZÓTÁR

A Wolfe Publishing londoni könyvkiadó szótárt adott ki, amely öt világnyelven közli a legváltozatosabb mondatokat, amelyek szerelmi nyilatkozatot foglalnak magukban.

A csóna

SZABÓ JÁNOS FELVÉTELE

SZÍNÉSZEK, BOHÉMEK

A RÉGI SZÍNÉSZVILÁG EMLÉKEIBŐL

A régi időkben olyan nehézségekkel küzdött a vidéki színjátszás, hogy voltak társulatok, amelyek csak hírből ismerték a gázsit.

Akkoriban gyakran szerepelt a

ingyen nem adok. Fizessen fillért!

Szirmai elővett egy 20 átnyújtott, mondván:

— Kérek vissza 10 fillért!

Wallesházy Zs.:

HOLLÓSYRÓL

A Szépművészeti Múzeum mostanában szerezte meg a már régebben tulajdonában lévők mellé három vagy négy művét, mindannyi régebbi keletű, sőt fiatalkori munka, amelyen még (kivéve a Kiss József egyik versének illusztrációját) meg van a nyoma a tanult tudásnak és maga Hollósy az ő grandiózusan nagy egyéniségével, amelyet — sajnos — épen a saját hazájában ismernek legkevésbé, itt még bátortalanul és szerényen húzódik meg. Majdnem azt merem mondani, még érzik rajta az akadémia, ámbár ő igen hamar dobta el magától annak nyügjeit.

Alig került ki a müncheni akadémiáról s kezdett dolgozni fivérével, hogy megismerte Corot és Courbet néhány munkáját és azonnal tisztán meglátta azt, amit különben már előbb is kellett magában éreznie s amit nemsokára Manet és Monet megismerése tökéletesen igazolt benne, hogy helyes fejlődésnek csak úgy van lehetősége a számára, ha elülről kezdi a pályáját, a maga erejéből. Fivérével egy szomorú estén beszéltek erről és akkor az örökre letette az ecsetet, Hollósy Simon pedig fiatal daccal nekivágott egy új életnek. Ez az este, a két testvérnek ez a beszélgetése lehetett az első lépés azon az úton, amely aztán Nagybányához vezetett.

Mindenki emlékszik még ezekre az időkre, a magyar naturalista és impresszionista festészetnek nagy lendületű evolúciójára, amikor egy csomó nagyerejű fiatal tömörült össze nyaranta Nagybányán, csak azt kezdi mindenki elfelejteni, hogy Hollósy volt ennek a nagy evolúciónak a magja. Igaz, nem sokáig maradt a többi között, a nagybányai első esztendők lázas munkájából eredő gyümölcsöket ő már nem élvezte. Úgylátszik arra született, hogy teljesen egyedül járja meg az élete útját, mégis szomorú időszaka volt ez életének: a Műcsarnok újjászervezése nem a nagybányaiak intenciói szerint történt meg, az Új nem kapott benne egyforma súlyt a Régivel, ő pedig nem tudott a maga jogos akaratából engedni nkább távolmaradt, emellett emberi életében is piszkálódtak s kibuggyantották belőle, túlontúl sok erővel telített fiatal lelkéből az indulatot.

Igy történt, hogy egészen magára maradt. Ömaga volt az, aki ittihagyott mindent nagy és szent ifjúi felháborodással.

És azóta csak ritkán mutatta magát odahaza, akkor is rendesen nem sok munkájával. Utoljára 1910-ben, a Könyves Kálmán cég szalónjában állított ki néhány akkori és régebbi tanítványával. Ezek a dolgai már a mostani Hollósyt mutatták, akinek odáig való útját ha csak nagyjából is, de mégis ismerték, mégis az akkori elismerő szavak csak félve és tapogatózva kerültek a tollhegyre és érdemben nagyon távol állottak Hollósytól, annál inkább áradt bőségben a szó mellékes dolgokon való rágódásban.

Nyugat 1917 sept. 15

Élénken emlékszem, mint kurjongatott akkor a napi sajtó az abszolut nemértést takargató frázisokkal és kitételekkel, amelyeknek éppen semmi keresnivalójuk sem volt a Hollósy műveiről szóló írásokban. Siratva emlegettek régi «szubtilis finomságokat», melyeket most «festékmaszszák» váltottak fel, amelyek ugyan «erőteljesek és bátran odavetettek», és emlegettek az Istenhátamögül előszedett neveket, amelyekre ráemlékezni véltek, beszéltek lenemtagadható «művészi qualitásokról», de «bocsánatot kértek», azonban sehogysem tudták többé a régi Hollósyt, azt a «jellegzetesen magyar Hollósyt» megtalálni, akit mindenáron akartak, akire jól emlékeztek és akinek most nem tudták megbocsátani, hogy egyetlen genre képet sem találnak a kiállításán, amelyiken paraszt legények meg lányok vannak, ami pedig szerintük egyetlen dokumentuma lett volna annak, hogy Hollósy magyar festő és csudálatosképen mindenki azt követelte tőle, hogy magyar, magyaros, sőt: magyaroskodó legyen. Az akkor kiállított «Rákóci-induló»-ját is úgy nézték, mint valami nacionális izű genre-t és megdöbbenve jajdultak fel, hogy csupán egy nemzetiszinű zászlónyél van a képen, meg talán egy hajdú még, ami a nacionális ízre emlékeztet, az egész tömeg azonban egy internacionális gyülekezet, amelyikről nem birták elhinni, hogy a Rákóci-indulót «énekli», vagy hogy annak a «hangjaitól átszellemült tömeg» lehetne.

Legkevésbé sem szándékom itt bővebben kitérni régen elhangzott írások szavára, de ennyit el kellett mondanom, mert szervesen idetartozik és mert keservesen érthetetlen egynéhányunk számára, mért lehet követelni valakitől, hogy mivel fiatal korában egy-két magyar parasztot tett a vásznára, most már egész életében ugyanazt csinálja.

Pedig olyan egyszerű és természetes, hogy másként legyen.

Hollósy Simon fiatalsága idején divat volt a genrefestés, tán azt mondhatnám egyetlen út volt az üdvösséghez, egész természetes tehát, hogy Hollósy is csinálta ⟨nem is lehetett nem csinálnia⟩ és az is természetes, hogy — ha már csinálta — nem ment el hollandus avagy sváb parasztot festeni, hanem magyart festett, miután ez közel feküdt a szivéhez.

Csakhogy a művész nem torlaszolja el magát egy kuckóban, hanem progressziv életet él. Hollósynak is jogában állott, hogy fejlődjék és hogy festészetének egy tisztább, önállóbb, önmagáért-valóbb célját találja meg, mint a genre, vagy éppen a nacionalista genre. Ez az egyszerű oka annak, hogy az említett kiállításon egyetlen ilyen munkája sem volt, hanem képek, amelyek emberek voltak, egyszerűen csak: emberek vagy: tájképek ⟨ezen a kiállításon főleg tájképek⟩.

Hogy aztán erről az önmagáért való, témában is tisztán piktori ⟨sem irodalomnak, sem históriának, sem néprajznak, vagy sovénségnek szolgálatába nem szegődött⟩ festészetről nem volt könnyű irni, azt megértem

és magam is érzem, most, amikor én próbálkozom vele. Mert nem lehet közhelyekké vált kitételekkel, technikus terminusokkal játszva megmondani a lényeget. Hollósyt nem lehet elskatulyázni semmiféle odadobott «izmus»-sal, egyszerűen, könnyedén, hogy abból aztán mindenki magától is tudja a többit. Jóllehet igazi fejlődése a naturalizmusban és impresszionizmusban gyökerezik és ez a tény megtalálható ma is a munkáiban 〈és azt hiszem, minden helyes úton járó fejlődésnek számolnia kell a naturalizmussal és impresszionizmussal, szinte innen kell el- és kiindulnia〉 de Hollósy festészete messze túlfejlődött ezeken a fogalomhatárokon, anélkül azonban, hogy expresszionizmus, vagy futurizmus, vagy kubizmus, vagy bármi más izmus lett volna belőle. Annyira nem, hogy még Hollósy-izmusnak se lehet mondani, miután nem lehet belőle olyan iskolát, irányt csinálni, amelyen azonnal megismerszik valamely közös receptnek a használata. Sőt! Épen a legértékesebb, ez őt legjobban megértő tanítványai különböznek a leginkább tőle és egymástól és pedig épen, mert a leginkább megértik őt.

Hollósy impresszionista lélek, illetve épenúgy percipiál, akár a legtisztább impresszionista festő, csakhogy amit magába vesz, azt a legtudósabb kubistának is becsületére váló exaktsággal egyszerűsíti le és ezt az egyszerűvé finomult impressziót magában megemészti, új életre kelti, kitenyészti és így teszi a vásznára frissen, egyszerre, akár egy bravuros expresszionista 〈ami nem azt jelenti mintha gyártaná a képeket: aki látta őt dolgozni, tudja mennyire kegyetlenül szigorú minden munkájával és ismeretes róla, hogy gyakran évekig eldolgozik ugyanazon a művén, azonban amikor be van fejezve egy képe, úgy hat, mintha egyetlen pillanat alatt készült volna〉 és mégsem hasonlít egyik irányra sem. — Talán így érzékeltethetném őt: Ha például megfesti Técsőn az öreg Nereszen hegyet, az nem lesz sem egy akadémikusan megkomponált kép a Nereszenről, sem egy impresszió a Nereszenről, vagy egy naturalisztikus tájkép, sem egy kubista levetítés, sem pedig egy reminiscencia expresszionisztikus kitörése, hanem a kép: maga az öreg Nereszen lesz.

És ilyen minden műve. A tájképei épúgy, mint a figurái. Ilyen a sok beszédre okot szolgáltatott Rákóczi-indulója is. A kép mai stádiumában, illetve úgy, ahogyan ma készen van, feltétlenül még tökéletesebb 〈ha ugyan lehet a tökéletest fokozni〉 mint volt akkor, mikor 1910-ben utoljára kiállította. De akármikor is nézzük, most már nyilvánvaló, hogy igazuk volt azoknak, akik nem tudták akkor benne a Rákóci-indulót «éneklő», vagy attól «fanatizált» tömeget látni — mert valóban az az embertömeg a képen sem nem énekli, sem nem hallgatja a Rákóci-indulót, az a tömeg maga a Rákóci-induló.

Többet itt nem lehet róla beszélni, azokat az embereket a vásznon látni kell 〈lehet, hogy hamarosan, talán már az őszre látható lesz Pesten〉. Csak azt akarom még itt egészen mellékesen megjegyezni, hogy épen ez

a kép, amelyet nem találtak magyarnak, épen ez a le nem tagadható dokumentuma Hollósy Simon magyar mivoltának: kulturán, átkon és mindenen túlnőtt, differenciálódott finomságokból táplálkozó lelkének örökös hazajárása.

Ha olvassuk Bovary asszonyt, azt mondjuk: igen, Bovary asszony, vagy ha olvassuk pld. Goriot apót, azt mondjuk: Goriot apó, és vannak pillanataink, amikor nincsen is a számunkra Flaubert, vagy Balzac, csupán Bovary asszonyok meg Goriot apók vannak és csak amikor föleszmélünk, amikor ráeszmélünk a mű nagyságára, csak akkor látjuk, hogy nem Bovary és nem Goriot, hanem: Flaubert és Balzac! Ha nézzük Hollósy műveit, először azt mondjuk: Nereszen, vagy Szénaboglyák, vagy Tiszahídja, vagy Rákóczi-induló és épen azért mondjuk így, mert Hollósyt megértettük, és csak amikor ráébredünk az alkotás nagyságára, csak akkor mondjuk, hogy nem Nereszen és a többi, hanem: Hollósy!

És most minden kommentár nélkül ideírom a következőt: Hollósy önarcképe. 〈Az utóbbi évek alatt kettőt is csinált. Szándékosan használom ezt a szót: csinált.〉

Hollósy művei roppant egyszerűre fokozott alkotások, formában és színben egyaránt a lényegre szorítkozók, az emberei szinte több életerőt jelenitenek meg, mint valamely közöttünk járó emberfia és tájképein a fűnek, fának, földnek szaga van. Igaz ugyan, hogy festészete olyan nivóra fejlődött, amelyről bízvást, mint befejezett valamiről lehetne beszélni, azonban azt merem állítani, hogy Hollósy ennek dacára is, még ma is tovább fejlődik, örök ifjúi erő van benne, amelyik mindig előbbre kivánkozik és amelyik nem tud megállani ott sem, ahol látszólag már nincs és nem lehet tovább.

A mestert benne ugyanazok a dolgok jellemzik.

Az a körülmény, hogy minden új jelenséget a művészetben fiatalos kivánesisággal siet megismerni és felőle tárgyilagos véleményt alkotni, hogy nagyon is tudja a mások értékét elismerni, még akkor is, ha az értékek a művészet szempontjából szorosan nem, csupán mint kultúrjelenségek fontosak, mint a mai ember agyvelejének szükségszerű 〈ha mindjárt esetleg tévelygő〉 termékei legalább is érdekesek, és hogy nemcsak feje, de szive is van a mások megértéséhez, magában véve bizonysága annak, hogy Hollósy a legkiválóbb mester. Nála csak lényeget tanul a tanitvány, holmi lendületek, vonalvezetési elméletek, vagy színfoltfelrakóreceptek száműzve vannak az ő pedagógiájából, ellenben a dolgoknak egyszerű és egységes meglátása, megértése, bennünk szigorúan egységes dologgá való megérlelése és ennek aztán a vászonra szinte primitiv becsületességgel való, azt mondanám: spontán kiköpése, azok a dolgok, melyeket igaz lelkiismerettel tanit annak, aki rábízza magát.

Érdekes, hogy a kubizmus feltünésekor azonnal meglátta az irány

talán egyetlen és éppen a festő-pedagógia szempontjából fontos alaptételének értékét, nevezetesen a formáknak egyszerű geometriai alakzatokra való visszatérését. Azonban természetes, hogy meglátta, hiszen ő maga akkor már régen túl is volt ezen és tanította. Természetesen nem mondta, hogy szűnjék meg egy vízszintesen mozgó dimenzió és csak a függőleges síkok egymásutánját hozzuk össze egyetlen síkba, ‹mert hisz épen az a kubizmus eltévelygése, hogy azt hiszi, az a távolság, amely közted és köztem van, nem épenolyan fontos és megfogható dolog, mint te, vagy én›, nem ő nem projiciált és nem akart mathematikát csinálni abból, aminek végeredményében mégis csak nagy mértékben intuiciónak kell maradnia; ellenben minden korrekturánál elővette zsebéből a gyufaskatulyát, hogyha nem tudtad fölfogni és megérteni a modelled fejét aggódó és szorongva igyekvő tanítvány és — úgy-e? — egyszerre világosodni kezdett benned.

Egyetlen külsőség van, ami karakterizálja Hollósy tanítási módját, az, hogy nem tűri az életnagyságú tanulmányokat, hanem kicsiny fejeket, kicsiny aktokat ‹fél, negyed, sőt tized életnagyságot› követel. Ez a külsőség azonban épen a lényegből következik. Nagyon sok és jólmegfontolt tapasztalás eredménye ez és épen az egységes látás illetve a látott és megértett egységes adása érdekében szükséges. A legtöbb iskolát jellemző technikai fogások, manierek nem találhatók az iskolájában és így lehetséges, csak így, amit már mondottam, hogy nem hasonlítanak egymásra a tanítványai és épen azok, akik legjobban értik, tisztelik, szeretik és értékelik a mestert és egymást, azok hasonlítanak a legkevésbé.

Hollósy mester az iskolán kívül is szívesen látja maga körül növendékeit. Mindig van néhány tanítványa, aki nála tölti el téli estéit, az ő műtermében. És ezek az esték a legkevésbé sem hasonlítanak valamely festőcsoport művészpolitikai összejöveteléhez; rendszerint a legkevesebb szó esik a pikturáról, annál több irodalomról, tudományról és mindenről, técsői parasztgyerekekről. Hollósyt minden érdekli, mindent tudni akar és mindent szeret, ami szép, különösen az irodalmat, a filozófiát meg a muzsikát. Télen át friedrichstrassei műtermében hetenként kétszer, vagy háromszor van kamarazene; ő csellózik, a többi hangszert hivatásos muzsikusok kezelik.

De érdeklődik a tanítványai apró életügyei iránt is és nemcsak a szívét osztja meg velük.

És májusban, minden évben, új élet kezdődik. Hollósy otthagyja Münchent és Técsőre megy iskolájával együtt, ahol azután végtelen kedves és közvetlen a kis társaság élete. A kis nemzetközi társaságé. Mert tanítványai a világ legkülönbözőbb messzeségeiből verődnek össze, rendszerint mégis legtöbb köztük az orosz. Oroszországban van talán legnagyobb híre nevének és úgyszólván egyetlen orosz tanítványa sem véletlenül

Hollósy Simon

kerül hozzá. Több olyan tanítványa volt onnan, aki Münchenbe nem is, csak Técsőre járt el minden nyáron. Hosszú évek során át ⟨mióta Nagybányát otthagyta⟩ állandóan Técsőn tölti a nyarat iskolájával.

Ezen a nyáron azonban üresen áll a Tiszapartján a deszkából ácsolt nyári-atelier, felette csöndesen gubbaszt az öreg Nereszen s talán csodálkozva keresi lábai alatt, a Tisza tükrében tótágast álló festőállványokat. Talán harminc esztendő óta először történt, hogy Hollósy Simon egyedül, tanítványok nélkül jött haza Münchenből nyári munkahelyére. Jobbnak gondolta így, mert az az egynéhány ember, akit most is szívesen látna maga körül, most úgyis nagyobbrészt katonáskodik ⟨talán ugyanazon a fronton mint ellenség áll egymással szemben⟩; és ő meg tele munkakedvvel ment haza, teli új akarattal és azzal a lélekben fekvő szent hittel, ami csak a nagyon fiatal emberek tulajdona, hogy most, most minden menni fog.

Hollósy Simon az idén épen 60 esztendős, de munkakedve, akarata és hite törhetetlenül fiatal.

Wolhynia, 1917 junius.

WALLESHAUSEN ZSIGMOND

Az állatvédő-egyesület a kóbor macskák ellen

Mühlbeck Károly rajza

boldog legyél, okosan, becsületesen és tartósan boldog. És nem vagyok hajlandó sem az anyád, de még a te szeszélyedből is, hogy ne legyél az, aminek én akarlak! Mindent csinálhatsz velem és mindenkivel tudod, csak egyet nem. Azt, hogy az én vagyonomért szerencsétlenséget vegyél magadnak.

Liza: Hogy érted ezt? Valami szerzővel hozatsz nekem egy férfit, aki neked tetszik és a karja közé dobsz. Egy férfit ,alkalmasint olyat, aki a millióidat megőrzi, sőt fiadztatja. Akinek az lesz az egyik mellékfoglalkozása, hogy nekem a férjem.

A magyar impresszionisták

— Rózsa Miklós új könyve. —

Arról az érdekes témáról, amely a magyar művészet legutóbbi negyedszázadának fő eseménye: a naturalista és impresszionista festészetről irt összefoglaló szép könyvet Rózsa Miklós dr. A könyv tartalmáról és szerzőjéről az az előszó ad vázlatos ismertetést, amelyet Lyka Károly írt.

„Amióta figyelemmel kísérhetem Rózsa Miklós munkásságát, mindig a művészet titkos boszorkánykonyhájában, vagy zajos harcmezején láttam őt. Hol rombolt, hogy építhessen, hol kemény defenzivába ment, hogy az általa elfoglalt pozíciókat megtarthassák — mások. Mindig az első tűzvonalban állott; sohasem magáért, mindig — a művészetért. Hol egy nagy géniusszal karonfogva jelent meg a publikum előtt, hol meg ismeretlen, ügyefogyott kezdőket ajánlott a közjótékonyság figyelmébe; táplálta őket, emberekké nevelte. Hol írt, hol szónokolt, legfőképpen azonban kiállításokat csinált s mert sokkal több kiállítást csinált, mint amennyi helyiség rendelkezésére állott: teremtett erre való helyiségeket s mert ezek magukban nem tudtak megállani: teremtett szervezeteket, társaságokat, amelyek ezeket a művészházakat fönntartják. És természetesen mindezeknek az organizációknak ő volt nemcsak a lelke, hanem a feje is, a lába is, a szive is. Sokszor bámultam ezt a különös, érdekes embert, aki annyi mindenfélét tud egyszerre megmarkolni és megcsinálni. Mert aztán meg is csinálja azt, amibe belefog. Sokszor bámultam az idegeit, amelyek ebből a rettentő forgatagból épen kerülnek ki.

Mert, hogy miféle munkát jelent az ily művészeti vállalatok organizálása, arról az avatatlannak még csak fogalmat sem adhat irott szó. Azt végig kell csinálnia annak, aki ugyan kibírja.

Ha valaki ekkora energiát s tudást visz valamely cél szolgálatába, rendesen tudja, mért teszi. Egy millióért, vagy egy ordóért, vagy rangért, vagy más efféle, a gyarló földi életet szépen ékesítő dolgokért.

Ennek a kis előszónak a hőse szintén dús jutalmat kapott fanatikus művészetszerető munkájáért. Rögtön elárulom mit: azt a sok tapasztalatot, amit e könyvben megírt.

Látni való, hogy a szerző nagyon drága jószágot ad át e lapokon az olvasónak. Egy darabot az életéből, amely elválaszthatatlanul összeforrt a magyar művészettel."

Az érdekes mű egy fejezetét, amely a legkevésbbé ismert mesterek egyikéről, Hollósyról szól, mutatóba itt közöljük:

Hollósy Simon

A millenáris évben nagy esemény csapott a magyar művészet bizonytalan stádiumába. Egy sereg magyar fiatal művész, mintha igéret csalta volna őket vissza, hirtelen elhatározással csörtet haza a Nyugat művészi központjaiból. Meg sem állanak az akkor nagy dinom-dánom városban, Budapesten, hanem egyenesen sietnek tovább a nagybányai hegyek közé. Édes szülőföldje, meghitt, régi ismerőse közülök többeknek ez a csodaszép tájék, a többieknek még ennél is több lett csakhamar Nagybánya: szerelmetes művészi otthona, örök marasztalója.

Egy ízig-vérig művészvajda a vezérük, aki valami zabolátlanul színes temperamentummal áll ennek a társaságnak az élén: Hollósy Simon (szül. 1857.). Idehaza ma sem igen ismerik; Münchenben annál inkább. A Café Stephanie egyik kerek márványasztala mellett majdnem tizenöt télen át ült egyhuzamban (s ül ma más márványasztal mellett) ez a vastagnyakú, bikafejű, borzas fekete sörényű cigány, csupasz nyakkal, gallér s nyakravaló nélkül, és villogó, ferde szemekkel, szenvedélyes indulattal beszél — ma is csak úgy, mint huszonöt év óta mindig — egy többé-kevésbbé fiatal, de többnyire egyaránt tehetséges kezdőkből összeverődött festőcsoportnak: művészetről, emberekről, más világi dolgokról, a magyarországi „cudar állapotokról" s a maga olthatatlan gyűlöletéről minden fajtáju iskolák ellen. Nyáron aztán felpakkolja ezt a rendesen nemzetközi társaságot s viszi Nagybányára, Bánffy-Hunyadra, Fonyódra, Técsőre, Máramarossziget re, vagy ahová éppen lázongó vére kergeti s ahol ingyen kapni a legszebb műtermet s a legjobb modellt: a szent természetet. Önkéntes száműzött Hollósy, akinek az a kerek márványasztal a katedrája s erdők, mezők, hegyek a tantermei, tanítványai pedig azok a magyarok, németek, oroszok és egyéb nemzetbeliek, akik dacos, hajlíthatatlan fejüket nem engedik beleszorítani semmiféle akadémiai járomba. Közülök kerültek ki a Ferenczyek, Grünwaldok, Rétiek, Thornák, Glatzok s a hozzájuk hasonlatosak, azután átadták helyüket az asztal körül az újabb generációnak. A hallgatóság egyre változik, — 1899-ben mi hallgattuk, most a maiak hallgatják — csak ő, Hollósy maradt maig a régi: beszél, előad, gáncsol, szid, magasztal, korrigál. Ő a legnagyobb magyar mester: a legnagyobb tanítómester. A müncheni akadémia tanárai hozzá kül-

Ujdők 1914. XX. 27. sz. (H.S.) 15 - 16.

dik a rikítóan eredeti talentumokat s a szárnyai alól kikerülő fiatalok rajzairól a párisi Julien tanárai is első tekintetre megismerik a Hollósy-tanítványt. Csak éppen képet nem látott tőle senki, (avagy igen kevesen!); egy tenyérnyi vászon: a Kukoricatörés, meg a Huszárok reprezentálta őt a párisi világkiállításon is, másik képe pedig, a Rákóczi-induló, szinte már a legendák ködébe vész.

S milyen hiába suttogta fülünkbe a természetről ezeket az intím gyónásait is — néha-néha — ha betévedt lármás kiállításainkra, ahol kettőzötten suttogásnak hangzott az ő amúgy is letompított hangja! De mennyit mond nekünk ez a suttogás! Talán csak a húsz év óta külföldön bolyongó, hazájától keserű érzésekkel elszakadt, a magyar földet mostoha-anyjának vallott tékozló fiú láthatja így ezt a földet, ahogy Hollósy látja. Kietlennek, sivárnak, terméketlennek, híjjával az Észak fenséges monumentalitásának s a Dél dekoratív pompájának. De a máramarosi kopár föld koldus vetésében, a técsői szénakazal nyomorúságos árvaságában, a holt Tisza megrekedt, zavarosan szürke iszapjában akkora beszédesség, a reménytelenül is forró fiúi szeretetnek olyan monumentális bensősége sír; a betegesen hervadt szinek áhitatos keresésében, a föld struktúrájának becéző modellírozásában akkora festői kegyelet álmodozik s az egységes, érzésteljes látásnak olyan nagyszabású leszürtsége olvad nála fájdalmas és megható harmóniába, aminőt csak egy nagy, hontalan s magával meghasonlott, a saját vérével táplálkozó s a bölcseségig megérett művészlélek revelálhat.

Ez lehet, hogy „irodalom", amin szánakozólag mosolyognak a festőtechnikai eljárásoknak csak a festéket látó tudósai, de aki nem tud így látni s így érezni képe előtt, az törje a fejét szintézisen, integrálon és kakofónián, de hagyjon békét a művészetnek...

Egyébként, ha Hollósy maga keveset fest is, megnyugtató vigaszul ott van körülötte a tavasz: az ifjuság, reménységeül és zálogául a jövendőnek, melynek fundamentumát az ő mesteri keze alapozza; ott vannak tanítványai, akik tanúvallomást tesznek arról, hogy Hollósy alkotások nélkül sem élt hiába. A magyar impresszionizmus történetében egy ragyogó lap megilleti így is.

Ez a sajátságos egyéniség, akiben az intuició már a lángészig magasúl, — hiába mondogatja dicsekedve magáról, hogy egész életében nem „alkotott" olyan művet, amely nevét még csak a napi sajtó kritikái méltatásában is érdemlegesen megörökitette volna — mégis nagyobb érdemeket szerzett a magyar művészet körül, mint igen sok „alkotó" művész társa, aki teli falakkal dokumentálja évente, hogy mennyit festett össze. Ez a fanatikus ember ugyanis megmutatta, hogy a destruktív szellemek igen gyakran többet használnak a fejlődésnek, a haladásnak, mint az olyan örökké alkotók, akik a fejlődés létráján csak kapaszkodni tudnak, a fejlődésnek csak utána ballagnak, de azon egy cseppet sem lendítenek. Azt a fiatal gárdát, amelyet maga köré gyüjtött, elsősorban arra tanította meg, hogy gyűlöljenek meg mindent, ami a megalkuvás, vagy visszatévelyedés útvesztőjébe lyukad ki. Lerombolta fanatikus jövőbe való bizakodásával a hite szerint elavult dogmák hamis bálványait, az akadémikus iskolák sablonjait s amikor ezzel elkészült, a művészi keresés tabularázáját állította eléjük:

— Most pedig induljatok el a magatok útján, keresni a mámoros igazságokat, a nagyszerű megittasulás gyönyöreit! Kiki a maga művészi hite, szüzenlátása szerint!

A hatalmasabbik

Elbeszélés

Irta Ethey Árpád

— Évike! Már ismét az ablaknál vagy? — mondta rosszalólag a tante. — Hányszor mondtam, fiatal lánynak nem illik az ablakon kinézegetni. Menj szépen és foglalkozz valamivel.

Évike engedelmesen ment el az ablaktól és leült Castor mellé, játszadozni vele. A tante pedig fölvette kötését és folytatta, ahol elhagyta.

Castor selyem himzésü párnáján pihent a kandalló mellett és valószinüleg arról gondolkodott, mennyivel nagyobb helye van azóta, hogy Pollux hasacskájára túlmelegen találta rátenni a fedőt az az ostoba szolgáló, akit a tante ezért menten el is csapott. Kár érte; nem is volt olyan ostoba.

A család kedvence egykedvüen tűrte, hogy Évike enyelegjen vele. Tenyerébe fektette Castor fejét, gépiesen simogatta és hallgatta a kandallóban duruzsoló parazsat, de szeme rámeredt az ablakra. Odakint ólmos téli alkonyat kezdett terjengeni és itt-ott egy-egy hópihe szállingózott a levegőben, lassan, tétován libbent hol erre, hol arra, mintha félne leszállani a nagy város kövezetére, ahol elveszti ártatlan fehérségét. Lassankint kigyultak a lámpák és a hórihorgas Istvántorony beleveszett a ködös szürkeségbe. A tante is már abbahagyta a kötést, de Évike még mindig kibámult a semmiségbe, ahol nem lát semmit és szüntelen arra a valakire gondolt, akivel egy szép estén oly sokáig járta a walcert, meg a langaust a Goldene Birne termében.

Amélie tante egy hosszu sóhajtással letette a kötést és kiment a konyhába. Mikor becsukódott mögötte az ajtó, Évike odasurrant az ablakhoz, olyan jól esett forró homlokát nekitámasztani a hideg üvegnek.

Odakint zajlott az élet, magaskalapu bebugyolált nyaku spieszbürgerek siettek az utcán, vörös volt az orruk és fázósan dugták zsebre kezeiket. Amott fehérköpönyeges lovastisztek hetykén csörtették a kardjaikat és mondhattak szépeket a csillogószemü harangszoknyás dámáknak. Évike szüntelen azt az egyet kereste köztük és édes bizsergés járta át a szivét, ha valamelyikben őt vélte fölismerni.

A szobában csend volt, csak a lábas óra tik-takolt és Castor horkantott olykor nagyokat. Ebben a csendben oly jó volt képzeletben újra átélni azt a szép éjszakát. A fülében ott csengett az édesbús walcer, úgy érezte, az erős férfikéz ismét a derekán van és ő lágyan, engedelmesen simul a fehér kurassier coletthez.

A szomszéd szobában lépések hallatszottak, a színes álom ijedten rebbent ki az ablakon, Évike pedig nesztelen macskaléptekkel visszasompolygott a kandalóhoz; mire a tante beért, már újra ölében volt Castor feje.

Magányos asszonyok szokásaként korán feküdtek, de Évike szemére nem jött álom. Szüntelen azon töprengett, miért nem jön. Vagy nem érzi meg a szíve, hogy várja? Kint tizet ütöttek az órák, az István-toronyban megszólalt a Pummerin hangja, Évike imára kulcsolta kezét és lassan elszenderedett.

Másnap levelet kapott apától, hogy jön és viszi haza a kislányát, eleget mulathatott már, de meg — ami a fő — nagyon hiányzik már neki az ő édes csicsergő madara.

A mondott napra meg is érkezett Ábris úr és másnap nagy diadallal hajtatott ki a belvederi vámon a hatalmas épület elé, ahonnan a vonatokat indítják Magyarország felé.

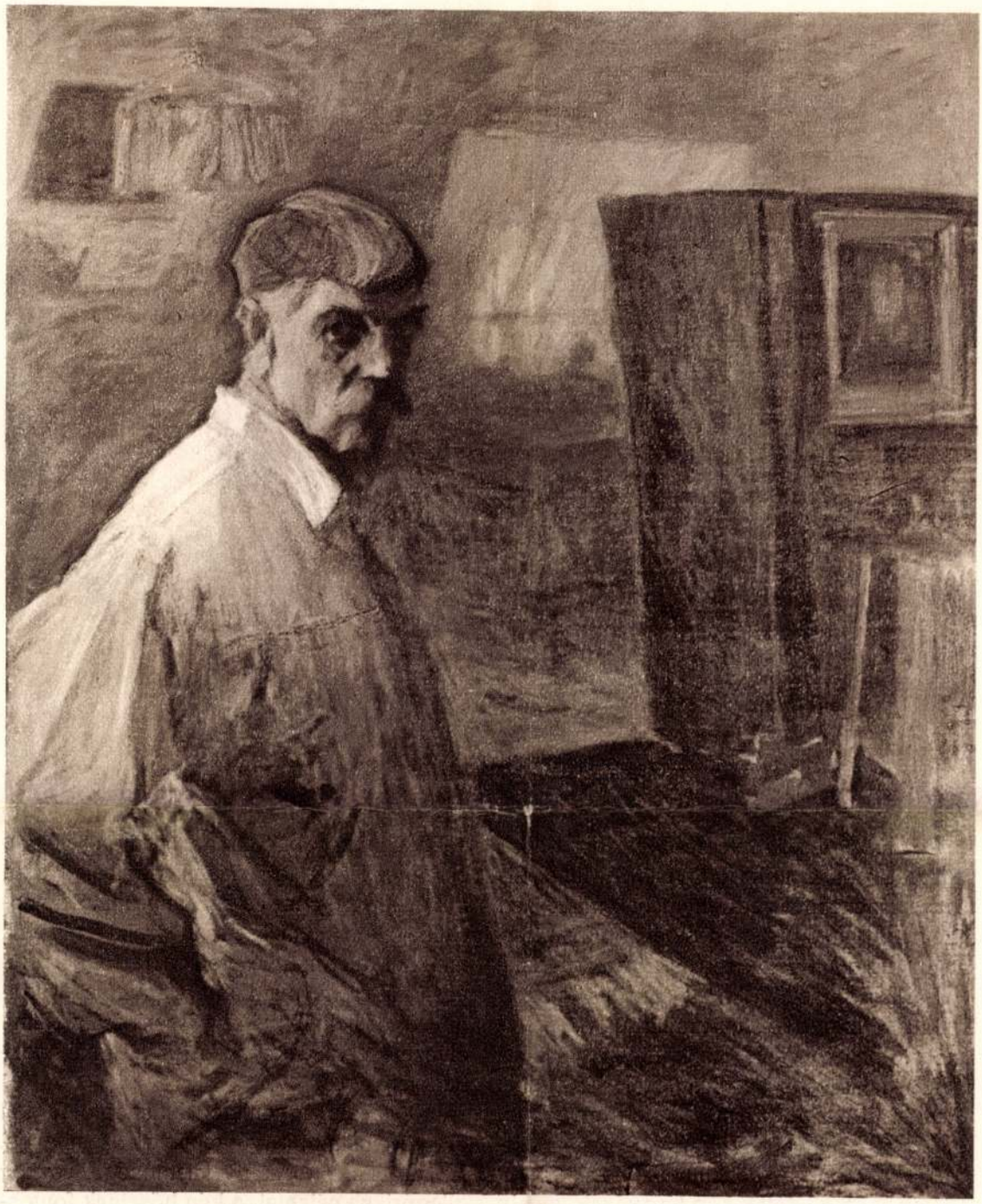

HOLLÓSY SIMON ÖNARCKÉPE.

Magyar Művészet

1925. I. 2.

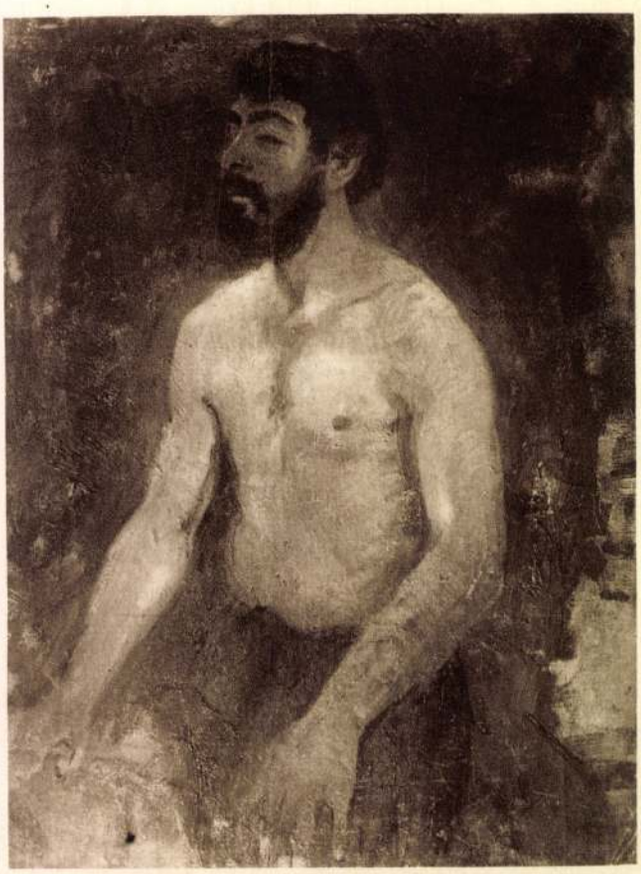

FERENCZY KÁROLY: TANULMÁNY A HÁROM KIRÁLYOKHOZ.

replő életképfestőink legtöbbje pedig Piloty tanítványainak volt tanítványa Münchenben. Münchenből pedig nemcsak művészeti szempontokat, hanem kész eljárásokat, teljesen kialakult rendszert is hoztak magukkal. S éppen ez az, amit a kritika kánon gyanánt elfogadott s amihez a közvélemény hozzászokott. Ez könnyen és zökkenés nélkül történhetett, mert az akkori életkép több oly elemet rejtett magában, amelyek révén a közönség azokat a legrövidebb úton megközelíthette. Ezek között fontos szerep jutott a kép tárgyának, amely vagy a polgári szalón oly jeleneteit tárta a néző elé, amilyeneket a kor népszerű novellistái szoktak volt feldolgozni, vagy pedig a népéletből került ki, rendszerint nem is egyenes úton, hanem a Népszínház dobogóján át, amelyet Blaháné csodálatos tehetsége a művészeti élmények központjává emelt. A közönségnek alkalma nyilt e képeken oly dolgokban gyönyörködni, amelyeknek semmi vonatkozásuk sincs a festészeti stílushoz, de amelyeket egészen megértett: a világosan jelenetezett novellát, adomát vagy napihírt, a szalón előkelő berendezését, a tárgyiasan megfestett szőnyegeket, selyem- és bársonyruhát; a népéletképeken temérdek néprajzi tárgyat, amikkel akkor tele volt a legtöbb budapesti műterem, mindkét típusban pedig magát a cselekményt. Egészen másvalamit élvezett tehát a képeken, mint ami azokban lényeges.

Körülbelül ugyanilyen álláspontot foglalt el a történelmi tárgyú képekkel szemben is. Az ábrázolt esemény jelentősége, esetleg allegórikus célzatai, a kép hőseinek fontossága, a ruhák, fegyverek, csendéletrészek archeológiai hitelessége, a dolgok kézzelfogható realitása rokonszenves fejtegetések tárgya volt. A képek valódi művészi elemei ezek után vajmi csekély mértékben érdekelték. Innen van az, hogy egy oly budapesti mester, mint Székely Bertalan, sohasem tudott valóban népszerűvé válni, mert hiszen igazi művészi célzataival a közvélemény nem volt tisztában. Mindazonáltal tisztelettel tekintettek rája, mert hiszen, már politikai okokból is, fontosnak tartották

A Kesselring tiszteletével hírdetett nyugatberlini gyűlés elmaradt. Kesselring, a «Stahlhelm» jelenlegi elnöke, akit a háború után mint háborús bűnöst halálra ítéltek, biztonságát tényegetik.

Jan Marek

(Megjelent a «Tartós békéért, népi demokráciáért!» legújabb számában.)

frakció tevékenységével kapcsolatos vizsgálat befejezéséről és Franz Dahlem elvtárs ügyéről tartott beszámolót. A központi bizottság a vita után a politikai bizottság jelentését jóváhagyta.

megoldandó feladatokról tartott beszámolót, amelyet beható vita követett. A vitát másnap is folytatták, s az előadó zárszava után megfelelő határozatokat hoztak.

tek és vitás kérdések azonnali megoldását. Világos azonban, hogy a berlini értekezlet lefolyása és eredménye döntőjelentőségű Németország és az egész világ jövendőbeli

Egy nagy magyar művész

(A. Ny. Tyihomirov Hollósy Simonról)

A hazánkban tartózkodó szovjet képzőművészek tiszteletére a Magyar-Szovjet Társaság nemrég baráti összejövetelt tartott az MSZT művészklubjában. A. Ny. Tyihomirov festőművész, a művészettörténet tudományának kandidátusa, Hollósy Simon egykori tanítványa, a megjelent képzőművészek előtt megemlékezett mesteréről. Tyihomirov elvtárs a többi között ezeket mondotta:

Csaknem hatvan esztendő telt el a nagybányai művészeti iskola megalapítása óta és harmincöt év Hollósy Simon halála óta. Az elmult évtizedek tisztán megőrizték ennek a nagy magyar hazafinak és a Szovjetunió egyik első magyar barátjának ragyogó emlékét, megőrizték e kiváló mester művészetének napjainkban való időszerűségét is.

Hollósy Simon művészete és egyénisége ma már úgyszólván történelmi jelenség, amely hűen tükrözi gyönyörű hazája művészeti kultúrájának számos jellegzetes momentumát. A művészettörténész szemében a kicsiny, de hiteles tényeknek mindig nagy jelentőségük van, bármennyire is egyszerűeknek tűnjenek. Tudom, hogy a nagybányai művésztelep kérdésében csupán az utóbbi időben alakult ki helyes szemlélet. Biztos vagyok abban, hogy a magyar művészettörténetnek e ma is időszerű kérdését új anyaggal világítja majd meg az a most kiadásra kerülő munka, amelyet, mint hallottam, Réti István, e másik korán elhúnyt nagybányai mester írt, és amelyet most rendeznek sajtó alá. Nem tudom, hogy e mű hogyan világít majd rá Hollósy életének és művészetének utolsó időszakára. Az, amit Réti István nem nagy, de színes tanulmányában Hollósyról 1927-ben (Amicus kiadásában) elmondott, nem világítja meg eléggé Hollósy munkásságának utolsó időszakát. E fogyatékosságot legalább részben szeretném pótolni azzal, amit, mint a mester egykori tanítványa, emlékezetemben megőriztem Hollósyról.

Nem kétséges, hogy a nagybányai csoport eleinte sem művészi, sem eszmei szempontból, de az egyéni kapcsolatok terén sem volt egységes. Sőt, fejlődésének különböző szakaszaiban sem volt az. Ezek a művészek egyrészt a népi élet, a hazai természeti világ igazsághű ábrázolására törekedtek, s a kizsákmányoló osztályokat nyiltan kiszolgáló hivatalos művészet ellen küzdöttek. A csoport nagy része, s főleg Hollósy, demokratikus etikai, eszmei irányzat felé hajlott. Másrészt, kétségtelen, hogy mozgalmuk igen nagy mértékben (s ez gátló mozzanat volt) a nyugati modernizmus, s részben az impresszionizmus hatásáramlataiba torkollott. Ennek ellenére művészetük, s többek között Hollósy tájképfestészete, munkásságának utolsó évtizedében, nem vált a pillanatnyi szubjektív vizuális benyomások értéktelen játékszerévé, a színek anyagtalan keverékévé. A tárgy, az érzés, a lírai tartalom, a nemzeti jelleg, sőt a téma iránti igényesség is tovább élt Hollósy és számos más nagybányai mester művészetében akkor is, amikor az európai művészet jelentős részén kozmopolita formalizmus lett úrrá.

Mi ma már tisztán látjuk, hogy nem ők, hanem *a lángeszű Munkácsy alapozta meg a népi-nemzeti magyar művészet nagy demokratikus hagyományait.*

Most pedig engedjék meg, hogy a történelmi elemzésről és magyarázatról áttérjek szerény szerepemre, az emlékiratíró szerepére.

Amióta Hollósyval elsőízben találkoztam — s ennek immár negyven éve — sok-sok ország művészeinek százaival beszélgettem tanítómestereikről. Hallottam bíráló szavakat, közömbös tiszteletnyilvánítást s gyakran az őszinte elismerés és hála hangjával is találkoztam. Etekintetben Hollósy tanítványai külön elbírálás alá esnek.

Nem csupán arról van szó, hogy mindannyian mélységes tisztelettel, szeretettel s hálával gondolnak, amíg élnek, tanárukra, e ragyogó egyéniségre. Sőt arról sem, hogy remek oktatási módszere (amely változott) helyes volt-e, vagy sem. Mindennél fontosabb, hogy Hollósy *meglátta és felszínre is hozta a hozzá közeledő művész legjobb egyéni tulajdonságait.* Emellett — ha a személyes érintkezés körülményei megengedték — kapcsolatba hozta a tanítvány egyéni életét országa életével s azt az emberiség feladataival.

1913—1918 között jártam Hollósynál, helyesebben, voltam — megszakításokkal — egyszerű tanítványa. Jól emlékszem arra a történetre, amelyet Konsztantyin Klavgyijanovics Zefirov orosz festőművész mesélt el róla: még ma is megindultan emlékezem vissza a történetre. (Zefirov 1906 körül lehetett Hollósy tanítványa. Zefirov résztvett a cári rendszer elleni fegyveres felkelésben és utána, 1905 decemberében ideiglenesen emigrálni volt kénytelen.) Egy magyar műpártoló kisebb összeget adott át Hollósynak, hogy legjobban rászoruló növendékét szerény ösztöndíjban részesítse. Természetesen arra gondolt, hogy az illető magyar lesz. Hollósy azonban Zefirovnak, a szegény tanítványnak adta a pénzt.

Hollósy iskolájában fanatikusan dolgozott mindenki, s akinek ez nem tetszett, szedhette a sátorfáját.

Emlékszem, annakidején feljegyeztem magamnak egyik régi tanítványa, a már elhunyt Goldstein elbeszélését, aki 1880 körül tanult Hollósynál Münchenben. Az elbeszélés szószerinti pontosságáért természetesen nem állhatok jót.

Négy-öthónapi megfeszített tanulás és munka után Goldstein csüggedten készített mérleget munkájának eredményéről. Tanulási idő után egyedül, gondolataiba merülve, szomorú ábrázattal ült a műteremben, amikor Hollósy ott rátalált és bánatának oka felől érdeklődött. «Nem tudom, mit tegyek», mondotta a növendék. «Immár öt hónapja dolgozom buzgón, szorgalmasan. Utmutatásait, amelyeket helyesnek látok, mindig pontosan követem, ennek ellenére most már arra sem vagyok képes, amire akkor voltam, amikor önhöz jöttem. Nyilván tehetségtelen vagyok, és nincs más hátra, mint búcsút mondani a festészetnek».

«Helytelenül gondolkodik» — felelte Hollósy. — «Képzelje csak el, hogy az Alpok lábánál áll és a Jungfrau havas csúcsaira készül feljutni. Annak ellenére, hogy a célt csak nagy nehézségek árán tudja megközelíteni, a hegy alja eltakarja útjának igazi végcélját. Rendkívül nagy erőfeszítésbe kerül, amíg az akadályokat legyőzi és az első hegység csúcsáról megpillanthatja az új völgyet, amely elválasztja az elképzeltnél sokkal távolabbinak és elérhetetlenebbnek tűnő Jungfrautól. Ekkor le kell ereszkednie, mélyen le, s a hatalmas hegylánc alján újra meg kell kezdeni a még nehezebb kapaszkodást, felfelé, a csillogó csúcs felé.

Igy van ez a művészetben is. Amikor itt munkához látott, még művészi célkitűzéseinek igazi nehézségeit sem ismerte. Most azonban erejének megfeszítésével vissza kell térnie a művészet alapjaihoz, hogy azután megkezdhesse kemény, nehéz harcát az igazi művészet magaslataiért.

Hogy most már képtelen a művészetnek olyan felületes értelmezésére, mint mielőtt idejött, azt mutatja, hogy valóban a komoly munka útját járja, s sokkal inkább nyitva áll az út célja felé, mint azelőtt».

Hollósy önmagával szemben is kérlelhetetlenül igényes volt, s a festményt akkor sem adta át megrendelőjének, ha a «vásárlónak» tetszett, de ő maga többre törekedett, még ha a további munka felborulással is fenyegette szerény költségvetését. Amikor 1916 vagy 1917 nyarán Técsőn (Máramarossziget mellett) jártam, Hollósy éppen egy svájci műgyüjtő megrendelésére dolgozott. Tájképet festett, kilátással a Neseszen hegységbe. Hollósy májusban kezdett festeni, s a kép tulajdonképpen el is készült a hónap végére. Gyönyörű zöld színek, csodálatosan kék ég, fátyolos napsütötte felhők ékesítették, a deszkakerítés mögött kukoricaföld tarkállott, a messzeség az erdőborította hegy körvonalaival zárult. Azonban Hollósy továbbfolytatta a munkát, ugyanazon a vásznon. Egy hónappal később a tájkép egészen megváltozott, a kukorica megsárgult, a művész a térfogatokat újra meghatározta, a színárnyalatok viszonyát is megváltoztatta. Más lett az újra elkészült festmény összetétele. Hollósy azonban még akkor sem küldte el a láthatólag gyönyörű, befejezett képet. Nyugtalan háborús évek voltak ezek, s Hollósy többre törekedett: a szomorúság, az emberi szenvedés érzésével kívánta átfonni a gyönyörű természetet, s a hazai táj lírai motívumából kiindulva valamit ki akart fejezni az életből. Egy borús szeptemberi reggelen csillogó szemmel tért haza az új motívummal. Az egész festményt «átrendezte»: a látóhatárt három ujjal magasabbra helyezte, nagyobb lett és közelebb került a kerítés, s a hunyorgó ködben az őszi természet, a völgy a betakarított kukoricával, a száraz falevelekkel, a már színüket vesztő fagyek nagy tömegével mintha arról mesélt volna, hogy az élet nemcsak szépséggel jár, hanem szenvedéssel is... Egészen sajátságos lírai realizmus volt ez.

A magyar művészettörténet, többek között *Lyka Károly* nemrégen Kossuth-díjjal kitüntetett rendkívül értékes munkája, *«Magyar művészélet Münchenben 1867—1896»*, különös figyelmet szentel Hollósynak és körének. Véleményem szerint, egyebek között, nagyjelentőségűek a könyvnek azok az adatai is, hogy Hollósyt és körét nemcsak esztétikailag érdekelte Bastien-Lepage (a paraszti élet realista törekvésű francia ábrázolója. — A szerk.), hanem etikailag is, ezzel mintegy azt bizonyítván, hogy a fiatal művészcsoport az egyszerű dolgozó emberek felé fordult saját szülőhazájában is.

Meggyőződésem, hogy a magyar művészettörténészek és festőművész-tanítványai feltárják majd az igazságot Hollósy művészi tevékenységének — a híres nagybányai művésztelep utáni — utolsó időszakáról. Az eddig egyedüli posztumusz Hollósy-monográfia, Réti István már említett könyve, véleményem szerint több igazságtalan kitételt tartalmaz. *Egyéni indítékoknál ugyanis jóval mélyebb okai voltak Hollósy Nagybányáról való távozásának.*

Mit is ír tulajdonképpen Réti az 1902 utáni Hollósyról? Arról a mesterről, akit a korábbi években, amikor vele kapcsolatban állott, «a magyar művészet vezéralakjának», «a magyar pantheon egyik legnagyobbjának» tekintett? Csupán néhány jelzőt idézek. Réti holdkórosnak, alvajáró álmodozónak, teljesen passzív embernek, üldözési mániában szenvedő lelkibetegnek, az élettől elszigetelődő, rendetlen, ötletszerűen (véletlen ihlet?) tanító személynek nevezi Hollósyt. Hollósy ezidőtájt készült tájképeiről azt mondja, hogy «apró munkák», amelyek «a szomorú természet egyhangú részleteit», s «egy magános, fáradt ember örömtelen benyomásait ábrázolják». S hogyan jellemzi Hollósy világnézetét? Véleménye szerint Hollósyt «át-meg áthatja Dosztojevszkij és Gorkij (!!) világszemlélete» és a művész csupán «a nyomorral és szegénységgel összefüggésben tudja meglátni a felsőbbrendűséget». Réti ugyanakkor azt mondja Hollósyról, hogy világnézete ahhoz hasonló, amit a «Jugend» és «Simplicissimus» című német vicclapok terjesztenek.

Mindezt arról a mesterről állítja, aki Petőfi egyik legcsodálatosabb forradalmi művét, az «Apostol»-t illusztrálta, arról a művészről, aki «Az ország bajai» című művét festette és több évtizedet szentelt népének egyik leghősibb témájára! Ez ellen mindenképpen tiltakozni kell!

Hollósy — ezt késői növendékei is igazolhatják — a legcsekélyebb mértékben sem volt elkeseredett, eltévelyedett emberkerülő, amilyennek Réti lefesti. *Gyűlölte a polgári álcivilizációt, de szinte szenvedélyesen hitt az emberiség forradalmi ujjászületésének közelségében.*

Mint már említettem, én jóval később, a háború súlyos éveiben ismertem meg Hollósyt, de akkor is rendkívül élénk, az élet derűjét és árnyoldalait egyaránt mélységesen átérző, a természetet és az embereket szenvedélyesen szerető, az életet összes ellentéteivel érzékelő művész volt. Legkevésbbé volt zárkózott, szűkkörű «műhelyében». Tiszteletet érzett a nép, a dolgozó ember iránt, akit a nemzet alapjának tekintett. Dolgozó emberek körében gondolta megtalálni az egészséges erkölcsöket, felfogni az élet igazi értelmét. Mennyire tudott örülni annak a tiszteletnek, amelylyel a helybeli parasztok a munkáját övezték! S emlékszem, mennyire meghatotta, amikor az egyik parasztember — a rossz időjárás kockázatát vállalva — három napal elhalasztotta a lucernakaszálást, hogy Hollósy — a lucerna csodálatosan bársonyos, zöld színével ecsetjén — festményét befejezhesse.

Bizonyos, hogy Hollósyt rendkívül fájdalmasan érintették az emberiség és országának háború okozta szenvedései. A komor gondolatok néha annyira hatalmukba kerítették, hogy ilyenkor a munkát, amelylyel idejének legnagyobb részét töltötte, néhány napig kénytelen volt abbahagyni.

Most pedig engedjék meg, hogy néhány szóval Oroszország iránti érzéseit ecsetteljem. Az orosz képzőművészetről ugyan nem sokat tudott, de emlékszem, rendkívül, értékesnek tartotta Repin kis képét a szántövető Lev Nyikolajevics Tolsztojról. Hollósy Oroszország iránti érzéseit teljesen áthatotta az a mélységes hit, hogy ennek az országnak nagyon nagy jelentősége van az emberiség jövője szempontjából. Még az első világháború előtt, tanítványaival való egyik esti beszélgetése során (melyekről már említést tettem), körülbelül a következőket mondotta Oroszországról: «Az önök országa új életformát talál az egész emberiség számára». «Az önök forradalma után a mi országunkban is forradalom lesz». Ezek a szavak az első világháború előtt hangzottak el, amikor még elég nyiltan lehetett beszélni. 1918 tavaszán — életének utolsó hónapjaiban — a következőket mondotta: «a szocializmus ma az emberiség vezérlő csillaga. A papok és a Vatikán keresni akarnak az emberiség válságán, s ez csalás. Az emberiségnek a szocializmuson kívül más útja nincs. Előbb Marx tanította, most pedig Lenin tanítja a régi világ szétzúzását, hogy az újat fel lehessen építeni. S ez helyes».

Emlékszem, milyen áradozó lelkesedéssel beszélt az Októberi Forradalomról, amely Oroszországot az emberiség első soraiba állítja. Azt mondotta, hogy most már szívesen menne Oroszországba, a szocialista Oroszországba.

Hollósyt az is foglalkoztatta, hogy mi lesz a művészettel a szocialista forradalom után. A Hollósy körül lévő fiatalok egy része már akkor a formalista művészet felé fordult. Igaz, hogy Hollósy nagyrabecsülte a korai impresszionistákat, különösen azokat, akiknél a realizmus elemei megvoltak (pl. Edouard Manet), de mélységesen gyűlölte a «formális problémák művészetét», a formalista művészetet. A háború után ezeket mondotta: «Uj világ születik és mi, művészek, alaposan körülnézünk, hogy az új világban magunknak és művészetünknek helyet találjunk. Az «emberfeletti» és a «problematikus» fogalma megszűnik. Az emberiség érettebb, táplálóbb, tartalmasabb művészetet fog kérni. Emberi célokra használjuk fel majd a problémás művészet eredményeit».

Valóban bekövetkezett a fordulat, amit Hollósy évekkel azelőtt megsejtett.

A nép, amikor a művészetet birtokába vette, erélyesen elvetette a formalista művészetet. Mi a Szovjetunióban és önök itt, a népi demokratikus Magyarországon, nemcsak a kozmopolitizmus, formalizmus rossz, bomlasztó hatása ellen küzdünk, hanem az impresszionizmus maradványai ellen is, ha azok útunkban állva akadályozzák az eleven ember ábrázolását, cselekvés közben, pszichológiai értékeinek egész gazdagságával.

Hollósy olyan ember volt, akinél a szót tett követte. Életének utolsó hónapjaiban újra felmerült benne a *«Rákóczi-induló»* gondolata, amely több évtizeden át nyugtalanította őt. Mint ismeretes, Hollósy e festményén a népi Magyarországot akarta ábrázolni, II. Rákóczi Ferenc, a nagy hazafi zászlaja alatt, aki a Habsburgok egyik legkérlelhetetlenebb ellensége volt. Bizonyos mértékig szemtanuja voltam utolsó művészi erőfeszítéseinek, amikor a témán dolgozott. Maga a festmény 1917—1918 telén érkezett meg Münchenből Técsőre, azonban Hollósy nem mutatta meg az ekkor még eléggé vázlatos képet. 1918 elején Hollósy súlyos vesegyulladást kapott. Tavaszra kezdett rendbejönni. Végül megengedték, hogy fekve dolgozzék. Nekem még Münchenből megmaradt egy körülbelül 40×50 centis vakrámám, a rajta kifeszített francia rajzlapokkal. Nagyon megtetszett Hollósynak, reggelente, félig fekvőhelyzetben, erre készítette el olasz ceruzával a Rákóczi-kompozíció vázlatát. Ha jól emlékszem, a vázlat négy vagy öt változatban készült el. Amikor az orvosok megengedték, hogy felkeljen, e vázlatok alapján már az első napon «telefestett» egy kb. 2,4×2 méteres vásznat. A kompozíció megoldása mintha kielégítette volna. Legalább is a következőket mondotta: «Rosszakaróim nem hitték, hogy megcsinálom ezt a képet; most már mindent megoldottam, csupán a befejezés van hátra».

Azonban teltek-multak a napok, s egészségi állapota nem engedte meg, hogy munkáját továbbfolytassa. Egy kora áprilisi reggelen, amikor felkelt, hogy az ablaka előtt lévő virágokat megöntözze, meghűlt, s betegsége kiújult. Felesége, az orvos és én voltam jelen halálánál. A befejezetlen kép pedig, a még friss fehér festékkel, továbbra is ott függött a falon. Nehezen emlékszem vissza a vázlatok részleteire, mivel külön-külön láttam őket, együtt soha. Hollósy meghalt, mielőtt befejezhette volna a kompozíciót, amelynél a legnagyobb művészi erőfeszítést tette, hogy népéhez közelebb kerüljön. Hosszas útkeresés után, amikor alkotóművészetében a tájképtémáknak jutott a legfőbb hely, újra meg újra, szárnyaló lendülettel, visszatért a népi témához, a tipikusat kutatva nagy bátorsággal. Utolsó próbálkozásai egyáltalán nem hasonlítanak, «a maga számára», sebtében készített vázlatokhoz, amelyek ma is megtalálhatók az állami képtárakban. Élete utolsó perceiben is ezen a témán dolgozott, világosan látva e munka összefüggését Petőfi forradalmi hagyományaival. Halála előtt egyik éjszakán még lázálmában is rakosgatta kompozíciójának alakjait. Igy halt meg, határozott erőfeszítéseket téve az új magyar művészet felé, amelynek új, magasabb alapon folytatnia kell Petőfi, Madarász, a zseniális Munkácsy — aki természetesen a magyar demokratikus képzőművészet legragyogóbb vezéralakja — és más kiváló magyar művészek népi, hazafias irányvonalát.

Amikor öt évvel ezelőtt a «Szabad Nép» hasábjain röviden megemlékeztem Hollósy Simonról, Magyarország e kiváló fiáról, akivel annyi magyar és orosz művész állott kapcsolatban, azt kérdeztem, milyen irányban halad a demokratikus Magyarország művészete — a szükkörű, individualista, öncélú művészet — a zsákutca felé, vagy pedig a népet szolgáló, élettel mindjobban megtelő és az életre hatást gyakorolni tudó művészet felé? Az utóbbi évek művészi eredményei, meggyőződésem szerint, fényesen bizonyítják, hogy a demokratikus Magyarország művészete a szocialista realizmus, a jövő nagy népi művészete felé halad. Ezen az úton a lelkesen kutató Hollósynak is — a nagy hazafinak, a tehetséges realista művésznek, aki hitt az emberiség forradalmi felszabadításában, és Szovjet-Oroszország egyik első magyar barátja volt — példaképpé, buzdító példaképpé kell válnia sokak szívében, akik művészetüknek ma helyet keresnek gyönyörű, demokratikus magyar hazájuk életében.

Hollósy Simon

1954. jan. 1.

kezlet összehívásáról, Korea és Ázsia békéjét fenyegeti». Dr. Kicslu felszólította Nehru indiai miniszterelnököt, *«tegyen haladéktalanul intézkedéseket, hogy az amerikai kormány ne indíthassa meg újra a hadműveleteket Koreában».*

Az amerikai-pakisztáni agresszív szövetségről dr. Kicslu kijelentette, hogy az *«újabb amerikai támadás az ázsiai országok függetlensége és szuverénitása ellen».*

Befejezésül felszólította az indiai népet, hogy «hatalmas egyesült mozgalommal tanusítson ellenállást az amerikai nyomással szemben, szálljon síkra India és Pakisztán barátságáért és szolidaritásáért, az összes vitás nemzetközi kérdések békés megoldásáért».

kötötték a kezét.

Csang Ven-lin és Lin Cu-ho Keszonban a tudósítóknak elmondotta, hogy a «szabadságmenetelést» megelőző éjszakán az ügynökök alaposan szemmel tartották a hadifoglyokat a táborrészlegekben. A 24-es számú táborrészlegben például szuronyokkal és tőrökkel felfegyverezve cirkáltak a sátrak között.

A két volt hadifogoly kijelentette továbbá, hogy az utolsó napokban rendkívül feszült légkör uralkodott a táborrészlegben, különösen miután a koreai-kínai fél hangszóróin keresztül megismerkedtek Kim Ir Szen marsall és Peng Teh-huai tábornok üzenetével.

«Az emberek hazakívánkoznak — mondotta Csang Ven-lin — *és torkig vannak azokkal a borzalmakkal, amelyeket az*

dróttal összekötözték az összes «kétes elemek» kezét, egyeseket pedig az ügynökök drótra fűzve vezettek.

Mielőtt elhangzott volna a jeladás a táborrészleg elhagyására, az ügynökök sorra járták a hadifoglyokat és azzal fenyegetőztek, hogy mindenkit meggyilkolnák, aki szökést kísérel meg.

Csang Ven-lin elmondotta végül, hogy abban a pillanatban, amikor a táborrészlegből kilépett és megpillantotta az út mentén felsorakozott indiai őröket, kiszakította magát az ügynökök karmaiból és az indiaiak felé rohant. Másokat, akik követni akarták, az ügynökök megakadályoztak a szökésben. Lin Cu-honak azonban egy csangkajsekista ügynökkel folytatott közelharc után mégis sikerült elmenekülnie.

«Reuter» jelenti — «az olajból származó haszonnak és az értékesítésnek a brit, az iráni és az amerikai csoportok közötti felosztásáról» szólnak. (MTI)

— WILLIAM FECHTELER AMERIKAI TENGERNAGY, az Atlanti Szövetség déleurópai övezetének főparancsnoka bejelentette, hogy az Egyesült Államok 6. flottája február második hetében a Földközi-tenger délkeleti részén közös hadgyakorlatot tart majd török szárazföldi és légi egységekkel.

— ÚJABB ÁGYÚKAT VÁSÁROLT a bonni kormány az elmult év decemberében Svájcban. Tájékozott körök rámutatnak, hogy Adenauerék a felállítandó nyugatnémet zsoldoshadsereg részére vásárolták ezeket a fegyvereket. (MTI)

tek össze erejüket, s a mérkőzés a magyarok 9:7 arányú győzelmével végződött. A magyarok közül Rerrich és Sákovits 3—3, Mészöly 2, Kausz 1 győzelmet aratott. Délután a *női tőrcsapatversenyt* a magyar csapat (Kiss, Zsabka, Morvay, Ghimessy) 13:3 arányban megnyerte. Kiss Kató és Zsabka Magda minden mérkőzésén győzött.

Vasárnap este a kardvívók mérkőztek: Magyarország—Csehszlovákia 13:3. Keresztes és Kárpáti minden mérkőzését megnyerte. Ezzel a válogatott vívóverseny véget ért. A magyar versenyzők kedden érkeznek haza.

Férfiak: 1500 m: 1. Kónya 2:33.3. — 5000 m: 1. Kónya 9:14.9. — Az összetett versenyben: 1. Kónya 209.223 pont, 2. Jouris (csehszlovák) 210.674, 3. Lőrincz (magyar) 212.070.

Nők: 1000 m: 1. Prohaskova (csehszlovák) 1:34.8 — 3000 m: 1. Földvári—Boér Mária 6:13.3. — Az összetett versenyben: 1. Hanzlikova (csehszlovák) 241.200, 2. Borovska (csehszlovák) 241.550, 3. Földvári-Boér Mária (magyar) 243.134.

A kínai házassági törvény – százmilliók felszabadítója

Az utóbbi években Kína Kommunista Pártja és a központi népi kormány kezdeményezésére hatalmas népi mozgalmak indultak a Kína előtt álló történelmi feladatok megoldására. 1953-ban az egyik legnagyobb feladat az új házassági törvény végrehajtása volt. Ez a mozgalom átfogta az egész országot, kivéve azokat a nemzetiségek lakta területeket, ahol még nem hajtották végre a földreformot. A házassági törvény hatalmas támadás volt, mely elseperte a nők feudális elnyomásának csökevényeit. A földreform mellett tíz- meg tízezer kínai faluban éppen ez a törvény indította meg a harcot az emberek gondolkodásában megbúvó évszázados előítéletek ellen.

Pedig ezek az előítéletek nagyon mélyen éltek milliók tudatában. Minden népi demokratikus országban fokozott jelentősége volt a felszabadulásnak a nők számára. De ezerszeresen áll ez Kínára, hiszen talán sehol sem nyomták el olyan kegyetlenül és durván a nőket, mint itt, ahol az imperializmus és a feudalizmus kettős járma alatt, félgyarmati sorban sínylődött a nép. A kínai nők megkötözött, megnyomorított lába jelkép és vádirat volt a régi rendszer ellen, mely nem tekintette őket másnak, mint robot- és szülőgépnek.

Nemcsak a távoli évszázadokban, hanem alig néhány évtizeddel ezelőtt sem ment ritkaságszámba, hogy a kínai nőnek még nevet sem adtak: egyszerűen nem vették emberszámba. S az előítéletek, a rossz szokások szívósságát mutatja, hogy 1952-ben például Kiangszu tartományban kétszerannyi házasságot kötöttek a szülők gyermekeik megkérdezése *nélkül*, mint ahány fiatal nő saját akaratából összeházasodott. Még mindig gyakori volt a gyermekházasság, sőt a feleségek adás-vétele sem tűnt még el a kínai faluból. Az is előfordult, hogy lányokat rabszolgának adtak el. Sok fiatal lány kötetett el öngyilkosságot a kínai falvakban, mert szüleik erőszakkal akarták őket férjhezadni. Természetesen az ilyen esetek már ritkábban fordultak elő, mint a felszabadulás előtt, de még 1952-ben sem mentek kivételszámba. A férfi és a nő közötti viszony, a házasság volt az, ahol talán legmakacsabbul tartotta magát a feudális életmód.

A forradalom döntő fordulatot hozott Kína asszonyainak és lányainak életében. Kína Kommunista Pártja mindenkor nagy figyelmet szentelt annak, hogy a felszabadított területen a nők a férfiakkal egyenlő jogokat élvezzenek, s éppen ezért 1950-ben a győztes forradalom egyik legkorábbi alapvető törvénye az új házassági törvény volt. A törvény megszünteti a kényszerházasságot, amely a nőt hivatalosan is alacsonyabbrendű teremtménynek minősítette; megadja a nőknek a szabad választás jogát, a teljes egyenlőséget és védi a nők emberi jogait. A törvény megtiltotta olyan — a régi Kínában széltében-hosszában elterjedt — szokások fenntartását, mint a többnejüség, a gyermekházasság és a feleségek adás-vétele. (Mindez a multban sem valamiféle «erkölcsi züllésből» fakadt, hanem abból, hogy a nagy éhínségek és szörnyű kizsákmányolás körülményei közt a kínai parasztnak egyszerűen nem volt más kiútja, minthogy az asszonyt, a gyereket bocsássa áruba.) A házassági törvény meghatározza a férj, a feleség és a gyermek jogait és indokolt esetekben lehetővé teszi a válást.

Ez a törvény millió és millió kínai asszonynak mutatta meg, hogy az idegen elnyomók és a Kuomintang-zsoldosok ellen folytatott harc nem távoli, ködös eszmékért, hanem az ő felszabadításukért is folyt. Éppen ezért foglalkozik a polgárháború éveinek irodalma olyan sokat a nőkkel, ezért ábrázolja olyan melegen és oly nagy szeretettel Kína hős lányait.

De ez a törvény sem oldhatta meg a kínai nők súlyos problémáját egyik napról a másikra. Az ország ebből a szempontból sem volt egységes. Sok minden, ami a régi felszabadított területek lakosságának természetes volt, az újonnan felszabadított területeken még furcsának, szokatlannak tűnt, végrehajtásáért kemény harcokat kellett vívni.

1953 elején már égetően szükségessé vált, hogy nagyszabású kampányt indítsanak a házassági törvény következetes végrehajtásáért. A nők valóságos, teljes és visszavonhatatlan egyenjogúsítása azt követelte Kínában is, hogy egyenjogú, önálló emberekként bekapcsolódhassanak a termelésbe, az építő munkába. S eközben szabadon fejleszthessék ki tehetségüket, képességeiket. De a kínai nő egykori megalázó helyzete, hagyományossá vált rabsága ezt lehetetlenné tette. Hogy a kínai nők százmilliói elindulhassanak a tényleges egyenjogúvá válás útján, ehhez mindenekelőtt öntudatosítani kellett őket, meg kellett magyarázni nekik, hogy egyenlő jogaik vannak, hogy kitörhetnek a befelé forduló ablakaikkal az udvarra néző kínai házak falai közül. Ahhoz, hogy Cseng Pej-jungból ne «érdemtelen leánygyermek» és később kiszolgáltatott ágyas-rabszolga, hanem a senjangi fűtőház megbecsült dolgozója legyen, hogy Vang Szju-lan asszony beléphessen a csaningfangi munkasegélycsoportba, hogy Ven-hungból mérnöknő legyen és Tu Pej-lin parasztasszony megtanulhasson írni-olvasni — előbb milliónyi kínai nőnek kellett megmagyarázni a házassági törvényt, százezerszámra kellett a kínai falvak írni-olvasni nem tudó lakossága között a törvényt magyarázó képes füzeteket szétosztogatni és a képek tanulságait átvinni az életbe.

Három és félmillió embert képeztek ki, hogy a házassági törvényt a gyakorlatban végrehajtsák. Kétmillió 890 ezer könyvet és brosurát adtak ki, amely mind a nők jogait magyarázza. Csupán Kelet-Kínában 1,154.900 előadó és 30.000 színjátszócsoport ismertette és népszerűsítette a házassági törvényt. A központi és a helyi sajtó, a rádióállomások naponta foglalkoztak a törvény végrehajtásának kérdéseivel.

A házassági törvény kampányának, mely a földreform befejezése után indult meg, az a sajátossága, hogy nem egy meghatározott osztály, hanem az emberek gondolkodásában meghúzódó feudális csökevények ellen irányult, végrehajtásának módszere pedig a nevelés és a meggyőzés.

Mielőtt a mozgalom országos méretekben megindult volna, kísérleteket végeztek egyes falvakban. Igen tanulságos Csengju, szecsuani falu példája. Ebben a négyezerlakosú faluban nem voltak erős forradalmi hagyományok. A házassági törvény után is a legtöbb családban az élet a régi mederben folyt tovább. Mindenki láthatta, hogy a férfiak baromként kezelik az asszonyt, feleségüket adják-veszik, s a nők még a munkasegélycsoportokban sem kapnak egyenlő munkáért egyenlő bért. Csengjuba egy brigád érkezett a városból a törvény végrehajtására. Tagjai fokozatosan láttak neki a munkának. Először a helyi lakosságból kellett kádereket nevelniök a mozgalom számára. A legbátrabbakat, legharcosabbakat válogatták ki, de hamarosan kiderült, hogy még ezeknek egy része sem mentes a feudális előítéletektől. Az emberek eleinte nem mertek beszélni: a férjek szégyelték eddigi magatartásukat és féltek, hogy megbüntetik őket; a feleségek pedig nem mertek szólni, mert attól tartottak, hogy a brigád elmegy és azután visszatérnek a régi állapotok. Csak nagyon lassan, hosszú-hosszú beszélgetések után álltak elő mind többen és mondták el eddigi életüket. Ezután következett a második lépés: tömeggyűléseket tartottak, amelyeken már a mozgalom számára megnyert falubeliek szóltak fel. Ezután *«családi gyűléseket»* hívtak össze. Hamarosan kiderült azonban, hogy ez rossz módszer, mert rendszerint csak családi veszekedésekre vezetett. Ezért inkább külön-külön hívták össze az anyósokat, menyasszonyokat, férjeket. Ilyen gyűléseken sokkal jobban megoldódtak a nyelvek, könnyebben ment az «önkritika».

Mikor a brigád Csengjuba érkezett, a 4000 lakosnak 205 családi viszálya volt; feljegyezték, hogy végül is a brigád 199 családban segített helyreállítani a házi békét. Az országos mozgalom megindulásakor nagyjából hasonló módszereket alkalmaztak mindenütt, de természetesen figyelembe vették a helyi viszonyokat és sajátosságokat.

A házassági törvény végrehajtásáért folytatott kampánynak nem az volt a célja, hogy felbontsa a régi rendszerben kötött házasságokat; erre csak végső esetben került sor. A brigádok arra törekedtek, hogy a régi házasságokat is új tartalommal, egyenlőséggel töltsék meg. Nagyon ügyeltek arra, nehogy szabadosság kapjon lábra, ezért a válást csak a legindokoltabb esetben mondták ki. Figyelembe vették a régi szokásokat is. Az új törvény többek között megtiltja a többnejűséget és ágyasok tartását. Ilyen esetekben megmagyarázták az asszonyoknak, hogy senki sem kényszerítheti őket az ilyen kapcsolat fenntartására. De ha mindkét fél fenn akarta tartani a régi kapcsolatot, ezt megengedték nekik. Ez különösen idősebb embereknél történt meg. A fiatalok mindenütt boldogan fogadták a felszabadító új törvényt.

A házassági törvény-kampánynak hatalmas átalakító ereje volt. Ma már úgyszólván egész Kína ismeri a törvényt és a legtöbb helyen önként be is tartják. De még azok a férjek sem merik bántalmazni feleségüket, akik nem helyeslik az új «módszert»; félnek egyrészt a társadalmi megvetéstől, másrészt a törvényes büntetéstől. A kínai falvakban a fiatalok ma már túlnyomórészt szívük szerint, saját akaratukból házasodnak. A kínai novellák, színdarabok egyre többet foglalkoznak ezzel a kérdéssel — és egyre derűsebb hangulatot árasztanak. A híres «újévi képek» témája is mind gyakrabban ábrázolja dolgozó fiatalok esküvőjét. Az esküvő ma a kínai üzemekben és falvakban társadalmi esemény, s a szabad házasságokat, mint az új életformának, a nők egyenjogúsításának győzelmét ünneplik.

A házassági törvény végrehajtásáért tovább folyik a küzdelem. De ma már nyilvánvaló, hogy az új itt is győzött a régi felett, a kínai nő minden téren egyenlővé válik a férfiakkal és örökre eltűnik a kínai nép életéből az embertelen feudális szellem, amely évszázadok során annyi tragédiát és nyomorúságot okozott.

Vágó Péter

A labdarúgóvilágbajnokság új műsora

Zürich, január 24. (MTI)

A svájci labdarúgóvilágbajnokság szervezőbizottsága szombaton közzétette a nagy torna új műsorát.

A magyar válogatott június 17-én *Zürichben* a XIII. csoport győztesével *(Japánnal vagy Dél-Koreával)* mérkőzik először, majd június 20-án *Baselben* az I. csoport *(Nyugat-Németország, Saarvidék, Norvégia)* győztesével játszik. A további műsort később állapítják meg.

A labdarúgóvilágbajnokság tizenhatos döntőjébe eddig Belgium, Anglia, Franciaország, Ausztria, Magyarország, Csehszlovákia, Mexikó, Olaszország, Uruguay (a világbajnokság védője) és a világbajnoki tornát rendező Svájc került. A selejtezők I., III. (Anglia, Skócia, Észak-Irország, Wales), VI. (Spanyolország, Törökország), X. (Jugoszlávia, Görögország, Izrael), XII. (Brazília, Chile, Paraguay) és XIII. csoportjában még nem dőlt el az első kérdése.

E csoportok győztesei is bejutnak a 16-os döntőbe, amelynek részvevői Svájcban négy, egyaránt négyes csoportban folytatják tovább a küzdelmet. Minden csoportban két országot «kiemeltek», ezek nem játszanak egymással. A mi csoportunkban Magyarország és Spanyolország a két kiemelt válogatott. A négy csoportból 2—2 csapat kerül a nyolcas döntőbe, amelyet kiesés szerint rendeznek meg, sorsolás alapján.

AZ EGYIPTOMBA KÉSZULŐDŐ magyar válogatott labdarúgócsapat vasárnap a csepeli Stadionban edzést tartott. Az A-válogatott (Grosics—Buzánszky, Teleki, Lantos—Bozsik, Zakariás—Budai, Kocsis, Hidegkuti, Puskás, Czibor) 3:2 (0:0) arányban győzött az utánpótlás válogatott (Gulyás—Rajna, Várhidi, Dalnoki—Szabó Dávid—Szovják, Machos, Mátrai, Szolnok, Bédi) ellen.

JÉGKORONGBAJNOKI MÉRKŐZÉS volt vasárnap délelőtt a Műjégpályán. A Bp. Postás 20:2 arányban győzött a Győri Vasas ellen.

MILÁNÓBAN vasárnap volt az Olaszország—Egyiptom világbajnoki selejtező labdarúgómérkőzés. Az olaszok 5:1 (1:1)-re győztek. Ezzel az olaszok bejutottak a világbajnokság 16-os döntőjébe.

A RÁDIÓ MŰSORÁBÓL

KEDD

KOSSUTH-RÁDIÓ:

4.30—8.20-ig: Reggeli zenés műsor. — Közben: **4.50:** Hírek. — **5.30:** A «Szabad Nép» vezércikke. — **6.00:** Falurádió. — **6.30:** Színházak és mozik műsora. — **6.45:** A «Szabad Nép» vezércikke. — **7.00:** Hírek. — **8.20:** Reggeli hangverseny. Hgl. — **9.20:** A kis iskolások műsora. — **9.40:** A gyermekrádió műsora. — **10.00:** Hírek. — **10.10:** Szórakoztató zene. Hgl. — **11.00:** A Honvéd Petőfi Politikai Tisztképző Intézet zenekara játszik. — **11.30:** Régi magyar dalok. Török Erzsi és Béres Ferenc énekel. — **12.00:** Hírek. Belföldi lapszemle. — **12.15:** Déli hangverseny. Hgl. — **13.00:** Szovjet népek táncai. Hgl. — **13.30:** Balettzene. Hgl. — **14.15:** Hangverseny gyermekeknek. — **14.45:** Ej, haj gyöngyvirág. Dalok Pálóczi Horváth Ádám «Ötödfelszáz énekek» c. gyüjteményéből. — **15.09:** Gaál: Tréfás szellő. — **15.15:** Operarészletek. — **16.00:** Irodalmi összeállítás Ady verseiből. — **16.40:** Válaszolunk falusi hallgatóink kérdéseire. — **17.00:** Hírek. — **17.10:** Szív küldi szívnek... — **17.40:** Sztálin békedíjas írók: Leon Kruczkowski. — **18.00:** Hangverseny üdülőknek. — **19.00:** Hangos Ujság. — **19.30:** Egy falu — egy nóta. — **20.00:** Hírek. — **20.15:** Hogy volt... — **21.00:** Tánczene. — **22.00:** Hírek Külföldi lapszemle. Sport. — **22.20:** Szimfonikus hangverseny. — **23.05:** Mi történt a nagyvilágban? — **23.10:** Dalok. Énekel: Svéd Sándor és Littasy György. — **23.35:** Tánczene. — **24.00:** Hírek.

PETŐFI-RÁDIÓ:

6.00: Vidám kórusművek. Hgl — **6.30:** A kis iskolások műsora. — **6.40:** Torna. — **6.50:** Orosz és ukrán népdalok. — **7.05:** Blanter: Égő nyár. — **14.00:** Délutáni hangverseny. Hgl. — **15.00:** A magyar rádió kisegyüttese játszik. — **15.40:** Egészcipő. Gergely Mihály elbeszélése. — **16.10:** Szórakoztató zene. — **17.15:** Beszélő atlasz: Irán. — **17.30:** Hangverseny. — **18.00:** A népgazdaság fejlesztésének egyik forrása a takarékosság. Előadás. — **18.20:** Vivaldi—Respighi: D-dur szonáta. Hgl — **18.30:** Az épülő kommunizmus nagy országában. — **19.00:** Tánczene. — **19.15:** Közvetítés az Ifjúsági Színházból: A köszivű ember fiai. — **22.00:** Szerelmes és lakodalmas nóták Hgl.

IDŐJÁRÁS

A Meteorológiai Intézet jelenti: várható időjárás ma estig: Felhőátvonulások, több helyen kisebb futó havazás. Időnként élénk északi, északkeleti szél. A hideg idő tovább tart.

A fűtés alapjául szolgáló várható napi középhőmérséklet ma az egész ország területén mínusz 5 fok alatt lesz.

A budapesti színházak mai műsora

Operaház: Nincs előadás. — **Az Operaház Erkel Színháza:** «Halló, itt Népstadion!» (8). — **Nemzeti Színház:** Bánk bán (7). — **Katona József Színház:** Pygmalion (7). — **Madách Színház:** Romeo és Julia (7). — **A Magyar Néphadsereg Színháza:** Cyrano de Bergerac (7). — **Fővárosi Operettszínház:** Nincs előadás. — **Ifjúsági Színház:** A köszivü ember fiai (7). — **Ifjúsági Színház Kamaraszínháza:** Szeleburdi (7). — **Zeneakadémia:** Egyetemi és főiskolai hallgatók nagyzenekari-bérlet 3. estje (8) — **Fővárosi Vig Színház:** Ujpesti lány (7). — **Vidám Színpad:** Nincs előadás. — **Déryné Színpad:** Nincs előadás. — **Állami Bábszínház:** 2:0 a javunkra (fél 8) — **Artista Varieté:** Nevetni emberi dolog (fél 7, fél 9).

SZABAD NÉP

A Magyar Dolgozók Pártjának központi lapja

Szerkeszti a szerkesztőbizottság

Kiadja a SZABADSÁG lapkiadóvállalat

Szerkesztőség és kiadóhivatal, Budapest, VIII., Blaha Lujza-tér 3. Tel.: *343—100, *142—220. Terjeszti a Posta Központi Hirlapirodája, Budapest, V., József nádor-tér 1. Tel.: 180—850, vidéken a helyi hirlapterjesztéssel foglalkozó postahivatal. — A budapesti előfizetők ügyeit a kerületi kézbesítő-postahivatalok kezelik. Központi előfizetőszolgálat: 183—022. Előfizetési díj havi 12 Ft.

SZIKRA Lapnyomda.

Utunk, Kolozsvár
Hollósy Simon.
1957 MÁR 9

HOLLÓSY SIMON

— Születésének századik évfordulójára —

146

Ritka jelenség, hogy képzőművész magába zárja alkotásokba kívánkozó mondanivalóit, lemondjon a teremtés gyönyöreiről s hivatásul a művészi oktatást, a művészi eszmék terjesztését válassza.

Ilyen ritka és szinte egyedülálló jelensége a magyar művészet-történetnek Hollósy Simon, aki jelentős sikerek után és nagyon fiatalon csak mint pedagógus akart munkálkodni a haladó, modern magyar festészetért.

Hollósy Simon 1857 február 2-án született Máramarosszigeten. Komoly, zárkózott természetű gyermek volt, aki állandóan rajzolt, „rajzolva beszélt" — mondották szülei. Az ifjú Hollósy páratlan szorgalommal készült életpályájára. Festeni tanult, megtanulta a nagy nyugati nyelveket (németül, franciául, angolul, olaszul tökéletesen beszélt), tanulmányozta a filozófiát, pedagógiát, anatomiát, — a régi klasszikus és modern írók műveit.

Mint önálló alkotó művész 1885-ben jelentkezett *Tengerihántás* című népi életképével. A bemutatkozás nagy sikert hozott, a kritika a fiatal Hollósyt Munkácsyhoz hasonlítja: bátoritja, bíztatja, menjen ki Párizsba... Menjen Munkácsyhoz, a mesterhez... és Hollósy megy, de nem Párizsba és nem Munkácsyhoz, hanem Münchenbe, az akadémiára.

A müncheni akadémia a XIX-ik század végén már súlyos válságot élt át. Piloty nagy hősi, színpadias festészete, a merev staffággal dolgozó természetellenes műtermi tájkép és a sablonba vesző életkép kivénült és varázsát vesztette.

Az új francia festészet kiváló képviselői, Bastien Lepage, a barbizoni mesterek, Manet, Monet új törekvései, de legfőképen Courbet realizmusa súlyos csapást mért a müncheni akadémia szűklátókörű, korlátolt művészszemléletére. A müncheni akadémián megjelentek az új, modern festészet hivei, — közöttük a magyar Szinyei Merse Pál is —, akik szabad, tisztultabb művészeti szemléletet követeltek.

Hollósy Simon hátat fordit az akadémiának és merész elhatározással nagy lakást és műtermet bérel és magániskolát nyit. Iskolájának kapuit kitárja a modern, haladó szellemű festészet előtt. Iskolájának jelszava: önállóság, függetlenség, szabadság!

És jöttek mindenünnen a tanítványok. Jöttek a magyarok: Ferenczy Károly, Réti István, Thorma János, Iványi-Grünvald Béla, Vaszari János... Jöttek a franciák: Maurice Denis, Othon de Fries, Jean Puy, André Lhote... és angolok... olaszok... nemzetközi festőkolónia alakult Hollósy müncheni iskolájában. Azt tanította: — A zsánért fel kell szabaditani a szépségideál, az etnográfiai érdekesség kereteiből. Továbbá: — Aminek iskolája van, az a valami nem él! A nagy mesterek tekintélye, hagyományai és példái éppen annyit ártanak, amennyit használnak! Tévútra vezetik a művészeket, vagy félelembe ejtik őket!...

Hollósy a barbizoni festők példájára kivitte tanitványait a szabadba. F stőállvánnyal rándultak ki a környező vidékre, erdőbe, folyó partjára, hogy a természetet a szabadban fessék.

A pedagógus Hollósy végtelenül szerény volt. Növendékeit apailag szerette és nem zsarnokoskodott felettük. Nem játszotta a tudásban utólérhetetlen nagy mestert, azt, aki mereven csak saját stílusát akarja tanítani. Ellenkezőleg, mghonositotta a régi görög szabadoktatást. Hires, kiváló festőművészeket, nagynevű tudós pedagógusokat hívott előadásokat tartani iskolájába. Vendégül hívta a nagy francia festőt, Monet-t is, aki már 1887-ben kiállításával rendkivüli sikert aratott Münchenben. Monet a modern francia festészetet ismertetve, kifejtette saját művészi módszereit és bejelentette hallgatóságának, hogy teljesen szakított a műteremfestészettel.

Hollósy 1896 nyarán magyar barátainak ösztönzésére Nagybányára jött valami bizonytalan tervvel, hogy itt talán nyári iskolát alapit. S aztán a táj szépségeitől elragadtatva, a barbizoniak példájára, művésztelepet akar itt létesiteni! Gyorsan... gyorsan... nógatja most már ő barátait, gyorsan és azonnal kell cselekedni. Igen ám, de itt nincsen Ganne mester, a barbizoni fürge kis szabó, aki midőn először jöttek a festőlegények hátizsákban kis festőszekrényekkel és óriási élvággyal: a vég Diaz, a jóságos Corot, az erős Millet és a lelkes Theodore Rousseau — magához vette ezeket az aranyos festőfiókákat. Bányán bizony nem volt Ganne mester, akadt viszont elég szabómester, csizmadia, cukrász, korcsmáros, akik jó pénzért szívesen vállaltak egy-egy festőt.

Hollósy kiváló szervező volt, magas tökéllyel és művészettel tudott adminisztrálni. Azt igérte Nagybánya akkori városi tanácsának és a bányai polgárságnak, hogy a létesitendő művésztelep európai hirnevet hoz majd a városnak. Igy is lett. Szerte a nagyvilágban emlegették a bányai művésztelepet, a magyar művészettörténetben pedig dicsőséges külön fejezetet jelent működése. S még ma, ötvenhét év után is sokat mesélnek Bányán a kedves és finom „Simon mesterről" ahogy Hollósy Simont barátai becézték, aki ugyan finom és szelíd volt, de tudott nagyon erélyesen veszekedni is... ha éppen muszáj volt.

HOLLÓSY SIMON Tengerihántás

Aztán megsértődött... Valami csekélységért talán... Lehet, megbántották, komoly sérelem érte. Ki tudja ezt ma, ötvenhét év után eldönteni, amikor kortársai, művésztársai, barátai mind nyugovóra tértek? Ki tudja hitelesen, hogy Hollósy miért szakított Bányával és a bányaiakkal?... Elment Técsőre — és ott elölről kezdte az iskolaalapitást, a jelentkező új tanitványok oktatását. 1909-ben Párizsban kiállitást rendezett saját és iskolájának néhány nagytehetségű növendéke műveiből. Budapesten is ezévben rendezte meg egész munkásságát felölelő gyűjteményes kiállitását.

Majd betegeskedni kezdett. Técsőn csendben tevékenykedett. Visszafordult saját alkotó művészetéhez, amit fiatal korában elhagyott. Finom gonddal kidolgozott életképeket festegetett, egy-egy kedves növendékét tanitgatta.

Az első világháború Técsőn éri az akkor már betegeskedő mestert. Magára maradt. Növendékeit elvitték katonának. Hollósy néma kétségbeeséssel szemlélte az oktalan vérontást, humanista módjára mélyen elitélte a háborút. És aránylag fiatalon, nagyonis idő előtt, hatvanegy éves korában, 1918 május 8-án elhunyt. Emlékét kegyelettel őrzi a modern magyar festőművészet, melynek úttörő tanítómestere és művészeti nagykövete volt.

TIBOR LÁSZLÓ

PACKÁÉK

IRTA ÉS ILLUSZTRALTA: TOMCSA SÁNDOR

NEM CÉLUNK, hogy a Packa házaspár, éspedig Packa Jakab és neje, Packa Jakabné szül. Toka Eliza átfogó és mély jellemzését adjuk. Éppen ezért mindjárt az elején röviden csak annyit, hogy Packát és hitvesét nem állhatja a kisváros. Már csak azért is jó volt ez a rövidség, mert ennél a „nem-állhatásnál" időznünk kell néhány pillanatig. Ez a „nem-állhatás" egy meglehetősen bonyolult érzésnek a kifejezése. Ez az érzés nem mély, inkább csak úgy a felszín alatt egy arasznyi, nem dühit, nem sugall valamelyes megtorlást, nem hevít fel kitörésekre, de feltétlen állásfoglalásra kényszerit. Ez az állásfoglalás nem gerjed fel a haragig, erre végülis nincsen különösebb ok, hiszen az illető vagy illetők, akár számításból is, nem vétenek sem az egyén, sem a köz ellen, de magatartásukban, viszonylatukban nem érzünk melegséget, reményt, közösséget, nem emberek csak

személyek. Nincs hőfokuk: se hidegek, se melegek, legalábbis ami az érintkezést illeti. Tagadhatatlan, hogy nem rokonszenveznek a Packa-párral, de túloznánk, ha azt mondjuk, hogy gyűlölik vagy utálják. Nem. Csak éppen úgy . . . úgy nem állhatják. Mert például: kút van az udvarukon és egy szóval sem tiltják a vizhordást, csak ha valaki vizért megy, Packáné azonnal kiáll a tornácra és addig nem mozdul onnan, amig a vízhordó nem távozik az udvarról. Nem elegyedik szóba senkivel, csak áll, vékony száját még vékonyabbra fogva, áll, mint egy zsandár, pillantásával kísérve minden mozdulatot, aztán mikor megy be, dühösen bevágja maga után az ajtót. Packánénak ez a magatartása semmi esetre sem ok különösebb felháborodásra, elvégül engedi vizet vinni és mindenki úgy fogja a száját és úgy csapja be az ajtaját, ahogy neki tetszik, viszont a vízhordó jogosan „nem-állhatja" azt a Packánét, aki nyilván arra vigyáz, nehogy ellopják a kút kerekét, de talán az egész kutat.

Vagy ott van Packa. Gögösnek igazán nem mondható, hiszen fogadja mindenkinek a köszönését s ha úgy dukál, ő köszön előre, talán még igen alázatosan is. És ő már szóba is áll az emberekkel, igaz, csak a nap bizonyos szakában és csak bizonyos témakört illetőleg. De ha őt érdeklő témáról, eseményről, hírről nem csinálnak titkot, gatni szokták az ujjuk hegyét és bánatos mosollyal merengenek maguk elé, ha jó termésre van kilátás. Elképesztő sokáig sifitelik cipőjüket a lábtörön és olykor meglopják egymást. A szoba padlóját újságpapírral borítják be és a zongorán ebédelnek állva. Mivel lehetőleg nem használják a saját vécéjüket, megvárják az estét, ezért renyhe lesz a gyomruk. Utálják az állatokat és megcsinálttatják sírkövüket, bár meg vannak győződve, hogy ők sose halnak meg. Gyikfarkat viselnek a mellükön, zacskóban stb. stb.

Hát efféle emberek Packáék is.

De ha csak erről lenne szó, ott egye a fene Packáékat. Hanem, ha átgondoljuk és főleg áttekintjük Packának a negyvenéves hírszolgálatát, nagyon érdekes kortörténeti adattárra bukkanunk, melynek Packa — hogy úgy mondjam — a tartalomjegyzéke. Természetesen csak a kor rossz, elképesztő, bánatos, lesújtó oldalát illetőleg.

VESSÜNK EGY PILLANTÁST erre a tartalomjegyzékre, mely nemcsak Packáékra, hanem a korra is jellemző. Packa életét — hetven felé jár — osszuk fel három politikai korra, éspedig a két világháború közötti román, a bécsidöntés utáni magyar és szocialista korokra. És tekintsük át a tartalomjegyzéket. Azt hiszem nem lesz érdektelen a bepillantás. Nézzük meg tehát a tartalomjegyzék legjellemzőbb utalásait, időrendi sorban:

1918 november 7. *(Bizonyos Czikó Lukácsné közlése.) Nagy Károly bádogos tegnap jött haza a háborúból, s a feleségét nagy hassal találta. Mivel az ura ezelőtt tizennégy hónappal volt utoljára itthon, nem csoda, hogy az asszonyt kihajította a házból s őt ma reggel felakasztva találták a fáskamrában. (Packáné megjegyzése: „Hogy miért kell azért a fáskamrába menni?!")*

1919 május 11. *(Féllábú férfi mondta Csedő Imrének a túlsó oldalon.) A Balog Ráki férje hadifogságban van, vak. Két hét múlva ők is indulnak haza. (Packáné megjegyzése: „Legalább Ráki nem lopja ki az ura szemét. Mert olyan.")*

1921 március 2. (Az illető panasza.) Szeder Gyula tanítót kidobták az állásából, mert az új tanfelügyelő kijelentette egy földrajz-órán, hogy a föld gömb-elmélete marhaság, mert a föld lapos. Szeder ennek ellentmondott. Mikor észbekapott és esküdözött, hogy tényleg lapos, már késő volt. Úgy kirugták, mintha a föld csakugyan gömbalakú lenne. (P. m.: „Szeder is mindent jobban akar tudni!")

1924 szeptember 27. *(Packa egy hétig nyomozta a részleteket, mialatt elszívták hét cigarettáját és elszopogatták tiz deka szalmiákos cukorkáját. A következőket sikerült kideritenie:) Kis- és nagypereszlényi Theörökffy Zuárd lánya, Katalin, férjhez ment egy román főmérnökhöz. A főmérnök vagyonos ember, Párizsban végzett, tizenkét nyelven beszél, többek közt magyarul, németül, angolul és franciául. Művészien zongorázik és műkorcsolyázó bajnok. Akadémiai tag. Két regényt irt, melyeket lefordítottak a világ minden nyelvére. Filmamorozónak hivták Hollywoodba. Rubens-képei vannak és vagyont érő éremgyüjteménye. Kultúrált, finom művészember.*

Mégis . . .!

Mégis Theörökffy bánatában, hogy a lánya románhoz ment, lenyelt egy csomag kissé használt makaokártyát. Azonnal megoperálták, de az orvos nem volt tisztában a makao-játékkal és csak ötvenegy kártyalapot szedett ki a gyomrából. A boncolás megállapította, hogy a pikk dáma a gyomrában maradt és ez ölte meg. Theörökffyné megőrült: férjhez ment egy végrehajtóhoz. (Őrültségében volt logika: a végrehajtó rengeteget járt a házhoz.) A feudális nagymama nem őrült meg, hanem az unokájához költözött, a főmérnökhöz, bubisra vágatta a haját és ami megmaradt, azt platinaszőkére festtette. (P. m.: „Látod Jakab, látod, főmérnökné lehettem volna, de hozzád evett a fene!")

1925 február 4. *(Az illető panasza.) A kirugott Szeder tanító nem tudott sehol elhelyezkedni, most mint favágó rójja a várost, fűrésszel és fejszével. (P. m.: „Holnap veszünk egy szekér fát és — te fogod felvágni.")*

1930 április 19. *(Egy betértes zokogta el:) „Megbukott a takarékpénztár" (P. m.: „Na, mi nem fogunk megbukni. Ezentúl kölcsönt csak a kézizálog öt százalékáig adunk! Tehát, ha egy jegygyűrű megér ötszáz lejt, arra adunk tizenöt lejt, — ha az illető hoz még három ezüstkanalat!")*

1932 szeptember 16. *(Pipe Lázár újságolta.) A Bagó Feri lányát, Julit, hazazsuppolták Kolozsvárról. Hogy nem kapott munkát, hát rosszféle lett. (P. m.: „Na, azért igazán kár volt a vonatra költeni Kolozsvárig".)*

1934 augusztus 1. *(Fánta Péter hirdetése, két cigaretta után.) Szentes Ferit, a plébániatemplom sekrestyését, Tövis és Arad közt kidobták a vonatból, mert görbe az orra. (P. m.: „Hülye volt, hát . . . hát . . .")*

1937 június 22. *(Gebe Márton beszélte.) A múlt héten megtartott nyelvvizsgán az összes postások elbuktak, ak ket azonnali hatállyal elbocsájtottak. Köztük van egy Gheorghe Fulicea nevü postás is, aki Bacăuban született és egy árva szót sem tud más nyelven, csak románul. De ő is elbukott, mert*

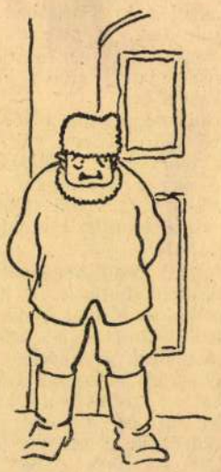

úgy szólt a bizalmas rendelet, hogy „az összes helyi postások elbuktatandók". Igaz, a vizsgáztató bizottság sírva buktatta el, de nem tehetett másképp. Fulicea, mikor értesült, hogy „nem birja a román nyelvet", elkezdett röhögni és nyolcadik napja, hogy nem eszik, nem iszik, nem alszik, csak röhög. Külföldi orvosprofesszorok jöttek, akik megállapitották, hogy a nevetőgörcs ez esetben gyógyithatatlan, és feltétlen indokolt. (P. m.: „Kár, hogy nem vagy postás, Jakab, most csak

HOLLÓSY SIMON
(1857–1918)

Hollósy Simon – técsői lakásán (Egykorú fotó)

A Nereszen (elpusztult)

Ötven éve halt meg *Hollósy* Simon, az új magyar festészet egyik megalapítója. „Boldog voltam sokszor, hogy ezt a hivatást választottam, boldog vagyok, mert pályámon közkatona lehetek, nincsenek titulusaim" — vallotta szerényen élete vége felé. Holott nem közkatona volt, hanem „festők vajdája", miként barátai, az általa annyira szeretett cigányzenészek titulálták. Nélküle nincs nagybányai mozgalom, anélkül pedig nincs modern magyar festészet. Kovásza volt ő a modern magyar piktúrának, és talán nem is elsősorban művészete, hanem inkább példás embersége és lánglelkű pedagógiai működése révén.

A *szélsőséges ellentmondások* embere volt. Az akadémiák talmi művészete ellen harcra toborzó vezér — ugyanakkor nehezen mozdítható, sértődékeny, passzív természetű is. Szüntelen lobbanó, újat kereső — ám húzódozott a rendszeres munkától. Robbanó életerő lakozott benne, robusztus, drámai egyéniség — mégis művészetében sokáig a negédes idillt, a leíró naturalizmust kereste. Kortársai közül *Ady* Endre és *Bölöni* György ismerték fel az igazi értékét. Így azt is, hogy ott lett volna a helye a radikális mozgalmakban. De ő a nagybányaiakkal való szakítása után sebzett vadként húzódott a mármarosi hegyekbe, elszigetelte magát a budapesti szellemi élettől.

A nagybányai telep alapítója volt — mégsem lehet egyértelműen a nagybányai stílus képviselőjének minősíteni. Nélküle nincs nagybányai mozgalom; ő vitte el müncheni szabadiskolája növendékeit 1896-ban a kis észak-erdélyi bányászvárosba — megvetvén ezzel a nagybányai festőiskola és művésztelep alapjait —, az ő tanítványai voltak *Réti* István, *Thorma* János, ba-

egyenletes magasságban tartott hangot, majd éneklés közben hüvelyk- és mutatóujjával a gége fölötti lágyrészekre alkalmazzon enyhe kétoldali szorítást. A két körte formájú táska és a gégegarat összeszűkül, és észlelni fogjuk, hogy hangunk valamivel magasabbá vált. Mit látunk ilyenkor a röntgenképen? Azt, hogy a toldalékcső szűkül. Mit hallunk a szájból? Azt, hogy az *á* átalakul először *o*-vá, majd *u*-vá, végül csak színtelen orrhang marad. Érdekes az *r-r-r* hangnak a képzése. Ez a hang szűkült rezonátorcsövön szakadozottan pereg ki a nyelvgyök, a zápfogak és a lágyszájpad közül.

Ha a *hang* vagy a *gong* szót ejtjük ki, a szó végén a nyelvgyök és a lágyszájpad összeér, és lezárják az utat a száj felé. Így orrhang színezetű hang keletkezik. (3. kép.)

1. kép. Nyelésnél a lágyszájpad (1) lefelé csapódik, elzárja az orrüreget, a gégefedő (2) hátracsapódik, elzárja a gégét, így a nyelv (4) felett a folyadék befolyik a nyelőcsőbe (3), de a légcsőbe (5) nem juthat

2. kép. Beszédnél a nyelőcső záródik, a levegő a nyitott szájon át áramlik ki

3. kép. A „gong" szó kiejtésekor a lágyszájpad és a nyelvgyök záródása „gége-garat-orr" útvonalra tereli a levegőt

4. kép. Orrhangnál az áramló levegő a lágyszájpad előtt kétfelé oszlik, az orron és a szájon át távozik

5. kép. Amikor a száj zárlata hirtelen oldódik föl – ez történik például a b és a p hang kiejtésekor is – a levegő robbanásszerűen hagyja el a szájat

6. kép. A sziszegő hangok a nyelvhát és a szájpad között összeszűkült csatornában kapják meg jellegüket

Nálunk ez nem gyakori, de például így beszélnek a franciák is. Ilyenkor mindkét úton majdnem egyenlő mennyiségű levegő távozik. A gége—garat útvonal tehát szétágazik a száj és az orr felé. (4. kép.)

A *pa-pa* vagy a *ba-ba* szó kimondásakor a száj zárlata egymás után kétszer oldódik fel hirtelen, és a levegő robbanásszerűen hagyja el a szájat. Az útvonal ilyenkor is ez: gége—garat—szájüreg. A *p*- és a *b*-hangot zárhangnak nevezzük. (5. kép.)

BESZÉD ÉS NYELV

A szájon keresztül kibocsátott hangok képzésében a nyelv alakjának, domborodásának, előre- vagy hátrahelyeződésének egyaránt fontos szerepe van. Itt csak két sziszegő hangról, az *sz*-ről és a *z*-ről emlékezünk meg. Az *sz* képzésekor a nyelvhát és a felső fogsor között keletkező kis résen, a nyelvháton kialakult keskeny csatornán szalad ki a levegő (6. kép), anélkül, hogy a hangszalagok rezegnének. Amikor azonban a *z*-hangot ejtjük, a nyelv ugyan hasonlóan áll, de a hangkeltő gégében zöngés hangszalaghang indul el.

Az elmondottakból kitűnik, hogy miközben a hangszalag vastagodik, hosszabbodik és élesedik, a gégegarat, a körte formájú táskák, a gégegyomrocsok, a garat és a száj most ismertetett nagyságváltozásai sok kombinációra adnak lehetőséget, és ez magyarázza az emberi hang színezetének szinte végtelen gazdagságát.

A röntgenkinematografiás hangosfilmek egyelőre még csak orvosok és gyógypedagógusok tájékoztatására és kutatási célokra szolgálnak, de nincs messze az az idő, amikor a beszédhibásokról gyógykezelésbe vételük előtt hangosröntgenfilmet fognak készíteni, és csak ennek kielemzése után kezdik el a kezelést.

Dr. Kovács Ákos
az orvostudományok kandidátusa

HELYREIGAZÍTÁS. Lapunk ez évi 15. számának 700. oldalán az Egy marék föld... című cikkben az *atkák* számát négyzetkilométerenként adtuk meg négyzet*méter* helyett. Tehát helyesen: »az erdőben *négyzetméterenként* 80—120 ezer található belőlük«.

Két tűz között, 1891. Magántulajdon

A falu bolondja. Magyar Nemzeti Galéria

rátja *Iványi Grünwald* Béla és *Csók* István: a nagybányai telep vezéralakjai. Ám ő volt az első, aki 1901-ben, amikor *úgy érezte*, hogy a nagybányaiak letérnek arról a forradalmi útról, amelyen indultak, szakított barátaival.

Hollósy 1857. február 2-án született Mármarosszigeten, örmény családból. Apja eredeti családneve Korbuly volt, de a szabadságharc hatására magyarosította. A 48-as eszmék élők voltak családjában, apáról fiúra szállt az emlék: 1848-ban a Korbuly családnál szálltak meg a hazaszökő híres Lenkey-huszárok. A kortárs magyar képzőművészetben nem is őrizte senki oly híven a szabadságharc forradalmi szellemét, mint Hollósy Simon.

Az egykori akadémizmus ellen

Hollósy bátyja, József is tehetséges festőnek indult, később azonban abbahagyta a festést, és a buddhizmus egyik apostola lett. Indulásukkor mindketten követték a kortárs magyar festőjelöltek útját: *a müncheni akadémiára iratkoztak be.* A különösen tehetséges Simon hamarosan több akadémiai díjat is nyert, bár már *ekkor is lázadozni kezdett az akadémiai szellem és pedagógiai módszerek ellen.* Alig végezte el az iskolát, már *kezdtek köréje csoportosulni a Münchenben tanuló fiatal magyar festők.* A természetet rajongva kedvelő, a szociális és a pszichológiai kérdések iránt rendkívül fogékony, lebilincselő egyéniségű fiatalembert az új után áhító fiatal festők csakhamar vezéreiknek tekintették. A minden vaskalaposságot, konvenciót, talmi rangot, sznobságot gyűlölő és ócsárló festőnek *nem is csupán demokratikus eszméi hatottak forradalmian a fiatalokra, hanem művészi nézetei is. Petőfit, Zolát,* a skandináv és az orosz regényírók műveit kedvelte, a festészetben pedig *Courbet-t* és *Leiblt* vallotta mesterének.

Ma, visszatekintve, az első pillantásra nehéz megérteni, hogy miért hatottak annyira újszerűen a fiatal Hollósy képei, hiszen témakörük a korabeli népszínművek világából táplálkozott: tengerihántáskor incselkedő szerelmespár, parasztmenyecskével évődő huszárok, mulatozó parasztlegények. A századvégi *genre-festészet* megszokott témaköre ez, és ezen még az sem változtat, hogy emberábrázolása érzékenyebb, alakjainak gesztusa, lélekrajza hitelesebb a zsánerpiktúra megoldásainál. Ha azonban eltekintünk a népszínműszerű tematikától, a ma már negédesnek ható jelenetektől, és a mesteri formamegoldásokat, a remek rajzot és az anyagábrázolást vesszük szemügyre, amely a nagy németalföldiek meg *Holbein* festői szabatosságát és finomságát idézi: akkor már *Hollósy korai korszaka könnyebben elkülöníthető a korabeli akadémizmus vagy az úgynevezett müncheni realizmus átlagától,* amelyet az olcsó közönségsiker, az üres szemfényvesztés jellemzett. Ezt vették észre fiatal barátai is, ezért tömörültek köréje, és vették rá az örökké pénzzavarban küzdő bohém festőt, hogy alapítson szabadabb szellemű magániskolát. *Kiváló pedagógusnak bizonyult. Lelkesítette, magával ragadta tanítványait,* akik prófétaként tisztelték mesterüket. Ugyanakkor megengedte tanítványai egyéniségének a kibontakozását is, nem kényszerítette rájuk saját stílusát. E müncheni magániskolában — amelynek a magyarokon kívül számos külföldi, külö-

Áldomás,

Zrínyi kirohanása, Szeged, püspöki palota

1887. Magyar Nemzeti Galéria

Részlet a Rákóczi-induló legutolsó változatából

Illusztráció Kiss József Tüzek című verséhez (A szerző fotói)

nösen amerikai, svájci és orosz növendéke is volt — fogalmazódott meg *a nagybányai telep megalapításának a terve.*

A modern magyar festészetért

„Ki a természetbe!" — e jelszó a barbizoniak* nagy vállalkozása óta állandóan napirenden volt, és a XIX. század utolsó éveiben számos művésztelep alakult. A Hollósy-kör is ezt a példát követte. De *célja nagyobb volt: a modern magyar piktúra megalapozása.* Ehhez, úgy vélték, hazai talaj kell, és nyílt ütközetbe kell bocsátkozni a klasszicista akadémizmus honi képviselőivel, a Képzőművészeti Társulat, a Műcsarnok uraival. Hollósy korában szakítottak az akkori modern franciák a klasszicista sablonos műtermi festéssel. Kutatták a szabadban való festés lehetőségeit. A szabad természetben a paletták kivilágosodtak, az élettelen szobafestészet olykor erőszakolt színeit — a többnyire sötétbarnába vesző árnyéktónusokat — levegőjárta üde színek váltották fel. A művésztelepek a *plein air* megoldását keresték. A két tanítványból lett harcostárs, Réti és Thorma — akik Nagybányáról kerültek Münchenbe — szervezték meg a telepet és hívták meg a Hollósy-féle szabadiskolát nyári táborozásra.

A nagybányai időszakban Hollósy művészetének a stílusa megváltozott. Korai mücheni képeit mindvégig a műteremben festette, és már foglalkoztatta a reflexes festés — a megvilágított festés — a megvilágított színek egybejátszása, egymásra hatása —, ez inkább csak amolyan műtermi plein air volt. *Nagybányán próbálkozott a valódi napfényfestéssel, a szórt fény, a légköri remegés festői tolmácsolásával.* Nehezen bir-

között az új feladatokkal. A fiatalkori képek minden részletet szeretettel megfestő aprólékossága nem volt összeegyeztethető a *plein-air festés nagyvonalúságával*, vibráló körvonalaival. Festőtársai közül néhányan hamarabb feltalálták magukat az új festői feladatkörben. Különösen *Ferenczy Károly*; csakhamar az ő stílusa nyomta rá a bélyegét a kibontakozó nagybányai piktúrára.

Hollósy emberileg is nehezen viselte el, amikor úgy érezte, hogy kicsúszik a kezéből a vezetés. De más okok is mind élesebben szembeállították a barátaival. *Úgy érezte — s nem kis joggal —, hogy azok fiatalkori harcos lendülete megtört, az éles politikai állásfoglalás elől elegánsan kitérnek, a társadalmi küzdelmet nem vállalják az ő nemes indulatainak fűtöttségével.* Keserűen fakadt ki egyes barátai ellen azért is, mert arra gyanakodott, hogy azok egyezkedni próbáltak az akadémizmus híveivel. (A valóságban persze inkább az akadémizmus iparkodott némiképp alkalmazkodni az új időkhöz: a klasszicizmus kései sallangjait elhagyva egyre többet vett át előbb a romantikus, majd a naturalista felfogásból a maga módján, s így vált később ez utóbbi is iskolás szokvánnyá, „akadémizmussá" — *A szerk.)*

Hollósy olyan alkatú egyéniség volt, aki nem tudott egyezkedni, alkalmazkodni, megalkudni még viszonylag kedvező feltételek közepette sem. Ezenkívül *nem kívánta elválasztani egymástól a társadalmi és a művészi haladást.* És amióta a nyarakat itthon töltötte, még tisztábban látta a magyar társadalom ezernyi baját, megoldatlan kérdését. A századfordulón —, az agrárszocialista mozgalmak éveiben —, amikor hirtelen felszínre került a torz társadalmi fejlődés minden nyavalyája: a megoldatlan nemzetiségi és parasztkérdés, a szabadelvűség jelszavai alatt végbement felemás polgárosulás, a feudális erők csökevényes uralma, a kulturális elmaradottság, *Hollósy nemcsak festői forradalmat akart*, mikor hazajött „világítani a feneketlen sötétségbe" — miként egyik tanítványának írt levelében megokolta hazatérését. Szimbólumértékű aktus: közvetlenül a hazatérését megelőző időben festette ragyogó kis történelmi képét, a *Zrínyi kirohanását;* itthon pedig az első nagybányai évben Kiss József forrongó versét, a *Tüzeket*, majd nemsokára Petőfi *Apostolát* illusztrálta. Nagybányán a plein air tájtanulmányok mellett neki is kezdett egy hatalmas vállalkozásnak: a *Rákóczi-indulót* akarta megfesteni, forradalmi plein air kompozícióban.

A Rákóczi-induló sorozat Hollósy főműve, noha sohasem készült el vele úgy, ahogy elgondolta. Számtalan vázlat, már-már befejezettnek mondható kompozíció került ki a keze alól, de ő ezeket mindig torzónak, befejezetlennek érezte. A téma végigkísérte egész életében, és a legelső, még 48-as ihletésű tömegjelenetek később proletár- és szegényparaszti tüntetéssé mélyültek, emberábrázolása pedig tragikussá vált. Intuitív egyénisége kedélyhullámzásai is nehezítették a szigorú művészi logikájú kompozíció végigvitelét. Gyakran inkább csak rögtönzött — a zsenialitás megvillanásaival.

A „Rákóczi-induló" első vázlatát még Nagybányán festette, de a legdrámaibb változatok 1904 körül kerülki ecsetje alól. Akkor már szakított ifjúkori barátaival, és szabadiskoláját nyaranta egy „istenhátamögötti" kis mármarosi faluba, *Técsőre* vitte. *Ott bontakozott ki művészetének harmadik, utolsó szakasza.* A Rákóczi-variációkon kívül *tájakat festett* a Tisza forrásvidékén, szomorú, porlepte boglyákat, parasztudvarokat és a vadregényes Nereszen hegyet. Felhasználta plein air korszaka tanulságait, festői stílusába olvasztotta az impresszionisták bontó, foszlató technikáját. Tájai azonban — ellentétben az impresszionizmussal — *nem a mozgalmas — időben változó — látványok sorozatából kiragadott pillanatnyi szépségeknek, az impresszionák rögzítései, hanem drámai, realista valóságlátás szülöttei.* Miként kései önarcképe is súlyos hangú, monumentálisan egyszerű alkotás. Nyoma sincs már a korai művek népszínműszerű idilljének, a részletező festési módnak, és eltűnt az első nagybányai évek bizonytalansága is. A Rákóczi-induló vázlatai és a kései képek révén emelkedett Hollósy a modern magyar piktúra nagyjai közé.

1918. május 8-án halt meg Técsőn. A Nyugatban *Ady* Endre búcsúztatta: „*Robusztus nagy magyar piktor, akire rákényszerít irodalmiságomban a Vajda Jánosra mutatás, mert ijesztően hasonló sorsúak... Magyar és alkotásra hívott zseni volt és nagyszerű pedagógus: ezt is lehetne néhány klasszikus példával magyarázni. Ezt a furcsa, bánatos nagyságát a kiemelkedő magyar géniusznak, ki oltári szentségétől majdnem megfosztva, él mégis s örül, hogy új életeknek, új művészegyéniségeknek szolgálhat...*" Ady idézett sorainál méltóbban és szebben nem áldozhattak volna emlékének.

Németh Lajos
a művészettörténeti tudományok doktora

HÁZUNK-KERTÜNK

PONGRÁ… SZERVÁC… BONIFÁC…

Az április 10—15-i fagyos időszak izgalmai még élénken élnek mindanynyiunkban, s aggódva gondolunk a fagyosszentekre: Pongrácra, Szervácra, és Bonifácra, akiknek nevenapja a még előttünk álló május 12—14 közötti időszakot teszik rettegetté. Okkal kérdezik: milyen mértékű veszély rejtőzik a visszavisszatérő tavaszi fagyokban?

Tavaszi fagyokat csak attól az időponttól szokás számítani, amikor a tavaszi vegetáció látható formában megindult. Az utóbbi másfél évtizedben jelentékenyen károsítottak a fagyok 1953. május 10—13 közt, 1957. március 27—28-án, 1959. április 21—22-én, 1962. május 2-án, 1964. április 27-én és 1968. április 10—15 közt. Eszerint a »fagyosszentek« napjain az említett hat esetből csupán egyszer szenvedtek fagykárt kultúrnövényeink, a többi alkalommal más időpontokban tört rá a tavaszi fagy a vegetációra. Annyi azonban bizonyos, hogy *május első harmadában legalább 35 százalék valószínűsége van a lehűlésnek a fagypont alá, ami hol fagykárral jár, hol enyhébb lefolyású.*

MI OKOZZA?

Mi váltja ki ezeket a tavaszi fagyokat? Az északi féltekén a tavasz bontakozásakor a légköri áramlások sajátságos »menetrendje« szerint igen gyakran párában szegény, erősen lehűlt, sarki eredetű légtömegek kelnek útra a délebbi tájak felé. Északnyugatról vagy északkeletről jövet heves szélrohamok kíséretében áthatolnak a Kárpátok koszorúján, később elcsendesülnek és valósággal megülepednek a mély medencei tájakon (Alföld, Kisalföld stb.).

Ilyenkor 24 órán belül akár 10—15 C-fok hőmérsékletcsökkenést is hozhat a sarki betörés. Az egyébként is hideg, de nappal még nem fagyos légtömegek kevés párát tartalmaznak, sem éjjel, sem nappal nincs jelentékeny felhőképződés, mert a hideg, ekkor már nagy nyomású légtömegekben nem alakul ki felszálló légáramlat. *A talajnak nappal összegyűjtött hőtartaléka éjszaka a derült égbolt hő-*
…nek
…fel-
…ré-
…ne-
…földfelszíntől
…és két méter közt váltakozó magasságig. Ilyen fagyok voltak 1953-ban, 1957-ben, 1962-ben és részben most is. *»Kisugárzási« — radiációs — fagy a nevük.*

Hanem előfordul olyan eset is, amikor a diófák, eperfák, sőt még az akácok is a csúcsukig elfagynak. Ezt a kártételt *a már fagyosan érkező mozgó légtömeg* okozza. Ezt nevezzük *»szállított« — advektív — fagynak.* A szállított fagyok mindig veszélyesebbek, mint a kisugárzók, mégpedig a szél erősebb hűtő hatása miatt. Ilyen fagy volt részben most április 10—15-e között is.

Az átlagosnál gyakrabban jelentkeznek talajmenti fagyok az úgynevezett *fagyzug*okban, az olyan mélyedésekben, amelyekbe a környező magasabb lejtőkről áramlik le a fagyos levegő, és ott megrekedve tovább hűl. Fagyzugot alkothat a lejtő oldalában egy kőkerítés vagy sűrű ültetvény és olykor akár egy sövény is, amely nem engedi tovább folyni a hideg levegőt. Talajmenti fagyokra hajlamosak a rossz hőgazdálkodású, laza szerkezetű talajok, továbbá a világos színűek, amelyek a besugárzott energiából napközben viszonylag többet vernek vissza és viszonylag kevesebb hőt nyelnek magukba, tehát kevesebbet is tartalékolnak. Hajlamosak az erős lehűlésre a gyepek, rozsvetések és lucernások is, mert a szálas növények sokkal nagyobb felületen sugározzák ki a hőt, mint a széles levelű növények. Ennélfogva erősebb fölöttük a lehűlés. Hasonlóképpen erősen fagyveszélyesek a frissen lazított felszínű — pl. kapált — talajok is.

A KÁROK

A tavaszi fagyok különböző jellegű károkat okozhatnak. Legismertebbek azok a kártételek, amelyek a fagyra érzékeny gyümölcsfajtáink virágját, zsenge termés-kezdeményét érik. Ha *nyílt formában* jelentkeznek, akkor például a termő részek — bibe, magház — *elfagynak*, s megbarnulva pár nap múltán *lehullanak*. De bekövetkezhetnek *rejtett formában* is, amikor az átlagszemlélő az első napokban kívülről nem vesz észre semmit, sem a virágon, sem a gyümölcskezdeményen: csupán két hét múltán döbben rá, hogy valami érhette őket, mert szokatlanul nagy számban kezd hullani a fejlődésben és növekedésben lemaradt, babszem-,

Hollósy Simon

Bemutatott műve:

142. sz. „Tájkép," olaj.

A Nemzeti Sportbizottság és a Magyar Képzőművészek kabadpakszervezetének kiállítása, Budapest, 1945.

Hollósy Simon

"A Szépmüvészeti Muzeum uj szerzeményei"-ről ir Tövis a Müvészet c. rovatban: Az Állami Müvásárló Bizottságnak sohasem jutott eszébe, hogy ettől a zseniális mestertől szerezze meg néhány alkotását. Pedig a magyar müvészetre nagyobb hatással senki sem volt, mintő, a husz éve Münchenben élő magyar mester. "Egész modern müvészetünknek, a dicsőséges utat megfutott, magyar impresszionizmusnak, ő a legitim atyja." S képeit hiába kerestük eddig a közgyüjteményünkben. Most végre itt van a "Tengerihántás" "Az ország bajai" és egy női arcképe.

A HÉT, Bp. 1917. május 27. XXVIII. évf. 21. sz. 354-355. lap

Hollósy

A nagybányai iskola alapitói: Hollósy Simon, Réti, Thorma, Ferenczy, Iványi Grünwald.

Banner: Egy nagybányai festő Kecskeméten
Forrás 1973-1-84

Hollósy Simon
festő

Hollósy korai művei látható
a Petro gyűjteményben.

Végvári Lajos: Magán gyűjtemények ...
Művészet, 1975. március - 9 oldal.

Hollósy Simon
festő

Méltatás.

– : Kultúralis tükör (Életképek a Nemzeti Galériában)
Tükör, 1975. május 20 - 12 oldal

Hollósy Simon

Meditáló szerzetes, o. fa, 24×36

30. Művészeti Kiállítás
1973.

Hollósy Simon, festő

Lárd: Berény Róbert

Dévényi Iván: Dénes Zsófia 670-671

JELENKOR, Pécs, 1975. július

XVIII/4

Hollósy

neve emlitve.

Fanner Zoltán: Mikola András

1902 Stó 65/4. 613. o.

Hollósy Simon

Meditáló szerzetes, 24×36, VÉDETT, 12000 Ft

30. Művészeti Képaukció, 1973.

Hollósy Simon, Jestő

Megemlítve. (Naglánya, a necessiv...)

H.P.: „Boldog béneidők" 5.

496-500.

Élet és Tudomány, Bp. 1974. márc. 15. XXIX/11.

Hollósy Simon
festő

Méltatás

Apró Ferenc: A tiszatáj festője.
Művészet, 1975. május - 33 oldal.

Hollósy Simon, festő

Tanára volt Nemes Józsefnek.

Ráthonyi János: Tárlaton a futár képei 4.

ESTI HIRLAP, Bp. 1975. júni. 11.

Hollósy Simon (1857-1918) 1

A nagybányai művéztelep alapító mestere, a naturalizmus, a realizmus és az impresszionizmus elemeinek az ötvözője. Fő művének, a számtalanszor variált „Rákóczi induló"-nak néhány vázlata vagy a kis méretű „Zrínyi Lizokarrása"c. Tép a figurális impresszionizmus első sorába tartozik.

Németh Lajos:A XIX.sz.müvészete Corvina Bp.1974.

108.old.

Hollósy Simon

müncheni yabadiskoláján
rövid ideig tanult Csontváry Kosztka Tivadar

Németh Lajos: A XIX.sz.művészete Corvina 1974

153.old

Hollósy Simon (1857-1918)

„Boglyák" Olaj, vászon 50x50

A kép hátoldalán kiállítási bizonylat

Védett, művészi ár: 15000 Ft.

BÁV 36. Művészeti Képaukció Katalógus 1975 május

Hollósy Simon,

Ferenczy Károly, Rippl Rónai József, Katona Nándor, Vaszary János, Kosztolányi Kann Gyula, Szinyei Merse Pál, Benczur Gyula szerepel Rózsa Miklós: "A magyar impresszionista festészet" c. könyvében.
L. sign.-val közölt kritika elismeréssel nyilatkozik a könyvről, s külön dicsérettel emliti meg, ahogy egy-egy müvész portréját, müvészetét megvilágitja.

A HÉT, Bp. 1914. márc. 1. XXV. évf.
9. sz. 142. lap.

Hollósy Simon, festő

Megemlítve. (Tárlatvezetés a Nemzeti Galériában.)

— : Vasárnapra várja a képek hódolóit

4.

ESTI HIRLAP, Bp. 1974. okt. 12.

Hollósy Simon

A nagybányai művésztelep festői közt nevé említve.

A Hét, 1973. máj. 11. 4. erf. 19sz. 15p.

Hollósy Simon

Rákóczi-induló c. festménye voltaképpen kortárs parasztí csoportokat ábrázolnak.

Aradi Nóra: Képzőművészet és munkásmozgalom – Bp. 1974. 146p.

Hollósy Simon

Kenstok tanára volt
München

Dévényi I: Kenstok K szüle-
tésének centenáriumára

Nagyvilág 73/12 1914. o.

Hollósy Simon
festő

Hollósy Simon névendike volt
Münchenben, majd a mára-
marosi iskolában Havangtaló
Nemes József.

Kisbán Iván György: A mosztrai futár
Tükör, 1974 okt 8 - 8 lap

Hollósy Simon

A foltról azt tartja, hogy a formának megszólaltatása. "Valamikor másféle érzületi elemet boronált össze a forma éreztetésével: a fény és árnyék játékából támadt sejtelmességet.. sejtelmesen mondott el nagy bizonyosságokat, tanitványai is misztikusan voltak naturalisták. Minden tanitványa legalább egy sejtelmesen, rejtelmes arcképet festett, amelyek az iskola dokumentumai voltak.." Ezután ismerteti a mester nyolc tájképét, a bensőséges tájfestés és a nagyformáju látóképfestés müveit.

A HÉT, Bp. 1910. nov. 6.
XXI. évf. 45. sz. 726. lap.

Hollósy Simon

"Simon mester és tanitványai, ezuttal heten vannak"-irja G.Ö. /Gerő Ödön/ "Hollósyék és Feiksék kiállitása" cimmel.
Hollósy „izig-vérig impresszionistává lett, s a mesterrel együtt az iskolája is átalakult" Csakhogy a mester a maga impresszióit felülvizsgáltatja, átgyuratja nagy tudásával, mig az iskolában az impresszió gyönyörüsége a tudás megalapozásának utjában áll... Hollósy a szinesség minden technikai velejáróját vállalja. A folt az ő képeiben is mint hangulatforrás érvényesül,-irja kritikájában G.Ö.
A HÉT, Bp. 1910. nov. 6. XXI. évf. 45. sz. 726. lap.

Hollósy Simon

Csók István, Thorma János, Réty István, Iványi Grünwald Béla, Katona Nándor, Kosztolányi Kann Gyula, Magyar-Mannheimer Gusztáv. Mednyánszky László, Kernstock Károly, Stróbentz Frigyes, Vaszary János, Horthy Béla, Márk Lajos, Olgyay Ferenc, Szlányi Lajos, Szinyei Merse Pál, Rippl Rónai József, Ferenczy Károly, Fényes Adolf művészek, "élő nagyjaink" vettek részt a Művészház nemzetközi, impresszionista kiállitásán. Gulácsy Lajos részletesen beszámol a tárlatról: "Impresszionisták a Művészházban" cimmel s a magyar művészeken kivül felsorolja a résztvevő, külföldi, világhirü képzőművészeket is.

A HÉT, Bp. 1910. május 1. XXI. évf. 18. sz. 294-295. lap.

Hollósy Simon

„Nagyszabásu formaéreztetés" egy hegyi tájat ábrázoló képe. Az ujak között igen izgalmasnak tartja a kritika az uj "Rákóczi induló"-t. Nem lehet tudni, hogy ez nem egészen más változata-e a régi, legendás képének. "Megfestett Berlióz átirat" Százezrek mámorát, döbbenetesen egyszerüen ábrázolja. "Néhány formátlan proletáralakban egy egész nekiindult nép, néhány ember mozgásában tömegek rohanása. Elmosódó formákban szinte szertelen ritmus. Széles foltokban vonalak izgalmas elevensége. Durva közönségességben "nagyszerü monumentalitás."
A HÉT, Bp. 1910. nov. 6. XXI. évf. 45. sz. 726. lap.

Hollósy Simon

Neve említve.

A Het, 1971. nept. 10. 2. elf. 37m. 9k.

Hollósy Simon, festő

L: Thorma János

14

Székely A: Egy évezred magyar múv. (8.)

Népszabadság, Bp. 1979. márc. 4.

Hollósy Simon, festő

h.: Holló-Lánló

Székely A.: Eltemették ... 7.

Népszabadság, Bp. 1976. aug. 19.

Hollósy Simon, festő

L.: Holló L.

—: Elhunyt ... 9.

Népszabadság, Bp. 1976. aug. 15.

Hollósy Simon, Jertő

L.: Vedres Márk

Ma

— 15 éve

8.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. aug. 12.

Hollósy Simon festőművész

Belgrádban megrendezett tárlat múlt századunk végén és századunk elején a „magyar Barbizonban" kialakult festészetet" antálogikusan mutatja be. – Nagybányán az 1896–1906 között működő első korosztály jelentette a művésztelep virágkorát. Ekkor dalgozott itt a művész is.

Ács József: A jelenkori magyar művészet kezdete.
Magyar Szó, 1975. nov. 13.

Hollósy Simon: festőművész

a Habsburgok elleni szabadságharcban komoly szerepet vállalt a nép, a magyar jakobinusok is, akiket II. Rákóczi Ferenc méltányolt. A nép szerepét festészetünkben először Hollósy ismerte fel, 1895-ben, amikor münchenei műtermében készült a „Rákóczi-induló" első vázlata. (emlitve)

Lányi Miklós: Portrék a nagy fejedelemről.

Pest Megyei Hírlap, 1946. márc. 24.

Hollósy Simon

Hollósytól távol állt a
szimbolizmus.

Németh Lajos: Gondolatok a magyar szimbolista...
Művészet, 1975. december - 27. oldal

Hollósy Simon, festő

L: Kelemen Károly

P.h. J: Mélyra-dívozó 7.

Népszabadság, Bp. 1979. febr. 28

Hollósy Simon, festő

l.: Leszmai Anne

Gábor Éva: „Élete kész regény volt..." 7.

Népszabadság, Bp. 1979. ápr. 12.

Hollósy

A nagy dányai iskola mestere

Kmetty János - Festő voltam és vagyok

74 oldal

Hollósy Simon, Jestő

h.: Jényes Adolf

Egri M.: Pettenkofentől.... 84-87.

JÁSZKUNSÁG, Szolnok, 1975. nov. XXI. ö. 4.

Hollósy Simon, festő

L.: Nyilassy S.

Szelei Z.: A Dél-alföldi ... 75-78.

JÁSZKUNSÁG, Szolnok, 1475. márc.-jún. XXI 1-2.

HOLLÓSY SIMON, festő

Az 1896-ban alakult, korszakos jelentőségü, magyar iskolát teremtő nagybányai müvésztelep történetében az első cezura 1902-nél húzható meg, amikor is Hollósy Simon tanitványaival együtt elhagyta Nagybányát és Técsön utotte fel tanyáját. 279.old

SÜMEGI GYÖRGY: Nemes Marcell a mügyüjtő. Adalékok a magyar mügyüjtés századeleji történetéhez 275.old

CUMANIA, III. HISTORIA, Bács-Kiskun Megye Múzeumainak Közleményei, Kecskemét, 1975

HOLLÓSY SIMON, festő

Iskolajának Nagybányára települése a természetelvü festészet forradalmát hirdették meg. Nem az impresszionisták eredményeit vették át-bár erre Nagybánya Párizst látott hiveinek alkalma lehetett volna-csak a Bastien-Lepage festészetéből ihletődő késő naturalizmust, de újitásuk lényege a müteremből a szabadba lépő festészet az idejétmúlt zsánerfestészet helyettesitése volt. 305.old

MURÁDIN JENŐ: Nagybányától Kecskemétig egy művészeti különválás történetéhez 305.old

CUMANIA, III. HISTORIA, Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Közleményei, Kecskemét, 1975

Hollósy Simon festő

L.: Szöri József

Apró f.: Vélemények ..... [2] ..... 93-96.

TISZATÁJ, Szeged 1976. június XXX/6.

HOLLÓSY SIMON, festő

A müncheni akadémiával, a megkérgesedett akadémizmussal meg nem békülők táborából toborzódtak a Hollósy iskola mindenkori növendékei. Leköltözésük Münchenből Nagybányára, igencsak a művészeti és társadalmi nonkonformizmus jegyében történt meg. Nagybánya első "forradalma" volt ez. 305. old

MURÁDIN JENŐ: Nagybányától Kecskeméttig egy művészeti különválás. történetéhez 305. old

CUMANIA, III. HISTORIA, Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Közleményei, Kecskemét, 1975.

HOLLÓSY SIMON, festő

Fontos kérdés volt,hogy Nagybányán a kolónia vezetői hogyan viszonyúlnak a fiatalok mozgalmához.A müvésztelep, ha szabadiskola léte,fenntartása függöö az ő áldozatos munkájuktól.Hollósy távozása után négyükre,Ferenczyre, Thormára,Iványi-Grünwaldra és Rétire hárúlt a folyamatosság fenntartásának minden feladata. 308.old

MURÁDIN JENŐ: Nagybányától Kecskemétig egy müvészeti különválás történetéhez 305.old

CUMANIA,III.HISTORIA,-Bács-Kiskun Megyei Múzeumok Közleményei, Kecskemét, 1975.

HOLLÓSY SIMON, festő

Iványi-Grünwald és a fiatalok 1909-es Kecskemétre köl
tözése után úgy tünt,hogy a Nagybányai müvésztelep nem
éli túl a válságot.Hollósy és iskolájának távozása sem
volt talán ekkora csapás.A szabadiskola vezetői komolyan
foglalkoztak azzal.hogy tanártársuk kiválása után maguk
sem folytatják a tanitást. 310.old.

MURÁDIN JENŐ: Nagybányától Kecskemétig egy művészeti
különválás történetéhez 305.old

CUMANIA.III.HISTORIA,-Bács-Kiskun Megyei Múzeumok
Közleményei, Kecskemét, 1975.

Hollósy Simon, festőművész

1896. Nagybánya város közönsége meghívja Hollósy S. fiatal mestert münchem festőiskolájával együtt nyári tartózkodásra. Ichetőséget teremtettek ezzel, hogy megszülethessen Nagybánya mint művészettörténeti fogalom, a modern magyar festészet iskolája.

Dutka Judit: Művésztelepek,
Magyar Hírek, 1976. jún. 5.

HOLLÓSY SIMON, festő

1896.ápr.25.Mármarosszigeti városi tanács irata,mely arról döntött,hogy Hollósy Simon festőművésszel megfesteti a huszti várat ábrázoló festményt.1200 forint tiszteletdíjáért.Határidő:1896.szept.15. 4.old

Tóbiás Áron: Látogatás Nagybányán 3.old

Múzsák, Múzeumi Magazin, 1971. 4.sz. pp.

HOLLÓSY SIMON, festő

Müncheni mester. Mármarosi születésü örmény. Apja Korbuly Simon Szamosújváron született. Magyarositotta a nevét. Hollósy 15 telet ült végig a bajor festő-város Café Stefánia müvész-kavéházának márványasztala mellett. 4.old

Tóbiás Áron: Látogatas Nagybányan 3.old

Múzsák, Múzeumi Magazin, 1971.4.sz. pp.

HOLLÓSY SIMON, festő

Nagybánya régi bányaváros. A táj szépségét már Petőfi felfedezte. Eb e az alomba illő varosba érkeztek meg a festők, 1896. majus elsején, Hollósy Simon és 34 növendéke Egyenesen Münchenből jöttek Budapesten is alig időzve. 4.old

TÓBIÁS ÁRON: Látogatás Nagybányán 3.old

Múzsák, Múzeumi Magazin, 1971. 4.sz. Bp.

HOLLÓSY SIMON, festő

Mikola András, aki élete végéig Nagybányán élt és dolgozott, 1902-ben dolgozott először a Nagybányai szabadiskolán. Ekkor már véget ért a Hollósy-korszak, a nyugtalan mester végül is Técsőre viite tovább tanitványait
5.old

TÓBIÁS ÁRON: Látogatás Nagybányán 3.old

Múzsák, Múzeumi Magazin, 1971. 4.sz. Bp.

HOLLÓSY SIMON, festő

Róti István itra,hogy me párkezve Nagybányára,a polgár mest r és nagy szamú közönség várta őket a z állomáson, Ismerkedett atársaság. A bányaiak csak Hollósyt látták, csodálták,hogy mily fi tel,és molyen hollófekete,Nem ilyennek képzeltékel ,nagy szakállu tekintélyes müncheni professzort vártak. 4.old

TÓBIÁS ÁRON: Látogatás Nagybányán 3.old

Múzsák, Múzeumi Magazin, 1971. 4.sz. Bp.

HOLLÓSY SIMON, festő

Hollósi Simon a huszti várat kivanta megfesteni, de két nagybányai származású tanitványa Réti István és Thorma János biztatására nem egyedül, de növendékeinek csapatával együtt indult helyszini szemlére, nagybányara, ahol már nem messze esik Mármarossziget és Huszt. 4-old

Tóbiás Áron: Látogatás Nagybányan, 3.old

Múzsák, Múzeumi Magazin, 4.sz. Bp.

Hollósy Simon festőművész

A Katona József Múzeumban megnyílt a nagybányai művésztelep kiállítása. – A művész az alapítók között volt, első tárlatukat 1897. dec. 15.-én a régi Műcsarnokban rendezték meg. A kecskeméti kiállításon látható a művész Rákóczi-induló c. műve, pontosabban a téma egyik változata. (említve).

Heltai Nándor: A Nagybányai Művésztelep alkotóinak szép kiállítása. Petőfi Népe, 1976. okt. 24.

Hollósy Simon

Prágában megnyílt a vagybányai művésztelep alapítóinak és folytatóinak kiállítása. – 1896-ban az egykom, erdélyi Vagybányán lépre jött festőiskolát Hollósy Simon, Réti István és Thorma János alapították. – A kiállításon „Söntésben" és „A zárzlós" c. várznai szerepelnek. |említve|

Orsi Imre: Vagybánya Prágai Premierje.

Új Szó, 1975. Jan. 31.

Hollósy Simon

A nagybányai művésztelep előtt a Hajduságban akartak gyökeret verni.

Kortárs, 1969/2 335. old.

Hollósy Simon

Méltatás

Losonczi Miklós Galamb Erzsébet festményei

Mj Tiekör, 1978. julius 9 - 3 lap.

Hollósy Simon festő"

- nem fogadja be Ziffert a nagybányai festő iskolába anyagi problémák miatt
- tanítása alapozta meg Ziffer művészetét

Czóbel és Ziffer

Komm 1978/2

Hollóssy Simon

Lyka Károly egykori üveges
verandájának falán Hollóssy
„Ülő, fehér ruhás nő" nagymé-
retű kép függ.

Haványi Zoltán: Lyka Károly portáján.
Új Tükör, 1978. november 12 – 11. lap.

Hollósy Simon

A művészünk a természet volt a festői sugalmazója.

Bánszky Pál: Látomások az Alföldről.
Művészet, 1978. december – 4 lap.

Hollósy Simon

Miltatás.

Mera Ottó: Az „élő perspektíva".
Művészet, 1979. január – 10. lap.

Kollósy Simon, festő

L: Zala György

Halász Júlia: Ezer év műveséete

4.

Esti Hirlap, Bp. 1979. máj. 5.

Hollósy Simon

Hollósy münchení magán-
iskoláj ab andolgozott Kosztka
Tivadar 1894-ben.

Merei Ottó: Kosztka Tivadar gácsi hörmüvelődése...
Művészet, 1979. január - 2. lap.

Hollóssy Simon

Kocsmában mulatozó
társaság

Pap Gábor: A meg nem gondolt gondolat. /Vizsgálódások az "alföldi festészet" és a nép-nemzeti hagyományok kérdéskörében.
Művészet, 1978. december/ 22. oldal.

Holz, Johann Daniel (1867-1945)

„Lóvásár" o.v. 76 x 112 cm

J. l. b.: Holz. Világtárlati ár: 10000 Ft.

BÁV 47. Képaukció Bp. 1978. december

Hollósy Simon

Hollósy növendike volt
München ben Bernstok Ká-
roly.

Horváth Béla: Bernstok Károly Komárom megyeben.
Művészet, 1979. május – 30 lap.

Hollósy Simon, festőművész.

Csontváry első dolgai Münchenben-
részben Hollósy iskolájában-alakított
tanulmányai szabályos stúdiumok.
Láthatóan a dolgok megmutatásának
módjával ismerkedett, nőkörben rajzol-
ta, festette őket.

Horváth György: Csontváry.
Magyar Nemzet, 1978. júl. 5.

Hollósy Simon, festőművész

Svájci Grünwald 1896 nyarán, amikor 29. évét
volt, Nagybányára került s Hollósyval a
Nagybányai Művésztelepet alapította.

Tellepy Katalin: Az ismeretlen Svájci Grünwald
Budapest, 1978. 6. 24. ald.

Hollósy Simon, festő

L.: Martyn Ferenc

Martyn F.: Stílustörekvések Nyugat-Európában 498–504

Jelenkor, Pécs, 1979. jún. XXII/6

Hollósy Simon, festő

L. Reich Károly

– Naptáson a képes krónika 8.

Esti Hirlap, 8 n. 1979 nov. 14.

Hollósy Simon

Hollósy Simon (1857–1918): festő. Münchenben nyitotta meg híressé vált magániskoláját, majd 1896-ban megalapította a nagybányai művésztelepet. 1902-től Técsőn dolgozott. Naturalista életképek után plein-air problémákat feldolgozó tájképeket festett. Grandiózus képe a soha be nem fejezett, expresszív hevületű *Rákóczi-induló*.

Mihályfi Ernő: Művészek, barátaim Bp. Corvina 1977.

Hollósy Simon, festő

L: Czóbel Béla

Egri M: A Nemzeti Galéria csoportkiállítása.. 87–89

Alföld, Debrecen, 1979. jún. XXX/6

Hollósy Simon festőművész

14 Hollósy Simon: Kocsmában mulatozó társaság, olaj, vászon, 78,5x137 cm, 1888 (fotó Magyarné)

Művészet, 1978. dec. 24. old.

Hollósy Simon

Spectator sign.-val, "Nemzetközi impresszionista kiállitás" cimmel a külföldi müvészeken kivül felsorolja a cikk a magyar müvészeket:
Munkácsy, Paál László, Szinyei-Merse, Mészöly, Hollósy, Ferenczy, Iványi Grünwald, Réti, Thorma, Fényes, Horthy, Katona, Kernstock, Strobentz, Vaszary, Csók, Szlányi, Ripp-Rónai, Mednyánszky.
A cikkiró felteszi a kérdést: "mi volna ezeknek a magyar festményeknek az értéke, ha véletlenül francia névjelzés állna alattuk?
"A magyarok most is fényesen állják a versenyt, tehát a kérdés önként adódik.

ÉLET, Bp. 1910. május 1. II. évf. 18. sz. 596. lap.

HOLLÓSY SIMON, festő

Kernstok Károly Münchenben Hollósy Simon növendékei közé tartozott. -1898-tól pedig Benczur Gyula iskoláját látogatta. Konzervativ mesterei hatása alól nem tudta egészen kivonni magát, de a tőlük tanult, akkor már elavult formákat friss tartalommal töltötte meg.
22.old

Székely András: A Nyolcak legkiválóbbja volt 22.old

Művészet, Művelt Nagyvilág, 1970.1sz. Bpest.

HOLLÓSY SIMON, festő

A Pécsi modern magyar képtár történetében jelentős volt a Pompa-gyűjtemény beolvadása. Lehetővé vált a XX. sz-i magyar művészet egységes bemutatása. másrészt a nagybányai művészcsoportot reprezentáló kerek együttes is. Így Hollósy Simonnak is van műve a gyűjteményben. 287.old.

ROMVÁRY FERENC: A Modern Magyar Képtár története
Uj szerzemények II. 287.old

A JANUS PANNONIUS Múzeum évkönyve, XVII-XVIII.
1972-73. Pécs, 1975.

Hollósy Simon

Glatz Oszkár, Vaszary János, Koszta József, Anna Margit, Korniss Dezső, Kernstok Károly, Spányi Béla, Csók István, Gulácsy Lajos, Mednyánszky László, Szőnyi István, Victor Vasarely, Czóbel Béla, Kmetty János, Bálint Endre, Barcsay Jenő, Domanovszky Endre, Benedek Péter, Ilosvai Varga István, Mattioni Eszter, Molnár C. Pál, Istokovits Kálmán , Boldizsár István, Bortnyik Sán dor, Keserü Ilona, Kondor Béla, Deim Pál, Schaár Erzsébet művészek munkáit mutatták b e az utóbbi évek aukció kiállitásain. A művésznevek felsorolásának folytatása a 2.-es cédulán következik.

Élet és Irodalom, Bp. 1975. szept. 2o. XIX. évf. 38. sz. 14. lap.

Hollósy Simon

Folytatás az 1.-es számu céduláról:
Munkácsy Mihály, Derkovits Gyula, Nemes-Lampérth József, Ámos Imre, Ferenczy Károly, Rippl-Rónai József, Ferenczy Noémi, Kelety Gusztáv, Hollósy Simon.
"Mecénás-e a mügyüjtő?" cimmel Vadas József részletes ismertetést ad az aukciók lefolyásáról, a bemutatott müvek értékeléséről, az árak és a valóságos érték differenciájáról, melyet rendszerint a kereslet szab meg csökkentve, vagy megemelve az árat, az értéktől majdnem függetlenül. A cikket lásd: Munkácsy Mihály neve mellett.
Elet és Irodalom, Bp. 1975. szept. 2o. 38. sz. 13. lap.

Hollósy Simon

Méltatás.

Brestyánszky Ilona: Festő voltam és vagyok.
Nők Lapja, 1977 febr. 12-16. oldal.

HOLLÓY SIMON, festő

A nagybányai művésztelep kezdetben Hollósy Simon müncheni maganiskolájának nyári munkatelepe volt. 1896-ban alapitottak. 91.old

SVÉKUS OLIVÉR: Egy szabolcsi festő:Farkas Eszter
91.old

Szabolcs-Szatmari Szemle, 1969. IV. 2.sz.

HOLLÓSY SIMON. festő

Farkas Eszter Nagybánya után a miskolci művésztelepen dolgozik. Itt 1930-tól 35-ig Benkhardt Ágost a mestere, aki Hollósi iskolájának embere volt. és legszebb képeit a nagybányai plain air tájak, életképek portrék. Farkas rajta keresztül is nagybányai impulzusokat kap. 92.old

SVEKUS OLIVÉR: Egy szabolcsi festő: Farkas Eszter
91.old

Szabolcs-Szatmári Szemle, 1969. IV. 2.sz

Hallóry Simon, festőművész

a tokiói Sejbu Múzeumban rendezett magyar kiállításon szerepelt a művész két műve: „Rákóczi induló" – „Parasztudvar szekérrel" c. kompoziciája (említve)

dr Salymár István: Festészetünk, mestereivel Japánban.
Magyar Hírlap, 1946. máj. 16.

Hallássy Simon. festőművész

Halló László - kinek kiállítása a Miskolc Képtárban látható, - az on keresek közül való, akik ismertek Hallássy Simont. Kortársa volt Medgyessynek, Tornyainak, Rudnaynak.

Déli Hírlap, Miskolc, 1976. jún. 17.

HOLLOSY SIMON, festő

Dr. Tompa Kálmán orvos gyüjteményét életjaradékért a Modern Magyar Képtárnak adta. 180 művész 388 képéből áll a gyüjtemény. A Tompa gyüjtemény sok vonatkozásban kiegészíti a Gegesi és Tamás féle anyagot. Így már bemutatható a Képtárban Nagybánya plein-air festészete is, többek között : HOLLOSY SIMON művei 38.old

HALLAMA ERZSÉBET: Modern Magyar Képtár récsett 37.old

Muzeumi Magazin, 1969. 2.sz.

Hollósy Simon, festő

L:Holló László

Székely András:Holló László emlékezete 6.o.

Népszabadság, Bp. 1977. márc. 5.

Hollósy Simon (1857-1918)

„Tanya gémeskúttal" o.v. 29x42 cm

j.l.j.: Hollósy München

Kikiáltási ár: 25000 Ft.

BÁV 53.Képaukció Bp.1980.december

Hollósy Simon, festő

L. Kiss Kálmán

Rózsa Gyula: A lebegő klasszikus

11.

Mi. szabadság, Bp. 1980. máj. 1.

Hollosy Simon

A Magyar Nemzeti Galéria és a Szépművészeti Muzeum közös rendezésében Japánban is kiállitásrakerült amivész alkotása Tavasui hangulat

Uj tükör 1979/27/34

Hollósy Simon

Tájképek magángyűjteményekből c. tárlaton szerepelt a XI kerületi Bartók 32-es galériában.

Magyar Hirlap 1981/5/5/9

Hollósy Simon

Hollósy 1881-ben alkot-
ta a „Harai népéletből"
cimű művet.

Kovács Dezső: A művészetek pártfogása és...
Művészet, 1980. május – 46. lap.

Hollósy Simon

Külföldön tanult és dolgozott a művész

Magyar Hirlap 1981/2/17/6

Wagner:Jelenlét Párizs-Budapest

Hollósy Simon, festő

L. Réti J.

Sümegi Gy: Az 1910-es kecskeméti művéntelep.... 67-72

Forrás, Kecskemét., 1980. febr. XII/2.

Hollósy Simon, festő

L: Réti István

Vadas J: Ferenczytől Kondorig

13

Élet és Irodalom Bp. 1983 · nov. 11 · XXVII/45

Hollósy Simon festőművész

Kuromi Pál: Árpólszakadt

Művével, 1983. augusztus

Holkósy Simon festőművész

Sz. Skurti Katalin: A debreceni művészkám története

Művészet, 1982. junius

KOCZOGH Ákos

Holló László,

HOLLÓSY SIMON

NAGY ILDIKÓ: HOLLÓSY FERENCZY, THORMA. Bp. 1964, KÉPZŐMŰV. ALAP KIADÓVÁLL. („Az én múzeumom" 5.)

Hollósy Simon, festőművész

Komáromi Kacz Endre a századforduló éveiben fejlődését Budapesten Ballo Ede irányította, majd a Benczúr-mesteriskola szorgalmas látogatója lett, Münchenben Hollósy Simonnál képezte tovább magát.

Szuchy M. Emil: Szóz éve született Komáromi Kacz Endre.
Irodalmi Szemle, 1980. 6. 564. old.

Hollósy Simon, festő

L.: Rippl-Rónai

Miklós Pál: Jelenünk múlt, a 248-252

Jelenkor, Pécs, 1982 marc. XXV/3

Hollósy Simon, festő

L: Izsó M.

Láncz S: Képzőmův. krónika 133-136

Jelenkor, Pécs, 1982. febr. XXV/2

Hallósy Simon, festőművész 2.) Folytatás.

Papp Oszkár festőművész a művésztelepek és a szabadiskolák életének, munkásságának ismerője mondja: Hallósy Simon volt a nagybányai, illetve később a técsői szabadiskola alapítója, ugyanis kivált egy pár év után a nagybányai iskolából, amit átvettek Réti, Thorma, Ferenczy.

Festőiskolák nyomában.

1980. X. 25. Kossuth 13.30 |Áné|.

Hollósy Simon, festőművész 1) Folytatás

Farkas Ezter festőművész, az idős művész fiatal korában elment Nagybányára, a Jókai dombon volt két fabódé, oda mentek a növendékek, hogy Thorma Jánostól tanuljanak, aki a legmodernebb piktúrát Münchenből hozta, Hollósy Simon, – a Réti István legkedvesebb barátja is –.

Festőiskolák nyomában.

1980. X. 25. Kossuth 13.30 | Ftné. |

HOLLÓSY SIMON

Új művészet

1996/ ápr

10.o.

- FÜLEP LAJOSNAK7

Kákics, 1937. IX. 23.

soraidat[1] és gondoskodásoda t s

egnap este jöttem meg 4 napi tartóz-

nden lehetőt, hogy előbbre vigyem az ügyet.

s úgy láttam, őszintén mondta,

k sikerüljön a dolgom. Éppen abban a

bírálata [3] hozzá a könyvemhez, ami

rágalmazott benne Mészöly. Többek kö-

nyelvtudományi irodalmunkban páratlan

magamat, mert a sok dícséret után mindig

ha könyvalakban meg tud egyszer jelenni

ue ridiculus mus. A kérvényt az Akadémiá-

HOLLÓSY SIMON

Új művészet

1996/júl

6.o.

ki benne eléggé, hogy Csehszlovák
van - meggyőződésem szerint még t
hogy egy demokratikus vagy legal
gal szorosan együttmüködjön. Re
amit e "masaryki" országban tap
talos és félhivatalos részről m
szegik, bár részben talán Kánya
a kisantant-tal való pillanatny
utunkat is ez tette fizikailag
arról, hogy a csehek részéről e
humanista meggyőződés, de minde
nek, amelyek egyre aktuálisabb
kozott irámban való folytatásá
kozni fogunk, meggyőződésem s

Hollósy Simon

Szokolay Béla: "A Nagybányai Müvésztelep története" cimü megemlékezésében ismerteti Hollósy Simon életét, müvészi karakterét, példátlan nevelői hatását, szuggesztiv egyéniségét.
Nagyapja Korbuly Karácson, szamosujvári örmény kereskedő volt. A Hollósy nevet apja vette fel, aki a negyvenes években költözött Mármarosszigetre.
A Szokolay-cikk tiz festőt emlit meg, akiknek müvészutja kapcsolatos Nagybányával. Ez az inditéka annak, hogy nevüknél a Hollósy életpálya ismertetése szerepel.
A müvész édesapja az ifjabb Simont két testvérével együtt gondosan neveli.

ÉLET, Bp. 1926. május 2. XVII. évf. 9. sz. 178-181. lap.

Hollósy Simon

Az elemi után négy gimnáziumot végez Hollósy, majd Budapestre kerül a Kereskedelmi Akadémiára. Közben Klimkovitstól tanul rajzolni, s vendéglátogatója a Mintarajz Iskolának. Itt Székely Bertalan müvészete hat a fiatal Hollósyra. Utána édesapja hazaviszi és rövid időre kereskedelmi tanulónak adja. Ebben az időben kezd érdeklődni az erdészet iránt. Vonzalma a hegyek közé viszi, heteken át barangol az uttalan utakon, s a természettel olyan bensőséges barátságot köt, mely egész életére döntően hat. Végleg elhatározza, hogy festő lesz. Kerti fürdőházából mütermet alakitva ott rajzolgat, másol és cigányokat fest.

ÉLET, Bp. 1926. május 2. XVII. évf. 9. sz. 178-181. lap.

Hollósy Simon

Másfélévet tölt Mármarosszigeten Hollósy, amikor édesapja Münchenbe küldi. Itt 1878-tól 1882-ig Gabl és Seitz tanitványa . Hihetetlen gyorsan előrehalad, müveivel ezüst érmet nyer és kitüntetéseket kap. Mesterei megbizásából korrigál társainak.
A Mücsarnokban 1880-ban rendezi első kiállitását. Utána, szinte minden évben bemutatja müveit.
Egyszerre válik közismertté "Tengerihántás" c. festményével. "Ez a közvetlen, naturalisztikus, de tulnyomóan rajzi szemléleten alakuló müvészet volt az, amelyből a magyar impresszionista festés kicsirázott"-mondja szó szerint Szokolay.

ÉLET, Bp. 1926. május 2. XVII. évf. 9. sz. 178-181. lap.

Hollósy Simon

Teljessé és -Hollósy egyéniségéhez képest- befejezetté akkor vált a magyar impresszionista festészet, amikor hajdani tanitványa Thorma János Párisból visszatértében megismerteti mesterével azokat a legujabban elismert szinproblémákat, melyek "a Nyugat másik müvészeti fókuszát foglalkoztatták."
Itt -a maga iskolájával- Hollósy lett "a magyar naturalista festészet kertésze."
Majdnem az egész magyar naturalista festő-generáció tanitványa volt.
A Szokolay-cikk ezek után "Nagybánya első mozdulatait" a várossal folytatott tárgyalásokat, a sajtóvisszhangot és a megalakulást is merteti, s név szerint felsorolja az elsőként odaérkező müvészeket.

ÉLET, Bp. 1926. május 2. XVII.évf. 9. sz.
178-181. lap.

Hollósy Simon

Az első művészek között, május 8.-án Hollósy Simon, Réti István, Grünwald Béla, Rudnay Gyula, Kiszely, majd kicsit később Ferenczy Károly és Horthy Béla érkezik a Művésztelepre.
A kezdeti évben harminchárom tagja volt Nagybányának. Mindaddig, amig Hollósy volt az iskola vezetője, évről-évre szaporodott a festőművészek száma. 1897-ben ötven, 1900-ban hetvenkét művésztagja volt a kolóniának. A sorozatos kiállitások egyre nagyobb sikere arra buzditotta a városi tanácsot, hogy az 1898 március 26.-i közgyülésen határozatot hozzon, -még azon év tavaszán- nyolc müteremház megépitésére.

ÉLET, Bp. 1926. május 2. XVII. évf. 9. sz. 178-181. lap.

Hollósy Simon

Tiz-tiz esztendőre nyolc müvész, évenként nyolcvan forintért bérbevette a nyolc müteremházat:
Hollósy Simon, Csók István, Ferenczy Károly, Horthy Béla, Réti István, Thorma János, Iványi Grünwald Béla és Glatz Oszkár.
Szokolay cikkében ezután még beszámol az egyre erőteljesebben fejlődő müvésztelep munkájáról, a müvésztanitványok számára megállapitott juttatásokról, ujabb müteremházak létesitéséről és Hollósy további életéről. 1901-ben utolsó nyarát tölti Nagybányán. 1902-ben Fonyódon, utóbb Vajdahunyadon, majd Técsőn és Mármarossziget en telepszik le iskolájával.

ÉLET, Bp. 1926. május 2. XVII. évf. 9. sz. 178-181. lap.

Hollósy Simon

Hollósy 1917-ben megszünteti müncheni iskoláját és Técsőre költözik.
A cikkiró ezután megemlékezik a müvészkoloni későbbi életéről és az ország egyéb helyein létesülő müvésztelepekről.
Mindezek után elmondja még az 1902-ben létrehozott "Nagybányai Szabadiskola" viszontagságait, harcait és eredményeit, a fiatalok és az "öregek" időnkénti szembenállását, összeütközését, valamint a régi nagybányaiak érdemeinek elismerését, munkájuk megbecsülését./idézőjel Szokolaytól/- aki a müvésztelep történetét a fentiek -mindenre kiterjedő, részletes- leirásával fejezi be.
ÉLET, Bp. 1926. május 2. XVII. évf. 9. sz. 178-181. lap.

HOLLÓSSY Simon

"A századelő magyar művészei közül legtöbbre Csontváryt tartotta, a székesfehérvári kiállitására le is utazott és járt Derkovicsnál is. Mindig elismerően beszélt Nemes Lampérthről, fenntartásai ellenére is Perenczyről és Hollósyról, a kis Zrinyi kirohanása vázlatot remeknek mondta. Csók művei közül a Züzü sorozatot dicsérte."

Németh Lajos: Fülep Lajos és a modern művészet. In. Jelenkor, 28.évf. 9.sz. 1985. 983-984.p.

Hollósy (Simon) fm

sok említés

-) Kozma Lajos

MŰVÉSZET 1985/2/24

Hollósy Simon
Kiállítás a Nagyvadi Sándor
Múzeumban

Magyar Nemzet 1984. VI. 30.

Hollósy Simon

Kiállítás Salgótarjánban

Magyar Nemzet 1984. VI. 30.

Hollósy

Kölcsönadott műalkotások

Magyar Nemzet 1985. 1. 9.

Hollósy [Simon], festő

L.: Gontvány

Németh L.: A Gontvárynak.... 1003-1013.

Jelenkor, Pécs, 1980. nov. XXIII/11

Hollósy Simon, festőművész

Hódi Géza festőművész egy szegedi hajóács fiaként kezette festérzeti tanulmányait a pesti Mintarajziskolában. Évfolyamtársa volt Herman Lipótnak. Tanulmányait ezután Münchenben, Hollósy Simonnál folytatta, de ezt megelőzően Rómában is tartózkodott. 1905-ben hazatért Szegedre és rajziskolát nyitott.

Szelesi Zoltán: Szegedi festők Oroszországban Hódi Géza emléke kapcsán.
Dél-Magyarország, 1981. máj. 17. 6. old.

Hollósy Zsigmond

Nagybányai iskola vezető mestere volt.

Múzeumi séták.

1972. VI. 10. 18:55 D. TV.

Hollósy Simon, festőművész

Száz esztendeje született századunk egyik jeles festőművésze. Pór Bertalan Festeni, rajzolni Budapesten, a Mintarajziskolában kezdett. Egy év múlva már Münchenben tanult, onnan pedig már Hollósy Simon szabadiskolájába pártolt át.

Jó reggelt!

1980. XI. 4. 4.25 (N).

HOLLÓSY SIMON

Borghida István:
A nagybányai "szakadás" Hollósy Simon leveleinek tükrében.

Képzőművészeti irások 1984. - Szerk.: Kántor Lajos.
Bukarest 1984. 31-37.old.

Holly Tibor

A győri műcsarnokban most rendezett kiállításon „Hajnali műszakváltás" c. olajképe különdíjban részesült. (említve).

G.B.: Képek, díjak – eredmények, hiányok.

Kisalföld, 1972. ápr. 7.

Hollósy Simon, festőművész
Rendezvénynaptár:

7
csütörtök

17.30 **Képzőművészeti szabadegyetem**
A millennium korának művészete
(A nagybányai művésztelep, Hollósy Simon, Ferenczy Károly, Réti István, Thorma János, Benczur Gyula)
Előadó: Bakó Zsuzsa művészettörténész

a Magyar Nemzeti Galéria Programja
1982. Január.

Hollósy Simon, festőművész

„A német művészeti irányzatok 1890–1920" c. tárlatot a Szépművészeti Múzeumban kudeztik, melyet a mai napig tartottak nyitva. – A kiállításon szereplő európai hírű német mesterek jelenléte a magyar művészet szempontjából is elhatározó jelentőségűek. Működésük idején számos magyar művész tanult, dolgozott német művészeti központokban; a század végén Hollósy Simon, Rippl Rónai, Ferenczy Károly Münchenben.

–km–: Német irányzatok.
Vas Népe, 1980. febr. 10.

Hollósy Simon, festőművész

Münchenben, Hollósy Simonnál 1909-10 telén tanult tovább Holló László. Mesterének szenvedélyes természete, szociális érzelmi fűtöttsége magával ragadta Hollót, akit az első világháború kitöréséig, nyaranta követett Técsőre is.

Egri Mária: A Nemzeti Galéria csoportkiállítása Debrecenben.
Alföld, 1979. jún. 87-88 old.

Hollósy Simon, festőművész

a Szépművészeti Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria anyagából ma év febr.-ban kiállításra küldtek Tokióba 69 festményt, melynek legkorábbi képe Bogdáni Jakabtól, a legkésőbbi Hollósy Simontól való volt.

Magyarok a nagyvilágban.

1929. nov. 15. Pesti Hírlap 21.05 /Vörös/.

Hollósy Simon, festőművész

Franciaországban az impresszionizmus virágkora 1860–1880, azután már csak ismétlik a témakört és a kikísérletezett formaerzközöket. – A magyar piktúrában Hollósy csak 1896-ban indul Nagybányára, hogy hazai földön alakítsa ki a plein air, naturalista-impresszionista festészetet. Tehát jó 3 évtized késéssel, amikor Franciaországban már a posztimpresszionizmus is utolsó éveiben járó indul a szecesszió.

Borghida István: A művészet semmilyen ágában sem olyan fontos a közvetlen kapcsolat, más központokkal, mint a képzőművészetben.

Korunk, 1979. febr. 72. old.

Hollósy Simon fm

margáni sokolých

→ Réti István fm

MŰVÉSZET 1985/6/21

Hollósy Simon

Több müvész munkájáról, müvészetéről szól Dr. Décsey Géza: "Kálmán Péter és a münchení magyarok a Glastpalastban" c. kritikája. Közülük kiemel négy müvészt, mint akik a szá zadforduló jelentős mesterei:
Székely Bertalan, Lotz Károly, Liezen-Mayer Sándor és Hollósy Simon.
Mindegyikük müvészetét külön elismeréssel méltatja, de Hollósy Simonról és müvészetéről kivételes részletességgel számol be.
A fiatalabb Kálmán Péter müvészetének ismertetése nevénél külön szerepel. A kritikában felsorolt összes müvésznevet lásd: Lotz Károly nevénél.

ÉLET, Bp. 1925.
okt. 11. XVI. évf. 21. sz. 421-422. lap.

Hollósy Simon

Matiska Jenő emlékezete

Népszava 1985. XI. 5.

Hollósy Simon

Husvár Vilmos kiállítása
a Magyar Nemzeti Galériában

Élet és Tudomány 1985. VII. 19.

Hollósy Simon.

Megnyitt a Hollósy Galéria

1985. I. 11.

Nepszava

Hollósy Simon

A megelőzőleg történt események után /-lásd: 1-3. sz. cédulát/- a nagybányai festők már csak egyetlen-egyszer, Nagybányán 1912. év nyarán rendezett jubiláris kiállitást kivéve, soha többé nem szerepeltek, sem ugy mint müvészeti csoport, sem önálló, vagy csoportos kiállitással,-fejezi be a nagybányaiak viszontagságos müvészi utját ismertető Szokolay-beszámoló.

Hollósy Simon: "Árnyas ut" c. festményét bemutatja a lap.
Repr.

ÉLET, Bp. 1926. ápr. 4. XVII. évf. 7. sz. 128-130. lap.

Hollósy Simon

Szerepel a kiállításon Hollósy Simon tanítványának Augustynowiczanak egy érdektelen ferfi portréval.

...ünyei Merse Anna: A müncheni iskola kiállítása...
Művészet, 1980. augusztus - 37. lap.

Hollósy Simon

Münchenben talált egymásra a Hollósy Simon körül a Nagybányára kirándulók csoportja is.

Szinyei Merse Anna: A münchen iskola kiállítása...
Művészet, 1910. augusztus — 37. lap.

Hollósy Simon

Hollósy Münchenben magán iskolát vezetett.

Szinyei Merse Anna: A müncheni iskola kiállítása...
/Művészet, 1980. augusztus – 37. lap.

Hollósy Simon, festőművész

a Miskolci Képtárban rendezett kiállításon szerepel a művész „Az ország bajai" c. kissé naturalista felfogású műve. (említve)

Tasnádi Attila: A XX. sz. magyar festészete a Miskolci Képtárban.
Népszava, ~~Népszava~~, 1949. febr. 23.

Hollósy Simon, festőművész

Tichy Gyula 1900-ban a nyarat Nagybányán töltötte, Hollósy Simon mellett.

Kis János: A Tichy testvérek emlékkiállítása.
Pesti Műsor: 1979. júl. 11.

Hollósy Simon, festőművész

16 vasárnap

15.00
TIT Társalatvezetés
Hollósy Simon művésznete
Vezető: Benedek Katalin.

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. január

Hollósy Simon

A művészet szolgálatában
Kiállítás a Galíriában

Magyar Nemzet 1985. VII. 5.

Hollósy Simon, festőművész (1857–1918).

Kisfaludi Ströbl Zsigmond 100-éve, 1884. júl. 1.-én alsó-rajkán született. – Kezdetben festett is, de igazi közege a rozsárzat lett. Kezdeményezései sokszor folytatást jelentettek, így 1912-es „Kukoricamorzsoló"-ja, Arany János balladája és Hollósy Simon festménye ~~után~~ nyomán halad, mint ahogy 1913-ban mintázott „Tavasz"-a rodini örökség. (említve).

Lasonczi Miklós: Kisfaludi Ströbl Zsigmond centenáriumára, Észek-Magyarország, 1984. júl. 1.

Hollósy Simon

Ferenczy Károly 125 éve született

Magyar Nemzet 1987. 11. 7.

Hollósy

Hollósy Sal.

M. Hollósy
1926. II. 11.

Hollósy Simon festőm.

münchen szabadiskolájában
tanult

↓

→ Mészáros Vilmos festőm

MŰVÉSZET 1985/11-12/52

Hollósy Simon, festőművész /1857 – 1918/.

Holnap nyílik meg a Bizományi Áruház őszi árverésének bemutató kiállítása, a MOM – Műv. – i Központban. – A magyar képanyag is jelentős alkotásokkal szerepel és különösen érdekes, hogy ismert művészek eddig lappangó művei kerültek elő. Ilyen pld. Győrök Leó, a XIX. sz. – i romantikus festőnknek „Folyóparti táj" c. műve /említve/ vagy Hollósy Simonnak „Öreg fa" c. alkotása, /említve/ mely eddig ismeretlen volt.

Esti Magazin.

1984. VIII. 31. Kossuth 18.30

HOLLÓSY SIMON

GELLÉR KATALIN: Romantikus elemek a századforduló magyar festészetében és grafikájában. = Ars Hungarica, 1987.1. 101.

semplice esistenza di un contadino la stessa simpatia e la s
attenzione che in precedenza erano state riservate alle
aristocratiche. Anche se le varie versioni fanno pensare c
tema possa avere un significato simbolico, peraltro non an
individuato, l'opera non richiede per essere apprezzata
particolare 'lettura' iconografica, ma è notevole per l'imm
tezza con cui il soggetto ci si presenta; la scena vi è colta
una franca obiettività e senza elucubrazioni intellettualist
ciascun oggetto è trattato con estrema chiarezza e il con
no spettinato e malvestito non è né esagerato né ironizzat
romanticamente esaltato.

Il capolavoro di Annibale nella pittura di genere resta
munque la *Bottega del macellaio* di Oxford (n. 4). Un a
doto settecentesco, suggestivo ma certo apocrifo, sostiene
i macellai raffigurati sarebbero Annibale e i suoi famil
altrettanto infondata è la tesi che il dipinto sia stato in
come un programma allegorico della riforma artistica
mossa dai Carracci. Del resto, raffigurazioni di botteghe
macellaio non mancavano di precedenti all'inizio del dece
1580-90, quando Annibale iniziò questa tela.

Dovevano anzi essergli familiari gli analoghi temi di
Passarotti e indubbiamente gli era nota la tradizione
tentrionale della pittura di genere esemplificata nelle opere
Pieter Aertsen e di Joachim Beuckelaer, come pure il fil
diffuso dai Campi a Cremona. Ma è il Passarotti in part
lare a costituire il riferimento di Annibale, e con lui quest
timo è più profondamente in debito, quantunque vi siano
tevoli differenze nella maniera con cui l'artista più giovane c
cepì e sviluppò il tema. Annibale infatti non fece mai ric

Hollósi Simon

festőművén

A Téproművészet országos múzeumában:
A Magyar Nemzeti Galéria

Kisalföld
1980 dec. 20

K. M.
ciNe

HOLLÓSY Simon

Almási Tibor: Művészeti és klikkharcok : Fejezetek a nagybányai festőkolónia történetéből. = Győri Műhely, XII.évf.5.sz. 1989 14 skk.

83/173
HAIMAN Hugó: Kürnberger Ferdinánd regényei és novellái. Bp. [1910], Rusznák-Türk. 42 p. 22 cm.

Egységár: 30.-Ft

84/35
HAMPEL József: Ujabb tanulmányok a honfoglallási kor emlékeiről. Bp. 1907, MTA. 274, 116 p. 25 cm.

Egységár: 500.-Ft

85/169
HARSÁNYI Kálmán: Szinházi esték. 1921-1927. Szinmüvekről és szinészek játékáról. Bp. 1928, Győző, Biró ny. 338 p. 19 cm.
/Harsányi Kálmán munkái 6./

Egységár: 50.-Ft

Hollósy Simon

Nagybánya új polgármestere azért vette el Hollósy Simontól az utcáját, mert szerinte a tiváló művész erkölcstelen életet élt. Hollósy egy kaszírnőt vett feleségül

(1943. márc. 17.)

Kemény Simon: Napló (Tények és tanúk)
Bp. 1987. 291. l.

Hollósy Simon, festőművész (1857–1918). 1) Folytatás

A milleneumi művészeti kiállításain az óriási képtömegben, már a nyitó napon ott voltak az új művészek, a fiatal müncheni mester, Hollósy Simon vezetésével. – Másnap, 1896. máj. 6-án a kis-társaság, Hollósy S., Réti I., Tornai J., Iványi-Grünwald B. és tanítványai, tovább utaztak Nagybányára. „Tengeri hántás" képe 1887-ben már „modern" volt. (ennlitve).

Fejezelek a magyar képírás történetéből.

1984. XI. 8. TV-2 műsor, 21.50 (Sinó).

Hollósy Simon, festőművész (1857–1918). 2.) Folytatás.

A nagybányai festőiskola 1902-ig működött Hollósy Simon vezetésével. Az egykori vezéralak ellentétbe került korábbi barátaival, művészeti elveikkel. Csalódottságához hozzájárult az is, hogy tervezett főművét a „Rákóczi induló"-t, melyet Nagybányán kezdett el festeni, sehogy sem tudta elképzeléseinek megfelelően befejezni.

Fejezetek a magyar képírás történetéből.

1984. XI. 8. TV – 2-műsor, 21.50 (S. Iné).

Hollósy Simon (1857–1918).

festőművész

Emlékezés Czigány Dezsőre.
Hollósy Simon tanítványa volt Czigány Dezső.

Dunántúli Napló

1983 máj 28.

HOLLÓSY SIMON

emlitve ld. Karacz Ferenc

Székely András: Művész hazája az egész világ...
UJ TÜKÖR 1980/XVII/28. sz. 5. o.

HOLLÓSY SIMON

emlitve mint Kunffy Lajos első tanára ld.ott

Emlékház Somogyturon

UJ TÜKÖR 1983.XX.évf. 18.sz.10.o.

SZERZŐDÉS

avégzésre irányuló egyéb jogviszony létesitéséhez

részről a MTA Müvészettörténeti Kutató Csoport (Bp. I. Uri
ről

ye:

z alábbi feltételekkel: . . . . . .

feladat részletesen:

Hollósy Simon, festőművész /1857–1918/.

Ferenczy Károly neve elválaszthatatlanul összefort a nagybányai iskolával. Ezt az iskolát nem soroljuk a magyarországi szecesszióhoz, bár megjelenésük ideje egybeesik és létrejöttük körülményei is hasonlóságot mutatnak. Hollósy Simon és tanítványai – köztük Ferenczy Károly – ugyanis szintén az akadémizmus elől vonultak ki 1896-ban Münchenből a festői nagybányai tájba és próbáltak új utakon elindulni.

Ádám András: Ferenczy Károly: Majális.
Élet és Tudomány, 1984. máj. 18. 621–622. old.

Hollósi Simon

Nagybángai művészek

Nagyvi Nemzet, 1986. VIII. 16.

Hollósy Simon

20 éve hunyt el Nikelszky Géza

Magyar Nemzet 1986. X.4.

Hollósy Simon, festőművész

17
csütörtök

17'30
TIT Szabadegyetem
A magyar művészet a XX. században 2.
Nagybányai művészet (Ferenczy Károly,
Hollósy Simon, Thorma János, Glatz
Oszkár, Réti István.
Előadó: Bodnár Éva

Magyar Nemzeti Galéria, 1983. november.

Hollósy Simon, festőművész (1857–1918).

Száz éve, 1884. júl. 1.-én alsóvajkán született Kisfaludi Stróbl Zsigmond. – Kezdeményezései sokszor folytatást jelentettek, így 1912-es „Kukoricamorzsoló"-ja, Arany János balladája és Hollósy Simon festménye nyomán halad.

L.M.: Kisfaludi Stróbl Zsigmond centenáriuma.
Dél-Magyarország, 1984. jún. 30.

Hollósy Simon festőművész (1857-1918).

Zichy István eredetileg festőnek indult, Münchenben Hollósy Simonnál tanult, majd Nagybányán, Párizsban folytatta tanulmányait.

Pogány Ö. Gábor: Batthyány Gyula művészetéről.
Heves i Szemle 1984. jún. 2-4. old.

Hollósy Simon, festőművész (1857–1918).

Kisfaludi Ströbl Zsigmond 1884. júl. 1-én Alsóvaj-kán született. Magyar szobrász lett és maradt, de forrása a nagyvilág tágas szellemi környezete. Kezdetben festett is, de igazi közege a szobrászat lett. Kezdeményezései sokszor folytatást jelentettek, így 1912-es „Kukoricamorzsoló"-ja, Arany János balladája és Hollósy Simon festuvénye nyomán halad, mint ahogy 1913-ban mintázott „Tavasz"-a rodini örökség. (említve).

Losonci Miklós: Kisfaludi Ströbl Zsigmond centenáriumára. Csongrád Megyei Hírlap, 1984. jan. 30.

Hollósy Simon, festőművész (1857–1918).

Kisfaludi Stróbl Zsigmond kezdetben festett is, de igazi közege a szobrászat lett. Kezdeményezései sokszor folytatást jelentettek, így 1912-ben „Kukorica-morzsolója" Arany János balladája és Hollósy Simon festménye nyomán halad, mintahogy 1913-ban mintázott „Tavasz"-a rodini örökség. (említve).

Losonci Miklós: Kisfaludi Stróbl Zsigmond centenáriuma.

Nékújság (Tolna), 1984. jún. 30.

Hollósy Simon, festőművész (1857–1918).

a magyar piktúrát az európai színvonalhoz emelő nagybányai művésztelepen Hollósy Simon tanítványaként dolgozott Szablya Frischauf Ferenc. Körélye újabb szabadiskola gyűlt az ott tanuló fiatalokból. Első bemutatkozásuk 1906-ban a Philanthia vrágüzlet Váci u.-i helyiségében volt és a szigorú ítélkezéseiről ismert Fülep Lajos üdvözölte két cikkben is a kiállítást.

S.M.: Századeleji művésztársaság kiállítása a Vecsernéti Galériában.

Petőfi Népe, 1984. júl. 1.

Molósy Simon festőm

"Rózsái imádkozó" c. festm.

→ Graber Margit f.
Művészet 1985/4/30.

Hollósy

Hollósy Simon, festőművész (1857–1918).

A 100 éve született Galimberti tehetséget szülővárosának nagymestere, Rippl-Rónai József fedezte fel. Nagybányán Réti Istvántól, Münchenben a Hollósy vezette técsői festőiskolában, majd Párizsban a Julian akademián tanult.

Szabó Katalin: Galimberti Sándor: Tabán
Népszabadság, 1983, V. 8.

HOLLÓSY SIMON

Mezei József:

Hollósy Simon 1857-1918.

Művelődés, XXXV. évf. 2.sz. 1982 febr.
39-40. old.

HOLLÓSY SIMON

BORGHIDA István: A nagybányai "szakadás" Hollósy Simon leveleinek tükrében. = Képzőművészeti írások 1984. Szerk. Kántor Lajos. Bukarest : Kriterion, 1984 31 - 36. p. ill.
G

→ Hollósy Simon

TISZTELETTEL MEGHÍVJUK
KIÁLLÍTÁSUNKRA

11 MŰVÉSZ VÁCOTT KÉSZÜLT LITOGRÁFIÁI
(HOMMAGE À SZABÓ ISTVÁN LITOGRÁFUS)

BORGÓ GYÖRGY CSABA
GAÁL JÓZSEF
HORSLEY, MICHAEL
MÁRKOS ANDRÁS
NÁDLER ISTVÁN
SÁROS ANDRÁS MIKLÓS
SI - LA - GI
SWIERKIEWICZ RÓBERT
SZABADOS ÁRPÁD
SZURCSIK JÓZSEF
VILHELM KÁROLY

1992. JÚNIUS 2. 18 - 20 óra
ANGOL NAGYKÖVETSÉG
BUDAPEST, HARMINCAD U. 6/A
Hétfő - péntek 9 - 12.^{30}, 14 - 16

HOLLÓSY Simon

SZILÁGYI István: Egy vidéki polgárcsalád. =
Vasi Szemle, 1993. 3. 419.-420.

Hollósy Tengeri-hántás c. képe a szombathelyi
Csapodi családé volt, hogyan szerezte meg Felvinci Takács
Z. közreműködésével Petrovics Elek a muzeumnak

+ irattanyag + levelek

48 Az emlékműre tett tréfás célzást a Beethoven-levélkiadások legtöbbje nem kommentálja. A mondatot „kissé homályosnak" ítélő *Czeke Marianne* szerint Teréz talán ígért Beethovennek „valami festményt — rajzot, esetleg vállalkozott portraitirozására". (Brunszvik Teréz naplói... i. m. CLXVVV.) Az eddigi legteljesebb Beethoven-levélkiadás összeállítója, *Emily Anderson* hasonlóan vélekedik. (The letters of Beethoven. London 1961. Vol. 1., 169, 3. sz. lábjegyzet.) *Ludwig Nohl* viszont, aki korban a Beethoven-időkhöz legközelebb állt, 1867-ben azt írta: „Akkoriban az osztrák nagyságok körében különösen divatban volt, hogy uradalmukban emlékművet állítsanak híres művészek tiszteletére." Példaként Harrach grófot említi, aki rohraui birtokán a hely nagy szülöttje, a még élő Haydn tiszteletére állított emléket. (Neue Briefe Beethovens. Stuttgart 1867, 12, XX. lábjegyzet.) Ezt a szokást a Brunszvik család is ismerte. Jedlicska (i. m. 151.) szerint Brunszvik Józsefné férjének készíttetett ilyen emléket Alsókorompán. Hasonló példákkal a kerttörténeti irodalomban is találkozhatunk. *Rapaics* (i. m., 160—161.) például megemlíti Zichy Ferencet, aki Vendrődön a még ugyancsak élő jeles kerttervező, Bernhard Petri munkásságának állított obeliszket.

49 Ercsiről lásd *Korizmics László—Benkő Dániel—Morócz István:* Mezei gazdaság könyve ... 1. kötet. Pest 1855, 372—379.

50 MOL P 68 Fasc. 5. (Levelek/1809).

51 MOL P 68 Fasc. 5. (Levelek/1809).

52 *Zádor* i. m., 151.

53 *Zádor Annának* a 27. sz. jegyzetben említett összefoglalója egy nemzetközi kongresszusra készült. Magyar nyelven először az Építés-, Építészettudomány 5(1973) 1—2. számában (3—53.) jelent meg. Legújabban *ő:* The History of the English Garden in Hungary. Acta Historiae Artium 33 (1987—88), 291—344.

54 *Jedlicska* i. m., 151.

55 *Zádor* i. m., 1988, 159.

56 *Nebbien, Heinrich:* Ungarn Folks-Garten der koeniglichen Frey-stadt Pesth (1816). Hrsg.: *Nehring, Dorothea.* München 1981, VII. Birálatát lásd *Zádor Anna:* Dorothea Nehring: Stadtparkanlagen in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts. Művészettörténeti Értesítő 31(1982), 66—68.

57 Geist der Landschaft-Bildnerei als Programm des größern Werkes. In: Freia oder Geist der Landschafts-Bildnerei. Bildungswerk für nationalen Vohlstand und höchste Schönheit der Genüsse. 1. Lieferung. Weimar 1821, III.:

Der Verfasser dieses Programms war so glücklich einigen

HOLÉSY Simon

<u>eml</u>. Kántor Lajos. Művek és emberek.

Pomázi nemle V. = Jelenkor 32. 1989., 2., 172.

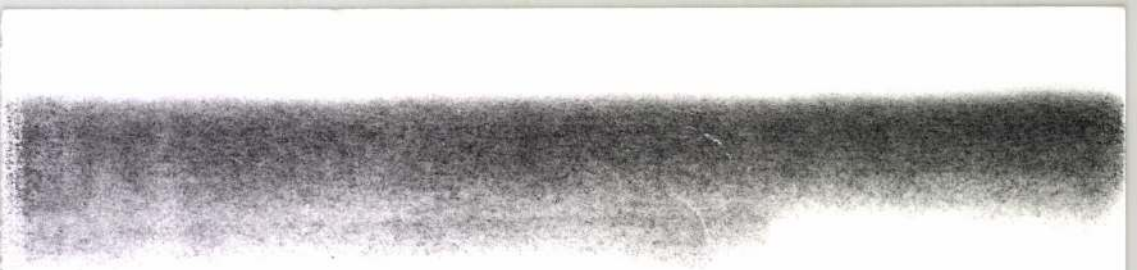

Hollósy Simon

életrajz

Muraidin Jenő: Nagybánya. A festőtelep
története. Miskolc, 1994, 38–41.

HOLLÓSY Simon

Szőllősi Tibor: Szenicális tanú: Beszélgetés Németh Lajos akadémikussal, Hollósy-szakértővel. = Kárpáti Igaz, 2, 1991, 9. 5. p.

HOLLÓSY Simon

ARADI Nóra: Raoul Sorban: O viaţă de artist intre München şi Maramureş. . Bucureşti: Editura Meridiane, 1986. /rec/ = Ars Hungarica, XIX.évf.2.sz.1991 242246.p.

HONORI
SACRVM

Hollósy Simon

Szabó Júlia: A XIX. sz. festészete Mo-n
Bp. 1985,

50, 51, 52-53, 56, 297 (298-as kép)
302-303 (304-305-ös kép)

HOLLÓSY Simon

SZŐLLŐSY Tibor: Hollósy Simon és Tècsö.
= Holnap. 3, 1992, 10. 26. ill

HOLLÓSY Simon

Szőllősi Tibor: Hollósy Simon - napal. =
Kárpátalja, 1, 1990, 15. 9. p. ill.

HOLLÓSY Simon

Ellopott, kiállított műkincs

A román rendőrség előzetes letartóztatásba helyezte Kovács Róbert, Nemes Ottó és Csurka Tibor hosszúmezői (Mármaros megye) román állampolgárokat, akik 1993. február 2-án betörtek a mármarosszigeti Ioan Mihály emlékházba, és megkötözve az akadémikus 90 éves lányát, értékes numizmatikai és ezüsttárgy-gyűjteményt, továbbá több képet raboltak el.

E képek között volt *Hollósy Simonnak,* a nagybányai festőiskola alapítójának híres műve, a „Huszt vára" is. Az ellopott tárgyakat a borsi vámon keresztül átcsempészték Magyarországra és ott eladták. A „Huszt várát" az Interpol segítségével megtalálták, és a budapesti Nemzeti Galéria őrizetébe adták, amely kiállította a művet.

A magyar hatóságok — egyes román illetékesek feltételezései ellenére — hivatalos kérés esetén természetesen visszaszolgáltatják a Romániából átcsempészett műkincset, amely jogtalanul jutott hazánkba.

Vas Népe 1995. nov. 10.

előad az együttes felnőtt csoportja: a West Side Story zenéjére készült bécsi keringő formációt.

Az emlékverseny szombaton délelőtt 11 órakor kezdődik a Művelődési és Sportházban.

Az Opel Hungary örömmel tudatja, hogy pápai Opel márkakereskedése, az Opel Marsal november 10-én megnyitja második képviseletét, Ajkán. Így a kedves vásárlók mostantól két helyen vehetik igénybe a jól ismert Opel Marsaltól már megszokott, kiemelkedő színvonalú szolgáltatásokat.

NOVEMBER 11—12-ÉN VÁRJA ÖNT AZ ÚJ VECTRA !
JÖJJÖN EL A VECTRA HÉTVÉGÉRE

OPEL

OPEL MARSAL-AJKA
8448 AJKA-BAKONYGYEPES
Forrás u. 11.
Tel./Fax: 88/312-044.

OPEL MARSAL-PÁPA
8500 PÁPA
Külső Veszprémi út 23
Tel./Fax: 89/313-240, 89/313-440.

(162366/III)

HOLLÓSY SIMON

Nagybánya művészete (katalógus)
Magyar Nemzeti Galéria, 1996

495-497
Szöveg : 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 52, 55, 81, 88, 101, 103, 106, 110-119, 141, 142, 145, 146, 148, 152, 153, 154, *163/4*, 167, 168, 177, 206, 208, 209, 210, 212, *212/2*, *212/3*, *212/12*, 217, 218, *232/2*, 236, 247, 252, 307,
Kép : 111, 112, 113, 114, 122, 123, 168, 209, 210, *385*, *386*, *387*, *392*,
Kronológia : 1885, 1886, 1895, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1907, 1909, 1910, 1920, 1922, 1927, 1936, 1956, 1957,

Hallósy Simon

Felcutőségének summázása: Művészete azt mutatja, mennyire ment volna Nagybánya, ha a társ. radikalizmussal fanódik össze. Számos nézete — természet és érzés kultusza, az intuíció szerepe — felsúrolódott a nagybányai művészet elvei közé, de a stílus kialakításában a döntő szerepet mán Ferenczy játssza.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 19.]

Hollósy Simon

Mint kovász és mint szemet felnyitó pedagógus nélkül nincs nagybányai mozgalom, mint ahogy Ferenczy nélkül nincs nagybányai stílus és iskola.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 23.l

Hollósy Simon

A nagybányai művészet esztétikai doci, bár Ferenczy festményeinek tanulságait sommázták, azért az ő érzéskultuszát is magukba olvasztották.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, (

Hollósy Simon

„Szinyei Merse a természetre kivalkozott, Hollósy érzésszela nevezte azt, ami a művészetben a legfontosabb, Ferenczy pedig artisztikumot, ízlést kívánt a műalkotástól" (Réti J.).
A nagybányai stílust e három együtt jellemzi.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 24.l.

Hollósy Simon

A többi nagybányai művésszel ellentétben, akiknek fő műveiket az 1906 előtti periódusban alkották, ő életműve igen jelentős darabjait 1912–18 között festette.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 24. l.

Hollósy Simon

A század első évében alakult szolnoki művésztelep művészei közül Medgyánszky László tekinthető legjelesebb reformátorának.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 25. l.

Hallóry,

Műve a Vár Miállításán

Esztergami László: Nyolc évszázad
vemeknüvei Dörott
Magyar Hírlap, Bp. 1969. sep. 15.

Hollósy Simon

Tanítványa volt Rudnay Gyula.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 29. l.

Hollósy Simon

Csontváry Münchenben egy ideig nála tanult.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 32. l.

Hollósy Simon

„Köréhez csatlakozott Pór Bertalan"

Magyar Nemzet, Bp. 1969. aug. 29.

Hollósy Simon

(2.)

Korai képeit formatisztaságuk Leiblhez fűzi, elvei, egyénisége inkább Zolához, Courbet-hez köti. „Mindenféle művészet-kompozíció... kazugság... Az egyszerű közvetlenség az egyedül igaz művészet..." /1903/. Természet és érzés – e kettő a Hollósy-kör jelmondata. A Leibl-féle objektív formát nála lírai, érzelmes kangvétel is színezte. Fiatalabb társai Bastien-Lepage-hoz vonzódtak.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 14.1.

Hollósy Simon

(1.)

A müncheni akadémia neveltje, de túllép a helyi sablonon, s mesteri tudás és anyagábrázolás szempontjából csak Leiblhez hasonlítható. Szabadiskolát nyit. Tanítványaiból /Thorma, Réti/ és baráti köréből /Inányi Grünwald, Csók, Ferenczy/ verbunálódik a nagybányai csoport.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 14. 1.

Hollósy Simon

festő

Komáromi Katz Endre tanára

volt

— In memoriam Komáromi-Katz Endre

Művészet, 1969. november - 30 lap

Hollósy Simon
festő –

„Tavaszi hangulat", „Merő"
c. művének méltatása

Bakó Miklós: Jókai és Orlai Petrich ...
Művészet, 1970. ápr. zelis – 34 lap.

Hollósy Simon

1902-ben megválik Nagybányától, 1903-ban festi a Mező c. képét.

/Németh Lajos: Modern magyar művész/
Corvina 1968

166.l.

200.000.000

186.000.000

Hollósy Simon

1896-ban festette a Zrínyi kirohanását, 1899-ben a Rákóczi-iskola vázlatát.

Németh Lajos: Modern magyar művészet
Corvina 1968

165. l.

Hollósy Simon

1912-ben a Parasztudvart szekérrel, 1916-ban az Önarcképet festi, 1918-ban hal meg.

Nemek Lajos: Kodemnapyon nemnél
Corvina 1968

169-170.l.

Hollósy Simon

Zsinyi Kisokanása c. műve (em.)

szerepel a „Magyar művészet 1896-1945"

c. kárlaton az Ernst Muzeumban

Pétek Imre: Háromnegyed század

magyar művészete

Négyművelés 1969 XI. sz. 36 old.

Hollósy Simon

Említve

Bényi László: Rudnay Gyula Miálli
Lós Bojer
Petőfi Népe, Kecskemét 1970. ár nr 26

Hállási Simon

Emlitve

Parkány László: A Petró-gyűjtemény
Diállítása

Déli Hírlap 1970. máj. 3.

Holóry Simon

Zsinyi kizoharása c. képe (eml.)
szerepel az alábbi táslaton

N.N.: hagyat művészet
Kiállítás az Ernst Múzeum Gan

Nemzetség 1969 X. 5

Hollósy Simon

tanítványa Münchenben 2 évig
Holló László.

Ki kicsoda? Életrajzi lexikon / Fonó
György né, Kis Tamás: / Budapest,
1969 1-6171

2281

Hollósy Simon, festő

A Münchseni Akadémián kb. 1881-ben ezüst érmet nyert. Kéménd Jenő is ezt kapott. Nyertek még kitüntetést Karlovszky, Magyar Mannheimer, Peske, Kardos is. 20. old

Csatkai András: Karcsay Lajos festőművész/1860-1932/
17. old

Soproni Szemle. Helytört. Folyóirat. XXI. évf. 1967
Sopron

Hollósy Simon, festő

L: Csontváry Kosztka Tivadar

Romváry Ferenc: Csontváry grafikái. 693-698.

Jelenkor, Pécs, 1978. júl-aug. XXI/7-8.

Hollósy Simon, festő

L: Rudnay Gyula

Bémi L: Rudnay Gyula 142–146.

Élet és Tudomány, Bp. 1978. febr. 3 XXXIII/5

Kollósy Simon, festő

L. Király Jenő

Lőrincz Imre: Király Jenő, az akvarellista 86-87.

Alföld, Debrecen, 1977. ápr. XXVIII/4.

Hollósy Simon

festőiskolájában tanult Rudnay Gyula

Magyar Hirlap 1978-7-9

Wagner: a mult és a táj festője

Hollósy Simon

tanitványa volt Rudnay Gyula 1895-1900 Münchenben és Nagybányán.

Forrás 1978/2-90

Kőhegyi-Sümegi: Rudnay Gyulát idézve

Hollosy Simon

személyében talált igazi mesterére

Holló László

Magyar Hirlap 1977/55/8

Wagner: Holló emlékezete

Hollosy Simon

tanitványa volt Técsőn Galimberti Sándor

Szabó Julia: A magyar aktivizmus törté nete
Akadémiai Kiadó 1971 28 old.

Hollósy Simon

Méltatás

Székely András: Megegyszer gödöllőről.
Új Tükör, 1978. január 29 – 28. lap

Hollósy Simon

Hollósy nőrendőrhe volt Münchenben Rudnay Gyula.

Csupor Tibor: Rudnay és Bábony.
Ú. Tükör, 1978. január 8 - 24. lap

Hollósy Simon

A művész uchány alkotása
magángyűjteményben van.

Salamon Nándor: Devényi Szám Műgyűjteménye.
Műrészet, 1978. április - 2 lap.

Hollósy Simon, festő

L.: Holló László

dr Mabray László: Holló László 1006-1009

Élet és Tudomány, Bp. 1977. aug. 12. XXXII/32.

Hollósy Simon, festő

l.: Bihari S.

Dr. Egri M.: A szolnoki ... 1549 – 1553.

Élet és Tudomány, 1977. dec. 9 XXXII/49.

Hollósy Simon, festő

L.: Csontváry Kosztka Tivadar

E/ : A hátlapon 895.

Élet és Tudomány, Bp. 1977. júl. 15. XXXII. /28.

Zb.

Hollósy Simon

A müncheni Hollósy iskolába
6 hónapig tanult Csontváry-
Kosztka Tivadar.

Bro Tyánszky Ilona. Csontváry Kosztka Tivadar.
Nák hapja, 1978. augusztus 26-16 lap.

Hollósy Simon, festő

L.: Csontváry

Sík Csaba: Látváry és látomás 90-93

Tiszatáj, Szeged, 1979. jan. XXXII/1

Hollósy Simon (1857 - 1918)

„Mosónők a Tisza-parton"
o.v. 50x50 cm
J. l. j.: Hollósy
Várható ár: 20000 Ft

BÁV 45.Képaukció Budapest,1978.május

Hollósi Simon festőművész

a MOM művelődési házban rendezlek a BÁV tavaszi 42-ik képaukcióját, melyen szerepel a nagybányai festők közül a művész „Nő nagy kalapban" c. képe (említve) és kép tízezer forint kikiáltási áron indul.

Esti Magazin

1977. V. 24. Kossuth 18.30 Kl.

Hollósy Simon

Hollósy külföldi tanulmányok
után végleg idehaza telepszik le,
és a magyarnyai művésztelep leg-
magyobb alakjai közé tartozik.

—:—

Tükör, 1977. március 13-24 lap.

Jollósy Simon, festő

--

Czigány Dezső a cselló szerelmese volt, e férfias zengésü instrumentumé, melynek kezelésére még Hollósy Simon tanította meg Münchenben, a tanitási szünetek alatt Czigány naturalista játékos volt, de szépen, átélléssel játszott. 328.old

Horvath Béla: Bartók és a Nyolcak 328.old

Müv.Tört.Ért. 1974. XIII. 4.sz. Bp

Hollósy Simon, festőművész

Az alföldi tájhoz kötődő lelkes művészek, kezdeményező készségén kívül nagyban segítette a kolónia létrejöttét az akkori, kultuszminiszter, Klassics Gyula, akinek már a nagybányai kezdeményezés sikerében is része volt a nagybányaiak mesterének, Hollósynak ő terem~~tette~~ elő azt az összeget, amelytől münchenni szabadiskolája szünetelése miatt elesett volna.

dr. Egri Mária: A szolnaki művésztelep hetvenöt éve.

Élet és Tudomány, 1977. dec. 9: 1549 old.

Hollósy Simon

Hollósy a 19. századi népéleti realizmus és naturalizmus kiemelkedő művésze.

—:—

Tükör, 1977. március 13-24 lap.

Holliasy Simon

„Rákóczi tirdulò"
(vegvo)

— : —

Tiehot, 1977. március 13 – 24 lap.

Hollósy Simon, Alstömüvész

Iványi Grünwald Béla, Thorma János együtt tanultak Münchenben, aztán együtt dolgoztak Nagybányán, a festőiskola tanárakent, egy évtizednél hosszabban, Hollósy S., Ferenczy K., Réti I., Glatz O., társaságában.

Csanádi Imre: Két nagybányai mester.
Tükör, Budapest, 1977. okt. 2.

Hollósy Simon, festőművész

Fjodor Resetnyikov festőművész, a Szovjetunió kiváló művészének budapesten lesz a tárlata. - A művész elmondta, hogy a szovjet nép szeretettel őrzi Munkácsy Mihály, Mednyánszky László, Hollósy Simon művének nevét.

Galina Beljajeva: a modern realista

Fáklya, 1977. júl. 24.

Hollósy Simon, festő

Teleki Ralf "Kukoricahordás", című képe parasztti élet képet örökit meg, de me nnyivel masfajta festőiség e mint ami Deak Ébner "Hazatérők", című képén, vagy Hol lósY "Tengerihantas"-an lathatók. 62.old.

Szij Mezső: Teleki Ralph 60.old

Műv.Tört.Ert. 1976. XXV. 1.sz. Bp

Hollósy Simon, festő

L.:Ferenczy Károly

dr Maksay László:Ferenczy Károly:Festőnő 723-724.

Élet és Tudomány,Bp.1977. jun 1o. XXXII/23.

Hollósy Simon

A nagybányai festőiskola ta-
nára volt a mester.

Csanádi Imre: Hét nagybányai mester
Tükör, 1977. október 2 - 24 lap.

Hollósy Simon

A „Rákóczi-induló" hivén mű-
tatja a festő mindig újat hereső,
és megújulni kész szemléletet.

—:—

Tükör, 1977. március 13-24. lap.

Hollósy Simon

A „Rákazi-induló" témája végig kísérte egész életén át a művészt.

—:—

Tihor, 1977. marcius 13-24. lát

Hollósy Simon

Hollósy élete főműve a „Rákóczi induló", amit tulajdonképpen sokrase fejezett be, de várlatok és tanulmányok tömegét hésvitette hozzá.

— ! —

Tükör, 1977 március 13-24 lap.

Hollósy Simon, festő

L.:Rippl-Rónai József

Dévényi Iván:Bernáth Mária:Rippl-Rónai József 765-767.

Jelenkor, Pécs, 1977. jul-.aug. XX/ 7-8

Hollósy Simon (1857-1918)

„Nő ugy helyben" o.f. 42x37

Kikiáltási ár: 10000 Ft

BÁV 42.Képa ukció Budapest,1977.május

Hollósy Simon

„Derü a festészetben" c. kiállítás nyílt meg Nyírbátorban, a Báthory István múzeumban, – a Nemzeti Galéria anyagából. – A tárlaton a művész e témaköri műveiből is láthatunk.

Déli Krónika

1973. VIII. 25. 12.00 Ka.

Hollósy Simon

Három különböző tárlatról tudósit a Müvészet c. rovat "Három kiállitás" cimmel. ből/ A Szépmüvészeti Müzeum uj szerzeményei/rendezett tárlaton szereplő müvészeket és alkotásaikat felsorolja az első kiállitásról szóló ismertetés:
Hollósy Simon, Bihari Sándor, Deák Ébner Lajos, Jendrassik Jenő, Szinyei Merse Pál, Ferenczy Károly, Hatvany-~~Lajos~~ Ferenc, Iványi Grünwald Béla, Rippl Rónai József, Ferenczy Béni, Vedres Márk.
Hollósy Simon magyar genre képét, "A jó bor"-t kiemeli a kritika.
A HÉT, Bp. 1918. okt. 13.
XXIX. évf. 41. sz. 638-639. lap.

Hollósi Simon, festő

Erdei Viktor, 1879. okt. 16.-1945. /Nagybányan Hollósy Simonnál, majd Pesten Székely Bertalannal tanult a Minta rajziskolában. 1899-1901. Münchenben /1900-1901/ és Párizsban volt tanulmányúton, majd ismét Nagybányán Ferenczynél.- 303. old

Haulisch Lenke: Boromisza Tibor. Első kísérlet telep alapitására 300. old

Művt. Tört. Írt. 1974. XXIII. 4. sz. Bp

Hollósy Simon, festő

Baktay Ervin tanitotta rajzolasra,a nagybanyai iskola elspsorban Hollósy Simon elvei alapjan Amrita Sher-Gilt az 1910-es években Dunaharasztin,-miután saját festői ambicióit művelődéstörténeti feladatokra módositotta 315.old. 2.jegyz

Losonczi Miklós: Amrita Sher-Gil művészetének forrásai 308. old.

Müv.Tört.Ért. 1974. XXIII. 4.sz. Bp

Hollósi Simon, festő

Galimberti Sandor1904 nyaran Réti Istvan növendéke volt
Nagybányáról a müncheni akadémiara,,onnan a következő
évben ,télen Hollósi Simonhoz került Técsőre.Azutan Pari
rizsba a Julian akadémiara,Legrégibb kiallitott képe eg
időből való. 318.old

Zolnay László: A Galimberti házaspár művészete
328.old

Müv.Tört.Ért. 1974. XXIII. 4.sz. Bp

Hollósy Simon

neve említve

Művészettörténeti Értesitő 1972

41, 42, 44, 47, 48 old.

Hollósy Simon

Meditáló szerzetese magas áron kelt el.

Engel Károly: Aukció kritika; Műgyűjtő, 1973/3. sz. 56. l.

Hollósy Simon

Ötvenötfévvel ezelőtt 1918 május 8-án – 61 éves korában – halt meg Técsőn Hollósy Simon festőművész, a XIX. századi naturalizmus és realizmus egyik legkiválóbb magyar képviselője.

Észak-Magyarország 1973/105 7 old.

Hollósy Simon

tanitványa volt Csontváry Koszta Tivadar.

Koczogh Ákos:A modern művészet utjai
Népművelési Propaganda Iroda 1972 210.old.

Hollósy Simón

A realista Hollósy tanitványa volt Csontváry.

Koczogh Ákos:A modern művészet utjai
Népmüvelési Propaganda Iroda 1972 216.old.

Hollósy:

A nagybányai festőtábor legjobbjai közé tartozó festőművész

D. I. Képzőművészet

Vigília 1972/11

783. old.

Hollósy Simon

neve emlitve

Magyar Nemzet 1972 december 16
4. old.

Hallósy Simon

Münchenben lett Csók István barátja.

O. i.: Csók István-emlékmúzeum-lece.
Tolna m. Népújság, 1973. aug. 2.

Hollósy Simon
festő.

Hollósy „Rákóczi induló" – jának
változatai parasztí csoportokat
ábrázol.

Anadi Nóra: A Dózsa-téma
Művészet, 1972. augusztus – 8 oldal

Holléssy Simon
festő

1913-1918 között Holléssy
Simon tanítványa volt
Hrabéczy Ernő.

Sz. Kürti Katalin: Hrabéczy Ernő emlékezete
Művészet, 1972. július - 27 oldal

Hollósy Simon
festő

Méltalás

Bannerz Zoltán: Mohi Sándor, Kolozsvár
Művészet, 1972. junius – 31 oldal.

Hollósy Simon
festő

Kocsmai jelenetével szerepel a
tájlatos

Telepy Katalin: Fölfelé megy borban a gyöngy.
Művészet, 1972. junius - 40 oldal.

Hollósy Simon
festő.

Miltadás

Muradin Jenő: Felsőbányai sugarak.
Művészet, 1972. junius - 20 oldal

Hollosy

1902-ben Hollósy kivált a nagybányai iskolából.

Dévényi Iván:Réti István
Látóhatár 1970/9-10 940.old.

Hollósy

1895-ben Hollósynak Réti István felveti a művésztelep áttelepitésének gondolatát./München-ből-Nagybányára/.A milleneum esztendejének májusában Hollósy és mintegy husz tanitványa megérkezett Nagybányára.

Hollósy

1891-ben Réti István beiratkozott Hollósy szabadiakolájába Münchenben. A Hollósy kör tagjai esténként a Lohengrin kávéházban gyültek össze.

Dévényi Iván: Réti István
Látóhatár 1970/9-10 938.old.

Hollósy

A nagybányai művészkolóniát letrehozó öttagu festőcsoport tagja voltak:Hollósy,Ferenczy, Réti,Thorma,Iványi Grünwald.

Dévényi Iván:Réti István
Látóhatár 1970/9-10 942.old.

Hollósy Simon

nevét és hatását a nagybányai festőiskola, de különösen Maticska Jenő művészi kibontakozása szempontjából többször említit

Murá din Jenő: Maticska Jenő /1885-1906/
Művtört.Írt.1972.1.sz.41-48.l.

Hollósy Simon

Ferenczy Béni értékelése Maticska Jenőről: "...egész merészen a Hollósy-féle tájképet Ferenczy legszebb koloritjával tette magáévá." - Idézi:

Murá din Jenő: Maticska Jenő /1865-1906/
Művtört.Ért.1972.1.sz.41-48.l.

41.l.

Hollósy Simon

Hollósyról adott közre egy önálló könyvecskét
Réti István 1927-be n/Amicus kiadás/

Dévényi Iván:Réti István
Látóhatár 1970/9-10 941.old.

Hollósi Simon

Benkhard Agost Hollósi Simon-
nál folytatta tanulmányait
Nagybányán.

Észak-Magyarország 1972/39 7old.

Hollósi

A magyar képzőművészet a maga alig kétszáz-
éves multjával, szinte lendületes ívben jutott
el versenytárs ként, az évezredes fejlődésü
háttérrel rendelkező világművészet körébe.
Akadtak alkotói, akik a nemzetközi viszonylatban
is komoly hitelre tettek szert. Mint Munkácsy,
Paál László, Rippl Rónai, Csók, Hollósi és több
fiatal.

Bálint Lajos: Két asztaltársaság
Látóhatár 1970/7-8 745. old.

Hollósi

Hollósi alapitotta nagybányai iskolának szépszámu megértője volt.

Bálint Lajos:Két asztalitársaság

látóhatár 1970/7-8 743.o.

Hollósy Simon

Kocsmában
Mulatozók o. v. 78.5 × 137 cm

(M. N. G.)
Járási Művelődési Központ
kiállítása, Mezőkövesd, 1971

Hollósy Simon

115 éve született

Nápszava 1972 február 2
4. old.

Hollósi Simon, festő

Hollósi-mű is eladásra került.

— Eladó a Rhodokis cipője 8.

ESTI HIRLAP, B[illegible].1972. május 13.

Hallóy Simon festőművész

a modern magyar piktúra a milleneum évében, 1896-ban született, amikor a művész barátaival és tanítványaival Nagybányán művésztelepet alapított.

Simon Zoltán: A modern képzőművészetről. Hajdú-Bihar megyei Népújság, 1969. febr. 16.

Hollósy Simon
festő

Nagybánya volt a művész otthona,
ott alapította meg a művésztelepet
és ott tanította a fiatalokat.

Csabai Kálmán: A művésztelep története.
Művészet, 1973. december - 6.oldal

Hollósy Simon

Neve megemlítve.

Telepy Katalin: Képének a Magyar Nemzeti Galériában. Bp. 1973. 13p.

Hollósy Simon

Hires festőiskolája megemlítve.

Heitler Károly: Vedres István 6p.

Hollósy Simon

Neve emlére.

Egy breviárium – Versmén 1973. 128 p.

Hollosy

Barabás Miklós portéja, Marko Károly, Székely Bertalan, Madarász Viktor, Munkácsy Mihály, Hollosy alkotásai szerepeltek a Magyar remekművek c. k állitáson a Budapesti Történeti Muzeumban.

Magyar Hirlap 1969.2.évf.253/6

Hollóry Simon, festő

Galimberti Sándor 1905-ben Tétsön Hollóry Simonnál tanult.

Dénes Zsófia: A Galimberti hárasszár 688-691.

JELENKOR, Pécs, 1972, júl.-aug. XV/7-8.

Hollósy Simon festő

Neve a Modern Magyar képtár (Pécs) plakettjén.

— : A pécsi képzőművészet kistükre (14)
285-288.

JELENKOR, Pécs, 1972. március XV/3.

Hollósy Simon, festő

Szerepel a pécsi Modern Magyar Képtárban.

—: A pécsi képzőművészet története (14.)

285-288.

JELENKOR, Pécs, 1972. március XV 3.

Hollósy Simon, Jestő

Baktay Erwin tudós, India-kutató Jestőnek készült és tanítványa volt négy évig Hollósy Simonnak.

Nagy Tibor: Kedves Élet és Tudomány!

1250 és 1258. old

Élet és Tudomány, Bp. 1973. júl. 6.

XXVIII

27..

Hollósy Simon, festő

Megemlítve.

Egry József: Emlékek életem körül
M. 6-7.

Népszabadság, Bp. 1973. jún. 10.

HOLLÓSY SIMON, festő

K.Lippich Elekhez irt levele,1894-ben fényt vet a hangulatra,mellyel Párizsba ment.-"Szenbe fogom állitani a mi müvészetünkkel,de különösen a németével Párizst.-A parizsi iskola szellemi életre,öntudatra tanit elsősorban.-Millet"Angelus"!-A külsőségekben csaknem esztlen,naiv.Mindent,amit müvészinek,nagynak gondol,az egyszerü alakjai kifejezésébe,lelkébe ad bele..."293.old. 28.jegy

HORVÁTH BÉLA: Kernstok Károly "Ősi munka" cimü képéről 283.old

STUDIA COMITATENSIA. Tanulmanyok Pest megye Müzeumaiból, 2.sz. Szentendre, 1973

HOLLÓSY SIMON, festő

Pataky László "Burgonyaszüret"c.képén némi münchenies is is érződik,olyképp.mint Hollósy körében tapasztaljuk,amely Bastien-Lepage francia mester alkotásain fellelkesülve ,művészetének münchenies átirásában jelentős szerepet játszott. 292.old.

HORVÁTH BÉLA: Kernstok Károly "Őszi munka" című képéről 283.old

STUDIA COMITATENSIA, Tanulmanyok Pest Megye Muzeumaiból, 2.Szam. Szentendre, 1973

HOLLÓSY SIMON, festő

Pataky László, annak idején a Müncheni Akadémián Seitz osztályan együtt tanult Hollósyval. 292.old.

HORVÁTH BÉLA: Kernstok Károly "Őszi munka" című képéről 283.old

STUDIA COMITATENSIA, Tanulmányok Pest Megye Múzeumaiból, 2.szám. Szentendre, 1973

HOLLÓSY SIMON, festő

Münchenben, Kernstok mestere hivta fel Kernstok figyelmét Millet "Angelus"-ára. Hollósy ugyanis müvészi törekvései igazolasaként nem egyszer hivatkozott Milletre, Egy levelében ár ezekről K.Lippich Eleknek, mikor Kernstok Parizsba ment, 1894-ben. 293.old. 28.jegy

HORVÁTH BÉLA: Kernstok Karoly "Őszi munka" cimü képéről 283.old

STUDIA COMITATENSIA. Tanúlmanyok Pest Megye Múzeumaiból, 2.szám. Szentendre, 1973

Aba-Novák Vilmos

1. Virágoskert o.v. 50×50

2. Paradicsomos o.v. 59×59

Plein-air festészet a magyar művészetben
Kiállítás M.N.G. 1973. Szolnok.

Hollósy Simon

Parasztudvar repr.

Plein-air festészet a magyar művészetben
kiállítás M.N.G. 1973. Frolunk.

Hollósy Simon

„Tengerihántás" c. lépe szerepel a Szépművészeti Múzeum új szerzeményei között (1917) - említve

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. 1974 Magvető

235. old.

Hollósy Simon

„Münchenben kell élnie, idegeneket tanítva, csak ritkán jöhet haza. Münchenbe kiüldözve, megmaradt magyarnak olyan erősen, mintha e földről soha ki nem mozdult volna

Fülep Lajos: A müvészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. Magvető 1974

3 l. old.

Hollósy Simon

Petőfi „Apostol" című versének illusztrációi emlékére

Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig
Bp. Magvető 1974

31. old.

Hollósy Simon

Neve említve

Népszava, 1974. máj. 19. 102 évf. 115 sz. 8 p.

Hollósy Simon

1896 május 6-án ment

Nagybányára

Kultúra 1973/12

10. old.

Hollósy Simon

1896-ban másokkal együtt illusztrációkat készített Kiss József kötetéhez.

„Te, halvány, szőke asszony"; Műújság, 1971/3.sz. 57.l.

Hollósy Simon

„Te, haluány, szőke asszony..." (repró)

„Te, haluány, szőke asszony"; Művjüjtő, 1971/3. 22. 56. l.

Hollósi Simon

A tájat úgy festi, mintha szeretője volna, észelmesen, de észelgösség nélkül szeretettel mesél róla.

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp.Magvető 1972

25. old.

Hollósy Simon

A nagybányai festőiskola egyik
alapítója - emlékbe

Bálint Endre Hazugságok naplójából
Bp. Magvető 1972

26 old.

Hollósy Simon

A pécsi Modern Magyar Képtárban
egy pár műve látható.

Ujlaky, Pécs, 1942. márc. 26. old.

Hollósy Simon
festő

Hollósy Simon festőiskolájába
tanult Holló László is. Hollósy
mester igen nagy hatással volt
Holló László ra.

Kernács Gabriella: Én nem csinálok egyebet, csak festek.
MŰVÉSZET, 1973. február - 15. oldal

Hollósy Simon
festő

Alkotásai a Szabadkai Magyar
Galériában is láthatók.

Bela Duranci: Modern magyar képtár Szabadkán.
MŰVÉSZET, 1973.január - 38.oldal

Hollósy Simon
festő

Méltatás.

Szelesi Zoltán: A szegedi mügyüjtők kiállitása.
MŰVÉSZET, 1972.szeptember - 44.oldal

Hollósy Simon

festő

Pechán József tanult Hollósynál.

Bela Duranci: Modern magyar képtár Szabadkán.

MŰVÉSZET, 1973.január - 38.oldal

Hollósy Simon
festő

Münchenbe a nivendéke volt
Holló László. Az 1914 es nyarat
Hollósy és Holló László együttöltöt
ték Técsőn.

Óvári László: A szinek mesterénél.
Nők Lapja, 1970. julius - 27 szám.

Hallósy Simon

A Mezőgazdasági Múzeumban rendezett Ló és lovas c. kiállításon „Trinyi kirohanása" c. alkotása szerepel. (említve)

Losonci Miklós: Ló és lovas.

Pest Megyei Hírlap, 1971. okt. 15.

Hollósy Simon

a magyar festészet nagy generációjának jeles tagja korán hunyt el.

D. Fehér Zsuzsa és Pogány Ö. Gábor:

Magyar festészet a XX században, Budapest, 1971

140

Hollósy Simon

Rákóczi indaló című művével a mult eseményét saját korára is érvényes módon akarta formába öntení.

D. Fehér Zsuzsa és Pogány Ö. Gábor:

Magyar festészet a XX században, Budapest, 1971

81

Hollósy Simon

---

nagybányai szellemiség vezéri pálcáját a századfordulóidejen Ferenczy Károlyvette át.

D. Fehér Zsuzsa és Pogány Ö. Gábor:

Magyar festészet a XX században, Budapest, 1971

71

Hollósy Simon

münchenii szabadiskolájában tanuló magyar fiatalok vetették fel a nagybányai nyári festőiskola tervét.

D. Fehér Zuzsa és Pogány Ödön Gábor:

Magyar festőpet a XX században, Budapest, 1971

61

Hollósy Simon

Közölt reprodukciók:

78. p. „Vázlat a Rákóczi indulóhoz", 1904,

79 p. „Vázlat a Rákóczi indulóhoz, 1899,
olaj, vászon, 92 x 127 cm.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest,
1975

Hollósy Gimon

művészi multja még ma sines kellően feldolgozva.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest, 1971.

1671.

Hollósy Simon

vegetációval létrejött Nagybányán az
1896-ban megalakult festőművészet.

Fülep Lajos: Magyar művészet, Budapest,
1971

1.30

Hollosy Simon

Az Ernst Muzeum-M.N.G. kiállitásán, melyet Magyar művészet 1895-1945 c. rendeztek meg szerepelt Hollosy Simon, Ferenczy Károly, Réti István, Thorma János, Csók István, Iványi Grünwald alkotásai.

Magyar Hirlap 1969.2.évf. 264sz.

Hollósy Simon

Müveinek letompitott hangjával ellentétben, minden alkotásában "akkora beszédesség, a reménytelen fiui szeretetnek olyan monumentális bensősége sir; a betegesen hervadt szinek áhitatos keresésében, a föld strukturájának becéző modellirozásában, akkora festői pietás álmodik, s az egységes, érzésteljes látásnak olyan nagyszabásu leszürtsége olvad fájdalmas és megható harmoniává, aminőt csak egy nagy, hontalan, s magával meghasonlott, a saját vérével táplálkozó, s a bölcseségig megérett müvészlélek revelálhat," -mondja a kiállitáson szereplő müveiről a kritika.

A HÉT, Bp. 1908. május 24. XIX. évf.
21. sz. 342. lap.

Hollósy Simon

A Könyves Kálmán kiállitó szalonjában rendezett tárlatról ir Tövis: "Hollósy és mások" cimmel. A müvész kilenc képpel szerepel, s ezeket méltatja a legnagyobb elismerés hangján: "..a husz év óta külföldön bolyongó, hazájától keserü érzésekkel elszakadt, a magyar földet mostoha anyjának vallott tékozló fiu láthatja igy ezt a földet, ahogy Hollósy látja..." majd felsorolja a máramarosi kopár föld koldus vetését, a técsői szénakazal nyomoruságos árvaságát, a holt Tisza megrekedt, zavarosan szürke iszapját ábrázoló alkotásait.

A HÉT, Bp. 1908. május 24. XIX. évf.
21. sz. 342. lap.

Hollósy Simon

Réti István, Thorma János, Ferenczy Károly és Grünwald Béla illusztrálták Kiss József verses kötetének költeményeit.

A december 19.-i, 51. számu példány cimlapján bemutatja a müvész arcképét.
Repr.

A HÉT, Bp. 1897. dec. 12. VIII. évf.
5o. sz. 8o3. lap után következő lap.

Hollósy Simon

Münchenben és Nagybányán felváltva tartózkodó intézete a jövő müvész-nemzedékének nevelője és elvek tekintetében is egészen más az idevaló müvész-nevelő iskoláknak. Nincs is müveiken semmi iskolás és nincs mester, aki annyi szabadságot engedélyezne növendékeinek, mint Hollósy. Mindegyik képükban "van valami". Mintha az egész iskola pályájuk kezdetén álló zsenik társaságából állna, olyan önérzetesen, olyan biztosan "vannak odavetve a kiállitott tanulmányfejek. Minegyik igér valamit." Rákóczi vázlatával „maga a mester a legnagyobb igérő".

A HÉT, Bp. 1899. dec. 1o. X. évf.
5o. sz. 824-826. lap.

Hollósy Simon

Marco: "Hollósyék és a Gartenlaube" cimmel ir
a Hollósy-iskola vándorcsapatának kiállitá-
sáról, melyet most nyitottak meg. A cikk hoz-
szan fejtegeti a mester módszerét: "Csodála-
tosan szuggesztiv erővel tudja kiváltani a
piktorcsemetékben azt a meggyőződést, hogy
nekik meg kell találniuk a természetben azo-
kat a jelenségeket, amelyeket csak ők tudnak
megérezni és senki más."
A kiállitáson a müvész egy sorozat illuszt-
rációval, néhány tájstudiummal, s egy ujabb
vázlattal szerepel, mely a Rákóczi indulóhoz
készült.
A HÉT. Bp. 1904. nov.6 . XV. sz. évf.
45. sz. 723. lap.

Hollósy Simon

A Könyves Kálmán müintézet Nagymező utcai szalonjában rendezett-havonkénti uj tárlaton vett részt a müvész, egy nagyobb kollekcióval.
Itt állitják ki müveiket a nagy kiállitások után a müvészek. A két tárlat között az a különbség, hogy ezen a helyen feltüntetik a müárát is, ami egy párisias jellegü mükereskedés hatását kelti, hasznára a müvásárló közönségnek.
Müvészet c. rovat közleménye.
A HÉT, Bp. 1904. dec. 25. XV. évf.
52. sz. 839. lap.

Hollósy Simon

Thorma János, Réthy István, Ferenczy Károly és Grünwald Béla illusztrálzák Kiss József albumalaku kötetét, melyet Révai adott ki.

A HÉT, Bp. 1905. dec. 1o. XVI. évf.
5o. sz. 844. lap.

HOLLÓSY Simon

gl. 3.47,49
10.28
11.72

Új Művészet

Hollósy Simon, festő

Szerepel Rippl-Rónai 6 dön gűjteményében.

Draveczky Balázs: Műgűjtő állomásfőnök
M. 11.

Népszabadság, B. 1973. nov. 4.

Hollósy Simon

A magyarországi művésztelep egykori festőinek alkotásaiból nyílt kiállítás vasárnap a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban. A kiállított egyebek között Hollósy Simon és mások alkotásait mutatják be.

Magyar Hírlap 1971/248 Pald.

Hollosy Simon

Hollosy mellett Iványi Grünwald Béla volt az,aki segitőtársul szegődött e festőnépvándorlás%NNagybányaiak/megszevezésében.

– Bálint Lajos:Ecset és véső,Szépirodalmi Könyvki. Bpest.1973.
99.old.

Hollósy Simon

Egyik képe "tősgyökeres, magyaros érzéssel elmondott kis népdal, egy másik, szinben végtelenül finom arcképvázlat."
A Nemzeti Szalonban kiállitott képekről közölt kritika a Művészet c. rovatban "Az első szecesszió" cimmel.

A HÉT Bp. 1897. dec.12. VIII. évf. 50. sz. 802-803. lap.
~~49. sz. 785. lap.~~

Hollóssy Simon:

Élete nagy rénét ugyan külföldön töltötte, de igen erősen jelentherő nemzeti karaktere révén elkülönül a környezetében dolgozó mesterek sorától, sőt festénete és iskolája len később a góca Nagybányán a magyar festénet megújulásának.

Pogány Ö. gábor: Magyar festénet a XIX. n-ban. [Corvina]
(könyvismertetés)

Magyar Hírlap 1971/65. szám IV. old

Hollósy

különös összetételü azoknak a nagyrészt elpusztult vagy nyoma veszett variánsoknak a köre, amely Hollósy 1895-ben elkezdett és 1918-ban bekövetkezett haláláig folyamatosan formált Rákoczi indulójának tanulmányaihól megmaradt.

Kradi Nóra: A szocialista képzőművészte jelképei
Kossuth Könyvkiadó/Corvina Kiadó 1974 185.o

Hollósy Simon, festő

Csontváry egy ideig tanult
Hollósynál is Münchenben.

Németh Lajos: Csontvári Kosztka Tivadar
2324-2330.

Élet és Tudomány, Bp. 1973. dec. 7. XXVIII/49.

Velence
Nagyközség Önkormányzata
Tisztelettel meghívja Önt
a
Második Velencei Biennálé
megnyitójára
1993. augusztus 27-én
16.30 órára
a Velencei Szabadidőközpontba

Kiállítók:

Kicsiny Balázs
Kovács Dénes
Somogyi Tamás
meghívott művész:
Hollósy Simon

A kiállítás 1993 augusztus 29-ig
tart nyitva

A kiállítás Velence Nagyközség Önkormányzata
és az Eötvös Alapítvány támogatásával jött létre

Hollósy Simon

Hollósy Simon, festő

Megemlítve.

Nagy Tibor: Keunstok Károly 2423-2428.

Élet és Tudomány, Bp. 1973. dec. 21. XXVIII/51.

Hollósy Simon, festő

Megemlítve:

Dévényi Iván: Képzőművészeti kiegyenlítés
– Telepy Katalin: Tájképek a ...
858–862.

XVI
9.

JELENKOR, Pécs, 1973. sept.

Hollósy Simon, festő

Nikelszky Géza Hollósy iskolájában is tanult. (München.)

— : A pécsi képzőművészet kistükre (6)

573-576.

JELENKOR, Pécs, 1971. június XIV/6.

Hollósy Simon

volt az első, ki Párizsból hazajött és egy festő iskolát nyitott meg Nagybányán.

Sik Csaba: Czóbel, Csáky, Vörös. Clarisse Philipp: Czóbel. Budapest, 1971. The New Hungarian Quarterly, Budapest, 1973. 51. p.

1751

Hollósy Simon

fokról fokra otthonosabban beszél a hazai tájról.

Solymár István: Mai magyar rajzművészet, Budapest, 1972 220

Hollósy Simon

→ A'cs Ferenc mesterének
emlékére

Igaz tő 1972 november
774. old.

Hollóday

Benczur és Karlovszky nem adták fel álláspontjukat és főleg hatalmi poziciójukat a Képzőművészeti Társulatban vagy a Műcsarnok tárlatain, de már elmult az az idő, amikor Hollósyékat, Ferenczyéket, Fényes Adolfékat egy kézlegyintéssel elintézhették. S már jelentős közönség is állt mögöttük.

Bálint Lajos: Ecset és véső, Szépirodalmi kiadó könyviadó 1973. Bp. 6.old.

Hollóssy Simon (1857-1919) festőművész

A magyar festészet megújulásában kétségtelen Hollóssynak Münchenből a múlt század végén Nagybányára költözött szabadiskolájáé és művésztelepéé a legnagyobb érdem.

Nagy Tibor: Kernstok Károly

Élet és Tudomány, Budapest, 1973. dec. 21.

Hollósy

A Müvészet c. rovatban "Nagybánya" cimmel a december 19.-i 51. sz. példányban megkezdett kritikáját folytatja -us sign.-val- Ignotus. Ir a müvész iskolájáról, s méltatja a cikkben felsorolt tanitványokat.

A HÉT, Bp. 1897. dec. 25. VIII. évf. 52. sz. 836-837. lap.

Hollósy Simon

A Múzeumi hónap alkalmából az Ernst Múzeumban az 1896-ból 1945-ig terjedő korszak művészetét tekinthetjük át. Itt láthatjuk Hollósy Simon kevésse ismert kis remekét a Zrinyi kirohanását.

Péter Imre: Háromnegyed század magyar művészete. Az Ernst Múzeum és a Műcsarnok kiállításai

Népművelés 1969/11

36old

Hollósy Simon
híres festőiskolájába lejárt
Vedres Márk.

Heitler László: Vedres Márk.

Századok 1971/1-2 149 old.

Hollósy Simon

Vedres Márk rövid ideig a növendéke volt.

Horváth Béla - Vedres Márk szobrai; Mügyüjtő, 1972. 1. sz. 18. l.

Hollósy Simon
festő

Méltatás.

Borhely László: Somogyi Miklós emlékkiállítása.
Művészet, 1972. február - 40 oldal

Hollós y Simon
festő

Miltatás.

Banát Endre: Boldizsár Istvánról.
Műveszet, 1972 március - 39 oldal.

Hollósy Simon festőművész 2.) Fahytatás.

Reá is leginkabb Bastien-Lepage hatott, ahogyan ez főművén kitűnik: „Tengerihántás" – on (MNG) – „Az ország bajai" – „Mulató társaság" – „Trényi kirohanása" (MNG.) (említve). Élete végén képeinek sajátos „couleur locale"-je támadt. Magyar tájak voltak ezek, s a közben kenyerővé vált impresszionista ecsetlechnikát itthon teremtette meg.

Kampis Antal: A Magyar Képzőművészet Története.
Képszava, 1972. jún. 24.

Hollósy Simon festőrnüvész (1857-1918) 1).

Münchenben nyitott szabadiskolát, magyar tanítványai közül Réti István és Thorma János biztatták, hogy a millenniumi évtől iskoláját nyaranta Nagybányára telepítse át. Ez megtörtént és így alakult máig fennálló és állandó szabadiskolává szerveződött. Hollósy Münchenben tanult, a franciák közül csak keveset ismert.

Kampis Antal: A Magyar Képzőrnüvészet Története.

Képszava, 1972. jún. 24.

HOLLÓSY Simon

38, 90, 107, 109, 176, 188, 210

Oltványi 1991

yitója)

ivizsgálásáért, a hasonló esetek meg-
igyi, szervezési, jogi intézkedések

ösztönzésért és felelősségrevonásért
megszerzéséért
ságok megszüntetéséért
e részére történő jelentés és beszá-

es ellenőrzéséért

gét

szrevételeit és panaszait

HOLLÓSY

Nevét tanítványával,

Tichý Kálmánnal kapcsolat-
ban közli:

Ladislav Saučin. Výtvarne umenie na východnom
Slovensku 1918-1938. Košice, 1964. 53.

Hollósy Simon

A két világháború közti időszakra kiesett a sorból.

Nemeth Lajos, Modern magyar Múzeum 1, Vienna, 1968 68. l.

Hollósy Simon

Tanítványa volt Holló László.

Perneki Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 73. l.

Hollósy Simon

A maga intuitív módján észrevette a felszín alatt kóborgó erőket, és ösztönösen kereste a kapcsolatot a plebejus demokratikus mozgalmakkal.

Németh Lajos: Modern magyar műszemet Corvina 1968 46. l.

Hollósy Simon
festő

Vázlat a „Rákóczi-indulóhoz"
Repr. 1910-es évek

Ceruza és tinta, papír, 160X220 mm.

A MNG-tul. Itsz. 1951-4541

Szabó Júlia: Magyar rajzművészet 1890-1919
Bp. 1969 Corvina 37. kép.

· Hollósy Simon
festő

Tolvinczy Takács Zoltán: Hollósy Simonról.
Bp. 1918.

Réti István: Hollósy Simon. Bp. 1927

Németh Lajos: Hollósy Simon és kora
műrészete Bp. 1956.

Szabó Júlia: Magyar rajzműrészet 1890-1919
Bp. 1969 Corvina.

Hollósy Simon

Gróbel Béla gimnazista korában levelet írt neki.

Prutner Pál: Gróbel Béla
Népújság, Eger 1969. dec. 19.

Hollósy Simon

festő

Lyka Károly tanulmányt út ósla

Dévényi Iván: Képzőművészeti évfordulók
Jelenkor, Pécs 1969 XII. 1099.

Hollósy Simon

Felvinczi Takács Zoltán: Hollósy Simonról
– Művészettörténeti Értesítő, 1966. 15. évf.
2. sz. 113–118.

Az 1966. évi magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája /Művtört.Ért. 1969.3.sz. 243-284.1./
255. 1.

Hollósy Simon
festő"

A „Rákóczi-induló" véglegesen soha le nem zárt témája Hollósynak.
1897 nyarán kezd foglalkozni a témával, Münchenben készült vázlat alapján.
Réti István és Nagybányáról szóló könyvében Hollósyról.

Szabó Júlia: Magyar rajzművészet 1890-1919
Bp. 1969. Corvina /37. képmelléklet/

Hollósy Simon 226.

magániskolájában tanult münchenben és Nagybányán Felvinczy Takács Zoltán.

Horváth Tibor:
~~Bodrogi Tibor~~: Felvinczi Takáts Zoltán, Ázsia művészetének első magyar szakértője és tudósa.
(Művtört. Ért. 1969. 3. sz., p. 225-232.)
p. 226.

Hollósy Simon

Szabadiskolája fiataljainak az ő ihletésére lett nagy élmény Zola, Ibsen, a skandináv és az orosz realizmus.

Németh Lajos: Modern magyar müvészet, Corvina, 1968, 14. 1.

Hollósy Simon

Iványi Grünwald Bélával együtt írt nyílt levélben, Nagybánya főpolgármesteréhez címezve, fogalmazzák meg a művésztelep célját. Ebből idézve: „A magyar művészet csakis... magyar ég alatt, magyar talajon... honosodhatik..."

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 15. l.

Hollósy Simon

Húsz évvel a nagybányai telep alapítása után így emlékezik: „... kizárólag azért gyültünk együvé, hogy a természet előtt állva és dolgozva egymásnak lehessünk segítségére."

Németh Lajos: Modern magyar müvészet, Corvina, 1968, 15. l.

Hollósy Simon

A plein-air kapcsán kerül említésre. A müncheni „finom naturalizmus" amolyan műai plein-air volt csupán, az akadémikus megoldások lazítása. H. is csak az ablakon beszürevelő fényt elemezte, lilás reflexekkel bontotta meg a lokálszíneket /Ország bajai/, és oldottabb festőiségyel, a levegő rezgését sejtetve próbált plein-air hatást tolmácsolni /Zrínyi kirohanása/.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 16. 1

Hollósy Simon

A plein-air kapcsán említve ismét. Amikor ő – mint mások körötte – szembekerült a szórt fény problémájával, nem tudott mit kezdeni, s az irányítás a plein-air festésben előrébb járó Ferenczy kezébe került. H. 1902-ben ezért is hagyta ott Nagybányát, miatóm barátaival összekülönbözött, és ment Técsőre. A szakadásnak azonban nem csupán a személyi torzsalkodás, féltékenység volt az oka, melyén elvi ellentét húzódott meg.

Németh Lajos: Modern magyar müvészet, Corvina, 1968, 16.1.

Hollósy Simon

(1.)

1896-tól nemcsak a plein-air foglalkoztatja, hanem a szociális problémák is. Radikalizmusát 1848-49 éltette, de rezonált az agrárszocialista mozgalmakra, a polyári és munkásszervezkedésekre is. Ady és Bölöni magukénak is vallják H.S. művészetét.

Az idilli parasztssámertől a Zrínyi kirohanása hemületén, a Rákóczi-induló vázlatain át a késői Önarcképig hosszú volt az út. A plein-airt a maga módján oldatta meg: az eredeti plein-airt „a magyar parlag festői parafrázisaival" helyettesítette.

Németh Lajos: Modern magyar müvészet, Corvina, 1968, 16-17.

Hollósy Simon

(2.)

Érdekes a technikai fejlődés, éppen ebben a vonatkozásban. A Rákóczi-induló vázlatokon vékony a festékréteg, az akvarellszerűen oldott formák adják a perlepte levegő illúzióját. A kési tájak pasztózusom vannak festve.

Élete fő művét, a Rákóczi-indulót nem tudta tökéletesen megoldani. 1896-tól 1918-ig küzdött vele. Torzó maradt.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 17. 1.

Hollósy Simon

A két nagybányai illetőségű Réti és Thorma szabította Nagybányára. 1902-ben szakított az államiakkal, újjáta tovább a maga útját.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 18. l.

Hollósy Simon

Páti Istvánnal összehasonlításban említve. R. J. 1900 k. fordul a plein-air felé, de próbálkozásai Hollósyhoz és Ferenczyhez viszonyítva későbbi vannak.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 18. l.

Hollósy Simon

Ahogy ő küzdött 20 éven át a Rákóczi-indulóval, ugyanúgy küzdött Thorma a Talpra magyar megoldásával évtizedeken át.

Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, 1968, 18.1.

Hollósy Simon

Illusztráció (repro)

A Ket, 1971. szept. 10. 2. evf. 37 sz. 9 r.

Hálossy Simon (festő)

Neve Trimm Ervin mesterekeit említve.

A Hét, 1974. jól. 19. 5. erf. 29 n. 6 r.

Hollósy

a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata egy festményének reprodukcióját adja ki művészi levelezőlapon.

Népszabadság, 1969. febr. 15.

Hollósy Simon

„Técsői út" c. festménye

Kovács Antal gyűjteményében - Debrecenben

Műgyűjtő 1975/1

Hollósy Simon

Műve szerepel Kovács Anzstal

gyűjteményében Debrecenben

Műgy újtő 1975/1

8.old.

Hallási Simon festőművész

A Szépművészeti Múzeum reprodukciói között látható a művész alkotása.

Nézőpont.

1975. III. 22.